

Toplum ve Rekreasyon

Society and Recreation

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Faruk GÜVEN • Öğr. Gör. Ümmühan GÜLNAR

ÖZGÜR
YAYINLARI

Toplum ve Rekreasyon

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Faruk GÜVEN

Öğr. Gör. Ümmühan GÜLNAR

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozgurayinlari.com

✉ info@ozgurayinlari.com

Toplum ve Rekreasyon

Society and Recreation

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Faruk Güven • Öğr. Gör. Ümmühan Gülnar

Language: Turkish

Publication Date: 2023

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-975-447-656-9

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub164>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Güven, F. (ed), Gülnar, Ü. (ed) (2023). *Toplum ve Rekreasyon*. Özgür Publications.

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub164>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozgurayinlari.com/>

İçindekiler

Bölüm 1

- Spor Markalarının Ürünlerini NFT (Non Fungible Token-Değiştirilemez Jeton) Teknolojisi ile Pazarlaması 1
Ali Çevik

Bölüm 2

- Yönetim Süreçleri Açısından Spor Federasyonları Başkanlık Seçimlerinin İlgili Yönetmelikler (2004-2012) ve Çıkarılan Spor Yasaları Çerçevesinde İncelenmesi 23
Sami Mengütay
Aytekin Alpullu

Bölüm 3

- Rekreasyon Faaliyetleri Bağlamında Aba Güreşi 37
Abmet Yulgın

Bölüm 4

- Spor ve Turizm İlişkisi 55
Çabatay Çavdar
Ashabil Akdere

Bölüm 5

- Spor Etkinliklerinin Destinasyon Pazarlaması İle İlişkisi 77
Ali Çevik

Bölüm 6

Rekreasyon Tercihinde Sosyal Sorumluluk	97
<i>Harun Çöpür</i>	
<i>Abmet Yulgun</i>	

Bölüm 7

Dezavantajlı Bireylerde Rekreasyon	111
<i>Ashabil Akdere</i>	
<i>Çabatay Çavdar</i>	

Bölüm 8

Toplumsal Amaçlı Yapılan Rekreasyon Aktiviteleri	125
<i>Emine Demir</i>	

Bölüm 9

Günümüz Yüzylında Rekreasyon ve Sporun Faydaları	141
<i>Hüseyin Fatih Şen</i>	
<i>Samet Aktaş</i>	

Bölüm 10

Rekreasyonel Faaliyetler, Örgütsel Spontanlık ve Örgütsel Bağlılık	157
<i>Ümmühan Gülnar</i>	
<i>Faruk Güven</i>	

Bölüm 11

Zihinsel ve Bedensel Aktiviteler	181
<i>Harun Çöpür</i>	
<i>Faruk Güven</i>	

Spor Markalarının Ürünlerini NFT (Non Fungible Token-Değiştirilemez Jeton) Teknolojisi ile Pazarlaması

Ali Çevik1

Özet

Küresel pazarda yaşanan değişimler spor markalarını çeşitli faaliyetlere yönlendirmektedir. Günümüz teknolojisi ile spor markaları ürünlerini tüketicilere sunmaktadır. Bu ürünlerinden biri de NFT (Non Fungible Token-Değiştirilemez Jeton)'dir. NFT, sanat ve teknolojiyi bir araya getirerek dijital içeriklerle oluşturulan sanal ürünler olarak tanımlanmaktadır. NFT teknolojisi ürünleri ile spor markaları, pazardan daha fazla pay alabilmek, rekabette üstünlük sağlayabilmek ve tüketicilerle etkileşim sağlayarak markalarına yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada; spor markalarının NFT teknolojisi ile hangi tür ürünleri piyasaya sunduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmanın literatür kısmı; akademik veri tabanlarından, örnekler ise farklı web sayfalarındaki bilgilerden ve görsellerden oluşturulmuştur. Sonuç olarak; Nike, Adidas, Puma, Under Armour, Reebok, Asics, Mizuno spor markalarının NFT teknolojisi ile ilgili ürünler meydana getirdiği belirlenmiştir. Ayrıca Nike, Adidas ve Puma markalarının diğer markalara göre daha fazla NFT teknolojisi ürünlerini pazarladığı görülmüştür.

1. Giriş

Yaşadığımız dünyada iletişim, kişilerin birbirleri ile bağlantı kurabilmesini sağlayan teknolojik araçlardan bir tanesidir. Zamanla gelişim gösteren iletişim faaliyetleri, insanları farklı ortamlarda buluşturabilmekte ve sanal ile gerçeğin birleştirilmesine olanak tanımaktadır (Karagöl, 2023). Bilhassa günümüzde popüler hâle gelen metaverse evreni, gerçek ve sanal olayların yaşanmasına imkân tanımaktadır. Metaverse evrenin ekonomisini oluşturan temel unsur ise NFT'lerdir. Non-Fungible Token (değiştirilemez jeton) olarak adlandırılmaktadır. Bu jetonlar, avatar donanımı, sanal istek ve arzuların karşılanması, sanal etkinliklere katılımı sağlayan dijital nesnelere dir. Böylece

dijitalleşme ile çeşitli pazarlama kanalları oluşabilmektedir (Alankuş ve Anıl, 2022). Küresel pazarda NFT, gittikçe tanınır duruma gelmeye başlamıştır. Çünkü NFT'ye sahip olan kişiler farklı dijital varlıklara sahip olabilmekte ve telif haklarından büyük miktarlarda paralar kazanabilmektedir (Owen ve Chase, 2021). Dolayısıyla NFT pazar büyüklüğünün 2030 yılına kadar yaklaşık 300 milyar \$'a çıkması beklenmektedir. NFT'lerin ve diğer dijital para birimlerinin büyümesi, finans sektöründe popüler bir ekonomik model biçimi olmasını sağlamaktadır (Al Shamsi vd., 2023). Yaşanan bu durumları göz önünde bulunduran spor markaları rekabet güçlerini arttırabilmek ve pazardan daha fazla pay alabilmek için NFT ürünlerinin pazarlamasına yönelmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamızda; NFT teknolojisini tanımı, NFT'lerin özellikleri, NFT ürünü alabilme süreci, spor markalarının NFT'yi kullanma amaçları ve spor markalarının NFT ürünlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

2. NFT Teknolojisi Nedir?

NFT teknolojisi, gerçek veya sanal bir nesne için bir özgünlük sertifikası olarak tanımlanmaktadır. Blockchain teknolojisini kullanarak soyut, dijital nesnelerin (resimler, müzik, videolar, sanal yaratımlar) veya somut öğelerin (gerçek dünyadaki sanat eserleri, etkinlik biletleri vb.) sahipliğini kaydeden bir dijital varlıktır. Dünya çapındaki bir ağ tarafından doğrulanan ve herkese açık olarak oturum açan bu benzersiz dijital dosyalar herhangi bir mülkiyet değişikliği ile bir blok zinciri ağında saklanmaktadır (Morkunas vd., 2019). Bu gözetim zinciri, dosyanın kendisinde kalıcı olarak işaretlenmekte ve sahte olarak değiştirilmesini neredeyse imkânsız kılmaktadır (Wilson vd., 2022). Dolayısıyla blok zinciri, her NFT'nin benzersiz ve orijinal olmasını sağlayarak onu hem satıcı hem de alıcı için değerli kılmaktadır (Dowling, 2021). Ayrıca NFT'ler dijital sahiplik, özgünlük, gerçeklik, benzersizlik, markalaşma ve dağıtım konularında yerleşik pazarlama anlayışına meydan okumaktadır. Kripto pazarlama alanında ortaya çıkan bu alt disiplin, tüketici davranışı, fiyatlandırma ve ürün tasarımı konusundaki anlayışımızı genişletme fırsatları sunmaktadır (Hofstetter vd., 2022). NFT'lerin kökeni 2013'e uzansa da yalnızca Mart 2021'de bir fotoğraf kolajının NFT olarak 69,3 milyon dolara satılmasıyla yaygın ilgiyi görmeye başlamıştır (Kaczynski ve Kominers, 2021). Takas edilemez tokenler (NFT'ler), medyanın ilgisiyle öne çıkarak 2021 yılının sonunda 44 milyar dolardan fazla işlem üretmiştir (Chainalysis, 2021). Örnek verecek olursak; RTFKT Studios tarafından üretilen ve Fewocious tarafından tasarlanan yaklaşık 620 çift spor ayakkabıdan sadece yedi dakikada 3 milyon dolarlık gelir elde edilmiştir. Hermes tarafından üretilen ve Mason Rothschild ile Eric

Ramirez tarafından dekore edilen Baby Birkin çantası, 23.500 \$'a bir açık arttırmayla satılmıştır. Bu ürünlerin hiçbiri gerçek olmayıp sanal ürünlerden oluşmaktadır (Sestino vd., 2022).

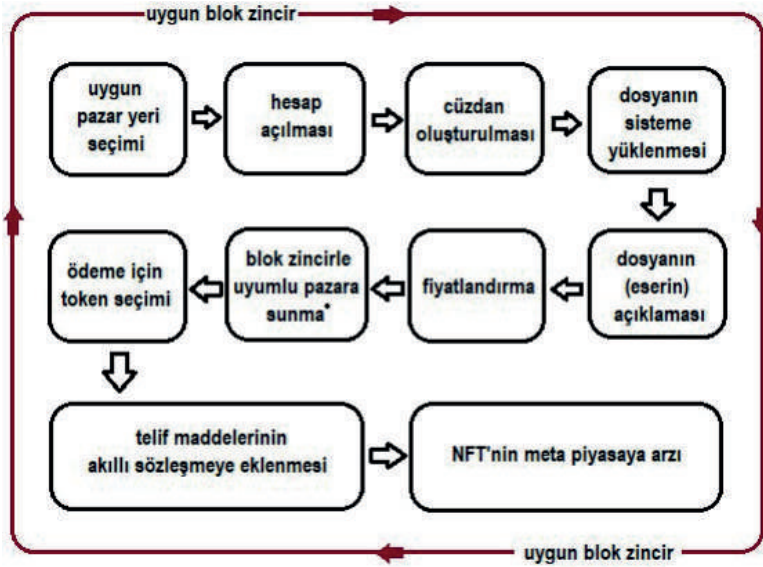
3. NFT'lerin Özellikleri

NFT olarak basılan jetonlar doğrudan Ethereum adresine yönlendirilmektedir ve benzersiz bir tanımlanmaya sahip olmaktadır. Jetona sahip olmak isteyen kişiler kolay bir şekilde hesaplarını doğrulayabilmektedir. Aynı zamanda Ethereum tabanlı NFT'ler pazar içerisinde rahatlıkla alınıp satılabilmektedir. NFT'lerin genel özellikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Hacıhasanoğlu ve Akgün, 2022).

- **Doğrulabilirlik:** Herkesin basit bir biçimde erişim sağlayabilmesini ve doğrulayabilmesini sağlamakla birlikte hangi NFT'ye sahip olduğunu kanıtlayabilmektedir.
- **Şeffaf yürütme:** Para basımı ve satın alma süreçlerinin gerçekleştiği faaliyetler arasında yer almaktadır
- **Mevcudiyet:** NFT sisteminin çökmesi mümkün gözükmemektedir. Ethereum cüzdanınızda ki NFT'ler güvence altındadır ve sonsuza dek cüzdanlar da saklanabilmektedir.
- **Manipülasyona karşı direnç:** NFT verileri ile ticari kayıtlar gizlenebilmektedir. İşlemler gerçekleştirildikten sonra hiçbir kimse manipüle edememektedir.
- **Kullanılabilirlik:** NFT sahipleri, en güncel bilgiler ile desteklenmektedir.
- **Atomiklik:** NFT ürünlerinin ticareti, tutarlı ve izole ortamda yapılmaktadır.
- **Ticaret Yapılabilirlik:** Alınabilir, satılabilir ve telif hakkı elde edilebilir.

4. NFT Ürünü Alabilme Süreci

Metaverse evreni içerisinde NFT alımı ve satışı yapabilmek için Ethereum bağlantılı bir cüzdana sahip olunması gerekmektedir. Bu cüzdanda, NFT'ler belirli komisyonlar karşılığında işlem görmektedir. NFT'lerin üretilip pazara sunulma sürecine ise mint (para basma) denmektedir (Wang vd., 2021).

Şekil 1. NFT Mint Süreci

Kaynak: (Alankuş ve Anıl, 2022)

Bir ürün, mal veya hizmeti piyasaya arz ederken işlem sıralamasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü pazarlama karması bileşeninde bu durum temel unsurlar arasında görülmektedir. Bilhassa metaverse pazarında ki NFT ürünlerin alış ve satışları, ilişkisel pazarlama felsefesine dayanmaktadır. İlişkisel pazarlamada başarı elde edebilmek için müşterilere güven verilmeli, empati ve değer duygusu en doğru şekilde yansıtılmalıdır (Alankuş ve Anıl, 2022). Bu bağlamda; Gucci, Luis Vuitton, Channel, Balenciaga, Givenchy, Burberry, H&M, Coca-Cola, McDonald's, gibi pek çok küresel markalar, NFT teknolojisi ile ürünlerini pazarlamaktadır. Son zamanlarda ise Adidas, Nike, Puma vb. markalar da NFT pazarında yerini almaya başlamıştır (Türk vd., 2022).

5. Spor Markalarının NFT'leri Kullanma Amaçları

NFT'ler, gün geçtikçe tüketicilerin ilgisini çekmenin yanında satın alma davranışlarını etkileyen pazarlama anlayışına dönüşmeye başlamıştır (Arcenegui vd., 2021; Kaczynski ve Kominers, 2021; Fairfield, 2022). Aynı zamanda NFT ürünleri, markalara benzeri görülmemiş viral pazarlama fırsatlarını da sunmaktadır (Sharma vd., 2022). Bu durumları analiz eden spor markaları, NFT ürünlerini piyasaya sürerek aşağıdaki unsurları elde etmeyi amaçlamaktadır (Hacıhasanoğlu ve Akgün, 2022).

Marka bağlılığı: NFT'ler kişilere özel olma duygusu verir. Böylelikle müşterilerin markaya karşı aidiyet hissini oluşturması sağlanır. Tüketici ile marka arasında güçlü bir bağın kurulmasında önemli araçlardan bir tanesidir.

Kapsam ve pazar genişletme: Markalar NFT sayesinde 3 boyutlu JPEG, GIF ve animasyon gibi dijital içerikler ve ürünler oluşturabilmektedir. Fiziki ürün veya hizmetle sınırlı kalınmayarak sanal ürünler meydana getirilmektedir. Markalar açısından pazarın ve kapsamın genişletilmesine yardımcı olmaktadır.

Maliyet: NFT ürünleri, nakliye, depolama, ambalaj gibi ticari maliyetleri düşürmektedir. İşlem ücretlerinin doğru yönlendirilmesiyle de gider daha az hale getirilebilir. Ayrıca fiziksel yerine dijital versiyon satmak maliyet kazancı sağlamaktadır.

Yeni bir fiyatlandırma modeli: NFT üreticileri ve sahipleri, geçmiş işlem süreçlerini görebilmektedir. Satın alınan ürünler, kişilere özgü olmakla birlikte yeni fiyatların belirlenebilmesine olanak tanımaktadır.

Dijital mülkiyet, benzersizlik ve değer: NFT'ler, benzersiz ve kopyalanamaz özelliklere sahip olmasından dolayı fiziksel ürünlere gösterilen değeri en aza indirmektedir. NFT ürünlerin kıtlığı, kişilere eşsiz olma hissiyatı vermektedir.

Orijinallik, durum ve paylaşım: Çeşitli NFT ürünlerine sahip olan tüketiciler, statü kazanmak ve etkileşim değerlerini arttırabilmek adına sosyal medyalarında bu ürünleri paylaşabilmektedir.

Merkezi olmayan markalama ve dağıtım: NFT ürünleri geliştirilebilir ve kişiselleştirilebilmektedir. Tüketiciler, başka ürün koleksiyonlarını inceleyerek kendi ürün özelliklerine eklemeler yapabilmektedirler. Ayrıca NFT ile ilgili olan hizmetler, kullanıcıları ve markaları dağıtım sistemlerinde oluşabilecek tehlikelere karşı korumaktadır.

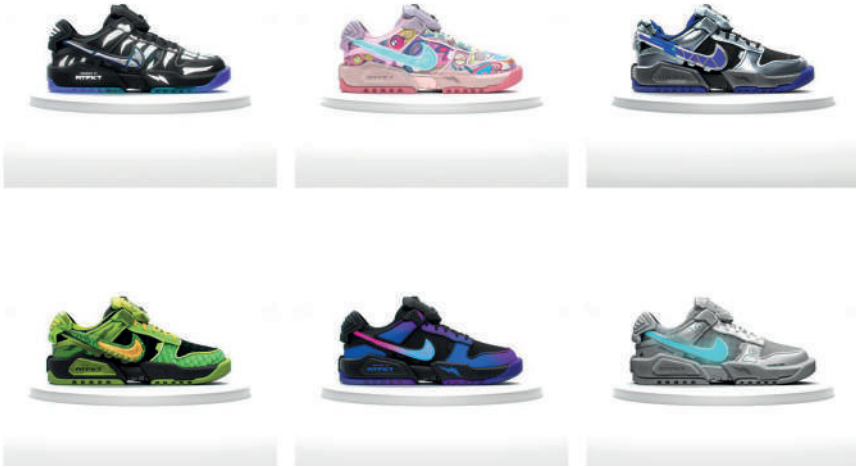
Yukarıda verilen bilgilere ilaveten; spor markalarının NFT ürünlerini kullanma sebepleri aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır (Vitulano, 2022).

- Yeni bir hedef kitleye ulaşmak
- Yeni gelir akışları oluşturmak
- Kârda artışa izin vermek
- Bir hikâye anlatmak
- Canlı etkinlikler veya deneyimler için bilet gişesi olarak kullanmak
- İmajı arttırmak

Kısacası spor markaları, NFT teknolojisini kullanarak tüketicilerin metaverse evreninde sosyal bir statü kazanmalarını ürünleriyle sağlamaya çalışmaktadır (Kuş, 2021).

6. Spor Markalarının NFT Ürünleri

6.1. NIKE

Görsel 1. Nike Dunk ve RFTK iş birliği ile üretilen NFT sanal ayakkabılar

Kaynak: <https://www.businessoffashion.com/news/technology/nike-and-rtfkt-reveal-their-first-virtual-sneakers/> (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

Nike markası, 2021 yılında RFTK şirketini satın alarak 2022 Nisan ayında ilk NFT koleksiyon ürünleri olan *Cryptokicks*'i piyasaya sürmüştür. Bu koleksiyon metaverse dünyasında kullanılmak üzere tasarlanmış ve üretilmiştir. Koleksiyon toplamda 20.000 jeton içermektedir. Bir NFT'nin mevcut taban fiyatı 5.235 Ethereum (yaklaşık 15.000 \$)'dur. Nike markası bu koleksiyonun üretiminden şu ana kadar yaklaşık 24,2 milyon dolar kazanmıştır (<https://mpost.io/nikes-nft-revenue-exceeds-185m-while-adidas-is-behind-with-10-9m/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).

Görsel 2. Nike & RFTK markalarının NFT Air Force 1 Swoosh koleksiyonu ürünleri

Kaynak: <https://coinpaper.com/1377/nike-launches-its-first-nft-sneaker-collection-on-swoosh> (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

Nike & RFTK markaları, 2022 Kasım ayında Swoosh platformunun bir beta sürümünü yayınlamıştır. Platformun Web3 eğitimi için bir kaynak, dijital koleksiyon öğeleri satın almak ve ticaret yapmak için bir platform olarak kullanılacağını ifade etmişlerdir. Swoosh üzerinden satın alınan ürünlerin video oyunlarında ve diğer sürükleyici deneyimlerde giyilebileceğini söylemişlerdir. Bu ürünlerin tanesi 19.82 dolardan satışa çıkarılmıştır. Çünkü Air Force 1 ayakkabılarının ilk üretiliş tarihi olan 1982 yılına vurgu yapılmak istenmiştir. Ayrıca Nisan 2023'te üretilen bu ayakkabıların fiziki halini satın alabilmek için NFT ürünlerine sahip olunması gerekmektedir (<https://www.coindesk.com/web3/2023/04/17/nike-is-releasing-its-first-digital-sneaker-collection-on-swoosh/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).

Görsel 3. RTFKT & Nike Artırılmış Gerçeklik Genesis Hoodie NFT ürünü

*Kaynak: <https://vrscout.com/news/nike-partners-with-rtfkt-to-launch-ar-hoodies/>
(Erişim Tarihi: 15.05.2023)*

Nike markası, RTFKT şirketinin Clone X NFT avaturları için özel bir dijital kapüşonlu NFT ürünü üretmiştir. Bu sanal ürün, bir NFC (yakın alan iletişimi) çipiyle birlikte artırılmış gerçeklik kullanılarak izlenebilir, kullanıcıya sanal kanatlar gibi takma seçeneği sunabilmektedir. Bu NFT'lerin tanesi 250 Dolar civarındadır. Ürünün aynı zamanda fiziki olarak da üretilmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Nike ve RTFKT şirketlerinin ilk üst giyim olarak sunduğu üründür. Yaklaşık olarak bu üründen Nike ve RTFKT markaları 39 milyon dolar elde etmiştir (<https://www.voguebusiness.com/technology/why-nikes-next-web3-move-is-a-black-hoodie-rtfkts-founders-tell-all> Erişim Tarihi: 15.05.2023).

6.2. ADIDAS

Görsel 4. Adidas “Into the Metaverse” NFT ürünleri

Kaynak: <https://nftevening.com/adidas-metaverse-everything-you-need-to-know/> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

Adidas markası, 2021 Aralık ayında metaverse evreninde ki NFT ürünlerini pazarlamayı “Into the Metaverse” projesiyle başlatmıştır. Bu projede, Adidas’ın işbirlikçileri Bored Ape Yacht Club (BAYC), Punk Comics ve GMoney ile ortak markalı özel dijital ve fiziksel ürünler kullanıcılara sunulmuştur. Koleksiyona sahip olan tüketiciler, avatarlarını özelleştirme yeteneği ve yeni bir Adidas Collect pazarına Premium erişim elde edebilmenin yanında özel deneyimlere erken veya erişime sahip olabilmektedirler. Adidas gerçekleştirdiği bu proje ile toplamda 4 saat içerisinde tanesi 0,02 etherium (700 ABD Doları) olan 30.000 NFT satışı yaparak 23,5 milyon ABD Doları gelir elde etmiştir (https://www.sportspromedia.com/technology/adidas-alt-nft-web3-into-the-metaverse-tech-fashion/?zeph_r_sso_ott=4QleTr Erişim Tarihi: 17.05.2023).

Görsel 5. Adidas Virtual Gear NFT ürünleri

Kaynak: <https://nftevening.com/adidas-metaverse-everything-you-need-to-know/> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

Adidas Originals, NFT dijital giyilebilir ürünlerini piyasaya sürmüştür. Ürün koleksiyonunda toplamda 16 parça yer almıştır. 16 benzersiz ceket, Adidas'ın "Virtual Gear" olarak bahsettiği yeni ürün kategorisinin bir parçasıdır ve sanal avatarlar tarafından giyilmek üzere tasarlanmıştır. Virtual Gear giyilebilir ürünlerini arzu edenler, ikincil piyasada NFT'yi satın alabilirler ve koleksiyon 0,038 ETH (46,50 ABD Doları) taban fiyatında satılmaktadır. Bu koleksiyon ürünleri ile Adidas markası, yaratıcı ve kültürel bir dönüm nokta oluşturmayı, geçmişle geleceği, sanalla fizikseli, topluluklarla yaratıcıları, kültürle kimliği birbirine bağlamayı amaçlamaktadır (<https://blog.mexc.com/adidas-unveils-nft-wearables/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

Görsel 6. Adidas WAGMI United NFT projesi

Kaynak: <https://opensea.io/zh-CN/assets/ETHEREUM/0x3b1417c1f204607deda4767929497256e4ff540c/1> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

Adidas markası, İngiltere 4. Lig futbol takımlarından olan WAGMI United ile NFT projesini başlatmıştır. Projede amaç; taraftarların alacağı NFT'lerle, kulübün hangi oyuncularını alacağına veya kulübün parasını nasıl yatırmasına karar verilmesinin yanında taraftarlar ile daha iyi bir bağ oluşturmak ve taraftarların doğrudan kulüp yönetimine müdahale etmesine izin vermek için tasarlanmıştır. Kulübün NFT'si satın alınarak üyelik işlemi başlamaktadır. WAGMI United NFT Fiyatı 0,35 ETH yaklaşık 400 ABD dolarına tekabül etmektedir. Koleksiyonda toplam 12.000 NFT vardır ve şu ana kadar 5 milyon dolarlık gelir elde edilmiştir. 12.000 NFT'den yaklaşık 2.000'i şu anda hala kullanılabilir ve satılabilir düzeydedir. Böylece WAGMI United kulübü, Adidas markası ile iş birliği yaparak taraftarların kulüp üzerinde söz hakkı olmasını sağlamakla birlikte taraftarların kulübe olan sadakat seviyelerini yükseltmeyi beklemektedir. Ayrıca kulüp, kazançlar ile başarılı olarak Premier Lige çıkmayı hedeflemektedir. Bu durum gerçekleşirse bugünün spor yönetimi modellerini önemli ölçüde etkileyebileceği düşünülmektedir (<https://cryptoticker.io/en/how-to-buy-wagmi-nft-easy-guide/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

6.3. PUMA

Görsel 7. Manchester City & Puma & Musketon iş birliği ile üretilen NFT ürün

Kaynak: <https://www.mancity.com/news/club/city-puma-announce-nft-drop-9320-63787777> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

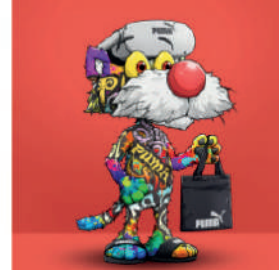
Manchester City kulübünün forma sponsoru olan Puma markası, kulübün ilk Premier Lig şampiyonluğunun 10. yıl dönümünü kutlamak adına dijital sanat tasarımcısı Musketon ile birlikte NFT ürününü üretmiştir. Bu ürün, 93.20 de Sergio Aguero'nun attığı şampiyonluk golüne vurgu yapmaktadır. Toplamda 120 tane üretilen NFT ürünü, sahip olan taraftarlara çeşitli deneyimlere erişebilmesine olanak tanımaktadır (<https://www.mancity.com/news/club/city-puma-announce-nft-drop-9320-63787777> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

Görsel 8. Puma NFRNO ve Nitro Fastroid NFT ürünleri

Kaynak: <https://about.puma.com/en/newsroom/brand-and-product-news/2022/09-07-2022-puma-black-station> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

Puma markası, ilk metaverse web sitesi deneyimi olan Black Station şirketi ile ortaklık kurarak hem dijital hem de fiziksel olan ürünlerini tanıtmıştır. Bu ürünlerin NFT'lerine sahip olan kişiler ayakkabılar ile özdeşleştirilmiş ayrıcalıklara sahip olabileceklerdir. Ürünleri fiziksel olarak elde etmek isteyenler, NFT'lerini yakarak yani sahipliğinden vazgeçerek erişim hakkını sağlayabileceklerdir (<https://hypebeast.com/2022/9/puma-metaverse-experience-exclusive-nfts-nyfw> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

Görsel 9. Süper Puma NFT koleksiyonu ürünleri

Kaynak: <https://boardroom.tv/puma-nft-collection-75th-anniversary/> (Erişim Tarihi: 17.05.2023)

Puma, ikonik maskotunu yeni bir profil resmini NFT koleksiyonuyla blok zincirine koyarak 75. yılını kutlamaktadır. Bu koleksiyonda Puma, 1970'lerde "Süper PUMA" adlı yeşil bir kedinin maceralarını anlatan bir dizi çizgi roman yayınlamıştır. Marka, son yedi buçuk yıldaki en tarihi spor anlarını vurgulamak istemiştir. Puma, hayranların yeni koleksiyondaki NFT'leri, Web3 topluluğu genelinde popüler bir trend olan sosyal medya profil resimleri olarak kullanmasını öngörmektedir. Koleksiyon toplamda 10.000 Süper PUMA NFT içermektedir. Bunlardan 4000 tanesi Puma tarafından Nitro koleksiyonu sahiplerine airdrop olarak gönderilmekte, 2000 tanesi @10KTFshop topluluğu için tahsis edilmekte ve 4000 tanesi WL Spots aracılığıyla halka açık olarak satılmaktadır (<https://www.binance.com/en/news/flash/7402961> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

6.4. UNDER ARMOUR

Görsel 10. Under Armour Genesis Curry Flow NFT ürünü

Kaynak: <https://www.ledgerinsights.com/under-armour-launched-nft-with-stephen-curry-as-in-game-asset-for-3-metaverses/> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

Under Armour markası Stephen Curry'nin basketbolda 3 sayılık atış rekorunu kutlamak için takas edilemez jeton (NFT) uygulamasını başlatmıştır. Golden State Warriors oyuncusu, Madison Square Garden'da kariyerinin 2974. üçlüğünü atarak Ray Allen'in mevcut rekorunu kırmıştır. Başarıyı kutlamak için Under Armour ve Curry Brands, bir blockchain oyun geliştiricisi olan Gala Games ile ortaklık kurmuştur. Üç marka birlikte Stephen Curry'nin rekoru kırdığında giydiği basketbol spor ayakkabılarının dijital versiyonu olan Genesis Curry Flow NFT'leri piyasaya sürmüştür. Ayakkabılar, bir ekran NFT'si olarak çalışmanın yanı sıra orijinal olarak Gala Games tarafından geliştirilen Town Star'ın metaverse'lerinde ve Decentraland ve Animoca's Sandbox'ta oyun içi varlıklar olarak giyilebilmektedir. Toplamda, dijital varlığın 2974 sürümü, 2974'üncü rekoru anmak için 333 \$'lık sabit bir fiyatla satılmıştır ve girişimin toplam geliri 990.000 \$'ın üzerine çıkmıştır. Elde edilen gelir, imkânları kısıtlı genç oyuncuların spora erişimini destekleyen hayır kurumlarına bağışlanmıştır (<https://www.ledgerinsights.com/under-armour-launched-nft-with-stephen-curry-as-in-game-asset-for-3-metaverses/> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Görsel 11. Under Armour Basketball Headz NFT ürünü

Kaynak: <https://about.underarmour.com/en/stories/2022/06/curry-brand-launches-largest-branded-cross-community-nft-project.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Under Armour Curry markası, tarihinin en büyük markalı topluluklar arası NFT projesini başlatmıştır. Marka, basketbol topluluğunu metaverse’de birleştirmek için CyberKongz, HAPE, Smileless ve Chibi Dinos ile ortaklık kurmuştur. Web3 alanının sınırlarını, gerçek zamanlı basketbola bağlanan ilk basılmış avatarlar olan Basketball Headz’i geliştirmişlerdir. Bu uygulamada; Stephen Curry’nin NBA üç sayılık rekorunu kırması onuruna Genesis Curry Flow’un geçen yılki unutulmaz NFT çıkışını takiben her biri 125 ABD Doları olan dört tane avatar üretmiştir. Bu avatlara sahip olan tüketiciler, Stephen her üç sayılık atış yaptığıında, oyun başına dijital cüzdan başına bir ücretsiz NF3 talep etmeye devam edebilecektir. Aynı zamanda Genesis Curry Flow NFT ürününe sahip olanlar ise bu avatarların tanesini 40 ABD Doları vererek temin edebileceklerdir (<https://about.underarmour.com/en/stories/2022/06/curry-brand-launches-largest-branded-cross-community-nft-project.html> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

6.5. REEBOK

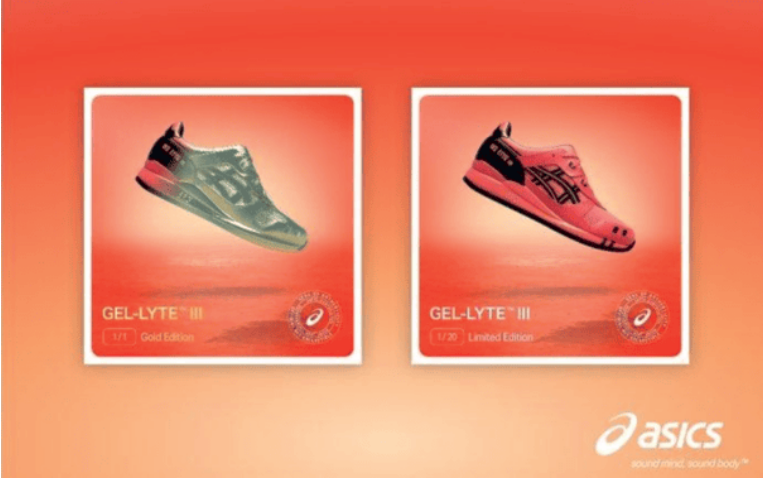

Görsel 12. Reebok NFT ürünü

Kaynak: <https://www.rfox.com/blogs/reebok-and-a-ap-nast-drop-limited-edition-nfts-on-rfoxs-nft-platform-all-minted-in-under-5-minutes> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

Uluslararası ayakkabı ve giyim üreticisi Reebok, rap moda ikonu olan NAST x Reebok Zig Kinetica II Edge NFT ayakkabısını piyasaya sürmüştür. NAST x Reebok Zig Kinetica II Edge NFT'lerin başarılı bir şekilde piyasaya sürülmesi, gerekli akıllı sözleşmelerin konuşlandırılmasına, insanların NFT'lerini talep edip basabilecekleri halka açık bir pazarın oluşturulmasına olanak tanıyan RFOX NFT'ler toplamda 300 adet üretilmiştir. 1 Aralık 2021 itibarıyla pazara sunulan NFT teknolojisi ürünü, markaya yaklaşık 1,4 milyon ABD doları gelir sağlamıştır (<https://www.rfox.com/blogs/reebok-and-a-ap-nast-drop-limited-edition-nfts-on-rfoxs-nft-platform-all-minted-in-under-5-minutes> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

6.6. ASICS

Görsel 13. Asics Sunrise Red NFT koleksiyonu

Kaynak: <https://blog.sportheroes.com/sports-brands-that-are-experimenting-with-nfts-and-the-metaverse> (Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Japonya merkezli olan Asics markası, Sunrise Red' adlı ilk NFT koleksiyonunu çıkarmıştır. 189 parçalık koleksiyon, “bir spor kutlaması” ve “dijital ürünlerin fiziksel aktiviteye ilham verdiği” bir gelecek yaratmaya yönelik bir adım olarak yayınlanmıştır. Koleksiyon, her biri 20 NFT’li ayakkabılar, parmak arası terlikler ve sandaletler dâhil olmak üzere dokuz ASICS dijital ayakkabı ürünlerini içermektedir. NFT’lerin sahipleri, animasyon projelerinde ve avatarlar için giyilebilir cihazlar olarak çeşitli metaverse’lerde kullanılmak üzere öğelerin 3B modellerini alabilmektedir. Ayrıca marka, dijital sanatlar topluluğunu desteklemek için elde ettiği tüm gelirleri Digital Goods in Residence Programı’na bağışlamıştır (<https://blog.sportheroes.com/sports-brands-that-are-experimenting-with-nfts-and-the-metaverse> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)).

6.7. MIZUNO

Görsel 14. Mizuno NFT koleksiyonu

Kaynak: <https://blog.cryptoflies.com/sports-brand-mizuno-goes-nft-launches-nft-collection/> (Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Japon spor şirketi Mizuno, token (NFT) koleksiyonunu tanıtmıştır. Mizuno NFT koleksiyonu, markanın her zaman desteklediği üç ana spora odaklanmaktadır. Judo, futbol ve koşudur. Judo NFT serisi, dünyanın en iyi judo sporcularını gösteren üç benzersiz sanat eserinden oluşmaktadır. Biri erkek sporcuları, biri kadın sporcuları ve üçüncüsü her iki cinsiyeti temsil etmektedir. Judo NFT'leri, dövüş sanatları illüstrasyonlarında uzmanlaşmış serbest illüstratör sanatçı Ryokke Draw ile ortaklaşa oluşturulmuştur. Koşu NFT'leri, her biri gökkuşağı renklerinden biriyle renklendirilen Wave Rebellion Pro Mizuno modeline sahip yedi varyasyondan meydana gelmektedir. Gökkuşağı, Mizuno'nun resmi sponsoru olduğu Japonya'nın en büyük şehir maraton etkinliklerinden biri olan Osaka Maratonu'nun sembolünü anımsatmaktadır. Futbol NFT'si üç renkte sunulmuştur. Bunlar; beyaz, gök mavisi ve siyahtır. Mizuno NFT koleksiyonu, her bir NFT için sırasıyla 0,3 veya 0,5 Ethereum veya yaklaşık 490\$ ve 817\$ başlangıç teklif fiyatıyla sunulmuştur (<https://blog.cryptoflies.com/sports-brand-mizuno-goes-nft-launches-nft-collection/> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Sonuç

NFT, dijital ürünlere sahip olabilmeyi kanıtlayan ve benzeri olmayan bir tanımlayıcıdır. NFT teknolojisi, kullanıcılarına farklı deneyimler yaşatmakta ve markaların farkındalık oluşturmalarına katkı sağlayabilmektedir. Markalar, NFT teknolojisi sayesinde tüketicilerine çeşitli kişiselleştirilmiş promosyonlar sunabileceklerine inanmaktadır. Böylece metaverse evreninde yer alacak olan kişilere gerçekçi ortamlar hazırlamayı düşünmektedirler. Küresel markaların yapmış oldukları NFT uygulamaları, pazarlama ve reklam sektörlerini geliştirebilmekte ve kısa süre zarfında müşterilere ürün veya hizmetleri ulaştırabilmektedir. Dolayısıyla dijital yeniliklere entegre

olan spor markalarının pazar içerisinde rekabet üstünlüğünü elde etmesi beklenen bir sonuç olacaktır. NFT'ler, spor markaları ve etkinlikler adına fikri mülkiyetler, dijital içerikten para kazanmak ve yeni büyüme fırsatlarından yararlanmaları için yenilikçi yollar yaratmaktadır. Bilhassa spor markaları, NFT'ler aracılığıyla gelir elde edebileceği, markaların yaratıcılıklarını en üst düzeye çıkarabileceği, marka bilinirliklerini artırabileceği, yeni ürün tasarım fikirlerini test edebileceklerini düşünmektedir. Ayrıca spor markaları, NFT'lerin tüketiciler üzerinde yeni değer yaratma ve sosyal medyada yaygınlaşma potansiyelini yüksek olarak görmektedir. Sonuç olarak; Nike, Adidas, Puma, Under Armour, Reebok, Asics, Mizuno spor markalarının NFT teknolojisi ile ilgili ürünler meydana getirdiği belirlenmiştir. Ayrıca Nike, Adidas ve Puma markalarının diğer markalara göre daha fazla NFT teknolojisi ürünlerini pazarladığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Alankuş, Z., Anıl, E. (2022). Metaverse evreninde pazarlama: 7p pazarlama karması üzerinden bir değerlendirme. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 134-168.
- Al Shamsi, M., Smith, D., & Gleason, K. (2023). Space transition and the vulnerabilities of the NFT market to financial crime. *Journal of Financial Crime*, 1359-0790.
- Arcenegui, J., Arjona, R., Román, R., & Baturone, I. (2021). Secure combination of IoT and blockchain by physically binding IoT devices to smart non-fungible tokens using PUFs. *Sensors*, 21(9), 3119.
- Chainalysis. (2021). The Chainalysis 2021 NFT market report: Everything you need to know about the NFT market and its most successful collectors. Chainalysis. <https://go.chainalysis.com/rs/503-FAP-074/images/Chainalysis%20NFT%20Market%20Report.pdf> (Erişim tarihi:02.05.2023).
- Dowling, M. (2022). Is non-fungible token pricing driven by cryptocurrencies?. *Finance Research Letters*, 44, 102097.
- Fairfield, J. A. (2022). Tokenized: The law of non-fungible tokens and unique digital property. *Ind. LJ*, 97, 1261.
- Hacıhasanoğlu, P. ve Akgün, Z. (2022). Yeni nesil pazarlama teknolojileri. Paradigma Akademi, Çanakkale.
- Hofstetter, R., de Bellis, E., Brandes, L., Clegg, M., Lamberton, C., Reibstein, D., ... & Zhang, J. Z. (2022). Crypto-marketing: How non-fungible tokens (NFTs) challenge traditional marketing. *Marketing Letters*, 33(4), 705-711.
- Kaczynski, S., & Kominers, S. D. (2021). How NFTs create value. *Harvard Business Review*, 10.
- Karagöl, A. (2023). Evrenden (Universe) Metaevrene (Metaverse) Sosyal Etkileşimin Görseelliği Üzerine. *TRT Akademi*, 8(17), 246-267.
- Kuş, O. (2021). Metaverse: 'Dijital Büyük Patlamada' Fırsatlar ve Endişelere Yönelik Algılar. *Intermedia International E-journal*, 8 (15), 245-266.
- Morkunas, V. J., Paschen, J., & Boon, E. (2019). How blockchain technologies impact your business model. *Business Horizons*, 62(3), 295-306.
- Owen, A. & Chase, I. (2021). "NFTs: a new frontier for money laundering?". <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/nfts-new-frontier-money-laundering> (Erişim tarihi:02.05.2023).
- Sharma, T., Zhou, Z., Huang, Y., & Wang, Y. (2022). "It's A Blessing and A Curse": Unpacking Creators' Practices with Non-Fungible Tokens (NFTs) and Their Communities. *arXiv preprint arXiv:2201.13233*.
- Türk, G. D., Bayrakçı, S., Akçay, E. (2022). Metaverse ve benlik sunumu. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(2), 316-333.

- Vitulano, A. M. (2022). The evolution of digital marketing in sportswear brands. Luiss Guido Carli, relatore Máximo Ibarra, pp. 210. [Master's Degree Thesis]
- Wang, Q., Li, R., Wang, Q., Chen, S. (2021). Non-Fungible Token (NFT): Overview, Evaluation, Opportunities and Challenges. Tech Report. <https://arxiv.org/abs/2105.07447> (Erişim Tarihi: 18. 04. 2023).
- Wilson, K. B., Karg, A., & Ghaderi, H. (2022). Prospecting non-fungible tokens in the digital economy: Stakeholders and ecosystem, risk and opportunity. *Business Horizons*, 65(5), 657-670.

İnternet Kaynakları

- (<https://www.businessoffashion.com/news/technology/nike-and-rtfkt-reveal-their-first-virtual-sneakers/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://mpost.io/nikes-nft-revenue-exceeds-185m-while-adidas-is-behind-with-10-9m/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://coinpaper.com/1377/nike-launches-its-first-nft-sneaker-collection-on-swoosh> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://www.coindesk.com/web3/2023/04/17/nike-is-releasing-its-first-digital-sneaker-collection-on-swoosh/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://vrscout.com/news/nike-partners-with-rtfkt-to-launch-ar-hoodies/> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://www.voguebusiness.com/technology/why-nikes-next-web3-move-is-a-black-hoodie-rtfkt-founders-tell-all> Erişim Tarihi: 15.05.2023).
- (<https://nftevening.com/adidas-metaverse-everything-you-need-to-know/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (https://www.sportspromedia.com/technology/adidas-alts-nft-web3-into-the-metaverse-tech-fashion/?zephhr_sso_ott=4QleTr Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://blog.mexc.com/adidas-unveils-nft-wearables/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://opensea.io/zh-CN/assets/ETHEREUM/0x3b1417c1f204607deda4767929497256e4ff540c/1> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://cryptoticker.io/en/how-to-buy-wagmi-nft-easy-guide/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://www.mancity.com/news/club/city-puma-announce-nft-drop-9320-63787777> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://about.puma.com/en/newsroom/brand-and-product-news/2022/09-07-2022-puma-black-station> Erişim Tarihi: 17.05.2023).
- (<https://hypebeast.com/2022/9/puma-metaverse-experience-exclusive-nfts-ny-fw> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

(<https://boardroom.tv/puma-nft-collection-75th-anniversary/> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

(<https://www.binance.com/en/news/flash/7402961> Erişim Tarihi: 17.05.2023).

(<https://www.ledgerinsights.com/under-armour-launched-nft-with-stephen-curry-as-in-game-asset-for-3-metaverses/> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

(<https://about.underarmour.com/en/stories/2022/06/curry-brand-launches-largest-branded-cross-community-nft-project.html> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

(<https://www.rfox.com/blogs/reebok-and-a-ap-nast-drop-limited-edition-nfts-on-rfoxs-nft-platform-all-minted-in-under-5-minutes> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

(<https://blog.sportheroes.com/sports-brands-that-are-experimenting-with-nfts-and-the-metaverse> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)).

(<https://blog.cryptoflies.com/sports-brand-mizuno-goes-nft-launches-nft-collection/> Erişim Tarihi: 20.05.2023).

Yönetim Süreçleri Açısından Spor Federasyonları Başkanlık Seçimlerinin İlgili Yönetmelikler (2004-2012) ve Çıkarılan Spor Yasaları Çerçevesinde İncelenmesi

Sami Mengütay¹

Aytekin Alpullu²

Özet

Çalışmanın amacı, yönetim süreçleri açısından Türkiye’de spor federasyonlarının başkanlık seçimlerinde esas olan yönetmeliklerin ve SGM’nin (Spor Genel Müdürlüğü) rolünün seçimlerde etkisinin incelenmesidir. Bu çalışmada 2004 yılında ve 2012 yılında uygulamaya konulan yönetmeliklerin uygulanması sırasındaki yöntemlerde lobiciliğin etkisi ve öneminin spor yönetimi açısından incelenmesi hedeflenmiş olup lobicilik faaliyetlerinin spor federasyonları başkanlık seçimlerinin sonuçları üzerindeki ağırlığının ortaya konulması araştırılmıştır. Türk sporunun geleceği adına spor federasyonları başkanlık seçimlerinin herhangi bir tehdit ve baskı oluşturulmadan özgür iradeyle yapılabilmesi ve bunun sonucunda gerçekten tam bağımsız ve özerk olan spor federasyonlarının göreve gelmesi için yaptığımız bu çalışma mevcut uygulamalar üzerinde olan kuramsal olgular ışığında betimleyici öngörü ve değerlendirmeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması ve gözlemle yapılan bu çalışmada kuramsal olgulardan yola çıkılarak elde edilen bulgular ışığında 2004 ile 2012 Spor Federasyonu seçim yönetmeliği arasında delegelerin belirlenmesinde belirgin farklılıkların olduğu ve ana statülerinin değiştirilmesine izin verilerek mevcut federasyon başkanına delegelerin belirlenmesinde avantaj sağladığı, Türkiye’de spor federasyonlarının başkanlık seçimlerinde esas olan mevzuatın, merkezi otoritenin etkinliği ve kontrolü ön plana alınarak sık aralıklarla değiştirildiği, üst yazılarla yönlendirilme yapıldığı

1 Prof.Dr. Galata Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, sami.mengutay@galata.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7623-7560

2 Doç.Dr. Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, aytekin.alpullu@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2385-8179

ve bu çerçevede yapılan seçimlerde görüş ayrılıklarının ortaya çıktığı ve dolayısıyla çeşitli konulardaki uyuşmazlıklar nedeni ile seçimlerin mahkeme kararı ile iptalinin söz konusu olduğu tespit edilmiştir.

1. Spor Yönetimi Fonksiyonları Doğrultusunda Başkanlık Seçimi

Dünyada insanlık var olduğu sürece yönetimin karar alma merkezini yine kendisi oluşturmuştur. Karar alma sürecinde yönetimin amacı, belirlenen ortak hedefler doğrultusunda organize iş sürecidir. Spor bilimi alanında yönetim ve yönetişimin etkisi oldukça önemsenmektedir. Sporun kitlelere yayılması ve yönlendirilmesinde üst yönetimin kararları yol gösterici olmaktadır. Yönetim safhasında bulunan kişilerin seçimi ve yönetsel anlamda koordine edebilme yeteneği oldukça önemlidir. Dolayısıyla her türlü spor faaliyetlerinin yürütülmesi aşamasında spor federasyonlarının üst yönetimde bulunan kişilerin rolü oldukça önemlidir. Spor ve spor alanında alınan kararlarda yönetimde olan hükümetlerin vazgeçilmez olgusu (ağırlığı) olmaktadır.

Spor yönetiminin temel amacı, spor faaliyetlerini bilimsel ve ortak akıl sürecinde bir yöntem olarak kullanmaktır (İmamoğlu, 1992). Sportif faaliyetlerin yöntem olarak uygulanabilmesi için ilk önce yürütmenin sağlanması daha sonra geliştirilmesinde ortak ilkelere bağlı kalınması esastır. Yürütme ve uygulama aşamalarını genel yönetim süreçleriyle bir arada ele almak önemlidir. Yönetim süreçleri incelendiğinde, planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve denetim olarak literatüre geçmiştir.

Spor federasyonlarının başkanlık seçimlerinde bu süreçlerin rolü ve uygulanabilirliği doğrultusunda baskıcı grupların yönetmelikler (2004 ve 2012 Spor Federasyonu Seçim Yönetmelikleri) doğrultusunda avantaj ve dezavantajlarını ortaya çıkarmaktır.

Yönetim fonksiyonun ilk basamağını oluşturan planlama, örgütsel amaçlara ulaşma için gerekli politika ve yöntemlerin seçimi 5N+1K kuralı şeklinde belirlenmesidir (Tortop vd., 2007). Yani; neyin, ne zaman, nerede, nasıl, ne şekilde, kim tarafından yapılacağını kararlaştırma süreci olarak tanımlanabilir. İşte bu doğrultuda kriterlere uygun insan seçimi ve görevlerin dağılımı çerçevesinde spor federasyonları başkanlık seçimleri yönetmeliği (2004-2012 Spor Federasyonu Başkanlık Seçim Yönetmeliği) sekiz yıl arayla yeniden düzenlenerek planlama aşamasında yer almıştır. Bu aşama oluşturulduktan sonra örgütleme aşamasına geçilmiştir.

Kurumlarda etkin insan ve verimli iş gücü ortaya koyabilen insan modeli yetiştirilmesinde eğitim kurumlarında yer alan eğitimcilere büyük sorumluluk düşmektedir. Eğitimcilerin alanda tecrübelerinin artması için projelerde

yer almaları önemli hale gelmektedir. İşte bu doğrultuda görevlendirilen kişiler bireysel olarak gerçekleştiremediği amaçlara diğer paydaşlarıyla iş birliği içinde olmalıdırlar. Artan (1988)'a göre yetkiyi basamaklaştırma koordineli olma, iş birliğini artırma örgütlenme olgusunu oluşturmaktadır. Yönetmeliklerin çıkarılmasında bu hususlara önem verilmelidir. Paydaşlar ile hareket edilerek ortak sistemin oluşturulması önem arz etmektedir. Sistemin bir parçası özelliğini yitirdiğinde diğer parçası da sağlıklı çalışmayacaktır. Sistemin etkili bir şekilde işlemede tüm paydaşların görüşleri aktif rol oynamalıdır.

Seçimlerde başarının doğru sağlanabilmesi için yöneticinin alacağı kararlar etken olmaktadır. Özellikle federasyonlarının hedefleri ve projeleri doğrultusunda başkanların ilgili spor dalına bakış açıları ne doğrultudadır? Bu soruların cevabı tahmin edilmelidir. Verilen emeğin karşılığı, göreve gelen federasyonların dört yıllık süreç içinde ortaya koyduğu performanslarında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla planlanan ve örgütlenen bir şeyin doğru yönetim biçimi ile yürütülmesi gerekmektedir. Yürütme fonksiyonu burada etkisini göstermektedir. Bu durumda üst düzey karar mercilerinin tüm paydaşları ile doğru iletişimi karşımıza çıkmaktadır. Bu da yönetim fonksiyonlarından “koordinasyonun” yapı içindeki etkili iletişiminin uyumlu bir çalışma prensibi doğrultusunda olması gerektiğini göstermektedir. Yönetmelikle alınan kararlar, sistemin doğru işlemesi şeklinde oluşturulmalıdır. Bu süreçte oluşturulan Spor Federasyonları Başkanlık Seçimleri Yönetmeliği'nde oluşturulan kriterlerin amaca uygun olarak konulması gerekmektedir. Çünkü herhangi bir aksaklık meydana geldiğinde tüm sistem bundan etkilenecektir. Yönetmeliğin başarısı, sistemde bir aksaklığa sebebiyet veren alanı bulmak yerine, bu alanın önlenmesi odaklı bir işleyiş içinde olmasını gerektirmektedir.

Bu durumda karşımıza en son yönetim fonksiyonunu oluşturan “denetim” gelmektedir. Tüm kurumlar hedeflerini gelecekte başarılı olmak için belirler. Bu süreçte rakiplerinden daha iyi olma, yaptığı işte başarı elde etme gibi kriterler doğrultusunda plan, program ve strateji yönetim şekilleri ile kendini ortaya koyarlar (Danylchuk, 2003).

2. Spor Federasyonu Başkanlık Seçim Kriterleri

Bütünü oluşturan alt birimlerin (Federasyon başkanlık seçim kriterleri) koordinasyon ve uyumu sistemin başarısında temel unsurdur (Donuk, 2016). Federasyon başkanlığı seçimlerinde koordinasyon ve uyumun olgunlaşmasında ortaya aksaklıkların çıktığı, bazı kişi ve grupların baskı yöntemiyle oyların verilmesinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Baskıcı

grup olarak tanımlanan bu kişi ve kuruluşların görev ve yetkilerinin hangi konularda etkili olduğunu ve aralarındaki iş bölümünü bilmek oldukça önemlidir. Ayrıca baskı grupları kısaca “bilinçli ve örgütlü menfaat grupları” olarak da tanımlanmıştır (Tunaya, 1982).

2.1. Spor Federasyon Seçimleri ve Baskı Grupları

Bir grubun baskı grubu olarak nitelendirilebilmesi için iki koşul vardır. İlki, grup üyelerinin ortak çıkarları olan bir topluluk oluşturmaları gerekliliğidir. İkincisi, grubun siyasal sisteme yönelik istekleri olmalıdır. Böylece baskı grubunu; “Üyelerinin ortak çıkarlara sahip bulduklarını algılayan ve iktidara geçmeyi amaçlamadan sistemi etkilemeye çalışan bir topluluk” olarak tanımlayabiliriz (Turan İ.,1977). Baskı gruplarının oluşturduğu lobicilik faaliyetleri doğrultusunda temsil ettiği kitle ne kadar genişse, bir baskı grubunun o kadar etkin olacağı söylenebilir. Özellikle siyasal rekabete dayalı sistemlerde, oy desteğinin azami kılınması esas olduğundan, spor federasyonları seçimlerinin daha çok kişiyi kapsayan grupları hoşnut etmek için daha fazla gayret göstermeleri normaldir. Baskı gruplarının, yalnızca çıkarlarına ve/veya **beklentilerine** uygun yasaların hazırlanması, kabul edilmesi ya da değiştirilmesi konularında faaliyet gösteren türü ise lobilerdir (lobiciliktir). Bu açıdan lobiler, baskı gruplarının siyasi mekanizmayı (mevcut sistemi), özellikle yasama alanında etkilemek için oluşturdukları özel gruplardır. Lobicilik çok çeşitli çıkar ve baskı grupları tarafından yapılan ve seçimleri etkilemeyi amaçlayan çalışmalardır. Fiiliyatta da bakıldığında maddi gelir sağlayan SGM kanun ile “Bağımsız” denen federasyonlara devamlı müdahil olmaktadır. Bunun en son örneği 6215 sayılı kanun ile Amatör Federasyonları yeniden tanımlayan ve düzenleyen kanun ile gelen bazı değişiklikler üzerine ortaya çıkmıştır. Spor federasyonları başkanlık seçimlerinde merkezi otorite olan Spor Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı Spor Genel Müdürlüğü’nün daha çok iktidarda bulunan siyasi partinin politikaları doğrultusunda, federasyonlar üzerindeki etki ve güçlerinin devamını ön plana alan yönetmelikler yapılan seçimlerde etkili olmaktadır. Bu durumda demokratik olması gereken seçimlerin gayri demokratik olarak yapılması söz konusu olmaktadır.

2.1.1 Lobicilik ve Faaliyet Biçimi

Diğer taraftan merkezi otoritenin dışında federasyon yönetiminden memnun olmayan ve yönetimi değiştirerek güç kazanmak isteyen gurupların ortak çıkarları çerçevesinde oluşturdukları lobicilik faaliyetleri de bulunmakta olup lobicilik sistem içinde iki şekilde yürütülmektedir. İyi niyetle yapılan eleştirilerle yapılan lobicilik ve etik olmayan usullerle yapılan lobicilik.

Spor Federasyonları seçimlerinde görülen lobicilik faaliyetleri genelde bu paragrafta belirtilen faaliyetler kapsamı içinde olmaktadır. Olaya bu açıdan da bakıldığında klasik tanımlar içinde olan baskıyı oluşturan bilinçli ve örgütlü menfaat guruplarının faaliyetleri bu seçimlerde doğrudan, dolaylı ve kollektif lobicilik olarak rol oynamaktadır. İşte bu doğrultuda oluşan bu sistemin ortaya net bir şekilde koyulabilmesi için çalışmamızın amacı doğrultusunda ele alınan 2004 ve 2012 Spor Federasyon Başkanlık seçim yönetmelikleri, yönetim süreçleri açısından incelendiğinde kriterleri Tablo 1'de karşılaştırmalı olarak verilmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Federasyon Başkanları Seçim Yönetmeliği (2004-2012).

Resmî Gazete Tarihi: 26/08/2004 Resmî Gazete Sayısı: 25565 Madde: 6		Resmî Gazete Tarihi: 25/12/2012 Resmî Gazete sayısı: 28508 Madde:8	
A) Tüm branşlarda oy kullananlar;	a) Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı yapanlar ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü olarak görev yapanlar, b) Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenecek bir üye, c) Merkez Danışma Kurulu üyeleri, d) Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi Başkanı ve Yönetim Kurulunca belirlenecek beş üye, e) Paralimpik Komitesi Başkanı ve Yönetim Kurulunca belirlenecek üç üye, f) Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu Başkanı ve Yönetim Kurulunca belirlenecek beş üye, g) Türkiye Spor Yazarları Derneği Başkanı ve Yönetim Kurulunca belirlenecek dört üye,	(1) Federasyon başkanlığı seçimlerinde oy kullanan üye sayısı, ilgili spor dalında faaliyet gösteren kulüp ve sporcu sayısına göre tespit edilir. Seçimlerde oy kullanan üye sayısı 100 üyeden fazla olamaz.	

<p>B) Kendi branşında oy kullanacaklar;</p>	<p>a) Seçimin yapıldığı sezonda, sezon başlamamış ise bir önceki sezonda; bayan ve/veya erkeklerde federasyonların en üst liglerine katılan kulüplerin başkanları ile yönetim kurullarınca belirlenecek beş'er üye, bunlardan sadece birine katılan kulüplerin başkanları ve yönetim kurullarınca belirlenecek üç'er üye, b) Ülkemizde büyükler kategorisinde şampiyon olan ve halen faal kulüpleri temsilen iki'şer üye, c) Seçimin yapıldığı sezonda bayan ve/veya erkeklerde federasyonların ikinci liglerine katılan kulüp başkanları ile yönetim kurullarınca belirlenecek bir'er üye, d) Seçimin yapıldığı sezonda bayan ve/veya erkeklerde federasyonların üçüncü liglerine katılan kulüp başkanları, e) Ligi bulunmayan federasyonların yıllık faaliyet programında yer alan faaliyetlere seçimin yapıldığı sezonda, sezon başlamamış ise bir önceki sezonda; bayan ve/veya erkeklerde katılan kulüplerin başkanları ile yönetim kurullarınca belirlenecek beş'er üye, bunlardan sadece birine katılan kulüplerin başkanları ve yönetim kurullarınca belirlenecek üç'er üye, f) Bölgesel faaliyetlere katılan kulüp başkanları, g) Seçimin yapıldığı sezonda, sezon başlamamış ise bir önceki sezonda ilindeki en üst lig veya kümeye katılan kulüplerin başkanları, h) Altı ay önce tescilli yapılmak kaydıyla; federasyon faaliyetlerine katılan kulüp başkanları, ı) Bağlı oldukları dünya ve/veya Avrupa federasyonlarının yönetim kurullarında üyelik yapanlar, i) Olimpiyat Oyunları, dünya veya Avrupa şampiyonalarında görev almış seçim tarihinden en az bir yıl önce faal hakemliği bırakmış uluslararası hakemler, j) Seçimin yapıldığı tarihten en az bir yıl önce faal sporculuğu bırakmış; olimpiyat oyunları, büyükler kategorisinde dünya veya Avrupa şampiyonalarında ilk üç'e girenler ile büyükler kategorisinde CISM dünya şampiyonu olanlar, k) Milli takımda en az bir yıl teknik direktörlük veya iki yıl antrenörlük yapmış olanlar, l) Ağalık taahhütlerini yerine getirmek kaydıyla Kırkpınar yağlı güreşlerinde ağalık yapmış olanlar, m) Seçimin yapıldığı tarihte faal sporculuğu bırakmış olmak kaydıyla Kırkpınar yağlı güreşlerinde baş pehlivan olanlar, n) Engelliler spor federasyonları seçiminde oy kullanmak üzere, Paralimpik Komitesi Yönetim Kurulunca belirlenecek üç üye, o) En az bir yıl federasyon başkanlığı yapanlar, ö) Seçimin yapıldığı sezonda; ilinde federasyon faaliyetlerine katılan ve ilgili branşta spor kulübü bulunan il müdürleri.</p>	<p>(2) Federasyon başkanlığı seçimlerinde</p>	<p>a) Genel Müdür, Genel Müdür yardımcıları, 1. Hukuk Müşaviri, kurul ve daire başkanları, Spor Toto Teşkilat Başkanı, b) Merkez Damaşma Kurulu üyeleri, c) Olimpik branşlarda oy kullanmak üzere Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi Yönetim Kurulu üyeleri arasından belirlenecek iki üye, ç) Bünyesinde engelliler spor federasyonları ile paralimpik komitesince benimsenen spor dallarının bulunduğu federasyon seçimlerinde oy kullanmak üzere, Paralimpik Komitesi Yönetim Kurulu üyeleri arasından belirlenecek iki üye, d) Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu Yönetim Kurulu üyeleri arasından belirlenecek iki üye, e) Branşlarında oy kullanmak üzere, bağlı oldukları uluslararası federasyonların dünya ve/veya Avrupa federasyonlarının yönetim kurulu veya hakem kurulu üyeleri, f) Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı yapanlar ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlü olarak görev yapanlar,” g) Kulüp Temsilcileri oy kullanır.</p>
---	--	---	--

<p>C) Üniversiteler Spor Federasyonu Başkanı seçiminde; bünyesinde beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile fakültelere bağlı beden eğitimi ve spor bölümü bulunan üniversiteleri temsil bölüm başkanı veya yüksek okul müdürü ile seçecekleri birer üye, diğer üniversitelerde ise; rektörlerince belirlenecek birer üye, Harp Okulları Komutanları, Polis Akademisi Başkanı, yaz ve kış dünya üniversiyad oyunlarında ilk üç dereceye giren sporcular.</p>		<p>(3) Kulüp temsilcilerinin belirlenmesinde;</p>	<p>a) Uluslararası, ulusal veya bölgesel faaliyetlere katılma yoğunluğu, b) Müsabakaya katılan sporcu sayısı, c) Ulusal veya uluslararası faaliyetlere ilişkin başarılar esas alınır.</p>
<p>D) Herkes İçin Spor Federasyonu Başkanı seçiminde;</p>	<p>a) Büyükşehirde; büyükşehir belediye başkanı, diğer illerde ise ilin belediye başkanı, b) Gençlik ve Spor İl müdürleri.</p>	<p>(4) Birden fazla oy kullanma hakkına sahip olan üyeler, ancak bir kez oy kullanabilir. Seçimlerde vekaleten oy kullanılamaz. Federasyonda ücretli veya sözleşmeli statü ile görev yapanlar başkanlık seçimlerinde üye olarak oy kullanamazlar.</p>	
		<p>(5) Seçim Kurulunca; seçimi yapılacak federasyon için ne kadar oy kullanılacağı Genel Müdürlük Makamından alınacak onayla belirlenir.</p>	

2.2. Seçim Yönetmeliği

Tablo 1 incelendiğinde, 2004 yılında çıkarılan yönetmelik doğrultusunda dört kriter üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlar;

a) Tüm branşlarda oy kullanacaklar,

b) Kendi branşında oy kullanacaklar,

c) Üniversiteler Spor Federasyonu Başkanlığı seçiminde; bünyesinde beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile fakültelere bağlı beden eğitimi ve spor bölümü bulunan üniversiteleri temsilen bölüm başkanı veya yüksek okul müdürü ile seçecekleri birer üye, diğer üniversitelerde ise; rektörlerince belirlenecek birer üye, Harp Okulları Komutanları, Polis Akademisi Başkanı, yaz ve kış dünya üniversite oyunlarında ilk üç dereceye giren sporcular,

d) Herkes İçin Spor Federasyonu Başkanı seçim kriterleri olarak bunların alt oluşumlarıyla seçimde oy kullanacak kişiler ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Paralimpik federasyon başkanı seçiminde 2004 yönetmeliğinde

e) Paralimpik Komitesi Başkanı ve Yönetim Kurulunca belirlenecek üç üye şeklinde oluşturulurken 2012 yönetmeliğinde “Bünyesinde engelliler spor federasyonları ile paralimpik komitesince benimsenen spor dallarının bulunduğu federasyon seçimlerinde oy kullanmak üzere, Paralimpik Komitesi Yönetim Kurulu üyeleri arasından belirlenecek iki üye olarak azaltılmıştır. Mevcut yönetmeliklerle ve üst yazılarla yönlendirilerek yapılan spor federasyonları başkanlık seçimlerinde birçok konuda uyuşmazlıklar söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede yapılan seçimlerde görüş ayrılıkları ortaya çıkmakta ve çeşitli konulardaki uyuşmazlıkları nedeni ile seçimlerin mahkeme kararı ile iptali söz konusu olmaktadır. En çok görülen uyuşmazlıklar; üst üste federasyon faaliyetlerine katılma haline dair itirazlar, tamamlanmamış sezon yönünden itirazlar, delegenin ilgili kulüpte üye olup olmadığı ve noter kurası konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. 3289 Sayılı Federasyon Başkanlık Aday Yönetmeliği

Bilindiği üzere, 3289 sayılı yasada Federasyon başkan adaylığı için gerekli şartlar belirlenmiştir. Yasa çıkartılırken bu şartlar arasında sayılan vergi ve SGK borcu olmaması gibi şartlar evvelce Anayasa Mahkemesince (Anayasa Mahkemesinin 14.2.2013 tarih ve 2011/63 E. 2013/28 k.sayı kararı) iptal edilmiştir. Daha sonra Bakanlık Bağımsız Spor Federasyonlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikle adaylık başvuru ücreti ile delegelerin yüzde on beşinin aday teklif etmiş olmaları gibi şartlar eklendiği görülmüştür. Getirilen bu şartların yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Danıştay’a iptal

davası olarak götürülmüş ve Danıştay 10'uncu Dairesi Başkanlığı (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 28.2.2019) başvurusu yasadaki olmayan şartlar yönetmelik gibi daha alt düzeyde düzenlemelerle zorlaştırılmaz gerekçesiyle kabul etmiş ve itiraz merasimleri de tamamlanarak 23.06.2021 tarihinde karar kesinleşmiştir. Normlar hiyerarşisinde Yasa hükümleri, tüzük, yönetmelik, ana statü, genelge ve özelge gibi düzenlemelerin üstündedir. Bazı federasyonlar ana statüsünü hükümlerini buna göre düzenlemiş ve iptal edilen şartları mevzuatından ayıklamış iken, bazıları ise bunu yapmamıştır. Danıştay kararının davalı mevkiinde yer alan Gençlik ve Spor Bakanlığı ise, Danıştay kararının uygulanması konusunda yol gösterici davranmamış ve spor federasyonlarına gönderdiği bir genelge ile Ana statüsünde ne yazıyorsa adaylarda onu arayın demiştir. Halbuki Anayasanın 138 inci maddesinde, "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." hükmünü göz ardı etmiş ve kararın uygulanmasından yana üzerlerine düşeni yerine getirmemişlerdir. Bu da bazı federasyonlarda aday olunamama sonucunu ortaya koyduğundan genel kurul iptal davalarının birbiri peşinden açılmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu tür davaların asliye hukuk mahkemesi, istinaf mahkemesi ve sonra Yargıtay denetiminden geçerek karara bağlanması ve bu kararların kesinleşmeden icra edilememesi ise, hukuka aykırı iş üretme niyetinde olanlarının cesaretini artırmakta ve karar daha sonra kesinleşse bile bazı federasyonlarda olduğu gibi uygulanmamakta ve yargı bypass edilmektedir.

4. Değerlendirme, Sonuç ve Öneriler

Söz konusu yönetmeliğin geçici 1'inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca, federasyonlar, yapılacak ilk olimpiyat veya paralimpik oyunlarının bitim tarihlerinden itibaren en geç üç ay içerisinde genel kurullarını yapıp, hukuki yapılarını ve ana statülerini 3289 sayılı Kanun ve bu Yönetmeliğe uygun hale getirmek zorundadır. Bu yönetmelik doğrultusunda Spor Federasyonları yönetmeliğe dayandırarak "Ana Statülerini" 1/10/2014 tarihli ve 29136 mükerrer sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan ilgili federasyon Ana Statüsünün 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (j) bendini başkanın kendi isteği doğrultusunda delegelerin arttırılması açısından istediği gibi değiştirmektedir ve bunu madde olarak yazarak tebliğ ederek kendine oy kullanımında avantaj sağladığı görülmektedir.

Tam bir tezatlık örneği oluşturan 5 maddede ise; Seçim Kurulunca, seçimi yapılacak federasyon için ne kadar oy kullanılacağı Genel Müdürlük Makamından alınacak onayla belirlenir. Bu yönetmelik ile oy kullanımında

kaç kişinin oy kullanacağı sayı olarak şeffaf olmaması beraberinde lobiciliği desteklediği görülmektedir. Bunu destekler olarak “Genel Müdür, Genel Müdür yardımcıları, 1. Hukuk Müşaviri, kurul ve daire başkanları, Spor Toto Teşkilat Başkanı” şeklinde oy kullanımı için eklemeler yapıldığı görülmektedir. Koordinasyon ve uyumun olgunlaşmasında ortaya aksaklıkların çıktığı gözlemlenmiştir. Federasyon başkanlığı seçiminde bazı kişi ve grupların baskı yöntemiyle oyların verilmesinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Spor federasyonları başkanlık seçimlerinde merkezi otorite olan Spor Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı Spor Genel Müdürlüğü'nün daha çok iktidarda bulunan siyasi partinin politikaları doğrultusunda ve federasyonlar üzerindeki etki ve güçlerinin devamını ön plana alan yönetmelikler çerçevesinde çoğu kendileri ile ilintili olan spor kulüplerinin delegeleri üzerindeki baskıları burada demokratik olması gereken seçimlerin gayri demokratik olarak yapılmasına neden olmaktadır.

Merkezi otoritenin dışında federasyon yönetiminden memnun olmayan ve yönetimi değiştirerek güç kazanmak isteyen gurupların da ortak çıkarları çerçevesinde oluşturdukları lobicilik faaliyetleri de bulunmaktadır. Klasik tanımlar içinde olan ve baskıyı oluşturan bilinçli ve örgütlü menfaat gruplarının faaliyetleri bu seçimlerde rol oynamaktadır. Baskı grupları ve lobiler belirledikleri ortak amaçlar doğrultusunda siyasal mekanizmayı etkilemeye çalışan politik aktörler olarak demokratik sistemlerde yerlerini almaktadır.

- Spor yargısının hızlı ve adil olabilmesi için, Spor Tahkim Mahkemesi'nin oluşturulmasında ve Tahkim kurallarına uygun şekilde taraflarında birer hâkim üye belirleyebildiği bir sistemin getirilmesinde acil ihtiyaç olduğu kaçınılmazdır.
- Genelde seçilen insanların görevlerinde uzman ve yönetim fonksiyonlarının her kademesinde etkin rol alabilen insanlar olması gerekir. Ancak ortaya konan yönetmeliklerde bunun gerçekleşmesini sağlayacak etkin maddelere yer verilmemiştir.
- Spor Federasyonları başkanlık seçim yönetmeliklerinin yönetim fonksiyonları dahilinde daha yenilikçi bir işleyişe sahip olması gerektiğini düşünmekteyiz.
- Yönetim süreçlerini ve işleyişlerini doğru olarak uygulayacak, planlama sürecinde ülke sporunu yönetsel anlamda temsil edecek liyakatlı kişilerin seçilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kısa ve uzun vadeli projelerin gerçekleştirilmesi, olimpiyatlara sporcu yetiştirme, her federasyonun amacında yer alması gereken önemli

hususlardır. Bu amaç doğrultusunda projelerin halka duyurulması ve etkin olarak sürdürülebilir yönetmeliklerin oluşturulması, karar mercilerin konunun uzmanları tarafından oluşturulması ve şeffaflık için yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır.

- SGM çalışanlarının spor federasyonlarından beklentileri ve menfaatleri doğrultusunda hareket etmemelerine yönelik olarak federasyon başkanlığına adaylıkları konusunda kurumlarından ilişkilerinin kesilmesi ve federasyonlarda görev almamalarına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.
- Spor Federasyonları yönetmeliğe dayandırarak “Ana Statülerini” 1/10/2014 tarihli ve 29136 mükerrer sayılı yönetmeliğin kaldırılarak genel çerçeve içerisinde delegelerin belirlenmesi esas alınmalıdır.
- Elbette spor, sosyal refahı ilgilendiren bir konudur ve devletin spor gibi halkın sağlığını, eğitimini, sosyal varlığını doğrudan ilgilendiren bir konunun tamamen dışında kalması beklenemez (Heinemann, 2005). Ancak yine de sosyal refahın yüksek olduğu Kuzey Amerika, Avustralya ve pek çok Avrupa ülkesinde spor yönetiminde ağırlığın hükümet-dışı örgütlerde olduğu göz önüne alındığında düzenlemelerin bu doğrultuda yapılması önerilmektedir.
- Son çıkarılan Spor kulüpleri ve Federasyonları Kanunu’nda 29.madde “Genel kurulun toplanması, delegelerin belirlenmesi, divanın oluşturulması, delege listesine yapılacak itirazlar, yönetim, denetim ve disiplin kurulu aday listelerinin oluşturulması, seçimlerin yapılması ve oyların sayımı ile ilgili temel usul ve esaslar Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle, diğer hususlar ana statüyle belirlenir” denilmektedir. Genel kurul en önemli organdır. Delege belirlenmesi işinin ilgili spor federasyonlarının anastatüsüne bırakılması gerekir. 3289 sayılı Yasada bu hüküm vardır. Bakanlık gene burada Kanun ve ana statü arasına Yönetmelik sokarak, kendince düzenlemeler yapma imkânı yaratma çabasındadır. Spor Federasyonlarının tüzel kişiliğine ve kendi delegasyon sistemi belirlemesine saygı gösterilmelidir. Kimin delege olup olamayacağına spor federasyonları kendi genel kurullarında görüşerek kabul edecekleri ana statüleri ile belirlemeleri olmazsa olmazdır. Bakanlığın, Yönetmelik konusunda da geçmiş sicili iyi değildir. Halen Danıştay kararını uygulamayarak anayasal bir suçu herkesin gözü önünde işlemişlerdir. Spor federasyonlarının genel kurulunu nasıl yapacaklarına karar verme yetkilerinin elinden alınması, genel kurulu tiyatroya dönüştürme olasılığı geçmiş gün uygulamalarına bakıldığında açıkça görülmektedir.

- MADDE 26,3.bend Yeni kurulan spor federasyonlarının kuruluş ana statüleri Bakanlık tarafından hazırlanır.
- MADDE 29-Toplantı usulü
- Genel olarak duyulan rahatsızlık, Bakanlık mensuplarına tanınan %10 kontenjan delegeliğidir. Bu seçimlere siyasi bir gücün müdahalesi anlamına da gelmektedir. İlgili federasyonun önünden bile geçmemiş çoğu Bakanlık delegesi gelip aldıkları talimata uygun oy vermek suretiyle genel kurul sonucunu etkileme çabaları artık bilinen bir gerçek olup, yasa metninden çıkarılmalıdır.
- Seçime girecek federasyonların yönetim, disiplin ve denetim kurullarının Bakanlık bürokratlarınca istila edildiği bilinen bir gerçektir. Spor yönetimine, spor kulüplerinin ve federasyonlarının çalışmasına destek verme görevi olan bürokratların dahi aynı anda birkaç federasyon yönetiminde kendine yer bulduğu açıkça görülmüştür.
- Yönetim Kurulunda başkan adayının bile kendine zor yer bulduğu bu sistemde seçilen başkanın daha önce yüzünü bile görmediği kişilerle çalışmaya mecbur bırakılması ve sportif başarı beklenmesi, hayalcilikte ötedir.
- Bakanlık, başkan adaylarına gerek %10 oyla destek verme gerekse bütçede kesenin ağzını açma sözleriyle esasen yönetim kurulunu da kendi oluşturmaktadır. Bakanlığın, Denetim Kuruluna yaptığı atama gibi yönetim kuruluna da 3-4 kişiyi ataması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Seçim sistemi tamamen yanlışlarla doludur.
- Çarşaf listede yanlış bir uygulamadır. Her üç organda ayrı ayrı seçime girmelidir. Başkana yakın olan isimlerden kurulan diğer organların Başkanın güdümünde olması yüksek olasılıktır.
- Bazı federasyonlar için 9 üye yeterli gibi görülse de bazıları için bu sayı azdır. Burda da olimpiik olan ve olmayan kıstası getirilebilir, aynı genel delegasyon sayısında yapıldığı gibi. Olimpiik ve paralimpiik olanlarda bir başkan olmak üzere 12 üye, diğerlerinde 9 üye değerlendirilmelidir.
- Madde 34 Başkan adaylarında en az yüksek okul şartının getirilmesi gerekir. Ülkede eğitim seviyesi açılan üniversite ve yüksek okullarda arttığına göre, lise mezunu şartının kaldırılması gerekir. Üstelik Federasyon Başkanı ile çalışacak olan genel sekreterde lisans mezunu olma şartı aranırken, emir ve talimat verme yetkisine sahip olacak başkanda eğitim düzeyinin lise seviyesinde bırakılması çelişkidir.

- Mevcut spor yasası ağırlıklı olarak uluslararası spor hukukuna uygun bir şekilde olması gerekirken federasyonları ve spor kulüplerini aynı çatı altında toplayan merkezîyetçi bir yönetimi baz alan yasa olmuş.
- Bu yasa teklifi uluslararası spor hukukuna ve kurallarına aykırı maddeler ihtiva etmektedir.
- Milli spor federasyonları Uluslararası spor federasyonunun kurallarına uymak zorundadırlar
- Spor bakanına gereğinden çok fazla yetkiler verilmiştir. Federasyonların genel kurullarını iptal etme veya yenileme, federasyon başkan ve yönetim kurulu üyelerini görevden alma, tahkim kurullarını tek başına atama vb.
- İçişleri bakanlığına ve ildeki mülki amire kulüp başkan ve yöneticilerini kovuşturma ile yargı kararı olmadan görevden alma vd.
- Spor dalı belirlemesine bakan karar verme yetkisi spor bakanına verilerek spor dallarına müdahale yolu açılmış oluyor
- Sporda yargı tarafsız olması gereken ancak bakan tarafından atanan tahkim kurulu tarafından yapılıyor
- Spor yönetimine, spor kulüplerine ve federasyonların çalışmalarına destek verme yükümlülüğünde olan teşkilat bürokratlar seçime girecek federasyonların yönetim, disiplin ve denetim kurullarına girmek hatta federasyon başkanlığına talip olma yarışındalar. Spor federasyonlarının adeta bakanlık bürokratlarınca istila edilmektedir.
- Spor Kulüplerinin ilgili Spor Federasyonunun faaliyetlerine katılma mecburiyeti olmamalıdır. Spor Kulüpleri spora hizmet anlamında farklı faaliyetleri olabilir Spor kulüplerinin spor federasyonlarına tescil ve yarışma faaliyetlerine katılma halen olduğu gibi isteğe bağlı olmalıdır. Spor yapma hakkı anayasal bir haktır.
- Üst kuruluşla ilgili madde spor yönetiminde çok başlılığı, paralel yönetim şeklini getirerek federasyonların çalışmalarına olumsuz etki yapar
- Taslakta spor kulüplerinin denetlenmesi birden fazla bakanlık ve kuruluşlara verilmiştir. Bu durum denetim karmaşası yaratacağı gibi, spor kulüplerinin baskı altına alınmasına da yol açacaktır. Denetim olmalı ancak buna yetkili ve görevli sadece Gençlik ve Spor Bakanlığı olmalıdır.
- Mevcut spor yasası taslağı federasyonların özerkliğine ve Türk Sporuna darbe vuran Türk Sporunun daha önceki kazanımlarını ortadan kaldıran, antidemokratik oligark bir yasa teklifidir.

KAYNAKLAR

- Anayasa Mahkemesinin 14.2.2013 tarih ve 2011/63 E. 2013/28 K.sayılı kararı
- Artan S. (1988). İş İdaresi (Bölgümlere Ayırma). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 28.2.2019 tarih ve 2016/3333 E. 2019/831 K.sayılı kararı 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği
- Danylchuk, K. (2003). The Future Of Sport Management As An Academic Discipline. *International Journal of Sport Management*, 4, 281–300.
- Donuk B. (2016). Spor Yönetim Sanatı. Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Heinemann, K. (2005) Sport and Welfare State in Europe, *European Journal Of Sport Science*, 5 (4), 181-188
- İmamoğlu, F., (1992) Fonksiyonel Açından Spor Yönetiminin Anlam ve Önemi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 22,23.
- Fayol, H. (1967). *General and Industrial Management*, Publisher, London Pitman
- Mengütay, S. Buldan, O “ Spor Federasyonları Başkanlık Seçimlerinde Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Değerlendirilmesi” *Fenerbahçe University Journal of Sport Science Volume1, Issue 3, 24-30, 2021*
- Turan İ., (1977) *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 131
- Kazancı M, (2001) *Halkla İlişkiler, Kurumsal ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar*, Ankara, Savaş Yayınları, s.20-35
- Tunaya, T.,Z., (1982) *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 321
- Tortop, Nuri; İsbir, Eyüp G.; Aykaç, Burhan; Yayman, Hüseyin ve Özer, M. Akif, (2007), *Yönetim Bilimi*, Ankara, Yargı yayınevi.
- İnternet Erişimi
- Bağımsız Spor Federasyonlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” 19/07/2012 tarihli ve 28358 sayılı Resmî Gazete Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120719-7.htm> tarih: 13.02.2022
- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Federasyon Başkanları Seçim Yönetmeliği Resmî Gazete Tarihi: 26/08/2004 Resmî Gazete Sayısı: 25565 Madde: 6 Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/08/20040826.htm> Tarih:13.02.2022
- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Federasyon Başkanları Seçim Yönetmeliği Resmî Gazete Resmî Gazete Tarihi: 25/12/2012 Resmî Gazete sayısı: 28508 Madde:8
- Resmi gazete Spor Kulüpleri ve Federasyonları Kanunu tarihi 22/4/2022 Kanun no 7405
- Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220426-8.htm>

Rekreasyon Faaliyetleri Bağlamında Aba Güreşi

Ahmet Yılğın¹

Özet

Rekreasyon faaliyetleri bağlamında güreş türleri içinde yer alan ve halen geleneksel düzeyde yapılan aba güreşinin kültürel miras ve rekreasyon kapsamında güreş ve aba güreşinin hem eğlence aracı hem de yarışma sporu olduğu görülecektir. Güreş kadim Türk dünyasında önemli sosyalleşme aracı olmuştur. Güreş faaliyetlerindeki müzik, cazgır ve salavatçılar ve giyim-kuşam ile rekreasyon aktivitesi olarak değerlendirilebilir. Aba güreşi her ne kadar Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş gibi bölgesel bir etkinlik olmuş olsa da Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu, Etnospor ve Dünya Göçebe Oyunları içinde ulusal ve uluslararası kimliğe kavuşmuştur. Bu sporla ilgilenen birçok sporcu geleneksel özellikler ile devam edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Uygulandığı bölgelerde düğün, dini kutlama ve özel günlerin vazgeçilmez aracı olması da bu görüşü desteklemektedir. Aba güreşine ilginin yoğunluğu bu sporun kültürel miras ve rekreasyonel faaliyet olması ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

1. Giriş

Rekreasyon ben ve biz olmada psikolojik ve sosyolojik anlam içeren özel aktiviteler ya da genel faaliyetlerdir, diğer yandan bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliğidir (Şen ve Aktaş, 2022). Çoğunlukla zaman sınırları ben ve biz olgusu içinde gizlidir. Ben ilk bakışta bencilce görünse de rekreasyon bağlamında boş zaman ihtiyacı giderme, mutlu olma, yeniden kendini keşfetme “ben” in başkalarından ayrı olduğunun icrasındır. Mutlu olmak hayattan tat almaya ve yaşam doyumunu artırmaya yöneliktir. Yaşam doyumunu bireyin istek ve ihtiyaçlarının sağlanması ve bu doğrultuda hayattan zevk alması anlamına gelmektedir (Gülнар ve Güven, 2023). Yaşam doyumunu yüksek olan bireylerde ben yerine biz kavramı daha kullanılmakta ve kendince birtakım kararları uygulamada “Biz” kavramı ortak paydaş içeren serbest zamanı değerlendirme, diğerlerinin de ihtiyaç

duyduğu, birlikte olmadığı zaman anlam ifade etmeyen, varlık içinde varlığın konumlandırıldığı sosyal ve kültürel faaliyetlerin rekreasyon bağlamında yerine getirilmesidir.

Türklerde gelenek ve görenekler biz kültürünün gelişmesi adına nesiller boyunca devam etmektedir. Çünkü teklik zayıflığı çocuk güçlü olmayı simgelemiştir. Bu belki insanın doğasında vardır belki de atalarımızın bozkırdaki yaşantısının sonucudur. Türklerin yiğitlikleri anlatılarda daha çok tekil olarak anlatılmış olsa da sonucu mutlaka bir meydanda, bir toplulukta veya çok daha özel kutlamalarda dile getirilerek teklik onurlandırılması çokluğun pekiştirilmiştir. Güreş bu özellikleri içinde barındıran hem tarihsel hem de günümüz rekreasyon kültüründe ben ve biz kavramlarının tam ifadesidir. Özellikle yöresel özellikleri ile “Aba Güreşi” sönmeyen ateş gibidir. Aba güreşlerinin toplumsal açıdan önemli görülmesinde özellikle düğün, sünnet, kurtuluş günlerinde kutlama aracı olması ve Cuma namazı çıkışı yapılması inançlarla da bağlantılı olmasına bağlanmaktadır (Çetin ve Coşkun, 2020).

2. Rekreasyon

Rekreasyon; geçmişini deneyimlemeye çalışma, yeni kültür yaratma ve bu sayede birey veya toplumun kendisini anlama ve algılaması, bir tür dinlenme (yenilenme) ve eğlence olarak her türlü aracılık rolü üstlenen aktivite ve faaliyetlerdir. Türk Dil Kurumunun (TDK) rekreasyonu insanların boş zaman aralığında eğlence ve spor amacı doğrultusunda gönüllülük esasına dayalı etkinliklerde ve bir bölgeyi eğlenme, dinlenme amacıyla kullanılabilir ya da duruma getirme olarak iki farklı şekilde tanımladığı belirtilmektedir (Pashı ve Pashı, 2019). Tabii ki rekreasyon kavramı ile ilgili farklı tanımlarda vardır. Akademik anlamda rekreasyon genel olarak insanın yapma ve etmelerini, duygu, düşünce ve eylem bazında ortaya koyma çalışmalarının bilimsel bir başlıkta toplanmasıdır. Farklı kaynaklarda rekreasyonun sınıflandırılması birçok kritere göre yapılmış olmakla birlikte bu sınıflandırma insanı tanımaya yönelik çabalar olarak değerlendirilmelidir. Rekreasyonun sınıflandırılmasında da dinlenme önemli faktör olarak yer almaktadır. Dinlenme dendiğinde birçok kişinin aklına hiçbir aktivitede bulunmadan oturmak ya da yatmak gelse de aslında insanın doğası ve vücut yapısı bu şekilde bir dinlenmeye odaklı değil de temelinde hareketlilik olan bir dinlenme şekline meyillidir. Oysa ki dinlenmek zevk aldığı şeyleri yapmak olarak da tanımlanabilir. Her bireyin doğası farklıdır bazıları sınırsız eğlenmekten hoşlanırken bazıları çalışmaktan hoşlanır. Bu süreçte, çalışmak bireylerin doyuma ulaşmasına yol açmaktadır. İş doyumu, tatminin bir göstergesi olarak kabul görmektedir (Gülнар, 2015). Çalışmak

ve hareketlilik insanın doğasında vardır. Çalışmaktan yeteri doyumunu elde eden bireylerin eğlenmeye yönelmeleri boş zaman aktivitelerine katılmaları da doğaları gereğidir. Bu bağlamda rekreasyon kişiden kişiye farklı ortaya çıkan kesin sınıflandırılma ve çeşitlendirme yapılması zor olan kavram olarak görülmektedir (Ulutaş, 2019).

2.1. Rekreasyonun Faaliyetleri

Rekreasyon kültürle ilişkili bir kavram olup insan ve çevresindeki mirasın parçasıdır. Dolayısıyla yer yüzünde geçmişten günümüze kadar gelen ve geleceğe aktarılması gereken her türlü mirasla ilişkilidir. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu) tanımlamasında kültürel miras, önceki insanların tümüne özgü sahiplikte değişen değer ve inançlarda, bilgi ve geleneklerindeki somut veya soyut varlıkların günümüze yansımaları olarak ifade edilmiştir (Çetin ve Coşkun, 2020).

Bireyden başlayarak toplumun dinamiklerini oluşturan rekreatif faaliyetler bazen bir kaynaşma, bazen kendini keşfetme, bazen bir başarı öyküsüne dönüşebilmektedir. Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, öğrencilere yönelik rekreasyon hareketi ve programlar öğrencilerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması üniversite öğrencileri için faydalı olacaktır (Çöpür, 2020). Dolayısıyla insan kültürünün ürünü olan bu faaliyetler her toplumun kendi değerleri ile ilgilidir. Rekreasyon kavramı içerisindeki bu evrensel kültür içerisinde spor gibi yaygın ve özel aktiviteleri de barındırmaktadır. Tuna (2023) ise sporu kişisel eğlence, kusursuz olmanın yolu, mükemmelliği erişmek için bir araç olarak kullanılmasında bireylerin boş zaman yönetimi ile doğrudan ilişkili fiziksel ve zihinsel eylemleri olarak ifade etmiştir.

Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyum düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir (Kılıçman ve diğ., 2022). İnsanlar kendilerine boş zaman veya serbest zaman yaratma imkanları ölçüsünde kırsal alanda, açık alanda veya kapalı mekanlarda etkinliklere katılarak kültür yapılarını tanımanın yanında doğal güzellikleri görme ve estetik duyguları hissetmeye çalışırlar. Bu durum aynı zamanda farklı destinasyonlardan gelen bireylere bölgenin tanıtılması, yörenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamaktadır (Özer ve Çavuşoğlu, 2014). Geleneksel Türk sporları içinde güreş kültürel mirası en iyi taşıma aracı ve rekreatif özellikleri olan yarışmalardır. Türk dünyasında ve özellikle Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş ve yakın bölgelerde yapılan aba güreşi, rekreasyonun kültürel etkisini yansıtmaları bakımından müthiş bir değere sahiptir.

3. Türklerde Güreş

Altınölçek'e (2010) göre güreş sporu insanların diğer canlılardan esinlendiği saldırı ve savunma mücadelesinin bir tezahürü, kutsallığa büründürülmüş gizemi ile somutlaştırılmıştır. Özcan'a (1966) göre güreş beden ve zekâ gerektiren en eski sporlardan biri, başlangıcı insanlık tarihine dayanan spordur. Türklerde; özgürlük, yiğitlik, evlilik, alplık gibi insanı betimleyen kahramanlıklar nesilden nesle destanlarla anlatılmıştır. Türk kahramanlık anlatılarında özel bir yere sahip olan Alplara özgü evlilikte yarış ve sınamaların at yarışı, ok atma ve en sonunda güreş ile uzmanlaştığı, bu sayede Bahadır (Kahraman) olarak mensubu olduğu topluluğun liderliğine ulaştıkları belirtilmektedir (Aça ve Olgunsoy, 2010).

Türk destanlarında insanların yaptığı eylemler yarışma kültürü içerisinde aktarılmaktadır. Naskali'ye (2010) göre yarışma bireyin kendini kanıtlaması, benliğini ve kimliğini yüceltmesi olarak ifade dilmekle beraber yarışların bir değerler birikimi olduğu, topluma heyecan vermesi ve mükâfatının olması nedeniyle organize edilmiş faaliyetler olduğu belirtilmektedir. Bu yarışmalar Türklerde bireylerin sosyal konumlarını belirlemede bir varlık göstergesi olmasının yanında kültürel mirasın aktarılmasında geleneksel miras olarak görülmektedir. Bu özelliği sayesinde halen Türk dünyasında güreş ritüelleri yazılı kuralları olmadan devam etmesinin yanında son yıllarda bazı güreş türleri geleneksel sporlar içerisine alınarak ulusal ve uluslararası organizasyonlarda yarışma sporu olarak yapılmaktadır. Geleneksel Türk Sporları kavramsal açıdan Türk dünyasının zengin kültür yelpazesini yansıtması ve uzun yıllara dayanan pratiklerin ile coğrafi yaşam biçimlerini yansıtan keyifli vakit geçirme, dini ve milli ritüellere dayanan spor faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Fişne ve Diğ., 2016). Güreşe ait ilk yarışmanın Oğuzlarda Dede Korkut destanlarında ifade edildiği, ancak sadece spor yarışması olmadığı, eğlence ve askeri eğitimin yanında düğün ve bayram gibi özel günlerin de bir kutlama aracı olduğu belirtilmektedir (Altınölçek, 2010).

Güreş sporuna sadece Türklerde değil diğer medeniyetlerde de rastlamak mümkündür. Çin kaynaklarında Türklerin güreşi savaş eğitim aracı olarak ve yiğitlik sembolü olarak kabul ettikleri belirtilirken, özellikle Mısır'daki duvar resimlerinde güreş figürlerine rastlanması, Eski Yunan ve Roma kültüründe yarışma ve eğlence aracı olarak kullanılması güreş sporunun farklı kültürlerde de yapıldığını göstermektedir (Özcan, 1996). Güreş özellikle Türk devletleri başta olmak üzere Afganistan, Pakistan, İran, Rusya ve bu coğrafyada yer alan ülkelerde kültürel yakınlaşma aracı olarak yapılan "Göçebe Oyunları" içerisinde ilgiye mazhar olmaya devam etmektedir.

Türklerin yaptığı güreşe birçok kaynakta değinilmiş olup Anadolu'da Hekim Bereket (1300'lü yıllar) tarafından yazılan ve ilk Türkçe kitap olma özelliği taşıyan Tuhfe_i Mübarizi'de birçok spor aktivitesi yanında güreş tutmanın sağlığı koruduğuna değinildiğini belirtilmektedir (Şahin, 2007). Divanü Lügati Türk'te "Kız birle küreşme, kısrak birle yarışma (Kızla güreşme, çünkü kızlar kuvvetli olur, seni alteder; kısrakla yarışma, kısrak attan daha çevik, daha sıçrayışlı olduğundan seni yener) ifadesinde güreşin kadınlar tarafından da yapıldığını yanı sıra güreşin "çalış" ve "çelme" güreş karşılığında yazıldığını belirtilmiştir (Türktaş, 1999). Bunun yanında Tıva (Tuva) Türklerinin Haan-Tögüldür Destanı'nda Demir-Kurlug Han'ın kızını almak isteyen Haan-Tögüldürün at yarışı ve güreş yaptığını belirtilmiştir. Bu güreş yarışmasının Demir-Kurlug Hanın buyruğuna göre yapıldığı, yarışların üç buçuk gün sürecek şekilde planlandığı, yarışmaların başlamasıyla birlikte Haan-Tögüldür'ün 360 güreşçi ile 3 saat 30 dakika güreş yaparak hepsini yere yere serdiği belirtilmektedir (Aça ve Olgunsoy, 2010).

Azerbaycan'da halk hikâyelerinde güreş kültürüne önemli yer verilmektedir. Örneğin Kürt Hüseyin hikâyesinde bireyin pehlivan olabilmesi için sadece güç değil aynı zamanda bir kişinin pehlivan unvanı kazanmasının sadece onun gücüne bağlı olmadığını, toplumun ve yarışmanın kurallarının da bilinmesi gerektiği, özellikle gücün zayıflara karşı değil tam tersine adalet ve vefa gibi erdemler için kullanılmasının öğütlendiği belirtilmiştir (Adıgüzel, 2010). Yine Nogay masallarındaki güreş ifadelerinde güreşin uzun sürdüğü, hatta üçüncü kez yeniden başlatıldığı, kahramanın rakibine "tamam, pes" dedirtene kadar devam ettiği yani rakibinin kudretini onaylayıp bundan sonra dostluğa geçtikleri, bu masallarda kadınlarında iyi güreşçi oldukları, kadınların güzel ve erkeklerle güreşecek kadar kendilerine güvenen yiğit insanlar olduğu belirtilmektedir (Atay, 2010).

Özbek folklorunun güreşe önemli yer verdiğini belirtilmektedir. Özbeklerin Alpamış destanında Kalmak yurdunun en meşhur doksan pehlivanın Keşel mağarasında yaşadığı ve Baysarı'nın kızı Berçinay'ı almak için birçok etaptan oluşan yarışma tertiplendiğini, birinci etap at yarışı, ikinci etap ok ve yay yarışı, üçüncü etap keskin nişancılık ve dördüncü etap güreş düzenlendiği ifade edilmiştir (Baydemir, 2010). Türk dünyasında ayrıca Ramazan ve kurban bayramlarında, Kırgız millî oyunlarından "Ulak tartuu" (Oğlak -Keçi kapma yarışı; Torpokoğlak: dana), "Kökbörü oyunu veya Bozkurt oyunu", "Kız kuumay" (Genç kız ve erkekler arasında yapılan bir çeşit at yarışı), "Balban Küröş" gibi oyun ve eğlenceler düzenlenip şarkı ve ezgiler söylendiği belirtilmiştir. (Alağuşov, 1999). Türkler güreşi ve atı o kadar benimsemişlerdir ki at üstünde de güreş yapan tek millettir denilebilir. Kırgızistan'da; at üzerinde yapılan millî oyunlarda kök börü (ulak tartış)

yani oğlak çekişmesi, kız kovma, kuruş alma ile at üstünde güreşme olarak bilinen er odarış veya cambı atmay oyunlarının yapıldığı da bilinmektedir (Belek ve Bahar, 2015).

3.1. Türk Güreşinde Müzik

Rekreasyon aktivitelerinin çoğunda müzik eğlenceyi doruklara taşımada duygu ve davranışların motivasyon aracı olmuştur. Altınölçek'e (2010) göre ritim bireyin kalp atışlarının başladığı doğum evresinden itibaren başlayıp normal yaşamda her zaman çeşitli vasıtalarla içerisinde hissettiği sürekli, yaşamın sonuna kadar süre gelen beceri olarak görülmektedir. Türklere göre güreş yapılış amacı her ne olursa olsun adeta bozkırın dansı gibi algılanmıştır. Örneğin Anadolu'dan göç eden Etrüsklerin günümüz İtalya Toskana bölgesinde yaşayan ön Türklere olduğu, Roma medeniyetinin doğmasının öncüsü bu halkın Türklere özgü müzik ve ritimleri güreşin yanında boks sporlarına da uyguladıkları belirtilmektedir (İmamoğlu ve İmamoğlu, 2018). Güreşte oyun havaları ile ezgilerin dili ve sesi olan davul-zurna ikilisi sporcuların ve izleyicilerin motivasyon kaynağı olarak yer almıştır. Davul-zurna ikilisi bazı yörelerde yanında cura ve klarnet ile peşreve eşlik ederek mümkün mertebe kısa süreli güreş havaları ile güreş öncesi yapılan ısınma egzersizleri diyebileceğimiz peşrevde kaba zurna ve davulların asıl işlevi olan cesaretlendirme, tahrik etme, güçlendirme yaparak sporcu ve seyircide motivasyonu artırıcı etkisi olduğu ifade edilmiştir (Altınölçek, 2010).

Türklere müziğe ve güreşe gösterdikleri özel ilgi devam etmektedir. Davul-zurna diye bildiğimiz çalgıları müzik icracılarının Türk tarihinde eskiden Nevbent adı ile bilinen icra heyetlerinde de devam etmiştir (Eksi, 2011). Bu kültürün halen karakucak, aba, tatar, şalvar, yağlı güreş ve deve güreşlerinde gelenekselliğini koruduğu görülmektedir (Altınölçek, 2010). Türk kültürü etkisinde kalmış balkanlarda horolar (Slavca insanlar demektir) denilen çift davul ve zurna ile oynanan oyun havaları Türkiye'de yapılan müzik ile benzerlik göstererek ulus, serhat boyları, yiğitlik, kabadayılık, aşklar, çatışmalar ve günlük yaşamı içermektedir (Aykent, 2020).

Geleneksel güreşlerin yapıldığı yer ve zaman farklı olsa da kültürel anlamda belli ritüelleri günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Bu güreşlerdeki müzik ve cazgırlık ritüellerin bazılarıdır. Güreş oyun havalarında davul ritmi ile zurna ezgilerinin farklılık gösterebildiği, güreş havalarında yer alan ezgilerin güreşin hareketliliği ile doğru orantılı çeşitli varyanslar şeklinde yapılarak aslında bir çeşit duygu yoğunluğu yaşanması sağlanmaktadır (Altınölçek, 2010). Bununla birlikte davul ve zurna sesindeki armonide etkileyici bir anlam yükü olması seyirci ve sporcu etkileyen güdülemedir.

Türklere ait kadim kültüründe yer alan müzik ve ritim özellikle yağlı ve karakacak güreşlerinin vazgeçilmezi olup Etrüsklerde hem güreş hem de boks sporunda uygulanmıştır (İmamoğlu ve İmamoğlu, 2018). Örneğin Aşırtmalı aba güreşinin başlatılması için Gaziantep'te iki davul ve iki zurna kullanılarak çukur meydana rakibini bekleyen güreşçiye Köroğlu türküsü ile eşlik edildiği rakibi belli olduktan sonra ezgilerin değişerek harbileme tarzına döndüğü belirtilmektedir (Altınölçek, 2010). Gaziantep Aşırtmalı Aba Güreşlerinde genellikle iki davul ve iki zurna eşliğinde çalınan ezgilerle güreş alanı şenlik havasına dönüştürülerek içre edilen Cenk Harbisi, Cin Harbisi, Ahmet Borazan harbisi, Ahmet Şirvani Harbisi, Köroğlu Havası ve Cezayir Havası ezgilerinden bahsedilmiştir (Şahin, 2003).

3.2. Türk Güreşinde Cazgır ve Salavat

Türk güreş geleneğinde güreşçileri tanıtmak eskiden beri süre gelen günümüzde sunucu diye ifade ettiğimiz cazgır ve salavatçılar görev almaktadır. Cazgır (okuyucu) ve salavatçı (duacı) olarak görev üstlenip güreşçileri tanıtan, hünerlerini anlatan, onları onura ederek dua ve güzel sözlerle halkı coşturan, yöresel ya da milli kıyafetler giyerek ezgilerin sunulduğu davul-zurna eşliğinde ata sözleri, dini ve destanları okuyarak güreşçileri er meydanına davet eden kişilerdir (Altınölçek, 2010). İslamiyet sonrası güreşe dini uyarlamalarda girmiştir. İslamiyet'te Hz. Hamza iyi güreşçi oldu rivayet edilerek güreşçilerin buradan ilham alması için istimdat olarak bilinen yardım duası okunması, davul-zurna ile köroğlu, mehter ve cenk ezgileri çalınması ile sporcuların cazgır vasıtası ile er meydanına gelişleri olan çıkış olarak tarif edilen yerde toplanmasında sırasıyla Köroğlu, peşrev ve mehter ezgileri çalınarak tartım işlemleri gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Altınölçek, 2010).

3.3. Türk Güreşinde Peşrev

Günümüzde daha çok Kırkpınar yağlı güreşlerinde yapılan peşrev Anadolu'da birçok güreşte de benzer şekilde yapılmaktadır. Güreşler öncesi ısınma oyunları peşrev, sonrasında sporcuların el sıkışması helalleşme ve devamında seyirciyi selamlama olan temenna güreşte önemli peşrev örf ve adetlerindedir, peşrev kültüründe Malatya'da, Sivas'ta, Mersin'de Isparta'da ve Yozgat'ta ezgiler Köroğlu çalınarak devam ettirilir (Altınölçek, 2010). Özcan'a (1966) göre güreşlerin önemli görevlilerinden biri, bütün güreşçileri özelliklerini söyleyerek yüksek sesle tanıtan ve dua yapan cazgırdır ve cazgırlar genellikle eski pehlivanlar arasından çıkar. Örneğin genel bir duada;

“Hoş geldiniz, safa geldiniz erler meydanına

Şeref verdiniz zümrüt Kırkpınar'a

Besmele ile kispetleri çektiniz ince bele
Okudunuz üflediniz hazret-i pire
Söğüt dalından odun olmaz
Moskof kızından kadın olmaz
Her ananın doğurduğundan pehlivan olmaz
Hey hey
Allah Allah illallah
Hayırlar gele inşaallah
Pirimiz Hamza Pehlivan
Aslımız neslimiz pehlivan
İki yiğit çıkmış meydana
Biri birinden merdane
Biri here, biri kare
İkisinin de zoru pare
Alta geldim diye yerinme
Üste çıktım diye sevinme
Alta gelirsen apış
Üste çıkarsan yapış
Vur sarmayı künededen at
Gönder Muhammed' e salavat
Seğirttim gittim pınara

Allah ikinizin de işini onara!" mısralarına yer verildiği belirtilmektedir (Güreş, 1996).

4. Aba Güreşi

Aba güreşi Gaziantep ve Hatay iline yerleşen oğuz boyları örf ve adetlerinin yaşayan kültür mirası olarak günümüze kadar devam etmektedir. Aba güreşi özel bir spordur. Aba güreşi kültürü insana olan saygıda ve toplumun değer yargılarına, normlarına, inançlarına, adalet, erdem ve etik kavramlarına batı kültüründen çok daha fazla değer verilmiştir. Aba güreş tarihin derinliklerinden gelen örf, adet, gelenek ve görenekler ile normların yaşayan kültür mirasıdır. Aba güreşlerini düzenleyen düğün sahibi bir okuyucu

(köylere haber dağıtan, davet okuntusunu veren kişi) vasıtası ile davet etmek istediği köylerdeki güreşçilere “okuntu” diye tabir edilen bir parça kumaş ile haber gönderir ve güreşçileri de düğüne davet eder. Gaziantep köylerinde yapılan Aba Güreşi halk arasında özellikle Aşırtmalı Aba Güreşi olarak bilinmekte, bu güreş genellikle hasat sonlarında ve düğünlerde yapılmaktadır (Şahin, 2007). Türklere özgüdür ancak evrensel insan kültüründe coğrafyalar değişse bile var olmanın simgesidir aba güreşi. Asya’dan Avrupa’ya uzanan büyük bir coğrafyada etnik millet ya da devlet kimliğine sahip Türklere güreş, sporun yarışma formunda ve kültürel faaliyet olarak yapılmaktadır. Bu özelliği ile aba güreşi geleneksel heyecanını koruyan nadir sporlardan biridir. Güreş ise çok geniş bir coğrafyada yapılmaktadır (Şahin, 2003)

Coğrafyanın büyüklüğü güreş kültürünün çok yaygın olması farklı güreş türlerinin ortaya çıkmasına imkân vermiştir. Güreşlerin tür olarak karakucak, aba, kuşak, şalvar ve yağlı güreş olduğu, bu türlerden daha çok karakucak güreşi, aba güreşi ve şalvar güreşi yaygın olduğu güreş yapanlara “pehlivan”, “pehlevân” veya bazı ağızlarda “pelvan”, denildiği, güreşte başarılı olanlara da “alp” adı verildiğini belirtilmektedir (Şakar, 2010). Başka bir kaynaktan Türklere yaşadığı Asya’da (Türkistan), Anadolu ve Balkanlarda 28 adet güreş çeşidinin olduğunu belirtilmiştir (Uzun ve Diğ., 2018). Türklere yağlı ve karakucak güreşlerinin dışında Kahramanmaraş’ta Şalvar, Gaziantep ve Hatay yöresinde Aba Güreşi, Eskişehir ve Polatlı’da Kırım Türklere yaptığı Kuşak Güreşi bilinen güreşler olarak belirtilmektedir. Güreş Türklere o kadar ilerlemiştir ki İranlı şair Şadi Şirazi’nin “Gülistan ve Bostan” eserlerinde bir Türk güreş ustasının 360 oyun bildiği, bunun 359’unu çırağına öğrettiği bir tanesini de her ihtimale karşılık kendisine sakladığından bahsedildiği belirtilmektedir (Şahin, 2007).

Gaziantep güreşleri çukur denilen alanda yapılmaktadır. Bu alan harman yeri veya köyün uygun görülen bir yerinde çimen, toprak veya yere saman serilmesi ile yumuşak zeminde yapılmaktadır. Müsabakalarda kadınlar güreşleri uzaktan ve damlardan izler diğer seyirciler asla tezahürat yapmazlar yenilen ve yenen güreşçi meydana çıkmaları ile büyük bir yiğitlik ve erdem gösterdikleri nedeniyle saygın kişiler olarak değer görmektedir. Güreşçiler diğer güreşlerde peşrev de olduğu gibi alanda dolanarak kendilerine rakip ararlar ve aynı zamanda ısınmalarını davul zurnanın çaldığı Köroğlu havasında geleneksel ritüellere göre yaparlar.

Hatay da yapılan Aba Güreşlerinde giyilen aba; yakasız, kaban gibi uzun ve yarım kolludur ve kolların kulak gibi sallandığı, koltuk altı bölümü kol ucundan koltuk altına kadar kesik, keçeye benzer, kalın kumaştan yapılmaktadır. Hatay’da; Dağlılar (Yayladağ ve Köyleri) ile Kuzeyliler

(Altındağ, Hassa ve Kırıkhan) arasında yapılmaktadır. Düğün davetleri okuntularla yapılmaktadır. Davetliler meydana 300-400 metre kala havaya ateş edilerek karşılanır, güreşi düzenleyen davul zurna eşliğinde karşılama havası ile yarı yolda misafirleri karşılar. Yarışmalarda bir yan bir orta (çarkacı) ve sayı hakemi görev yapar. Güreşçiler mersaha (alana) çıkarak Makaban (kaldırmaç) denilen güreş öncesi rakibi yoklama (tartma) ve ısınma alıştırmaları yaparlar. Geleneksel güreşlerde yarışmalar boylara göre yapılmaktadır. Bu güreşlerde kardeşler ve mümkün mertebe finale kadar aynı köylüler güreştirilmez. Güreş boyları; Ayak, Tozkoparan, Deste, Küçük Orta, Orta, Büyük Orta, Başaltı ve Ağır (baş güreşçi) genellikle sıkletlere göre ve yaklaşık 30 teknik ile yapılmaktadır. Güreşler neredeyse 7'den 77 herkesin katıldığı bir kültür bağıdır. Aba, güreş sporunun bir parçası olmasının yanında evlilik merasiminde damadın ya da diğer gençlerin kırmızı işlemeli abaları giymesi bunun yanında abanın toplumsal açıdan genç-yaşlı ayrımında belirleyici ritüel simge olduğu belirtilmiştir (Çetin ve Coşkun, 2020).

4.1. Aba

Aba kavramı oldukça geniş bir anlam yüküne sahiptir. Sözlük anlamı olarak yünün dövülerek kalınlaştırılması ile yapılan hırka, potur, cübbe, çakşır, terlik, asker kıyafeti, tozluk ve dizlik olarak da kullanılan sık işlenmiş su ve soğuk havayı geçirmeyen kumaş olarak ifade edilmektedir (Salman, 2010). Aba Oğuzlarda ay-aba ve boz aba olarak da bilinmekte, Sümerce baba, Macarca ise baba olarak bilindiği belirtilmektedir. Abanın Moğolca anne-baba, Türkçe büyük anne-aba-hanım-hala ve yenge olduğu gibi bildirilmiştir. Aynı kaynaktan abanın bir tür yünlü kumaş olduğu, dövme yünden yapılan maşlah, çakşır, kalçın, şalvar, potur, cepken, salta, yelek cüppe, yağmurluk, mest ve terlik gibi giyisiler yanında heybe, hurç ve eyer örtüsü olarak da kullanıldığı belirtilmektedir (Şahin, 2007).

Aba güreşinde Kuşak bele bağlanan abayı sarması yanında sporcunun tutamağı olarak bilinmektedir. Şahin'e (2007) göre özel kumaştan yapılan bu kuşaklar dokunuş ve ipliklerine göre; Şam kuşağı, Halep Kuşağı, Horasan, İsmailiye, Bademli, İstanbul Bademlisi, Hasanbeğli, Kışmir (Keşmir) bunlardan bazılarıdır. Şal kuşak diye bilenen Yerli ve Acem şalı ve Trablus kuşak çeşitlerini de saymak mümkündür. Halkbiliminde (folklor) yöresel olması nedeniyle otantik bir yarışma kıyafet olan aba ve kuşak Aşırtmalı Aba Güreşinde hemen hemen tek sporcu kıyafetidir. Güreşlerde görev yapan hakemlerin de özel kıyafetleri olup üstte beyaz gömlek, altta ise siyah veya mavi renkte şalvar, bele bağlanan beyaz şal kuşak yanında ayağa kırmızı yemeni giyilmektedir. Meydan hakemi, Masa hakemi ve Kuşak hakemi olmak üzere yarışmalar yapılmaktadır. Şahin (2007) tarafından Gaziantep yöresinin

geleneksel Aşırtmalı aba güreşlerinde Kırmızı aba (kırac köyleri giyer), Boz aba (dere ve fıstık köyleri giyer), Siyah aba (rençberler ve dere köyleri giyer) kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında Çuha abası, Maraş Abası, Hamis Abası (perşembe günü demek olmasına karşılık süslü, sırmalı ve işlemeli olup düğün ağası, zengin ve eşref sınıfın giydiği aba), Torun Abası Koyun ve keçi kılından yapılmış) aba türleri güreş meydanlarında sık görülen abalardandır. Giysi olarak bilinen abanın icra edildiği yerlerde değil de Antakya ve Halep'te dokunduğu, Halep abasının deve kılından yapılmış kırmızı ve açık renklerde, Antakya abasının ise keçi kılından yapıldığı ve Halep abasına göre daha ucuza satın alınabildiği hatta bazı yerlerde kara abanın nispeten yoksul insanlarca tercih edildiği belirtilmiştir (Çetin ve Coşkun, 2020).

4.2. Aba Güreşinin Geleceği

Spor olgusu insanların yaşamlarına dair ne varsa içerisinde barındıran fiziksel ve zihinsel eylemlerdir (Şahin ve diğ., 2020). Güreş sporu bu bütünlük içinde yaşamın bir parçasıdır. Günümüzde geleneksel Türk güreşlerinin, karakucak, aba, yağlı, şalvar ve bayrak güreşi olmak üzere sadece beş türde yapılıyor olmasının küreselleşmeden kaynaklı geleneksel oyunların ritüellerinde anlam boşalması nedenine bağlanmaktadır. Ancak ilginç olması nedeni ile uzun yıllar önce yaptığım ve herhangi bir yerde yayınlanmayan anket sonuçlarında aba güreşinin yüksek bir arzu ile yapıldığı tarafımdan tespit edilmiştir.

Bu bağlamda 2018 yılında Gaziantep Oğuzeli Belediyesinin düzenlemiş olduğu bir organizasyonda Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay, Mersin, Osmaniye ve diğer illerden yarışmalara gelen 128 güreşçi ile yapılan görüşmelerde bu sporcuların aba güreşine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde sporcuların kategorik dağılımlarında çoğunluğun çocuk 40 sporcu (12-14 yaş), genç 38 sporcu (15-17 yaş) ve büyükler 37 sporcu (21 ve üstü yaş) olması bu spora olan ilgiyi göstermektedir. Sporcuların bu spora başlamalarında önceki pehlivanlar ve başarılı sporcuların etkili olduğu (84 kişi) aba güreşinin dünyaya yayılması ve yaygınlaşması için ne gerekli ise yapılması gerektiği (110 kişi), ancak geleneksel kurallara bağlı kalınarak yaygınlaşması (101 kişi) önerilmiştir. Bu spor dalının geleceği için çocuklara öğretilip aba güreşinin yaşatılması ebeveynlerin bir vazifesi (101 kişi) olarak algılanmaktadır. Tabi ki bu sonuçlar çok daha iyi analizlerle açıklanabilir. Bununla beraber farklı organizasyonlardan da verilerin elde edilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Genel anlamda buradan edindiğim ön bilgiler aba güreşinin kadim bir spor olduğu ve daha fazla kitlelere tanıtılması gerektiği yönünde bir kanaat oluşturmuştur.

4.3. Rekreasyonel Açıdan Aba Güreşi

Küçük etkinlikler zamanla tekrarlandığında cazibe etkisi yaratabilmektedir. Bölge imajının geliştirilmesinde önemli katkıları nedeniyle kültürel, sanatsal sportif etkinlikler modern turizmde etkin yöntem olarak görülmektedir (Özer ve Çavuşoğlu, 2014). Bu bağlamda aba güreşi köylerde yapılan etkinliklerden şehirlere hatta uluslararası yarışma organizasyonlara dahil olan eğlence ve kültürün ilgi odağı haline gelmiş ritüelleri merak uyandıran rekreatif faaliyet ve kültürel mirastır. Aba güreşini yapan sınırlı sayıda sporcu, hakem ve organizasyon görevlisi var iken yer yer binlerin üzerinde yerel halk ve dışarıdan gelen insanlar takip etmektedir. Aba güreşlerine ilk kez tanıklık eden bir kişi bu sporun saygı, müzik, cazgırın duaları ve açık alandaki bu muhteşem kalabalığı görünce hayretler içerisinde düşer. Ancak bir müddet sonra kendisinin de buranın bir parçası olduğunu anlar ve zamanın nasıl geçtiğini fark edemez. Paylı ve Çevik (2022) bu durumu pasif rekreasyon yani bireyin bizzat kendisinin katılmayıp izleyici olarak katıldığı pasif rekreasyon olarak sınıflandırmaktadır. Genel bir bakış açısıyla rekreatif faaliyetlerinin hepsinde bir zaman akışı söz konusudur. Bu deneyim sadece günlük aktivitelerle sınırlı olmayıp serbest zamanlarda da yapılan özünde ise bireyin kişisel gelişimini arttıran özellikler olması bakımından her türlü rekreatif faaliyetler önemli kabul edilmektedir (Yapıcı ve Diğ., 2022).

Güreş sporu sadece yarışmada kazanma amacıyla yapılmamış toplumsal görevler üstlenmiştir. Yaşanmış kültür yeni gençliğe ilham kaynağı olmaktadır. Güven (1992) tarafından eski Türklerde çocuk terbiyesi, milletin yaşama ihtiyacına göre kurulduğu, çocukların küçük yaştan itibaren tahta ata binme ve güreş oyunları ile ilk sistemli antrenmanları yaptığı belirtilmiştir. Manas destanında Çin hanedanlarından Kongur-Bay'ı yenen Manas'ın er meydanında "bana güç veren Tanrıdır, O, bana güç verdikçe kim vuruşulabilir" dediğini belirtmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere güreş; sosyal statünün yanında insanların inanç açısından da dinsel bir ritüeli ve inancın kudreti sayılmaktadır. Tarihten buyana yapılan en eski sporlardan olan güreş sporu bir yarışmanın dışında sosyal hayatta toplumsal yaşamının önemli örf ve adetleri arasında da yer almıştır. Sarıbaş (2006) tarafından bir hadiste Hz. Peygamberin, "Gerçek babayiğit güreşte rakibini yenen değil, öfkelenmediği zaman nefesine hâkim olan kimsedir" dediğini, burada asıl amacın iradeye hâkim olma yanında güreşin toplumsal eğitim rolüne değinilmektedir. Atatürk'ün sporla ilgili düşüncelerinde sporun sadece fizik yetenek olmadığı, yapılan işin ahlak ve bilincinin, zekâ ve algılamamanın önemli olduğu hatta bedensel kuvveti iyi ancak zekâsı zayıf olanları daha az kuvvetli fakat zeki olanlara göre

başarısız olabileceklerini bu bağlamda sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaki olmasına değer verdiği bu felsefenin sporun özü olduğu belirtilmiştir (Atabeyoğlu, 1988).

Sonuç

Türklerde güreş ve güreşi yaşatan müzikler, ezgiler, giyisiler ve yapılan organizasyonlar geçmişin mirasıdır. Kırgız millî oyunlarından “Ulak tartuu” (Oğlak -Keçi kapma yarışı; Torpokoğlak: dana), “Kökbörü oyunu veya Bozkurt oyunu”, “Kız kuumay” (Genç kız ve erkekler arasında yapılan bir çeşit at yarışı), “Balban Küröş” (Kırgız geleneksel güreşi) yapıldığı ifade edilmiştir (Kutlu, 2007). Bayraktar ve diğ. (2012) toplumların özelliklerini taşıyan milli unsurların spora da yansıdığını, toplumların kendilerine özgü geleneksel spor dallarının bu sayede ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu geleneksel yapı içerisinde güreş Türklerin ilk çağlardan bu yana inancın da bir sembolü olmuştur. Türklerde güreş ibadet, er meydanları ibadet yeri (cem meydanı) olarak görülmektedir (Yüksel, 2018).

Güreş öz kültürümüzün yansıtılmasında geçmiş ve günümüz arasında köprü olması nedeniyle kıymet ve önem arz edilmesi gereken kendiliğinden bir değer yapısına sahiptir. Gelişen ve değişen evrensel kültür içerisindeki yer ve konumunu koruyan ender spor dallarından biridir. Korkutan (2018) yeni nesillerde ata sporlarını yaşatılması gerektiğini geleneksel oyunların bireylerin yaşamına etkin rol oynaması gerektiğini belirtmiştir. Her sporcunun spora başlamasında bir hayat hikâyesi vardır. İnsanlar bazen içindeki öz yeteneklerinin farkındalığı ile bazen de bir etkilenme sonucu bir spor dalında yeteneklerini sınarlar. Geleneklere bağlı yaşayan insanlar arasında anlatılan hikâyeler, destanlar, hayat hikâyeleri çok eskiden beri gelen bir kültürdür. Hala kış aylarında evlerde, düğünlerde, toylarda, festivallerde bu kültür yaşanmaktadır. İşte bu anlatılar ister istemez yeni nesil çocukları bir şekilde heyecandırmakta ve isteklendirmektedir. Kişi bende bunu yapabilirim hayallerini ve duygusunu yaşarken ilk fırsatta bu deneyimi tatmak isteyebilir. Bunun yanında öz güveni yüksek olan sporcuların duruş ve davranışları, cesaretleri, saygı görmeleri kısaca sosyal statüleri de yeni sporcuları etkilemektedir. Bir kişinin iç istemelerine yön veren yetileri farklı şekillerde de ortaya çıkmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu ortam ne ise kişi bu yeteneğini bu imkânlar ve görüntüye göre açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Bu durum “ben” olmayı psikolojik ve sosyolojik değerlendirmedir. Sporcuların dışındaki diğer katılımcılar aile bireyleri, seyirci ve turistler ise tamamen “biz” kavramının duygusal, ruhsal ve davranışsal anlamda sosyolojik insan kültürünün gereğini yerine getirmektedir. Dolayısıyla sporcu ve diğer bireylerin bu tür etkinlikler için serbest zaman ya da tamamen boş zaman

yaratması aba güreşinin kültürel miras ve harika bir rekreasyon faaliyeti olmasından kaynaklıdır. Sonuç olarak kültürel zenginliğimizi yansıtan aba güreşi sporun ötesinde harika rekreasyon faaliyeti olup son yıllarda Dünya Etnospor Konfederasyonu ve Dünya Göçebe Oyunlarında yer resmi spor dalı olarak yer alması önemli gelişmelerdir. Ülkemizde spor turizmi ve rekreasyon sektörünün yeni gelişmeye başlaması (Alpullu ve Onur, 2018), rekreasyon kariyeri düşünen bireyler için yerel organizasyonların daha nitelikli ve kapsamlı olması durumunda gelecekte istihdam için yeni açılımları beraberinde getireceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Aça, M., Olgunsoy, B. (2010). Kültür Tarihimizde Yarış, Acta Turcica, Yıl II, Sayı I, Ocak
- Adıgüzel, S. (2010). “Bazı Azerbaycan Masallarında Yarış ve Rekabet”, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, II/1.
- Alağuşov, B. (1993). Eldik Mayramdar. Bişkek.
- Alpullu, A. ve Onur, Ak (2018). Spor Turizmi ve Rekreasyon Sektörü Algısının Öğrenci Kariyer Planlarına Etkisi. Türk Spor Ve Egzersiz Dergisi , 20 (2), 67-73.
- Altınölçek, S. (2010). Güreş Karşılaşmalarında Müziğin Yeri ve Önemi, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, II/1, Ocak 2010.
- Atabeyoğlu, C. (1988) Atatürk Gençli ve Spor Konulu Panel, Beden Terbiyesi v Spor, Sayı 6, S.11, Kasım 1988.
- Atay, A. (2010). Nogay Masallarında Yarış, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, II/1, Ocak 2010.
- Aykent, C. (2020). Doğu Trakya bölgesi halk müziğinde ritim kalıplarına dair bir inceleme. Erdem, (79), 41-62.
- Baydemir, H. (2010). Özbek Folklorunda Rekabet ve Yarış, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, II/1, Ocak 2010.
- Bayraktar, G., Erkmek, N., Aka, S. (2012). Aba Güreşi, Geçmiş ve Günümüze Yansımaları. Türk Dünyası Araştırmaları, (200).
- Belek, K. ve Bahar, K.B. (2015), Eski Türklerde At Ve At Kültürü (Dünden Bugüne Kırgız Kültürel Hayatı Örneği), 2015/16: 111-128.
- Çetin, B., Coşkun, M. (2020). Kültürel miras unsuru olan aba güreşine yönelik şekilsel ve işlevsel kültür bölgesi belirleme denemesi (Hatay). Coğrafya Dergisi, (40), 65-82.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, Akademisyen Kitabevi, karaman.
- Ekşi, O. (2011). Tarihi Kırkpınar güreş musikisi icracısının yetişme yetiştirme sürecinin değerlendirilmesi (Master's thesis, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Fişne, M., Bardakçı, S. ve Karagöz, Y. (2016). Ata Sporumuz Güreşe Yönelik Günümüzdeki Toplumsal Bakışın Değerlendirilmesi, CBÜ Bed Eğt Spor Bil Dergisi / CBU J Phys Edu Sport Sci 2017: 12
- Güreş, A.Ö. (1996). İslam Ansiklopedisi, yıl: 1996, cilt: 14, sayfa: 317-320.
- Gülner, Ü., Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World Proceedings Book, İzmir.

- Gülınar Ü. (2015). Turizm İşletmelerinde Çalışanların İş Doyumu: Konya Rixos Otelinde Bir Uygulama I. Eurasia Internationaltourism Congres:Current Issues. Trends And Indicators Konya 28-30 May, 2015.
- Güven, Ö. (1992). Türklerde Spor Kültürü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı. 12, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi, Sayı 15.
- İmamoğlu, M., İmamoğlu, G. (2018). Etrüsklerde Spor Aktiviteleri. Electronic Turkish Studies, 13(26).
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri İlker, Anatolia Social Research Journal 1 (1
- Korkutan, S.Ş. (2018). Kemal Sunal Filmlerindeki Geleneksel Çocuk Oyunları, Ata Sporları ve Yarışlar, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies, 18/1 Yaz–Summer 2018: 77-96
- Kutlu, S. (2007). Kırgızistan'da Ramazan ve Dini Bayramlar, Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi – Makaleler, Sayı 42.
- Naskali, E.G. (2010). Kültür Tarihimizde Yarış, Acta Turcica, Yıl II, Sayı 1, Ocak 2010.
- Özcan, A. (1996) Güreş, İslam Ansiklopedisi, yıl: 1996, cilt: 14, sayfa: 317-320.
- Özer, E. Çavuşoğlu, F. (2014). Rekreasyonel bir faaliyet olarak yerel etkinliklerin kırsal turizme etkisi. International Journal of Sport Culture and Science, 2(Special Issue 2), 191-202.
- Paslı, M. M., Paslı, N. Ç. (2019). Rekreasyon ve Turizm. Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi, 6-14.
- Paylı, M., Çevik, A. (2022). Rekreatif Etkinlik Zamanları. Rekreatif Etkinlikler, S. 34, 1. Baskı Aralık.
- Salman, F. (2010). Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz/The Traditional Names In The Art Of Traditional Turkish Fabric. Sanat Dergisi, (6).
- Sarıbaş, H. (2006). Kur'an ve Sünnette Sabır İman İlişkisi, Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Kalam Bilimleri Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Şahin, H.M. (2003), Türk Kültüründe Aba Güreşi, Gaziantepspor Kulübü Spor Eğitim Yayınları Yayın No 4, Nobel Basımevi, ISBN 975-96919-0-6, Ankara 2003.
- Şahin, H.M. (2007) Gaziantep Kültüründe aşırıtmalı Aba Güreşi, Aktoprak Belediyesi Kültür ve Eğitim Yayınları, Yayın No:I, Göz Basın ve Ajans Hizmetleri, 1.Baskı, S.11,
- Şahin, H.M., Duman, S., Şahin, F., Koç, S., Bulut, Ç. ve Karabıyık, İ. (2020). Spor Yönetimi Bibliyografyası, Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı, ISBN 978-625-7677-27-1.

- Şakar, Ş.Ö. (2010). Dil, Kültür Bağlamında Bazı Yarışlar ve Ödülleri, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, II/1, Ocak 2010.
- Şen, H.F., Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Tuna, G. (2023). Unilateral ve Bilateral Çalışmaların Atletik Performans Açısından Değerlendirilmesi, Sağlık ve Spor Bilimleri Alanında Akademik Değerlendirmeler, Duvar Yayınları, Baskı: MART 2023, Ankara. ISBN: 978-625-6945-51-7 S.117-129.
- Türktaş, M. (1999) Divani Lügatit- Türk'te Yer Alan ve XI. Yüzyılda Türkler Arasında Oynanan Oyunlar, PAÜ. Eğitim Fak.Derg. 1999, Sayı:5.
- Ulutaş, A.E. (2019). Serbest Zaman ve Rekreasyonun Mutluluk İle İlişkisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, EKİM 2019.
- Uzun, N.R., İmamoğlu, O., Taşmektepliğil, M.Y., Çon, M., Öğreten, N. vE Ceylan, L. (2018). Güreşte Küreselleşme Sürecinin Farklı Açılardan İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 3(3): 22-34.
- Yapıcı, E. C., Alpıllu, A., Otay Y., Ak, Y. E., Mametkulyyev, Y., Doğan, P. K. (2022). Serbest Etkinliklere Katılan Bireylerin Akış Deneyimlerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 36-49.
- Yüksel, Y. (2018), Klasik Türk Şiirinde Güreş ve Pehlivanlık, *Journal of Turkish Language and Literature* Volume:4, Issue:2, Spring 2018, (589-616), Doi Number: 10.20322/littera.397440.

Spor ve Turizm İlişkisi

Çahatay Çavdar¹

Ashabil Akdere²

Özet

Spor, toplulukları ve farklı çalışma alanlarını etkileyen önemli bir endüstridir. Sporun endüstriye dönüşmesini sağlayan unsurlardan biri ise turizmdir. Turizm sayesinde insanlar bir yerden bir yere gitmektedirler. Bilhassa spor etkinlikleri ve rekreasyon faaliyetlerine katılım göstererek serbest zamanlarını değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Bireylerin gerçekleştirmiş olduğu bu durumlar, spor ve turizm arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada; spor, boş zaman, turizm kavramlarının tanımlarına, sporun hangi tür faydalar sağladığına, spor etkinlikleri ve rekreasyon alanlarının nelerden oluştuğuna, spor ve turizm ilişkisini meydana getiren faktörlerin bilgilerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda; coğrafi konum ile birlikte bölgesel kalkınma planlarının spor ve turizmin birlikteliğinin sağlanmasında önemli bir kıstas olduğu düşünülmektedir. Ayrıca spor ve turizmi koordineli bir şekilde yürütebilmek için tesislerin çeşitliliği ve donanımı konusunda hassas davranılması gerekmektedir. Böylece spor ve turizm etkinliklerinden devasa gelirler elde edilebilir ve bölgeye belirli zaman dilimleri arası göçler hızlandırılabilir.

1.GİRİŞ

Türkçeye eğleninlen diye karşılık bulan rekreasyon faaliyeti devreye giriyor. Çünkü insanlar keyif vermeyen dinlenmelerde de sıkılabilir hatta yorulabilir. Hal böyle olunca dinlenmenin de keyif verenini tercih eder, sonucunda da eğlenmiş ve gerçek anlamda dinlenmiş olur. Eğlentinlen anlamına gelen rekreasyon söz konusu olunca insan aklına ilkin boş zaman gelir ve tam da bu noktada zaman kavramının üzerinde durmak gerekir. (Karaküçük, 2014). Günümüzde çok fazla önem atfedilen zamana bakıldığında birçok araştırmacının zaman ile ilgili birbirinden farklı tanımlamalar yaptığını görülmektedir. Zaman hayattır, diye tanımlamış ve zamanı boşa geçirmek hayata boşa geçirmektir diye de eklemiştir. Aslında zaman dediğimiz şey,

dünyanın hem kendi eksenini etrafında dönüşüyle oluşan gece ve gündüz ile yine dünyanın aynı zamanda güneşin etrafındaki dönüşünü yaparken kendi etrafındaki dönüşünü üç yüz altmış beş kere tekrar etmesiyle oluşan yıl diye tanımladığımız kavramlardan ibarettir. Gerçekte geçmişten geleceğe doğru olayların ardı ardına gelmesi ve anıların birikmesi ve arzu ve isteklerin sürekli sabit bir harekete sahip saate bağlı kalarak gerçekleşmesi şeklinde biliniyor olsa da insanlar arasında psikolojik olarak farklı algılanabiliyor. Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyumu düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir. Gelecek planlaması bireylerin korkularını ortaya çıkarmaktadır (Kılıçman ve diğ., 2022). Zamanı yönetmek de en az zaman kadar önemli bir husustur. Her şeyden önce zaman yönetiminin ciddi anlamda bir eğitim işi olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Bu daha okulöncesinden başlayarak bir insanın eğitim hayatı boyunca devam eder ve bu süreç içinde şekillenir. Bir yandan anne babaların bu konudaki rolü de son derece önemlidir. Zamanı iyi yönetebilmek insana birçok yönden fayda sağlayabilir. İyi planlanmış bir zaman yönetimi; insanı, çalışma hayatı başta olmak üzere sosyal aktiviteler, eğlenme ve dinlenmeye kadar hem fizyolojik hem de psikolojik yönden son derece rahatlatır (Karaküçük, 2014)

Zamanı iyi yönetmek ve kullanmak için öncelikle bireyin kendisini iyi tanıması önemlidir. En başta hedef ve amaçlarını iyi belirlemiş olmalı, neyi ne yapacağını iyi bilmelidir. Ayrıntılarda zaman kaybetmeyip bir işi en kısa zamanda nasıl yapacağına odaklanmalıdır. Zamanın bu dilimi, mesai dediğimiz kısım ile beraber işe hazırlık ve planlama için kullanılan bölümdür. Bununla beraber mesai saatleri dışında mesleki çalışmalar için kullanılan zaman dilimi de bu bölüme dâhil edilir. Bu zaman diliminin içinde yemek, uyku ve insanın varoluşsal amacına hizmet etmek için kendini geliştirmek için kullandığı zaman dilimidir. Bu zaman dilimi içinde bütün bunlardan ayrı olarak bulunan bir bölüm daha var ki işte buna boş zaman denilir. İşte bu boş zamanı değerlendirmek ve anlamlı kılmak için yapılan etkinliklere rekreasyon faaliyetleri diyoruz. İnsan doğası gereği dinlenmeye meyilli bir tabiata sahiptir. Dinlenme dendiğinde birçok kişinin aklına hiçbir aktivitede bulunmadan oturmak ya da yatmak gelse de aslında insanın doğası ve vücut yapısı bu şekilde bir dinlenmeye odaklı değil de temelinde hareketlilik olan bir dinlenme şekline meyillidir (Karaküçük, 2014).

1.1.Boş Zaman

Bireylerin yaşamlarındaki boş zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliğidir (Şen ve Aktaş, 2022). Rekreasyon ile ilgili yapılacak her çalışmanın en başında düşünülmesi gereken husus hiç kuşkusuz boş zaman

hususudur. Bunun temel sebebi ise rekreasyon faaliyetinde bulunacak insanların kendine boş zaman ayırabilen insanlar olduğu gerçeğidir. Spor ve rekreasyon aktiviteleri ile geliştirilebilecek davranışlar iletişim becerileri, davranışsal duygusal iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven ve diğ., 2022). Çünkü rekreasyon dediğimiz faaliyet boş zamanı verimli kullanma faaliyetidir. İnsanların geçimini sağlamak için veya herhangi bir değer ürettikleri çalışma zamanlarının dışında kalan ve kendi fizyolojik ve psikolojik rahatlamaları için kullanabilecekleri zaman dilimi boş zaman olarak tanımlanır. Boş zaman denilince birçok kişinin aklına ilkin boşa geçen zaman gelse de aslında öyle değildir. Boş zaman kavramıyla kast edilen, hayatın rutin işlevi dışında bireyin hayatını anlamlandırması ve bu hayattan keyif alarak yaşayabilmesi için kendine ayırdığı zaman dilimidir (Karaküçük, 2014).

1.1.1.Rekreasyon Alanları

Rekreasyon faaliyetleri organizasyonları toplumda yer alan bütün insan kesimlerinin katılmasına imkan verebilecek, kişilerin bu faaliyetler kolaylıkla dahil olabileceği ve kendini tanıyarak deneyimler elde edebileceği yerler oluşturulması gerekmektedir. Bir alanın rekreasyon alanı olarak tespit edilebilmesi için bazı kriterleri peyzaj mimarı, şehir planlama uzmanlarının düşünceleri göz önüne alınmaktadır. Bu bağlamda rekreasyon alanlarının rekreasyon etkinliklerinde kullanılabilmesinin uygunluğu anlamında bazı öncelik kriterleri bulunmaktadır. Bu kriterler; bitki mevcudiyeti, etkinliklerde ulaşım, arazi yapısının eğimi, su imkânı, drenaj, yağış miktarı, sıcaklık, erozyon ve yükseklik durumu olarak sıralanabilir (Gökkyer ve Bilgili, 2014). Şehirler günümüzde hangi amaçla kurulmuş olursa olsun genel olarak büyük çoğunluğu toplumda yaşayan insanların dinlenme, yaşama, eğlenme ve çalışma faaliyetlerini gerçekleştirebilmelerine olanak sağlayan kısımlar ve alanlar yer almaktadır. Bahse konu bu yerler fonksiyonlarına göre yaşam alanları, alış-veriş ve iş yerleri, sanayi alanları, ulaşım yerleri, sosyal kompleksler, rekreasyon alanları ve tabii alanlar olarak sınıflandırılabilir.

1.2. Rekreasyon Etkinlikleri

Rekreasyon faaliyetleri pasif veya aktif, grupsal veya bireysel, genç-yaşlı, erkek-kadın, açık ya da kapalı yerlerde belirli olmayan zaman dilimlerinde gerçekleştirilebilecek faaliyetler olması nedeniyle bireylerin, eğlenme, dinlenme ve yenilenmelerini sağlayan geniş bir kapsam alanına sahip her kesin daima ve her alanda faydalanabileceği faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca serbest zaman, bireysel ya da toplumsal etkileşimleri içeren rekreasyon etkinlikleri dâhil olmak üzere zamansal dilimleri oluşturan

bir kavramdır (Çevik vd., 2021). Bireyin rekreatif aktivite eğilimleri ile kendini yeniden değerlendirmesi, sahip olduğu becerilerin farkına varması ve diğerleriyle kendisini kıyaslama yaparken başkalarında görülen farklı becerileri de deneyimleme fırsatı yakalamasıdır (Yılıgın, 2022). Bu bağlamda, rekreasyonel faaliyetlere katılarak gerçekleştiren bireyler kendilerini tanımlayabilme, yaratıcı güçlerini açığa çıkarma ve yenileme, girişimciliğini artırma, beden ve ruh sağlığını muhafaza etme imkânı bulmaktadır. Bu nedenlerden dolayı topluma serbest/boş zamanlarını verimli bir şekilde harcamalarını sağlayacak faaliyetler sunmak ülkemiz açısından zorunlu bir gereksinim olarak görülmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında, dikkate alınan prensip, bireyin rekreasyon etkinliklerine dahil olmasına neden olan amaçlar, talepler ve hazlar olması gerektiği ifade dilmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında deneyim sahibinin nitelikleri, amacı, yeri gibi hususların önemli rolü bulunmaktadır. İfade dilen bu sınıflandırmada dikkatten kaçırılmaması gereken husus, gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin fazlaca sınıflandırmaya sahip olacağını ifade etmektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse, golf ve kayak vb. faaliyetler açık alan rekreasyon etkinliği olduğu gibi aynı zamanda sportif rekreasyon grubuna da girmektedir. Bunun sebebi rekreasyonun çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumdan dolayı kesin olarak rekreasyon etkinliklerini bir sınıflandırmasını yapmak zor görünmektedir.

1.3. Sporun Tanımı

İngiliz aristokrat edebiyatında anlam olarak spor, günlük yaşamda boş zamanlarda fiziksel ve zihinsel gelişimi desteklemenin yanı sıra eğlence sağlayan etkinliklerdir. Latince ‘Disportare’ veya ‘departare’ kelimelerinden gelen anlamı, hareket eden, alıp götürülen olarak bilinir. 19. yüzyıldan itibaren ise basitleştirilerek ‘spor’ olarak adlandırılmıştır (Adıgüzel, 2020). Bütün bunlar göz önüne alındığında, geçmişte orta çağda Latince etkisindeki tüm dillerde hemen hemen aynı anlamlara gelen, bireylerin boş zamanlarında dinlenmek, eğlenmek, güzel vakit geçirmek için yapılan etkinlikleri ifade etmek için kullanılmıştır.

Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, öğrencilere yönelik rekreasyon hareketi ve programlar öğrencilerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması üniversite öğrencileri için faydalı olacaktır (Çöpür, 2020).

Çağların fiziksel aktivitelerini anlatmak için kullanılır. Genel olarak spor, hem fiziksel hem de zihinsel gelişim sağlayan fiziksel aktiviteler olduğu gibi

boş zaman, eğlence, oyun, mücadele duygusu, kazanma ve kaybetme gibi pek çok oluşumu içinde barındıran geniş bir kavramdır, ancak geniş alanlara hitap edebilen bir olgu olduğu için ekonomi, siyaset, reklam, tanıtım ve sosyal aktivite gibi farklı alanlarda da kullanılabilir (Temel, 2019). Spor, modern toplumların en yaygın ve etkili sosyal kurumlarından biridir. Spor, birbirine bağlı sektörleri etkileme gücünü kullanarak, büyük ölçekli bir endüstri haline dönüşmüştür (Çevik ve Ünal, 2018).

1.3.1. Spor Aktiviteleri

Spor, kişinin fizyolojik ve psikolojik ruh halini iyileştiren, toplum içindeki hareketlerini düzenleyen, zihinsel ve motor olarak belli bir düzeye ulaşan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir gerçekliktir. Diğer bir ifadeyle spor, insanın fikir, ruh ve beden olarak gelişmesini, içinde denge ve sosyalleşmesini sağlayan bir gerçekliktir (Yetim, 2015). Spor faaliyetleri duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılgin vd., 2022). Antrenörler ve spor psikologları gibi sporla ilgilenen kişi ve kuruluşlar, sporda sürekli başarı elde etmek isterler ve bunu bireylerin yeteneklerini sergilediği spor müsabakaları ile gösterirler. Sporun dünya çapında bir tanıtım ve reklam aracı haline geldiği günden bu yana rekabet duygusu da aynı oranda artmıştır. Dünya ülkeleri kendilerini temsil eden sporcuların başarısı için büyük bütçeler ve devlet politikaları uygulamaktadır (Çam, 1990). Spor, günümüz modern toplumuna geçen toplumlardan bir değişim biçimi olması, dış görünüşün güzelliklerini yakalaması, üst sınıf insanlara görsel şovlar sunması, savaşa hazırlanması ve psikolojik savaşın bir unsuru olmak için hep var olmaya çalışmıştır. Bu değişen durumların ardından spor geçen yüzyıldan itibaren devam etmiş ve ekonomik bir yöne doğru evrilerek günümüze kadar gelmiştir. Bilim adamları üst düzey sporcular geliştirmenin veya sosyal hayata uyum sağlamanın yanı sıra, bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek, kaygı ve içsel sorunları ortadan kaldırmak için bazı çözümler üretmeye başlamışlardır (Koruç, 2001). İnsanlığın varoluşundan bu yana kültürlerin kaynaşmasına ve geleneklerin yaşatılmasına aracı olan spor, önceleri her şeyden korunmak, savaşa hazırlık ve avlanmak amacıyla yapılmış, daha sonra ise bireysel olarak yapılmıştır. Spor geçmişten günümüze ilerlerken; bireysel sporlar ve takım sporları olarak ön plana çıkmış, yarışmalar ve organizasyonlar şeklinde insanların kazanma isteklerini gösterebildikleri bir yarış olarak görülmüştür (İnal, 2003). Spor çok uzun bir geçmişe sahip bir kavramdır. İlk insandan bu yana bireyler ve toplumlar, hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli temel ihtiyaçların yanında gerçekleştirilen faaliyetler olarak tam olarak kabul edilmese de başlangıç olarak kabul edilebilir. Toplum

kültürünün bir parçasıdır. İnsanlar sporu normal hayatlarının bir parçası olarak yapabildiği gibi müsabaka amaçlı da yapabilmektedir (Karcı, 2021). Günlük hayatımızda çok sık karşılaştığımız kavramlardan biri olan bireylerin hem beden hem de ruh sağlığını korumalarına yarar sağlayan, hemen her alanda yapılabilen, farklı insanları bir araya getirerek dayanışmayı, birlikteliği ve dünya barışını olumlu yönde destekleyen etkinlikler etkinlik olarak değerlendirilebilir (Kılıç, 2006). Spor, geçmişten günümüze ilk yaşayan insandan beri süregelen bir kavramdır. Bireylerin yaşam mücadelesi, barınma, beslenme, vahşi hayvanlardan korunma ve doğa ile mücadele gibi temel gereksinimlerine bir yanıt olarak ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Çeşitli branşlarda kullanılan spor aletleri bize bunu söylemektedir (Karcı, 2021). Sporun ortaya çıkmasından sonra Türkler çeşitli dini ve resmi törenlerde spor faaliyetlerine yer vermişler, psikolojik ve sosyolojik olarak aktif olmanın yanı sıra spor faaliyetleri ile büyük savaşlara hazırlanmışlardır (Karcı, 2021). Spor, tüm insanların birlikte tüketerek yararlanabildiği, farklı ortamlarda yetişen bireylerin bir araya gelebildiği, tüm insanlığı tek bir noktada birleştirebilen toplumsal bir olgudur (Yavaş, 2005). Hayatımızın bir parçası olan spor, toplumsal varoluşumuz içerisinde meydana gelen hareketleri anlamlandırmaya çalışan, onu daha eğlenceli ve hareketli kılmak için eşi benzeri görülmemiş imkanlar ve olanaklar sunan, toplumsal oluşumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir olgudur. Sporun bu yönü çeşitli araştırma konularını ortaya koymaktadır (Temel, 2019). Toplumlar da sporun varlığı, bünyesinde bulundurduğu çeşitli branşlarla etkileşim alanını giderek artıran, güçlü ekonomisi, sporcuları, araç ve gereçleri, bu alanda uzmanlaşmış eğitmenler ve çalışanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Temel, 2019). Spor toplumsal dinamizmi yükselten önemli bir değerdir, bunun sebebi ise her geçen gün daha çok insana, daha çok topluma ve her yaşta insana hitap etmesi ve bunu giderek artırmasıdır. Spor prestij gibi önemli kazanımlar elde etme potansiyeli sunmakta ve etkisi toplumları yaş ya da sevinç duygularına sürükleyecek boyutlara ulaşmıştır (Yavaş, 2005). Bu hareketlilik içerisinde geniş kitlelere hitap eden spor olgusu, büyük etkinlik oluşumlarını da beraberinde getirmiştir. Bu etkinlik faaliyetleri dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Ancak farklı rekabet ortamlarının ortaya çıkması spor faaliyetlerine katılımı olumsuz etkilemektedir. Nitekim spor etkinliklerinin başarısı, katılımcıları spor etkinliklerine yönlendirmekle doğru orantılıdır (Çevik vd., 2018).

Bireylerin hayatında her zaman var olan ve olmaya devam edecek olan, geniş kitlelere ve her yaş grubuna hitap eden, içinde yaşadığı toplumun gelenek, görenek, yaşam biçimlerine uyum sağlayan ve buna göre şekillenen faaliyetleri içerir. İnsanları fiziksel ve zihinsel olarak olumlu yönde etkileyen

kültürleridir. İnsanlar var oldukları ilk zamanlarda hayatlarını devam ettirebilmek için avcılık, toplayıcılık, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak ve tehlikelerden korunmak için çeşitli bedensel faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu fiziksel aktiviteler o zamanlar spor aktivitesi olarak değerlendirilmese de günümüz sporunun temelleri olarak kabul edilmektedir (Temel, 2019). Spor kavramı daha sonra gelişmemiş ilkel toplulukların dini törenlerinde yer alan tanrılar adına düzenlenen yarışmalarda ve oyunlarda karşımıza çıkmıştır. Daha sonra gelişmiş toplumlarda boş zaman etkinliği olarak hayatın içinde yer alan spor, günümüzde olduğu gibi sosyal hayatın bir parçası haline gelmiştir (Yavaş, 2005). Spor, fiziksel ve zihinsel gelişimin yanı sıra arzu, eğlence, ekonomi gibi farklı amaçlarla yapılsa da bireyleri, çeşitli kültürleri, toplumları ve uluslararası iletişimi düzenleyen temel unsurlardan biri olarak çok güçlü bir kitle eğitim aracı olarak kullanılabilir. Reklam, rekabet, propaganda, meslek, siyaset, bilim gibi kabul edilen bir olgudur (Adıgüzel, 2020). Yavaş'a göre spor kavramı, farklı ırklardan, farklı dinlerden ve farklı sosyal çevrelerden insanların bir araya getirilerek takım halinde veya bireysel olarak yapılabilen, fiziksel ve psikolojik dayanıklılık, güç ve mücadele gerektiren faaliyetler olarak tanımlanabilir (Yavaş, 2005). Spor, örneğin Akdeniz oyunları, kış olimpiyatları gibi iki takım arasındaki yarışmalar veya bireysel mücadeleler gibi eğlence amaçlı önceden belirlenmiş etkinliklerdir. Yenilen ve yenilenlerin kazanma ve kaybetme durumları etrafında şekillenen, bu mücadelelerin rekabeti içinde yer alan ve ödül alma ile sonuçlanan yarışmalar bütünüdür. Genel olarak spor, hem fiziksel hem de zihinsel gelişim sağlayan fiziksel aktiviteler olduğu gibi boş zaman, eğlence, oyun, mücadele duygusu, kazanma ve kaybetme gibi pek çok oluşumu içinde barındıran geniş bir kavramdır. Ancak geniş alanlara hitap edebilen bir olgu olduğu için ekonomi, siyaset, reklam, tanıtım ve sosyal aktivite gibi farklı alanlarda da kullanılabilir (Temel, 2019).

1.3.2. Sporun Faydaları ve Önemi

Spor var olduğu günden bu yana hayatımızı olumlu yönde etkileyen bir oluşum olmuştur. Zihinsel, fiziksel ve sosyal alanlarda sağladığı olumlu etkilerin yanı sıra ekonomik faydaları da küçümsenemeyecek kadar fazladır. Nitekim büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan ülkelerin spordan sağladığı ekonomik fayda da küçümsenemez. Spor için bireysel ve toplumsal fayda çok önemlidir yapılmış çalışmalar, hangi yaş grubuna ait olursa olsun egzersiz yapan bireylerin ölüm riskinin önemli ölçüde azaldığını göstermiştir. Spora başlamanın belirli bir yaşı yoktur. Bireyler hangi yaşta başlarsa başlasınlar geç sayılmazlar ve spor bağışıklık sistemini güçlendirir ve vücudun hastalıklara karşı direncini artırır. Her yaş grubundan insan

sporu hayatına dahil ettiğinde yaşam kalitesinin arttığı gözlemlenmiştir. Spor aktiviteleri fiziksel duyuyu, örneğin kas ve eklem gelişimini, eklemlerin hareketlerini ve eklemlerin vücut tarafından düzenli bakımını etkiler. Vücuttaki tüm bu olumlu gelişmeler, kişinin kendisinde meydana gelen değişiklikleri fark ederek fiziksel olarak zinde hissetmesini sağlar, psikolojik olarak tatmin duygusu verir ve zihinsel olarak iyi olma hali ortaya çıkar. Korku, depresyon, uyku sorunları, stres ve gerginlik gibi bireyi olumsuz etkileyen duygu ve düşünceleri olumlu yönde etkileyip azalttığı, özgüveni önemli ölçüde artırdığı bilinmektedir (Kılıç, 2006). Spor etkinlikleri asosyal olmaktan uzak, daha girişken, kurallara saygılı, toplumun yaşam biçimine razı, yeni arkadaşlar edinmede ileri düzeyde bireylere olanak sağlamaktadır (Karcı, 2021).

Spor, sağlıklı bir nesil yetiştirmek ve geliştirmek için temel eğitim araçlarından biridir. Spor, bireylerin bedensel ve zihinsel gelişimlerinin yanı sıra fiziksel ve ruhsal sağlıklarının korunması için de uygun bir materyaldir. Bireylerin kültürel, ekonomik ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimi ve iletişimi, kendi benliğiyle dünyayı anlama ve algılama açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan ele alındığında sporun sayısız yararı vardır. İnsanoglu kusursuz yaratılmış bir varlıktır. Çevresindeki kişilerden etkilenerek düşünce ve davranışları değişkenlik gösterebilmekte, spor ile tutumları şekillenebilmektedir (Gülner ve Güven, 2023). Bunların yanı sıra spor, kişilerin güçlü, hızlı, dayanıklılığı yüksek, orantılı ve fit bir vücuda sahip olmalarına olanak sağlayarak görünüm ve fonksiyonel faydalar sağlamaktadır. Kişinin hızlı ve doğru karar verebilme, karşılaştığı durumları analiz edebilme ve daha yaratıcı düşünebilme yeteneğinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Gezer, 2014). En az fiziksel yorgunluk hissetme, fazla kilo alımını kontrol altında tutma, duygu ve düşünceleri kontrol etme, mutlu bir hayat yaşama ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlama gibi fiziksel ve zihinsel becerileri sağlar. Kurallara uygun hareket etme, sorumlu olma, yardımsever olma ve sosyal dayanışma gibi sosyal becerilerimizi olumlu etkiler (Karcı, 2021).

Günümüz toplumunda gençlerin, yetişkinlerin ve çocukların kısacası bireylerin sporu yaşamlarına benimsetme aşamasında insanları spordan uzaklaştıracak tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Toplumun en küçük yapı taşı olan aileler, sporun ne kadar önemli olduğunu anlamalı ve çocuklarını yetenek ve becerileri doğrultusunda spor yapmaya teşvik etmelidir. Sportif faaliyetler, bireyin çocukluk, ergenlik, gençlik, yetişkinlik döneminden itibaren ve hatta yaşamı boyunca birden fazla alanda, zihinsel, fiziksel, sosyal ve toplumsal kesimlerde gelişimine fayda sağlamaktadır (Karavelioğlu, 2012). Spor aktivitelerine katılmak, bireyin sadece fiziksel ve zihinsel gelişimini sağlamaz. Ayrıca bireyde sorumluluk alma anlayışı daha

düzenli olma eğilimi ve birlikte hareket etme yeteneğinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlar. Kişinin toplumda yer edinmesine yardımcı olur. Sosyalleşme açısından hem kişisel hem de toplumsal olarak olumlu etkileri vardır (Karcı, 2021).

Sportif etkinliklerin avantajları;

- Hareket edenler daha iyi hisseder: Vücudumuz fiziksel olarak hareket etmeye göre tasarlanmıştır ve spor yapmak vücudumuzun bu özelliğini geliştirmek için olumlu faydalar sağlar.
- Hareket ederek daha güçlü ve daha iyi bir ruh haline sahip olurlar: Yoğun egzersiz yapan bireyler vücutlarında mutluluk hormonları ve ruh hallerini bir üst seviyeye çıkaracak bazı kimyasallar salgırlar. Bireyler kendilerini daha dengeli bir ruh hali ve zinde hissederler. Tek başına veya grup halinde yapılabileceği için çok eğlencelidir. Stresi azaltmada çok faydalıdır.
- Besinlerin sindirimini ve yağ yakımını hızlandırır: Egzersiz ve spor aktiviteleri insan vücudundaki metabolizmayı hızlandırır. Uzun bir süre sonra bile yakılan kalori miktarı normalden fazladır. Obeziteyi önlemede çok yardımcı olur ve kilo kontrolü sağlamada oldukça etkilidir.
- Düzenli sportif faaliyetlerin kas gelişimi üzerinde olumlu etkisi vardır: Vücudumuzdaki kas kütlesi, yağ kütlesinden daha fazla enerji harcar. Bu nedenle spor faaliyetleri ile uğraşan kişiler normal bireylere göre daha fazla kalori harcarlar.
- Açlık hissini bastırır: Düzenli spor yapan bireyler daha az acıkırlar, bu sayede kilolarını daha kolay kontrol edebilirler.
- Spor aktiviteleri ile uğraşan bireyler daha az hastalanırlar: Düzenli olarak spor aktiviteleri ile vücudu meşgul eden bireylerin bağışıklık sistemleri ileri düzeyde gelişme gösterir.
- Spor aktiviteleri zihinsel dinginlik sağlar: Fiziksel efor sırasında beyne giden kan akışı hızlanır. Buna göre, zihinsel düşünme daha basit ve daha hızlı hale gelir.
- Spor yapan bireyler daha iyi uyku düzenine sahip olur: Spor yapan bireyler stresi azaltmada olumlu etkisi olduğu için daha rahat uykuya dalarlar.
- Sindirim sistemini düzenler: Normal bireyler sindirim sistemi ile ilgili sorunlar yaşarken, spor yapan bireyler sindirim sistemi ile ilgili daha az sorun yaşarlar (Karcı, 2021).

1.3.3. Sporun Fiziksel Faydaları

Sporun, geçmişten günümüze kadar olan süreçte insan vücudu üzerinde birçok olumlu faydaları bulunmaktadır (Demir, 2021). Sağlıklı bir yaşam yaratmanın en temel unsurlarından biridir. Temelinde fiziksel olarak daha fit olmayı, daha güçlü, daha dayanıklı bir vücuda sahip olmayı amaçlar. İnsan vücudu hareketsiz kaldıkça vücuttaki sistemler yavaşlayarak fonksiyonlarını yitirmeye başlar ve temel becerilerinde çeşitli aksamalar yaşar (Gökdağ, 2018). Ancak spor vücudumuzda hayati önem taşıyan ve vücudun işleyişinde görev alan sistemlerin gelişimini destekler. Farklı sayı ve zamanlarda gerçekleştirilen birçok fiziksel aktivitenin etkilerinin insan vücudunda fiziksel değişikliklere neden olduğu kanıtlanmıştır. Birçok araştırmaya göre fiziksel egzersizlerin insan vücudundaki kas sistemine büyük faydalarının olduğu görülmüş ve buna bakıldığında normal bir yaşam sürdüren bir bireyin, sporu yaşamının bir parçası haline getiren bireyden daha fazla kas ve eklem rahatsızlığı çektiği görülmüştür (Demir, 2021).

Günümüzde benimsenen yaşam tarzı insanları hareketsiz bir yaşam sürmeye itmektedir. İnsan vücudu hareketsiz kaldığı için vücuttaki sistemlerin zayıflamasına ve bir süre sonra fiziksel olarak çökmesine neden olur. Ayrıca yanlış ve hızlı yemek yeme alışkanlıkları da olumsuz fiziksel koşullar oluşturmaktadır. Bunu önlemenin temel yolu her yaşta bireyin kendi yaş gruplarına uygun fiziksel spor aktivitelerini yaşamlarına dahil etmesi ve düzenli bir spor yaşamını benimsemesidir. Spor düzenli olarak hayatının bir köşesine yerleştiren bireylerin, spor faaliyetlerine katılmayanlara göre fiziksel dayanıklılık ve gelişim düzeylerinin daha yüksek olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Egzersiz, fiziksel uygunluğun bir veya daha fazla bileşenini geliştirmek, sürdürmek amacıyla planlanmış, yapılandırılmış ve tekrarlayan bir fiziksel aktivitenin alt kategorisidir (Dokuzoğlu vd., 2022). Düzenli yapılan egzersizler obezite oranını büyük oranda azaltarak insanların kilolarını kontrol etmelerine yardımcı olur. Katılım için herhangi bir yaş sınırlamasının olmaması, sporun insan sağlığı için temel yapı taşı olmasını sağlar. Sporun bireylerin fiziksel gelişimi üzerindeki olumlu etkisi oldukça fazladır. Egzersiz sırasında hızlanan kalp atış hızı ile kandaki oksijen beyne daha fazla taşınır. Bu sayede kişinin algılama, odaklanma ve tepki verme süreleri iyileşir. Yine spor, bireylerin bağışıklık sistemlerini güçlendirmekte ve onları birçok hastalığa karşı korumaktadır (Gökdağ, 2018).

1.3.4. Sporun Psikolojik Faydaları

Hareketsiz bir yaşam tarzı sadece fiziksel olarak olumsuz etkilere neden olmakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik olarak da kişileri olumsuz etkiler.

Spor aktivitelerine katılmak ve düzenli hale getirmek, insan vücuduna fiziksel olarak fayda sağlarken, psikolojik ve ruhsal rahatsızlıkların önlenmesinde de önemli rol oynar. Mental iyi oluş, genel olarak bireylerin yaşadıkları çevrede karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmaları ve depresif kaygı uyandıran durumları en aza indirerek kendilerine saygı duymaları olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca doğumdan ölüme kadar bireyin gelişimi için psikolojik ve ruhsal sağlığın ne kadar önemli olduğu ve uzun vadede gözlem altında tutulması gerektiği vurgulanmıştır (Temel, 2019). Hareketsiz bir hayat süren bireylerde vücudun normal işleyişinin bozulmasına bağlı olarak kişinin psikolojik olarak depresyona girmesine neden olan tükenmişlik, mutluluk, stres ve kaygı durum bozuklukları gibi durumların artmasına neden olur. Mental olarak iyi olan bireyler ancak mental ve psikolojik olarak iyi oluşları ile yaşam koşullarını olumlu yönde yükseltebilirler (Demir, 2021).

Sportif faaliyetlerin fiziksel aktivite yapan kişiyi psikolojik olarak moral ve motivasyon açısından yükselttiği, ruhsal rahatsızlıklardan uzaklaştırarak psikolojik iyilik hali sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalarda spor aktivitelerini düzenli olarak yaşamına dahil eden bireylerde, düzenli spor aktiviteleri yapmayan bireylere göre pek çok psikolojik sorunun çok düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Spor aktivitelerinin insanlar üzerinde tedavi edici etkisinin olması kabul edilebilir bir durumdur. Spor, düzenli olarak spor yapan bireylere fiziksel faydalar sağlarken, bireylerin kendilerini keşfetmelerine, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının ve sosyal iletişim becerilerinin gelişmesine ve dolayısıyla psikolojik gelişimlerinde yukarıya doğru olumlu bir gelişme göstermesine de neden olmaktadır. Mutluluk, haz, memnuniyet, hızlı karar verme, analiz etme, stres yönetimi geliştirme gibi kavramların olumlu yönde gelişmesini destekler (Diker, 2021).

1.3.5. Sporun Sosyal Faydaları

İnsanın varoluşundan itibaren çevre ve yaşam tarzlarında meydana gelen değişimler, teknolojik gelişmeler insanları sosyal hayattan uzaklaştırmaya başlamıştır. Sosyalleşme, kişinin varoluşundan yaşamının sonuna kadar çevresiyle etkileşim ve iletişim kurmasıdır. Başka bir deyişle, kişinin yaşadığı çevrenin değer ve kurallarına göre geliştirdiği davranışları oluşturma sürecidir. Bir insanın toplum içinde nasıl davranması gerektiğini, toplum içindeki yerini, davranış kalıplarını belirleyen olgudur (Demir, 2021). Bireyin toplumda bir yere sahip olabilmesi için toplumun belirlediği kurallar ve değer yargıları çerçevesinde hareket etmesi, üzerine aldığı sorumlulukları yerine getirmesi ve çevresiyle uyum içinde olması gerekir. Kişi bu ihtiyacını sosyal etkinliklere katılarak karşılayabilir. Spor, bireyin çevresi ile sosyalleşmesine yardımcı olan ve diğer faaliyetlerden daha ön planda olan bir olgudur. Spor

faaliyetleri kişinin çevresinde beğenilme, özgüven ve toplumda yer alma gibi özelliklerin gelişmesine yardımcı olur. Sosyal sınıf ayrımı olmaksızın bireyleri bir araya getirir ve birbirleriyle iletişim ve etkileşim içinde olmalarını sağlar. Bireylerin sosyal çatışmalar yaşamalarını engelleyerek arkadaşlık duygularına sahip olmalarına yardımcı olmaktadır. İnsanların sosyal etkileşimlerini en üst düzeyde olumlu yönde etkileyen faaliyetlerde spor faaliyetlerine öncelik verilmektedir (Diker, 2021). Spor ve rekreasyon etkinlikleri bireyde bir takım duygu, tutum ve davranışları etkilemektedir (Şahin vd. 2020).

Sportif faaliyetler, sağlıklı bireyler yetiştirerek dinamik bir toplum yaratma amacının yanı sıra olumlu bir toplumsal güç olarak kabul edilmiş, toplumlar arası iletişimi güçlendirmiş, iş birliğini sağlamış ve toplumdaki her bireyin bundan eşit şekilde yararlanmasını sağlamıştır. Yine çeşitli nedenlerle toplumsal travmalar yaşayan bireylerin topluma yeniden kazandırılmasında sportif faaliyetler önemli rol oynamaktadır. Spor, farklı grupların bir araya gelmesine ve gruplar arasındaki dayanışma duygusunun güçlenmesine yardımcı olur. Karşıt gruplar ve bireyler arasında uzlaştırıcı görevi görür. Spor, bireylerin içinde yaşadıkları topluluklar, toplum ve sosyal çevre ile iletişim kurmalarına ve ulaşılması güç gördükleri yerlerde seslerini duyurmalarına olanak sağlar (Temel, 2019).

1.4. Spor ve Turizm İlişkisi

Spor turizmi, spor aktivitelerini izlemek, spor aktivitelerine katılmak, turistik spor alanlarını görmek veya aktif olarak spor yapmak amacıyla sporla ilgilenen kişileri tanımlamaktadır. Spor turizmi, amatör veya profesyonel bir spor müsabakasını gerçekleştirmek, herhangi bir spor müsabakasını seyirci olarak takip etmek veya sportif değeri olan turistik merkezleri (müze, stadyum vb.) görmek amacıyla yapılan geziler olarak ifade edilmektedir (Kurtzman, 2001). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere spor turizminin üç temel ilkesi vardır. Birincisi spor yapmak amacıyla seyahat etmek, ikincisi spor organizasyonlarını izlemek, sonuncusu ise sporla ilgili turistik yerleri ziyaret etmektir (Gibson, 1998).

Turizm ve spor, seyahat eden topluluğun niceliği ve niteliği ile doğrusal bir şekilde birbirine katkıda bulunur. Turizm-spor ilişkisinin finansal sonuçları dışında birden fazla faydası bulunmaktadır. Örneğin, zaman içinde ülkede spor faaliyetlerinin sayısının artması, ülke medyasının bu konudaki farkındalığını ve duyarlılığını artırır, bu artış sayesinde kendi kültürünü dünyaya aktarma imkânı ve sporda profesyonelliğin gelişmesini sağlar. Ülkenin bazı bölgelerinde topluluk sporlarının ve sportif yaratıcılığın geliştirilmesi ise bu konuda önemli adımlardır. Kim daha hızlı koşar, kim

daha güçlü atar, kim daha uzağa atar, kim daha uzağa veya yüksekte atlar gibi bazı spor dallarında insanlar arasındaki rekabet duygusu çok eski zamanlardan beri görülmektedir. Aslında dünya sponsuz düşünülemez ve spor aktivitelerinin çoğu seyahatsiz yapılamaz. Ayrıca yeme-içme, ulaşım ve konaklama gibi hizmetlerin sağlanması açısından sporun turizme bağımlı olduğu görülmektedir (Sarı, 2013). Spor turizmi aktivitelerinin çoğu doğası gereği fiziksel güç gerektiren aktiviteleri içermektedir (Tomik vd., 2014). Ancak spor turizmi bağlamında spor olaylarını sadece katılımcı olarak değil aynı zamanda seyirci olarak da takip etmek insanlar üzerindeki etkisini hiçbir zaman kaybetmemektedir (Karakoç vd., 2011).

1.5. Turizmin Geçmişi

Günümüzde kabul gören turist kavramı ilk olarak 19. yüzyılın başında Samuel Pegge tarafından kullanılmıştır. Pegge'nin gezginleri tarif etmek için kullandığı bu kavramdan sonra turizm kavramı ilk kez 1811 yılında kullanılmaya başlanmıştır (Smith, 1995). Turizmin günümüzde kabul gören ilk tanımı 20. yüzyılın başında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Guyer-Feuler turizmi, dinlenme ve hava değiştirme isteği, doğal ve sanatsal güzellikleri tanıma isteği, doğanın insana verdiği mutluluğun olumlu etkisi ve seyahat etmeyi kolaylaştıran ulaşım araçlarının gelişmesi sonucunda; insanların birbirine yaklaşmasını sağlayan, modern çağa özgü bir olay olarak tanımlamaktadır (Kozak, 2010). Turizm, Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) tarafından da bireylerin ikamet ettikleri yer dışında bir yerde bir yılı geçmemek üzere eğlence, iş veya benzeri amaçlarla yaptıkları seyahat ve konaklama faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (WTO, Annual Report, 2011).

Tanımlarından da anlaşılacağı üzere turizm denilince akla seyahat gelmektedir. Ancak bir seyahatin turizm sayılabilmesi için bazı şartları taşınması gerekmektedir. Öncelikle seyahat kalıcı olarak yaşadığımız yerin dışında yapılmalı, en az yirmi dört saati aşan ve bir gecelemeden oluşan bir aktivite olmalıdır. Bu faaliyeti gerçekleştiren kişi veya kişiler turist sayılmaktadır (WTO, Annual Report, 2011). Turist tanımında yerli ve yabancı olmak üzere ikili bir sınıflandırma yapılmaktadır. Yerli turist, ticari kazanç elde etme amacı dışında, ülke sınırları içinde seyahat eden ve en az 24 saat kalan kişilerdir. Yerli turist kavramında milliyet ayrımı yapılmamakta, ülke sınırları içerisinde yaşayan yabancı uyruklu kişiler yerli turist olarak değerlendirilmektedir. Yabancı turistler ise kendi ülke sınırları dışına çıkarak yabancı bir ülkeyi ziyaret eden ve 24 saat ile 1 yıl arasında kalan kişilerdir (Karakuş, 2016).

1.5.1. Turizmin Tarihçesi

Turizm insanlığın başlangıcından bugüne var olan bir olgudur. Bu sebeple tarihte yolculuk yapma eylemi insanlık tarihi kadar eskidir. Turizmin başlangıcı tekerleği icat eden, yazıyı ve parayı bulan Sümerlere kadar dayanabilmektedir. M.Ö. 3000 yıllarında Mısırlıların yeni tapınaklar yapması ve piramitlerin burada olması gezginlerin en çok uğradıkları yer olmuştur. Bu yüzden Mısır'a giden yollar güvenlik altına alınmış ve gezginlerin kalabilmesi için yerler inşa edilmiştir (Barutçugil, 1984). Eski dönemlerde devletlerin ticari veya bürokratik işlemler için sınır komşularına ya da daha uzak devletlere yapmış oldukları ziyaretlerde turizm aktivitesi olarak değerlendirilmektedir. Karayollarının olmayışı veya düzensiz ve tehlikeli olması uzak yolculukların deniz yolu ile yapılmasına neden olmuştur. Deniz trafiği hareketlenmiş, eski Yunanlılarda olimpiyatlar düzenlenmiş, olimpiyatlara katılanlar hem kara hem de deniz yolunu kullanarak ulaşmışlardır. Olimpiyatlara katılan bu insanlar yollarda konaklayarak turizmin öncülüğünü yapmışlardır (Bayer, 1992).

M.S. 392 yılından İstanbul'un fethine kadar olan dönemde zevk, eğlence ve kültürel turizmde duraklama dönemi yaşanmış ancak bununla birlikte İslam'ın ve Hıristiyanlığın yayılma dönemi olduğu için dini turizm hareketleri yaşanmıştır (Acuner, 2006). İslam dininin bu dönem içerisinde doğması ve Kâbe ziyaretlerinin farz olması dini turizmi hareketlendiren en önemli unsur olmuştur. Eski çağlarda turizm hareketliliğine bakıldığında kişilerin, olimpiyatlara katılmak için, dini ritüellerde bulunmak için, alışveriş ve ticaret yapabilmek için veya hastalıklara deva bulabilmek için geçici bir süre yer değiştirdikleri görünmektedir. İstanbul'un fethinden Fransız ihtilali'ne kadar olan süreçte Bizanslılar Roma'ya sığınmış ve Romahlara kültürleri ile birlikte dillerini de öğretmişlerdir. Bu durum Roma'daki antik kentlere yapılan kültür turizmini arttırmıştır. Böylelikle ekonomik seyahatlerin yanında kültür turizmi de gelişmiştir (Doğanay, 2001).

Fransız ihtilalinin ortaya çıkardığı burjuva ve zengin sınıf uzak ülkelere gidip kültürel geziler yaparak turizmi ciddi şekilde hareketlendirmişlerdir. Ancak dönemin turizmde en büyük hareketliliği ulaşım olanaklarının eskiye kıyasla daha kolay ve ucuz olmasıdır. Buharlı gemiler ve raylı sistemlerin icadı, ilerleyen dönemlerde otomobillerin üretilmesi turizmin en hızlı şekilde gelişmesine yol açmıştır. Bu durum sadece zenginlerin değil orta sınıfta daha ekonomik geziler yapabilmesine olanak sağlamıştır. Dönemin ilk organize turistik gezisini 1941 yılında Letter-Loughborough arasında at yarışı izletmek için tren ile sadece bir şiline 570 kişiyi taşıyarak gurubun liderliğini ve satışını yapan Thomas Cook'tur. Thomas Cook yapmış olduğu

bu ticari faaliyetle „Organize tur“ kavramını ortaya atmıştır (Bayer, 1992). Ancak unutulmaması gereken bir durumda yüzyıllar önce dini turizmlerde de organize hac ziyaretleri yapılmış olabileceğidir. 1918- 1920 yılları arası birinci dünya savaşından sonra modern turizmin başlangıcı olarak kabul edilebilmektedir. Bu iki yıl içerisinde turizm dünya çapında hızlı bir ilerleme kaydetmiştir (Swarbrooke ve Horner, 2001).

Devam eden yıllarda yaşanan küresel ekonomik kriz bütün sektörlerde olduğu gibi turizm sektörünün de yavaşlamasına hatta durmasına yol açmıştır. Ancak ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Holloway ve Humphreys (2012)' a göre kişiler hem ekonomik hem de psikolojik sıkıntılar çekmesine rağmen barış ortamının yarattığı güvenle farklı yerlere seyahat etme isteklerini birinci plana almışlardır. Modern turizm döneminin ikinci büyük sıçraması dünyadaki hızlı nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, ticaret serbestliği, uluslararası şirketlerdeki artışın getirmiş olduğu yeni bir dil öğrenme zorunluluğu gibi sebeplerden yaşanmıştır. Bu sebepler bölgede sağlık, ulaşım, özel araçların artması, hava yolu şirketlerinin çoğalması, eğitim olanaklarının çeşitlenmesi, kongre ve seminer gibi merkezlerin açılmasına ve taleplerin karşılanmasına olanak sağlamıştır (Swarbrooke ve Horner, 2001). Bütün bu sebep sonuç ilişkilerinin yanında insanların yaşam kalitelerinin yükselmesi, küreselleşmenin getirdiği seyahat özgürlüğü, herkesin her şeye her an ulaşabiliyor olması insanların turizm aktivitelerine daha çok katılmalarını sağlamış bu durumda turizmde ciddi bir artışa sebep olmuştur (Milne ve Ateljevic, 2001). Turizm dünyada diğer sektörler göre çok daha fazla büyüme artışı göstermiştir. 1950 yılında dünyada turizm hareketlerine 25 milyon birey katılmıştır. Bu rakam 2000 yılında 683 milyon olmuş, 2011 yılında 980 milyona yükselmiştir (UNWTO).

1.5.2. Turizm Çeşitleri

Turizm sınıflandırması birçok farklı metotla yapılmaktadır. Bu farklı metotların ortaya çıkma sebebi turizmin çok kapsamlı olması ve birbiri ile ilişkili birçok konuyu kapsıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bireyler çeşitli amaçlar için seyahat etmekte ve bu seyahatler, yapılma nedenleri, yapılış şekilleri, ekonomik tercihler ve ulaşılmak istenen amaç olmak gibi birçok guruplara ayrılmaktadır (Kozak vd., 2012).

1.5.3. Katılan Kişi Sayısına Göre Turizm

Çeşitleri Bireylerin planlamış oldukları turizm faaliyetlerine yalnız mı ya da bir gurupla mı katılacakların belirleyen turizm şeklidir. Katılan kişi sayısına göre turizm, bireysel, kitle ve gurup turizmi olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Kozak vd., 2012).

1.5.4. Bireysel (Ferdî) Turizm

Kişilerin yeni yerler görmek için, farklı arkadaşlıklar edinebilmek, sosyalleşebilmek ve macera yaşamak için tek tek ya da aileleri ile katıldıkları turizmdir. Burada bireyler hiçbir kitleye dâhil olmadan kendi istedikleri şekilde yön verdikleri ve planladıkları turizm türüdür. Bu turizm türünü tercih eden veya katılan bireyler genellikle yüksek gelirli kişiler, öğrenciler veya yeni mezun olmuş iş hayatı adaylarıdır (Kozak vd., 2012).

1.5.5. Grup Turizmi

Bu turizm de çeşitli toplumsal gurupların katılımları söz konusudur. Genellikle 11 ile 16 kişilik oluşan toplulukla bireylerin birbirini tanıyarak ya da bir acente aracılığıyla yapılan seyahatlerdir (Kozak vd., 2012). Dernek üyeleri ile yapılan seyahatler, meslek odalarının yapmış olduğu geziler, öğrenci guruplarının hazırlamış olduğu seyahatler, firmalara dâhil olan bayi veya acentelerin katılmış olduğu seyahatler bu gurupta sayılabilir.

1.5.6. Kitle (Kolektif) Turizmi

1950'li yıllardan sonra ortaya çıkan bu turizm şekli günümüz turizminin belirleyici unsurudur. Daha çok orta sınıf ve alt gelirli bireylerin katıldığı bu turizm şeklinde birbirini tanımayan bireylerin, bireysel veya gurup halinde aldıkları paket turizm şeklidir (Kozak vd., 2012). En tipik özelliği bireylerin daha çok paket turları tercih etmesidir. Bu turizm şeklinde bir defada katılan kişi sayısı üstünlüğü yönü ile katılımın sürekliliği de hedeflenmektedir. Bu nedenle günümüzde dünya turizmi tarafından turizmin geliştirilmesi aşamasın da üzerinde en çok durulan turizm türüdür.

1.6. Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri

Turizm meydana geldiği yere göre "iç turizm" ve "dış turizm" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrılmanın nedeni etkilerin sadece ülke içi ya da ülke dışından kaynaklanması değildir. Değişik usul ve şartlarda bu ayrımın yapılmasına zemin hazırlamıştır (Kozak vd., 2012). İç turizm; bir ülkenin bireylerinin kendi ülkelerindeki seyahatlerinden meydana gelen faaliyet ve hizmetlerden oluşmaktadır (Olalı, 1995). Bütün dünya ülkelerinde iç turizm ulusal ekonominin yeniden bölüşülmesini sağlamak ve ulusal ekonominin dengede kalmasına yardımcı olmaktadır. Ülkenin genel ekonomisi için gerekli olan etkinliklerin gelişmesini sağlayarak kamu bilinci oluşturur. Ülkelerin ekonomik gelişimlerinde sadece dış turizme bağlı kalınmasının yanlış olduğu, iç turizmde desteklenmesi gerektiği birçok ekonomist

tarafından önerilmektedir. Kendi iç dinamiğine dayanmayan bir gelişmenin sağlıklı olmayacağı uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Özdemir, 1999).

1.6.2. Uluslararası Turizm

Bireylerin yaşadıkları ülke dışındaki başka bir ülkeye seyahat etmeleridir. Pasaport, vize, yabancı dil gibi işlemleri barındırdığı için iç turizmden farklıdır (Olah, 1995). Uluslararası ticaret kapsamına giren dış turizm geleneksel hizmet faaliyetlerinin başında gelir. Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede ekonomik büyümenin en önemli kaynağı olarak görünen turizm aynı zamanda ekonomik büyümenin öncü sektörü olarak görünmektedir (Jayawardena ve Ramajeessingh, 2003). İç turizmde yazınımızda bahsettiğimiz turizmin ekonomiye katkısı herkes tarafından kabul görmektedir. Uluslararası turizm iktisadi anlamda döviz kazandırıcı özelliği ile tüm ülkeleri etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Dış turizm hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde istihdama, iç ve dış borçlanma yükünün hafiflemesine, gelir düzeyine, ödemeler dengesine ve en nihayetinde ülke refah düzeyinin yükselmesine önemli büyük ölçüde katkı sağlamaktadır (Marcouiller vd., 2004). Ayrıca ülkeler arasında barış ortamının sağlanması, bireylerin birçok farklı kültür ile tanışması ve uyum içerisinde olunması gibi olumlu toplumsal etkileri de bulunmaktadır.

1.7. Turizm Türleri

Turizm kavramının zaman içerisinde değişmesi ve gelişmesi, turizmin çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmasını gerekli kılmıştır. Turizmin sınıflandırılması; Turizm hareketlerine katılanların sayısına, yaşlarına, sosyoekonomik durumlarına, amaçlarına, gidilen yere ve kalış sürelerine göre farklı şekillerde yapılabilmektedir. Temel kriter turist olarak nitelendirilen kişilerin kullanım amaçlarına göre yapılan sınıflandırmadır. Bu amaçla yapılan sınıflandırmada turizm türleri (ktb.gov.tr);

- Eğlence turizmi (klasik turizm)
- Sağlık turizmi,
- Spor turizmi,
- Kültür turizmi,
- İnanç turizmi,
- Kongre turizmi olarak öne çıkmaktadır.

Bunlara ek olarak; Gençlik turizmi, öğrenci turizmi, nehir turizmi, av turizmi, dağcılık turizmi, golf turizmi, hava sporları turizmi, kuş gözlem

turizmi, mağara turizmi, sualtı dalış turizmi, yat turizmi, yayla turizmi gibi sınıflandırmalar yapmak mümkündür. Rekreatyonel turizm olarak tanımlanan klasik turizm dışındaki türler ise alternatif turizm türleri olarak tanımlanmaktadır. Klasik turizm algısı ve ülkeler ziyaretçilerin zihninde kemikleşmeye başladıkça bu alanda atılan adımların fark yaratması giderek zorlaşmaktadır. Turizm gelirlerini artırmayı hedefleyen ülkeler, klasik turizmi göz ardı etmeden, maliyet-fayda açısından daha etkin olan alternatif turizm türleri üzerinde stratejiler geliştirmekte; yatırım ve pazarlama faaliyetlerini bu alanlara kaydırma konusunda daha isteklidirler (ktb.gov.tr).

Sonuç

Turizmin en önemli özelliği dinamik bir yapıya sahip olmasıdır. Hizmet kolu olması, insan odaklı yapısı, ekonomik açıdan lüks bir ihtiyaç olarak görülmesi, rekabetin yoğun olması vb. faktörler turizmin; sürekli dinamik bir yapıya sahip olmasını sağlar. Dinamik yapı, turizm politikalarının oluşturulması ve yatırımların değerlendirilmesi sürecinde dikkate alınması gereken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinamik yapı, ürün çeşitliliği, fiyat ve kalite açısından sürekli değişkenliği beraberinde getirmektedir. Turizm dolaylı bir ihracat kalemi olarak değerlendirilebilir. İhracattan farklı olarak mal veya hizmet ülke sınırları dışına taşınmaz, tüketici ülke sınırları içinde mal veya hizmeti kullanır. Teknik olarak ihracat kabul edilmese de turizm hem müşteri profili hem de elde edilen gelir türü itibarıyla bir ihracat kalemi olarak değerlendirilebilir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir sorun olan dış ticaret açığı sorununun yetersiz tasarruf nedeniyle ortadan kaldırılması için gerekli döviz girdisini sağlayan önemli kalemler arasında yer almaktadır. Hatta bazı ülkeler için dış açığın finansmanının bir numaralı kaynağıdır. Turizm sektörü emek yoğun sektörler arasında yer almaktadır. Bu yapısı ile istihdama doğrudan etki eden sektörlerden biridir. Turizm sektöründe genellikle genç nüfus ve yarı vasıflı işgücü istihdam edilmektedir (Spinrad vd., 1982). Turizm bir hizmet türüdür ve hizmet sektörünün genel özelliği olarak diğer sektörlerle yakın ilişki içerisinde. Turizm sektöründe tüketilen ürünler birçok faaliyet kolu tarafından üretilmektedir. Tüketim ya doğrudan ya da ara malı şeklinde gerçekleşir. Turizm sektörlerin bir kesiti olduğu için sektörel analizlerde kullanılacak sağlıklı bir veri toplama sisteminin kurulmasını zorlaştırmaktadır. Turizm sektöründe ana kaynak doğa (deniz, kum, güneş), kültürel ve tarihi değerler olduğu için dışa bağımlılık diğer sektörlerle göre daha azdır. Turizm, uluslararası ortak bir yaşam biçiminin gelişmesine yardımcı olan bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Öte yandan özellikle geleneksel yaşam tarzı üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı bir nevi dışa bağımlılığa neden olacağı söylenebilir. Turizm yapısı gereği bölgesel

gelişmeye yatkındır. Turizm bölgelerinin potansiyellerindeki farklılıklar ve mevsimsellikten etkilenmeleri; bölgesel gelişmişlik farklılıklarını ortaya koymaktadır. Turistik mal ve hizmet üreticilerinin fiyatları kendilerinin belirlemesi, piyasanın tekelci rekabet ve oligopol koşullarında işlemesine neden olmaktadır. Turizm, iç ve dış ekonomik, politik ve sosyal olaylardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Hem yatırım kararları hem de ekonomik beklentiler açısından riski yüksek bir sektördür. Turizm, altyapı çalışmaları ve kamu harcamaları ile doğrudan ilişkilidir. Turizmden istenilen gelirin elde edilebilmesi için özel ve kamu sektör iş birliği zorunludur. Turizm dinamik bir endüstridir ve trendler sürekli değişmektedir. Turizm alanında arz ve talep dengesini belirleyen ilk faktör ekonomik faktörlerdir; ancak toplumsal yapı, gelenekler, kişisel tercihler, yaratılan imaj gibi faktörler tercihleri ciddi anlamda etkilemektedir. Turizm harcamaları, kültürel veya lüks tüketim harcamaları olarak değerlendirilmektedir. Fiyat esnekliği yüksek olduğu için fiyat değişimlerinden de oldukça etkilenir. Özellikle talep artışında fiyat indirimlerinin etkili olduğu, rekabeti kaçınılmaz kılan bir sektördür. Turizm sektörünün çıktılarını stoklamak mümkün olmayıp, mal ve hizmetler üretildiği anda tüketilmektedir. Bu nedenle turizm sektöründe arz-talep dengesinin kurulması önemlidir (Hassan, 2000).

KAYNAKLAR

- Acuner, Ş. A. (2006). Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi, Ankara, MPM Yayın.
- Adıgüzel İ. H. (2020). “Spor Bilimleri Fakültesinde Eğitim Gören Öğrencilerin Spora Bakış Açıları ve Spor Yapma Alışkanlıklarının İncelenmesi” . Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Barutçugil, İ. S. (1984). Turizm İşletmeciliği, Bursa, Uludağ Basım, Mayıs, 2.Basım.
- Bayer, M. Z. (1992). Turizme Giriş, İstanbul, İşletme Fakültesi Yayınları.
- Çam, S. (2022). Spora Yönelik Tutum ve Mutluluk İlişkisi (Sağlık Sektöründe Bir Araştırma). Spormetre The Journal of Physical Education and Sport Sciences, 20(1), 2022, 36-47.
- Çevik H., Şimşek Y. K., Mercanoğlu O. A., Bayram A. (2018). Spor Etkinliklerine Yönelim Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. On Dokuzyüz Mayıs Üniversitesi Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, Araştırma Makalesi, 10(2):149-163.
- Çevik, A., Ünal, H. (2018). Semiological analysis of sports related advertisements featured on Tv or Online. International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS, 4(1), 26-38.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 784-790.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, Akademisyen Kitabevi, karaman.
- Diker S. (2021). “Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları ve Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarına Dair Görüşlerinin İncelenmesi (Balıkesir Üniversitesi Örneği)” . Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir.
- Doğanay, H. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, Birinci Basım.
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 644-653.
- Gartner, C. W. (1996). Tourism Development: Principles, Processes and Policies, New York: Van Nostrand Reinhold.
- Gezer, A. (2014). “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ve Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum, Serbest Zaman İlgi ve Rekreasyon Faaliyetlerine Yönelik Fayda Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Bartın İli Örneği)” . Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Bartın.

- Gibson, C. C. (1998). *Distance Learners in Higher Education: Institutional Responses for Quality Outcomes*. Atwood Publishing, 2710 Atwood Ave., Madison, WI toll-free. 53704-0185.
- Gökdağ M. (2018). "Okul Yöneticilerinin Spora Yönelik Tutumları ve Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarına Dair Görüşlerinin Araştırılması (Bartın İli Örneği)". Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Gülнар, Ü., Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World Proceedings Book, İzmir.
- Güven F, Yılgın A, Şahin H.M. (2022). Examination of disadvantaged children's communication skills with sports branches, *Turkish Journal of Kinesiology*, 8,4, 122-131
- Hassan, A. (2000). A systematic review of publications studies on medical tourism. *Journal of Education and Health Promotion*, 2(1).
- Jayawardena, C. ,Ramajeessingh, D. (2003). Performance of Tourism Analysis: A Caribbean Perspective, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15(3): 176-179.
- Karaküçük, S. (2016). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karavelioğlu B. M. (2012). "İşbirliğine Dayalı Öğretim Yöntemi ile Komut Yönteminin Futbola Özgü Beceri Öğrenimine Etkisinin Araştırılması". Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Karcı, E. Y. (2021). "Aile içi iletişim ve aidiyet duygusu ile spora yönelik tutum ilişkisinin incelenmesi". Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Kılıç K. (2006). "Harcanabilir Gelirin Artmasının Sportif Rekreasyona Katılma Olan Etkisinin Araştırılması (İstanbul Örneği)", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri İlker, *Anatolia Social Research Journal I* (1).
- Koruç, N. (2001). Geleneksel sporlarımızdan ciritin rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması.
- Kozak N. (2010). *Genel Turizm İlkeler- Kavramlar*, Ankara, Detay Yayınları.
- Kozak, N. , Kozak, M. A. , Kozak, M. (2012). *Genel Turizm İlkeler Kavramlar*, Ankara, Detay Yayıncılık, 12. Basım.
- Kurtzman, J. (2001). Economic impact: sport tourism and the city. *Journal of Sport Tourism*, 6(3), 14-42.

- Marcouiller, D. W. , Kim, K. K. , Deller, S. C. (2004). Natural Amenities, Tourism and Income Distribution, *Annals of Tourism Research*, 31(4), 1031- 1050.
- Milne, S. , Ateljevge, I. (2001). Tourism Economic Development and The Global Local Nexus: Theory Embracing Complexity, *Tourism Geographies* (4). 369- 393.
- Olalı, H. (1995). Turizm, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- Özdemir, P. (1999). Türkiye’de Gç Turizm, D. E. Ü. İ. İ. B. F. Dergisi, 14(2). 159- 168.
- Sarı, H. (2013). Frig Yolu, Rehber Kitap, Ankara: Öncü Basımevi.
- Smith S., (1995). *Tourism Analysis A Handbook*, 2nd Edition.
- Spinrad, A., Collage, S., Jimmy, L., (1982). “Critical Success Factors Of International Sport Events From The Perspective Of Project Management”. Umea University School Of Business, İsveç.
- Swarbrooke, J., Horner, S. , (2001). *Business Travel and Tourism*, Butterworth-Heinemann, Routledge, Londra.
- Şahin, H. M., Yılgin, A. ve Şahin, F. (2020). Yüzme Aktivitesi Sonrası Çocuklarda Sosyal Fobi Durumunun Araştırılması. *Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 791-798.
- Şen, H.F., Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Temel S. A. (2019). “Yöneticilik Kademesinde Görev Yapmakta Olan Çalışanların Düşünme Stilleri İle Spora Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” . Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Konya.
- Tomik, R., Gorska, K., vd. (2014). Motives for participation in active sport tourism participants of holiday windsurfing camps. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 6(3), 222.
- WTO, Annual Report, (2011). “Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A Scoping Review”, OECD Better Policies For Better Lives, <https://www.oecd.org/els/health-systems/48723982.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2018).
- Yavaş Ö. (2005). “Sporun Ekonomi içindeki Yeri ve Spor Pazarlama Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir Araştırma” . Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Edirne.
- Yetim, A. Ç. (2015). Kongre Etkinliklerinin Deneyimsel Değeri Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2).
- Yılgin, A. (2022). *Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar*. Efe Akademi Yayınları.
- Yılgin, A., Alpullu, A., & Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.

Spor Etkinliklerinin Destinasyon Pazarlaması İle İlişkisi

Ali Çevik¹

Özet

Bu çalışmada, spor etkinlikleri ile destinasyon pazarlaması ilişkisini nelerin oluşturduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmanın içeriği ilgili literatür ve örnekler, akademik veri tabanlarıyla birlikte çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden ve web sayfalarından elde edilmiştir. Konu bütünlüğü sağlanması açısından destinasyon pazarlaması tanımı, destinasyon pazarlaması bileşenleri, destinasyon pazarlamasının sınıflandırılması, spor etkinliklerinin destinasyon pazarlaması üzerindeki önemi, spor etkinliklerinin destinasyon pazarlama stratejisini etkileyen faktörler, spor etkinliği ve destinasyon pazarlaması ilgili yapılan bilimsel araştırmalar ve spor etkinliklerinde destinasyon pazarlaması uygulamaları başlıklarına yer verilmiştir. Sonuç olarak; spor etkinlikleri ile destinasyon rekabet avantajı elde edilebilmekte, olumlu ve güçlü şehir ya da ülke görüntüsü verilebilmenin yanında sosyo-kültürel gelişim sağlanabilmektedir. Aynı zamanda spor etkinlikleri ile destinasyon pazarlamasının koordineli bir şekilde yürütülmesi, etkinliğin gerçekleşeceği yer için devasa bir tanıtım olmakla birlikte ekonomi ve imaj bakımından hayati bir önem taşımaktadır.

1. Giriş

Spor etkinlikleri, zaman içerisinde turizm endüstrisinin önemli parçalarından biri haline gelmiş ve turizm endüstrisinin en hızlı büyüme gösteren bölümleri arasına girmeyi başarmıştır. 2001 yılında Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) arasında yapılan bir işbirliği anlaşmasıyla spor ve turizmin karşılıklı ilişki çerçevesinde şekillendiği kabul görmüştür. Böylelikle spor sektörüne olan ilginin artması sağlanmıştır. Spor endüstrisi; spor ile ilgili faaliyet, deneyim ve ticari girişimleri geliştirmek, desteklemek, teşvik etmek veya organize etmek isteyen kişiler ve kuruluşlardan

1 Arş. Gör. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, alicevik1020@gmail.com ali.cevik@kilis.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3664-6626

meydana gelmektedir (Jamaluddin vd., 2022). Ayrıca spor endüstrisi, sağlık ve eğlence gibi endüstri bölümleriyle de iç içedir (Alpullu ve Yılgin, 2019). Özellikle de spor etkinlikleri, spor turizminin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü spor etkinlikleri, bireylerin destinasyon sürecini hızlandırmakla birlikte şehrin veya ülkenin popülerliğinin artmasına yardımcı olmaktadır (Khor vd., 2019). Dolayısıyla destinasyon pazarlamacıları, spor etkinlikleri veya faaliyetlerine ev sahipliği yaparak lokasyonun marka imajını oluşturmaya ve uluslararası tanınırlık kazanmasını sağlamaya çalışmaktadır (Abdul Wafi vd., 2018). Bu bilgilerden yola çıkarak çalışmada, spor etkinlikleri ile destinasyon pazarlaması ilişkisini nelerin oluşturduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

2. Literatür

2.1. Destinasyon Pazarlaması Nedir?

Pazarlama, mal veya hizmetleri tüketici ile buluşturmaya yönelik tüm eylemleri içeren bir kavramdır (Dokuzoğlu ve Eren, 2020). Destinasyon pazarlaması ise ülkelerin veya şehirlerin turizm faaliyetlerini kapsayan unsur olarak ifade edilmektedir. Ülkeler veya şehirler, destinasyon pazarlaması sayesinde birçok insanın istihdamını sağlayarak farklı yerlerden ziyaretçileri bölgelerine çekmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca destinasyon pazarlaması, ulusal ekonomilerin büyümesi ve gelişmesi açısından önemli görülen stratejilerden biridir (Proctor vd., 2018). Hahm ve Severt (2018)'e göre destinasyon pazarlama stratejisi bazı unsurlar ile meydana gelmektedir. Bunlar;

- Pazar eğilimlerinin ve koşullarının dikkate alınarak geliştirilmesi ve uygulanması.
- Etkili, verimli ve güvenilir programların sunulması.
- İletişim sürecinin doğru yönetilmesi.
- Hükümet temsilcilerinin ve turizm endüstrisi öncülerinin iş birliği halinde olması.

2.2. Destinasyon Pazarlamasının Bileşenleri

Destinasyon pazarlamasının oluşumunu sağlayan faktörler, turistik ürünler, hizmetler ve deneyimlerdir. Bunlarla birlikte bölgenin diğer paydaşlar ile arz-talep dengesini kurması gerekmektedir. Böylece turizmin, bölgeye sağladığı etkiler belirlenebilmektedir. Bu sürecin oluşabilmesi için aşağıdaki bileşenlere ihtiyaç vardır (Buhalis, 2000).

- Bölgenin çekiciliği

- Konumun ulaşılabilir olması
- Tesislerin donanımlı ve yeterli olması
- Çeşitli organizasyonların düzenlenmesi
- Farklı etkinlikler
- Kolaylaştırıcı hizmetler

2.3. Destinasyon Pazarlama Aşamaları

Destinasyon pazarlaması, ulusalın yanı sıra küresel turizm pazarının devamlılığını gerçekleştirebilmek için de önemli faaliyetlerdir. Özellikle günümüzde rekabet edebilmek ve pazardan daha fazla pay alabilmek isteyen ülkeler veya şehirler ya da alanlar, destinasyona özgü özellikler ile ön plana çıkabilmelidir. Bu özellikleri de ortaya çıkarabilmek adına destinasyon pazarlama aşamalarını kullanmalıdır (Karabıyık ve İnci, 2012). Aşamalar şu şekildedir;

- Destinasyon içerisindeki durumunu rekabet ettiği çevreye göre analiz etmek
- Destinasyon kaynaklarını ve özgün niteliklerini tespit etmek
- Destinasyonun özelliklerine göre hedef kitleyi (müşterileri) belirlemek
- Yapılan analizler sonucunda, hedefleri ve stratejileri ortaya çıkarabilmek
- Amaca yönelik eylem planı oluşturmak
- Son kısım da ise amaca erişilip erişilmediğini tespit edebilmek için değerlendirme ölçütlerini belirlemektir.

2.4. Destinasyon Pazarlamasının Sınıflandırılması

Destinasyon pazarlamasında, bir ülke veya şehrin yanında birden fazla bölge veya alanın bir araya getirilmesi de söz konusudur. Evrensel açıdan simge haline gelmiş yerler bu duruma en güzel örneklerdir (Yayla ve Sağdıç, 2020). Örnekler şunlardır;

- ✓ Başkent olan yerler (Roma, Paris, New York, Londra, Moskova vb.)
- ✓ Tarihi şehirler (Oxford, Venedik, Atina, İstanbul)
- ✓ Deniz kıyısı olan alanlar (Nice-Fransa, Barcelona-İspanya, Antalya-Türkiye)
- ✓ Kış spor tesisleri (Kıtzbuhel-Avusturya, Dolomiti Superski-İtalya, Dört Vadiler-İsviçre)

- ✓ Eğlence merkezleri (Las Vegas, Disneyland)
- ✓ Sağlık hizmetleri (Kaplıcalar-Afyon, Denizli, Yalova vb.)

2.5. Spor Etkinliklerinin Destinasyon Pazarlaması Üzerindeki Önemi

Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, bireylerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması faydalı olacaktır (Çöpür, 2020). Spor etkinliklerine katılım sağlamak için bir yerden bir yere seyahat eden insanların süreci Antik Olimpiyat Oyunlarına kadar uzanmaktadır. Kısacası turizm sektörünün spor ile canlandırılma durumu bir asırdan fazla olarak görülmektedir. Dolayısıyla spor turizmi profesyonelleri, yaşanan bu gelişmeleri dikkate alarak destinasyon pazarlamasının önemli bir potansiyel unsuru oluşturduğunun farkına varmışlardır. Çünkü spor ile ilgili etkinlikler, çeşitli ve zengin ziyaretçilerin deneyim yaşamasının yanında destinasyonların imajının iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde katkıda bulunmaktadır (Reza Jalilvand vd., 2014). Aynı zamanda destinasyon pazarlaması, spor turizmin ve endüstrisinin büyümesinde aracı bir rol üstlenmektedir (Pouder vd., 2018). Sporda veya futbolda destinasyon pazarlamasına en iyi örneklerden bir tanesi mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmaktır. Böylece ülke veya şehrin uluslararası önem kazanması, kültürel ritüellerin sergilenmesi ve ulusal bütünlük duygusunun yaratılması sağlanır. Ayrıca etkinlikler sırasında ve sonrasında turistleri çekebilmek için markalaşma fırsatını da ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenlerden dolayı spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak, ülkenin veya şehrin modernliğini yansıtmak, küresel izleyicilere tanıtım mesajları vermek ve ülkeler arasında siyasi bağlantıların sağlanması noktasında önem arz eden bir araç olarak görülmektedir (Yousaf, 2019). Verilerin bilgilerin yanı sıra spor etkinlikleri ile destinasyon farkındalığı yaratılabilir, seyahatler arttırılabilir ve ülkenin ya da bölgenin ekonomisi canlandırılabilir (Arnegger ve Herz, 2016). Öte yandan spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak veya spor etkinliği düzenlemek, kentlerin gelişim ve dönüşümünde etkili olmakla birlikte yeni kuruluşların oluşturulmasında ve istihdam oranlarının arttırılmasında etkin bir rol oynayabilmektedir (Vassiliadis vd., 2021). Büyük veya mega olarak nitelendirdiğimiz spor etkinlikleri, FIFA Dünya Kupası gibi olağanüstü etkileri olan küresel boyut kapsamında yer alan organizasyonlardır (Bayarslan ve Çevik, 2023). Bu etkinlikler, ekonomik hareketliliğin sağlanmasında ve ülkeye ya da şehre olan algıların olumlu anlamda geliştirilmesi açısından destinasyon pazarlamasının önemli bileşenleri içerisinde yer almaktadır (Andersson vd., 2021).

Spor etkinliklerinin dünya çapında en büyük olanları FIFA Dünya Kupası ve yaz Olimpiyat Oyunlarıdır. Bu organizasyonlar, dört yılda bir kez düzenlenmektedir. Bilhassa küresel olan futbol, Latin Amerika ve Avrupa'da popüler durumdadır (Bayarslan ve Yorulmazlar, 2022). FIFA Dünya Kupası veya UEFA Avrupa Futbol Şampiyonası gibi bir etkinlik, ülkelerin veya şehirlerin ziyaret edilme olasılıklarını arttırmakla beraber turistlere gösteriş yapmak ve onları etkilemek için önemlidir. Çünkü destinasyon pazarlamasında ziyarete gelen bireylerin algılarını ve kişilerin nelerden etkilendiğini öğrenebilmek temel esastır (Andersson vd., 2021). Bu bağlamda; mega veya büyük spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak ekonomik, siyasi, kültürel açılardan destinasyona katkıda bulunmaktadır. Bunların yanında spor etkinlikleri ile yapılan destinasyon pazarlaması, katılımcıların etkinlik deneyimleri üzerinde olumlu etkiler bırakmakta ve ülkelere veya şehirlere olan sadakatlerinin oluşturulmasında yardımcı olmaktadır (Xu vd., 2016). Spor etkinliklerini etkin, verimli ve başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmek için ise sporcuların yıldız statüde, yerel sunucuların kaliteli, mekânların veya tesislerin yeterli ve donanımlı, güvenliğin üst seviyede, medyanın ve sponsorların güçlü olması gerekmektedir. Bu unsurlar, marka yönetimi açısından hayati paydaşlardır (Jin ve Cheng, 2020).

2.6. Spor Etkinliklerinin Destinasyon Pazarlama Stratejisini Etkileyen Faktörler

Spor etkinlikleri ile ilgili bilimsel araştırmalar 1990'ların başında başlamış ve 2000'li yıllardan itibaren hız kazanmıştır (Getz, 2012). Spor etkinlikleri, ulusal ve yerel turizm tekliflerinin tanımlanmasında ve destinasyonların çekici bir faaliyetlere dönüştürülmesinde hayati bir rol oynaması nedeniyle turizm destinasyonları olarak şehirleri markalaştırmak ve yerel ekonomiler için büyüme beklentileri sağlamak adına heyecan verici fırsatlar sunmaktadır (Knott ve Hemmonsby, 2015; Siyabulela, 2016). Spor etkinliklerini destinasyon pazarlaması ile eş güdümlü bir şekilde yürütebilmek için beş boyuta ihtiyaç vardır (Mapjabil vd., 2015). Bunlar;

- Etkinliğin süresi
- Turnuva veya organizasyon öncesi hazırlıklar
- Medya kapsamı
- Sponsorluk
- İlgili bireyler

Etkinliğin süresi: Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupası, İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları, NFL Super Bowl, Grand Slam ve Formula One Grand

Prix gibi spor etkinlikleri dünya çapında en popüler spor etkinlikleri olarak sayılmaktadır. Diğer spor faaliyetlerinin aksine bu spor etkinlikleri medyanın ilgisini daha çok çekmektedir. Çünkü bu etkinlikler genellikle bir haftadan fazla ve bazı durumlarda tüm takvim yılı boyunca sürebilmektedir. Örneğin; Olimpiyat Oyunları iki haftadan fazla sürerken Dünya Kupası bir ay sürer. Ev sahibi şehrin, etkinliklere hazırlanmak için çok fazla zaman ve para harcaması gerekmektedir. Dolayısı ile gerçekleştirilecek olan etkinlikler, etkinlik süresince şehrin ekonomik yapısına getiriler sağlamaktadır (Jamaluddin vd., 2022).

Turnuva öncesi hazırlıklar: Belirli bir bölgede veya şehirde bir spor etkinliği yapılmadan önce ev sahibinin spor tesisleri, katılımcılar için konaklama, mekân bakımı, ulaşım ve çeşitli diğer faaliyetler açısından ayrıntılı düzenlemeler yapması gerekmektedir. Sporcuların ve delegelerin refahını sağlamak için ev sahibi şehir veya ülke, gönüllüler ve ekipman operatörleri dâhil olmak üzere destek personeli sağlamalıdır. Etkinlik alanında zemin koşulları, trafik ve yaya yolları, topografya ve su, elektrik ve seyirci kapasitesi gibi mevcut tesislerin konumu birlikte olmak üzere bir saha uygunluk değerlendirmesi yapılmalıdır. Ayrıca;

a) Planlama aşaması boyunca ve etkinlik sırasında iletişim hatlarının kurulması ve sürdürülmesi

b) Etkinlikten önceki tüm rezervasyonlar, kararlar ve işlemlerin yazılı bir şekilde kayıt edilmesi

c) Önemli aşamaların kaçırılmamasını sağlamak için etkinliğin dönemsel hedefleri ve tarihleri belirlenmelidir (Mapjabil vd., 2015).

Medya kapsamı: Sosyal ağ, takipçilerle etkileşime geçmek için yaygın bir araçtır. Spor etkinlikleri, taraftarları ya da seyircileri stadyumlara, etkinlik alanlarına çekebilmek için çeşitli sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. Bununla birlikte; sosyal medya, gelecekteki pazarlama amaçları için takipçilerin profilini çıkarabilen stratejik iletişim aracı işlevi görmektedir. Çünkü dijitalleşme sayesinde spor hayranları, mekânların dışındaki içeriklere rahatlıkla erişebilmektedir (Sato vd., 2018). Birçok spor kulübü, spor şirketi ve spor ürünleri sunan kuruluşların, pazar hâkimiyeti anlayışına dayalı olarak bireylerle internet üzerinden iletişim kurduğu da bilinmektedir (Buyrukoglu vd., 2023).

Sponsorluk: Bir spor etkinliğinin yürütülmesinde en önemli husustur. Somut açıdan bakıldığında bir organizasyon için sponsorluk almak, organizatörün finansal olarak uygun bir etkinlik hazırlamasını sağlamaktadır. Televizyon ağları, içecek üreticileri, havayolları, telekomünikasyon

şirketleri, otomobil şirketleri, enerji ürünleri markaları, spor etkinliklerinin resmi sponsoru olabilmek ve küresel marka haline gelebilmek için büyük miktarlarda para harcamaktadırlar (Jamaluddin vd., 2022).

İlgili bireyler: Spor etkinliklerine katılan bireyler, sporcular, takım yöneticileri, antrenörler, fizyoterapistler, takım yetkilileri ve diğer delegelerden oluşmaktadır. Örnek verecek olursak; Olimpiyat Oyunları ve FIFA Dünya Kupası müsabakalarına katılım sağlayan yüz binlerce kişi vardır. Spor yarışmacıları (sporcular ve delegeler) ve seyirciler, spor etkinliklerine katılan iki ana insan grubudur. Ev sahibi şehirdeki spor katılımcıları, spor etkinliğinin dolaylı faydaları arasında yer alan sosyal etkiyi teşvik etmek için önem arz etmektedir. Böylece spor etkinliklerinin olumlu anlamda ağızdan ağza yayılma olasılığı arttırılmakta ve şehrin ya da bölgenin kazancı uzun vadeye yayılmaktadır (Lintumäki vd., 2020).

2.7. Spor Etkinlikleri ve Destinasyon Pazarlaması İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırmacılar, spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın, destinasyonların imaj gelişimini ve tanıtımını iyileştirerek turizme dayalı gelir elde etme fırsatları yarattığını bulmuşlardır (Shonk ve Chelladurai, 2008; Getz ve Page, 2016). Nyikana, Tichaawa ve Swart (2014) ile Knott ve Hemmonsby (2015), bir spor turizmi etkinliğine ev sahipliği yapmanın aynı zamanda gelişmiş şehir görünürlüğüne yol açabileceğini öne sürerken, diğer yazarlar spor turizmi etkinliklerinin şehirleri pazarlamak için heyecan verici bir fırsat olduğunu öne sürmüşlerdir (Bawaba, 2010; Knott ve Hemmonsby, 2015). Bir başka çalışmada; Russo ve Zarick (2011), Virginia gençlerinin seyahat futbol turnuvalarına yönelik görüşlerini içeren bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Ankete katılanların %72'sinin seyahat futbol turnuvası etrafında tatil planladığını ve ankete katılanların çoğunluğunun en az iki gece yerel motellerde kaldığını ortaya çıkarmışlardır. Swart ve arkadaşları (2018), 2014 FIFA Dünya Kupası'nın düzenlendiği Rio de Janeiro şehri için turistlerin memnuniyet düzeyleri ve tekrar ziyaret etme olasılıkları üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda; turnuvayla birlikte azalan suç eğilimlerinden dolayı turistlerin şehri tekrardan ziyaret etme olasılıklarının ve memnuniyetlerinin olumlu yönde olduğunu belirtmişlerdir. Jeong ve Kim (2019) yaptıkları çalışmada, destinasyon imajının turist memnuniyeti, tutumsal sadakat ve davranışsal sadakat üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, turist memnuniyetinin, destinasyon imajı ile tutumsal sadakat ve destinasyon imajı ile davranışsal sadakat arasındaki ilişkilerde kısmen aracı olduğunu ifade etmişlerdir. Hemmonsby ve Tichaawa (2019), Güney Afrika'da bir çalışma gerçekleştirmişlerdir.

Çalışmada; Güney Afrika'nın 2010 FIFA Dünya Kupası etkinliğini düzenlemesi ile destinasyon imajı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuç olarak; ülkenin düzenlemiş olduğu 2010 FIFA Dünya Kupası etkinliği, ülkenin destinasyon imajını iyileştirmede etkili olduğunu belirtmişlerdir. Genç ve arkadaşları (2019), "Batman Yarı Maratonu" etkinliğine katılan turistler üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda; spor motivasyonlarının hem destinasyon imajını hem de seyahat motivasyonlarını olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Bunun yanı sıra seyahat motivasyonları da destinasyon imajını olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Jeong ve Kim (2020), spor turistleri arasında etkinlik kalitesi, destinasyon imajı, algılanan değer, turist memnuniyeti ve destinasyon sadakati üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda; turist memnuniyeti üzerinde etkinlik kalitesi, destinasyon imajı ve algılanan değer; destinasyon imajı, algılanan değer ve turist memnuniyeti üzerinde destinasyon sadakatinin etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca turist memnuniyeti, destinasyon imajı ile destinasyon sadakati arasındaki algılanan değer ile destinasyon sadakati arasındaki ilişkilere tam olarak aracılık ettiğini ifade etmişlerdir. Yamashita ve Takata (2021), Japonya'daki Niseko kayak merkezini ziyaret eden uluslararası turistler üzerine bir çalışma yapmışlardır. Yaptıkları çalışmanın sonucunda; turistler, destinasyona karşı kendilerini ne kadar sadık hissederlerse, daha çok ziyaret edeceklerini belirtmişlerdir. Sevilmiş ve Şirin (2021), spor organizasyonlarında Antalya ili imajı ile destinasyon pazarlaması ve memnuniyet ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmalarına; sporcu, yönetici, antrenör ve hakem olmak üzere toplamda 430 kişi katılım sağlamıştır. Çalışmanın sonucunda; algılanan kent imajının alt boyutlarının spor organizasyonlarında destinasyon pazarlama alt boyutlarını ve genel örgüt memnuniyetini anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya çıkarmışlardır. Kaplanidou ve arkadaşları (2016), 2022 Dünya Kupası'na Katar'da ev sahipliği yapmanın farkındalık düzeylerinin, Katar'ın destinasyon imajı, ülke karakteri ve komşu destinasyonların imajına ilişkin algıları nasıl değiştirdiğini incelemişlerdir. Veriler, Amazon ile ABD'de ikamet eden insanlardan oluşan çevrimiçi bir tüketici paneli olan Amazon Mechanical Turk aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar kapsamında; 2022 Dünya Kupası'nın Katar'da ev sahipliği yapacağına dair daha fazla farkındalığın, ev sahibi destinasyon imaj algılarını, seçici bölgesel ülke algılarını, ülke karakterini ve Katar'a tatil için seyahat etmek veya etkinliğe katılmak için seyahat etmek için ilgili davranışları geliştirdiğini ifade etmişlerdir.

2.8. Spor Etkinliklerinde Destinasyon Pazarlaması Uygulamaları

Resim 1. 2019 Rugby Dünya Kupası (Japonya)

Kaynak: <https://www.asiarugby.com/category/rugby-world-cup-2019/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Her dört yılda bir düzenlenen Rugby Dünya Kupası, rugby'nin en önemli etkinliğidir. Dünyanın her yerinden ragbi oyuncularının ulaşmayı hayal ettiği büyük bir sahnedir. Yedi hafta boyunca düzenlenen, Yaz Olimpiyatları ve Futbol Dünya Kupası'ndan sonra dünyanın en büyük 3. spor etkinliğidir. Rugby Dünya Kupası 2019 (RWC2019 olarak da bilinir), turnuvaya ev sahipliği yapan 12 şehre 3 milyar ABD dolarından fazla gelir getirmiştir. Turnuva boyunca yaklaşık 400.000 yabancı seyirci Japonya'yı ziyaret etmiştir ve kaldıkları süre boyunca ortalama 4000 ABD Doları harcamışlardır. Yüksek yaşam maliyeti, fahiş giriş biletleri ve otel fiyatları, taraftarları maçı izlemeye gelmekten alıkoymamıştır. RWC2019 sırasında Japonya, yalnızca mütevazı bir altyapı yatırımıyla 25.000'den fazla iş istihdamı yaratmıştır. Bu örnek, spor etkinliği ile destinasyon pazarlaması arasında ki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Jamaluddin vd., 2022).

Resim 2. Manchester City Kulübü ile Dream Set Go Şirketi Ortaklığı

Kaynak: <https://www.sportstourismnews.com/man-city-and-dreamsetgo-announce-regional-partnership-for-india/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Manchester City, Hindistan merkezli spor seyahati ve deneyimleri platformu Dream Set Go ile yeni bir bölgesel ortaklık kurduğunu duyurmuştur. Ortaklık, Dream Set Go'nun Manchester City Kulübü'nün Hindistan'daki resmi futbol misafirperverliği deneyimleri ortağı olmasını sağlamaktadır. 2019 yılında Monish Shah tarafından kurulan Dream Set Go, futbol, kriket, tenis, motor sporları, golf ve diğer spor dallarında birinci sınıf otantik spor seyahat paketleri düzenlemektedir. Dream Set Go, Hindistan'ın önde gelen spor teknolojisi şirketi Dream Sports'un bir parçasıdır. Manchester City Kulübü'nün bölgedeki artan varlığını temel alan ortaklık, Dream Set Go'nun uzmanlığını ve bilgisini kullanarak Hindistan'daki hayranlara Etihad Stadyumu'nda özel seyahat ve maç günü ağırlama deneyimlerine olanak tanımaktadır. Ortaklık ayrıca Hindistan'dan gelen taraftarların stadyum turları, imzalı ürünler ve diğer özel deneyim teklifleri gibi heyecan verici fırsatlara erişmesine izin vermektedir. Aynı zamanda bu iş birliği, destinasyon açısından kulübün hayran kitlesini küresel olarak büyütme vizyonunu paylaşmakta ve taraftarlarla dâhiyane yollarla ilişki kurma çabası olarak nitelendirilmektedir (<https://www.sportstourismnews.com/man-city-and-dreamsetgo-announce-regional-partnership-for-india/> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Resim 3. 2022 Dubai Golf Şampiyonası/Birleşik Arap Emirlikleri

Kaynak: <https://www.agoda.com/travel-guides/united-arab-emirates-uae/dubai/best-time-to-visit-dubai-weather-festivals-annual-events-in-uae?cid=1844104> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Birleşik Arap Emirlikleri ülkesi, Dünya Golf Şampiyonası ve Dünya Rugby Yediler Serisi'nin Dubai ayağına ev sahipliği yapmasının yanı sıra Dubai Al Maktoum Uluslararası Havalimanı'ndan Katar'a düzenlenen günlük seferlerle 2022 Katar FIFA Dünya Kupası'nı izlemek için bölgeye seyahat edenlerin en çok tercih ettiği destinasyon olmuştur. Dubai Spor Konseyi'nin son verilerine göre Dubai ekonomisine 2 milyar dolardan fazla katkısı olan spor sektörünün Birleşik Arap Emirliği'nin yıllık gayri safi yurt içi hasılasının yüzde 2,3'ünü oluşturduğunu göstermektedir. Jumeirah Golf Estates'teki Dünya Golf Şampiyonası, yüksek gelirli etkinliklerden biridir. Dünyanın en iyi 50 golfçüsü, bir numaraya yükselerek 9 milyon Euroluk rekor ödülü kazanmak için mücadele etmiştir. 4 gün süren bu golf turnuvasını izlemek için yaklaşık 65 bin kişi gelmiştir ve bunların 18 bini uluslararası ziyaretçilerden oluşmuştur. Turizm Geliştirme Başkanı Simon Cory-Wright, "Kısa süre önce yapılan bir araştırmaya göre, Dubai'de spor ekonomisinin değeri 2 milyar doların üzerinde ve Dubai'de spora harcanan her altı dolardan biri golfe gidiyor. Yani golf yaklaşık 350 milyon dolarlık bir endüstri." şeklinde açıklamada bulunmuştur. Dünya Ticaret Örgütü'ne göre ise Orta Doğu 550 milyar Euroluk tahmini pazar değeriyle dünyanın en

hızlı büyüyen spor turizmi destinasyonu haline gelmiştir. Turistler Dubai’de konaklama, ulaşım, alışveriş ve kenti keşfetmek için seyahat başına ortalama 4 bin 500 Euro harcamaktadır. Aynı zamanda Dubai’de spor turizmi sektörü toplam istihdamın yüzde 4’üne tekabül etmekte ve yüz bine yakın iş fırsatı yaratmaktadır. Her yıl burada düzenlenen 100’ü uluslararası olmak üzere 400’den fazla rekabetçi çeşitli spor etkinlikleri, Birleşik Arap Emirlikleri’ni küresel spor turizminin ve destinasyonun zirvesine yerleştirmektedir (<https://tr.euronews.com/next/2023/01/06/birlesik-arap-emirliklerinde-turizm-spor-etkinlikleri-sayesinde-yukselise-gecti> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Resim 4. 2024 Heineken Şampiyonlar Kupası ve EPCR Challenge Kupası finallerinin İngiltere’nin Londra kentindeki Tottenham Hotspur Stadyumu’nda düzenlenmesi

Kaynak: <https://www.sportstourismnews.com/tottenham-hotspur-stadium-epcr-rugby-finals-2024/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Tottenham Hotspur Stadyumu, 2024’te EPCR ragbi finallerine ev sahipliği yapacaktır. 2024 Heineken Şampiyonlar Kupası ve EPCR (European Professional Club Rugby) Challenge Kupası finallerinin İngiltere’nin Londra kentindeki Tottenham Hotspur Stadyumu’nda 24 Mayıs 2024 ve 25 Mayıs 2024 tarihlerinde gerçekleştirilecektir. Premier Lig futbol kulübü Spurs’a ev sahipliği yapan ve Nisan 2019’da açılan çok amaçlı mekân, NFL, boks ve müzik konserleri dâhil olmak üzere çeşitli büyük etkinliklerin ana destinasyonu haline gelmiştir. Stadyum daha önce Saracens Gallagher Premiership ve Barbarian FC - All Blacks XV maçı dâhil olmak üzere önemli ragbi fikstürlerine ev sahipliği yapmıştır. Tottenham’ın baş ticari sorumlusu Todd Kline şunları söylemiştir: “N17’ye giderek daha fazla birinci sınıf spor etkinliği getirerek kulübün futbol faaliyetlerimize yatırım yapmaya devam etme yeteneğini geliştirmekten inanılmaz heyecan duyuyoruz. 2024’teki EPCR finaline hafta sonu için Avrupa’nın her yerinden ve ötesinden binlerce kişinin şehre akın etmesiyle, bu aynı zamanda Tottenham bölgesi için başka bir büyük anı temsil ediyor ve yerel ekonomimize daha fazla destek

sağlıyor.” demiştir. Böylece bir spor kulübünün destinasyon pazarlaması adına neler yapabileceğini göstermişlerdir (<https://www.sportstourismnews.com/tottenham-hotspur-stadium-epcr-rugby-finals-2024/> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Resim 5. 2022 Tour de France Grand Depart/ Danimarka

Kaynak: <https://www.sportspromedia.com/news/tour-de-france-2022-grand-depart-copenhagen-denmark-fans/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Danimarka’daki büyük bisiklet turunun açılış etapları 1,6 milyondan fazla seyirci çekmiştir. Gösterişli bisiklet yarışından önceki 100 gün boyunca, Danimarka genelinde 744 Tour de France temalı etkinlik düzenlenmiştir. Temmuz 2021 ile Temmuz 2022 arasında yüzde 60’ı uluslararası medyadan olmak üzere yaklaşık 80.000 editörden söz alınmıştır ve ortalama 76 milyon potansiyel günlük okuyucuya ulaşmıştır. Genel olarak, Grand Depart 722.000’den fazla uluslararası ve yerli turist çekmiştir. Gösterilen bu çabalar sayesinde ülke adına 757 milyon DKK (107,6 milyon ABD Doları) ekonomik getirisi olmuştur. Böylece ülkenin ekonomisine katkıda bulunmuş ve turistlerin destinasyon süreci üzerinde olumlu bir etki yarattığı söylenebilir (<https://www.sportspromedia.com/news/tour-de-france-2022-grand-depart-copenhagen-denmark-fans/> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Resim 6. 2018 Avustralya T20 Kriket Müsabakaları

Kaynak: <https://www.cricket.com.au/news/australia-india-t20-twenty20-tickets-crowd-predictions-mcg-gabba-scg/2018-11-19> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

Avustralya ve Hindistan ülkeleri arasında toplam 3 müsabaka oynanmıştır. Bu üç serilik müsabakalara yaklaşık 130 bin kişi katılım sağlamıştır. Brisbane ve Melbourne'daki maçlar için biletler, yetişkinler için 30 dolardan, çocuklar için 10 dolardan ve aileler için 65 dolardan satılmıştır. Böylelikle kriket müsabakaları için ülkeye çeşitli yerlerden turistler gelmiştir. Kriket müsabakaları için Avustralya'ya olan destinasyon belirli tarihler aralığında hız kazanmıştır (<https://www.cricket.com.au/news/australia-india-t20-twenty20-tickets-crowd-predictions-mcg-gabba-scg/2018-11-19> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Resim 7. 2022 NCAA Division I Erkekler ve Kadınlar Outdoor Dünya Atletizm Şampiyonası/ ABD

Kaynak: <https://www.runnersworld.com/news/a43689901/2022-world-athletics-championships-economic-impact/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)

2022 Temmuz ayında 10 gün boyunca Dünya Atletizm Şampiyonası'na ev sahipliği yapmış ve ilk kez 200'den fazla ülkeden yaklaşık 2.000 sporcu Amerika Birleşik Devletleri'nde ki etkinliğe katılım sağlamıştır. Ayrıca etkinliğe 150.000 ziyaretçi yüz yüze katılım sağlamıştır. Bunların yüzde 84'ü ABD içinden iken yüzde 16'sı ABD dışındadır ve yüzde 35'i ilk seyahatlerini ABD'ye yapmışlardır. Sporcular ve akredite personel dâhil olmak üzere 34.577 katılımcının tümünü bir araya getiren 2022 Dünya Atletizm Şampiyonası, tahminen 222.583 gecelik oda ve 45 milyon dolarlık doğrudan yerel harcama sağlamıştır. Etkinlik kapsamında bilet satışlarından, sponsorluklardan, özel bağışlardan, hibelerden ve ürün satışlarından yaklaşık 10 milyar dolar gelir elde edilmiştir. NCAA atletizm şampiyonasına ev sahipliği yapan tesislerin bölge için bir ekonomik faaliyet oluşturduğu ve turistlerin destinasyonu açısından önem teşkil ettiği söylenebilir (<https://www.runnersworld.com/news/a43689901/2022-world-athletics-championships-economic-impact/> Erişim tarihi: 20.04.2023).

Sonuç

Küreselleşen dünyada birçok endüstride gelişimler ve değişimler meydana gelmektedir. Özellikle de rekabetin oldukça üst seviyede olduğu spor endüstrisinde bu durum yadsınamaz büyüklüktedir. Çünkü spor endüstrisi içerisinde yer alan spor etkinlikleri, ülkelerin veya şehirlerin ekonomilerini güçlendirebilmesi ve marka imajı oluşturabilmesi açısından önem arz etmektedir. Spor endüstrisi kapsamında ürün marka pazarlamanın önemli kriterleri arasında kalitede yer almaktadır. Bir ürün veya bir hizmet ne kadar kaliteli ise pazarlaması da o kadar kolay ve karlı olacaktır. Kalite kavramı müşterilerin beklentilerinin olumlu yönde aşılması gibi sürekli olarak standartları yükselen bir değere dönüşmüştür (Gülнар, 2021). Hızlı tüketim çağı olarak adlandırılan son dönemde, müşteri açısından bakıldığında kalite tanım olarak beklentilerinin aşılması anlamına dahi gelmektedir. Beklentinin aşılması gibi durumları gerçekleştirebilmek adına destinasyon pazarlamasını ön plana çıkarmaları gerekmektedir. Dolayısıyla ülkelerin veya şehirlerin, bölgelerine spor katılımcılarını ve turistlerini çekebilmesi için çeşitli araç-gereçlere ihtiyaç duymaktadır. Bilhassa tesis, altyapı, konaklama, ulaşım, medya, teknoloji gibi unsurların donanımlı bir şekilde hazırlanması ve faaliyete geçirilmesi elzemdir. Eğer bu unsurlar, etkin bir şekilde uygulanabilirse başarı elde etmek kaçınılmaz olacaktır. Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyumu düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir (Kılıçman ve diğ., 2022). Aynı zamanda ülkeye ve şehre spor etkinliğine katılmak için gelen turistlerin memnun bırakılması durumunda yeniden ziyaret etme olasılıkları arttırılabilir ve bölge ile özdeşleşmesi sağlanabilir. Bu bağlamda; spor etkinlikleri ile destinasyon rekabet avantajı elde edilebilmekte, olumlu ve güçlü şehir ya da ülke görüntüsü verilebilmenin yanında sosyo-kültürel gelişim sağlanabilmektedir. Sonuç olarak; spor etkinlikleri ile destinasyon pazarlamasının koordineli bir şekilde yürütülmesi, etkinliğin gerçekleşeceği yer için devasa bir tanıtım olmakla birlikte ekonomi ve imaj bakımından hayati bir önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdul Wafi, A., Lim, K. C., & Ibrahim, J. A. (2018). Small-scale event sports tourism as visitors' attractions: The case of Northern States in Malaysia. *Ottoman: Journal of Tourism and Management Research*, 3(2), 261-273.
- Alpullu, A., & Yılgin, A. (2019). Leisure time management in Marmara University and Kilis 7 Aralık University students training in sports sciences. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 21(1), 122-128.
- Andersson, S., Bengtsson, L., & Svensson, Å. (2021). Mega-sport football events' influence on destination images: A study of the of 2016 UEFA European Football Championship in France, the 2018 FIFA World Cup in Russia, and the 2022 FIFA World Cup in Qatar. *Journal of Destination Marketing & Management*, 19, 100536.
- Arnegger, J., & Herz, M. (2016). Economic and destination image impacts of mega-events in emerging tourist destinations. *Journal of destination marketing & management*, 5(2), 76-85.
- Bawaba, A. (2010). African appreciation for Tunisia experience in the areas of women and youth. *Tunis Afrique Presse*, 23.
- Bayarslan, B., & Yorulmazlar, M. M. (2022). Investigation of coaching experience periods of UEFA European Football Champion national team head coaches. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(Özel Sayı 2), 1092-1100.
- Bayarslan, B., ve Çevik, A. (2023). Şampiyon futbol milli takım kadrolarında" göreceli yaş etkisi" fenomeninin karşılaştırılarak incelenmesi. *Fenerbahçe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 44-56.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116.
- Buyrukoğlu, E., Dokuzoğlu, G., Özdemir, M. & Bayindir, M. (2023). A research on the intention of sports management students for purchasing sports goods online. *Journal of Population Therapeutics and Clinical Pharmacology*, 30(11), 301-315.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, *Akademisyon Kitabevi*, karaman.
- Dokuzoğlu, G., Eren, M. Ö. (2020). The effect of internal marketing on physical education and sports teachers organizational commitment. *European Journal of Education Studies*, 6(12), 125-133.
- Genç, V., Kaya, B., Eren, F., Genç, M., ve Yıldırım, M. S. (2019). Spor etkinliklerine katılım motivasyonunun, destinasyon imajı ve seyahat motivasyonlarına etkisi: Uluslararası Batman Yarı Maratonu Örneği. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 2(1), 67-77.

- Getz, D. (2012). Event studies: Discourses and future directions. *Event management*, 16(2), 171-187.
- Getz, D., & Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism management*, 52, 593-631.
- Gülınar Ü. (2021). Name Of Modern Management: Total Quality, Selcuk University Journal Of Social And Technical Researches Volume: 19, P. 62-74.
- Hahm, J., Severt, K. (2018). Importance of destination marketing on image and familiarity. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 1(1), 37-53.
- Hemmonsbeı, J. D., & Tichaawa, T. M. (2019). Using non-mega events for destination branding: A stakeholder perspective. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 24(1), 252-266.
- Jamaluddin, M. R., Ghani, W. S. W. A. (2022). Special events and destination marketing strategies in emerging economies in Asia. *Marketing Tourist Destinations in Emerging Economies: Towards Competitive and Sustainable Emerging Tourist Destinations*, 47-67.
- Jeong, Y., Kim, S. (2019). Exploring a suitable model of destination image: The case of a small-scale recurring sporting event. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 31(5), 1287-1307.
- Jeong, Y., & Kim, S. (2020). A study of event quality, destination image, perceived value, tourist satisfaction, and destination loyalty among sport tourists. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 32(4), 940-960.
- Jin, X., Cheng, M. (2020). Communicating mega events on Twitter: Implications for destination marketing. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 37(6), 739-755.
- Kaplanidou, K. K., Al-Emadi, A., Triantafyllidis, S., Sagas, M., & Diop, A. (2016). Qatar World Cup 2022: Awareness of the event and its impact on destination and country character perceptions in the US tourism market. *Tourism Review International*, 20(2-3), 143-153.
- Karabıyık, N., ve İnci, B. S. (2012). Destinasyon pazarlamasında pazarlama stratejisi ve konumlandırma çalışmalarına kavramsal yaklaşım. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Khor, P. H., Lim, K. C., & Radzuwan, R. (2019). The sports event's quality towards attendance of tourists at sports event hosted at Northern Zone of Malaysia/Khor Poy Hua, Lim Khong Chiu and Radzliyana Radzuwan. *Journal of Academia*, 7(1), 126-132.
- Knott, B., Hemmonsbeı, J. D. (2015). The strategic value of sport for an African city brand. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation & Dance*.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri İlker, *Anatolia Social Research Journal* 1 (1).

- Lintumäki, P., Winner, H., Scheiber, S., Mederle, A., Schnitzer, M. (2020). The economic impact of participant sports events: a case study for the winter world masters games 2020 in Tyrol, Austria. *Economics*, 8(4), 94.
- Mapjabil, J., Marzuki, M., Kumalah, M. J., Tangavello, L., & Abidin, M. K. Z. (2015). Sport as a tourism attraction in Malaysia: Potential and prospects. *Geografia*, 11(12).
- Nyikana, S., Tichaawa, T. M., & Swart, K. (2014). Sport, tourism and mega-event impacts on host cities: A case study of the 2010 FIFA World Cup in Port Elizabeth: Tourism. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*, 20(21), 548-556.
- Pouder, R. W., Clark, J. D., & Fenich, G. G. (2018). An exploratory study of how destination marketing organizations pursue the sports tourism market. *Journal of Destination Marketing & Management*, 9, 184-193.
- Proctor, D., Dunne, G., Flanagan, S. (2018). In league? Destination marketing organisations and football clubs in the virtual space. *Journal of Sport & Tourism*, 22(4), 333-348.
- Reza Jalilvand, M., Khzaei Pool, J., Nasrolahi Vosta, L., & Shabani Nafchali, J. (2014). The effect of marketing constructs and tourists' satisfaction on loyalty to a sport destination: A structural equation model and analysis. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues*, 7(4), 316-332.
- Russo, B., Zarick Ed D, J. (2011). The trends in dining, lodging, entertainment, and recreation among Virginia Youth Travel Soccer Participants, their Family, and friends when traveling for youth travel soccer tournaments. *Journal of Tourism Insights*, 1(1), 11.
- Sato, T., Fukumoto, S., Ishii, M., Hiraishi, I., & Matsumoto, Y. (2018). Digital marketing that leverages sporting event ticketing data. *Fujitsu Scientific & Technical Journal*, 54(4), 32-37.
- Sevilmiş, A., & Şirin, E. F. (2021). Destination marketing of Antalya City Port for sports organizations and its effect on perceived organizational. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 12(1), 14-28.
- Shonk, D. J., Chelladurai, P. (2008). Service quality, satisfaction, and intent to return in event sport tourism. *Journal of sport management*, 22(5), 587-602.
- Siyabulela, N. (2016). Using sport tourism events as a catalyst for tourism development in the Eastern Cape Province, South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 5(3), 1-12.
- Swart, K., George, R., Cassar, J., & Sneyd, C. (2018). The 2014 FIFA World Cup™: Tourists' satisfaction levels and likelihood of repeat visitation to Rio de Janeiro. *Journal of destination marketing management*, 8, 102-113.

- Vassiliadis, C. A., Mombeuil, C., Fotiadis, A. K. (2021). Identifying service product features associated with visitor satisfaction and revisit intention: A focus on sports events. *Journal of Destination Marketing & Management*, 19, 100558.
- Xu, Y. H., Wong, I. A., & Tan, X. S. (2016). Exploring event bundling: The strategy and its impacts. *Tourism Management*, 52, 455-467.
- Yamashita, R., & Takata, K. (2021). Segmentation of active international sport tourists by destination loyalty. *Journal of Sport & Tourism*, 25(3), 237-251.
- Yayla, Ö., Sağdıç, D. N. (2020). Destinasyon Pazarlamasında Rekreatif Aktivitelerin Rolü. Betül Bayazıt, Ercan Karaçar, Ozan Yılmaz (Ed.), *Spor ve Rekreatif Araştırmaları Kitabı-3.Cilt içinde* (ss. 120-134). Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yousaf, S. (2019). Lost Destination marketing opportunities due to international sporting boycott. *Annals of Leisure Research*, 22(4), 415-423.

İnternet Kaynakları

- <https://www.asiarugby.com/category/rugby-world-cup-2019/> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.sportstourismnews.com/man-city-and-dreamsetgo-announce-regional-partnership-for-india/> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.agoda.com/travel-guides/united-arab-emirates-uae/dubai/best-time-to-visit-dubai-weather-festivals-annual-events-in-uae?cid=1844104> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://tr.euronews.com/next/2023/01/06/birlesik-arap-emirliklerinde-turizm-spor-etkinlikleri-sayesinde-yukselise-gecti> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.sportstourismnews.com/tottenham-hotspur-stadium-epcr-rugby-finals-2024/> (Erişim tarihi: 20.04.2023)
- <https://www.sportspromedia.com/news/tour-de-france-2022-grand-depart-copenhagen-denmark-fans/> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.cricket.com.au/news/australia-india-t20-twenty20-tickets-crowd-predictions-mcg-gabba-scg/2018-11-19> (Erişim tarihi: 20.04.2023).
- <https://www.runnersworld.com/news/a43689901/2022-world-athletics-championships-economic-impact/> (Erişim tarihi: 20.04.2023).

Rekreasyon Tercihinde Sosyal Sorumluluk

Harun Çöpür¹

Ahmet Yılgin²

Özet

Rekreasyon faaliyetleri insanların sadece boş zamanlarını dolduran bir aktivite değildir. Aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlıklarını artırmak, sıkıntılı durumlara ara vererek serbest zamanlarını eğlenerek, dinlenerek, haz alarak ve yeni bilgiler öğrenerek özgür ve hür irade ile kendimize ayırdığımız kalite zamanlardır. Boş zaman aktivitelerinde cinsiyet de aktif ya da pasif katılıma yönlendiren bir durum olmaktadır. Kız çocukları erkek çocuklarına göre daha pasif olarak katılmaktadır etkinliklere çünkü kız çocuklarına daha korumacı yaklaşmaktadır. Bu durumda erkek çocukları daha fazla sosyal, sportif ve aktif faaliyetlere yönelmektedir. Günümüzde sokaklarda oyun oynama her ne kadar azalmış olsa da genelde oyun oynayanların yani aktif katılım gösterenlerin erkek çocukları olduğu görülmektedir. Bireylerin rekreasyon etkinliklerine kendi belirledikleri durumlarda, gönüllü olarak ferdi ya da toplu, aktif veya pasif, erkek ya da kadın, genç veya yaşlı, açık ya da kapalı, kentsel veya kırsal mekanlarda kendini yenileme, geliştirme, eğlenme ve dinlenmek adına talep edilmektedir. Bu ihtiyaçlar bireylerin hayatlarında yaşadıkları eksik hissetme durumuna göre şekillenmektedir. Bireylerin kültürel, ekonomik ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimi ve iletişimi, kendi benliğiyle dünyayı anlama ve algılama açısından oldukça önemlidir.

1.GİRİŞ

İnsanların yaşamsal görevleri ve işleri dışında kalan boş vakitlerini gönüllerince ve kendi istekleri ile kişisel gelişimlerini artırmak, stresten uzaklaşarak güzel vakit geçirmek adına yaptıkları faaliyetlerdir. Rekreasyon faaliyetleri insanların sadece boş zamanlarını dolduran bir aktivite değildir. Aynı zamanda

1 Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Yüksekokulu, Orcid Id 0000-0003-3526-6223

2 Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ahmet_yilgin@hotmail.com. Orcid Id: 0000-0001-5629-9142

fiziksel ve ruhsal sağlıklarını artırmak, sıkıntılı durumlara ara vererek serbest zamanlarını eğlenerek, dinlenerek, haz alarak ve yeni bilgiler öğrenerek özgür ve hür irade ile kendimize ayırdığımız kalite zamanlardır. Serbest zaman, bireysel ya da toplumsal etkileşimleri içeren rekreasyon etkinlikleri dâhil olmak üzere zamansal dilimleri oluşturan bir kavramdır (Çevik vd., 2021), ayrıca bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliği olarak görülmektedir (Şen ve Aktaş, 2022). Kentleşmenin hızla artmasından kaynaklı büyük şehirlerde doğa yerler yok olmaya başlamış, bu nedenle devasa kentlerde yaşayan insanlar doğa ile ilişkisi yok denecek kadar azalmaktadır. Bu yaşanan olumsuz durumlara bağlı olarak bireylerin farklı gereksinimlerini gündeme taşımış ve rekreasyon aktivitelerine olan talep her geçen gün artış göstermektedir. Toplumda yaşayan insanlar kent yaşamının verdiği sıkıcı ve bunaltıcı havasından kurtulmak için farklı rekreasyon alanlarını tercih etmektedirler. Bu alanları tercih ederken de kaliteli hizmet alabilecekleri kuruluşları aramaktadırlar. Hızlı tüketim çağı olarak adlandırılan son dönemde, müşteri açısından bakıldığında kalite tanım olarak beklentilerinin aşılması anlamına dahi gelmektedir. Nitekim kalite kavramı müşterilerin beklentilerinin olumlu yönde aşılması gibi sürekli olarak standartları yükselen bir değere dönüşmüştür (Gülner, 2021).

Yaşadığımız bu zaman diliminde artan boş zamanlar yerini yalnızlaşmaya, hareketsizliğe ve boşluğa bırakmıştır. Bunlara bakarak rekreasyon etkinliklerinin insan yaşamında etkili ve önemli bir yeri olmaktadır. Rekreasyonun bu önemli konuma sahip olmasına sosyal medya, insanlar arası ilişkiler ve yerel yönetimlerin çalışmaları etkili rol oynamaktadır (Tekin, 2003). Yerel yönetimler, kapsadığı alanlarda yaşayan bireylerin sağlık, ulaşım sorunlarına çözüm bulan ve bireylere refah ile huzur için gerekli alt yapı ve donanım hizmetini sunmak adına yine bireyler tarafından seçilerek kendi kararlarını verme yetkisi olan bir kamu kuruluşudur (Bakır, 1990). Bireylerin devlete devletinde bireylere sorumlulukları mevcuttur. İnsanlar kendi hayatlarında belli başlı sorumlulukları karşılasalar da yerel yönetimlerinde sorumlulukları bireylerin sağlıklı olmaları, bireysel ve sosyal yönden gelişmeleri ve rekreasyon faaliyetleri için gerekli ekipman ihtiyaçları karşılayacak planlar yapılarak uygulanmalıdır. Rekreasyon faaliyetleri bireylerin normal yaşamlarında ki sorumluluklarını yerine getirmek için kişisel gelişimine katkı sağlarken aynı zamanda yerel yönetimlerin de bu sorumlulukları bireylerin yerine getirmeleri için imkanlar ve fırsatlar sunması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin bu görevleri aslında sosyal sorumluluk kapsamındadır. Çünkü bireyler değişen şartlar için talep göstermeli yerel yönetimler ise bu talepler üzerine ihtiyaçlara yanıt vermelidir. Bu durumda

rekreasyon faaliyetlerinde yerel yönetimlerin kişisel ve sosyal sorumlukları sürekli değişerek gelişmektedir (Kesim, 2006).

1.1.1. Toplumun Tercihine Ne Göre Rekreasyon Etkinliği

Pasif katılım bireylerin aktif olarak yapılan faaliyetleri etken olarak katılmadan sadece bir seyirci olarak katıldıkları faaliyetlerdir (Hazar, 2003). Bireylerin rekreatif faaliyetleri veya spor etkinlikleri izleyerek katılım gösterdiği bir olgudur. Aynı zamanda bu faaliyetleri televizyon karşısında da izlemek de pasif katılıma girmektedir. Fakat aynı etkinlik türü gibi görülse de ikisi arasında belli başlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklara baktığımızda en başta gelen farklılık ortamlardır. Daha sonra ortamda ki heyecan, tepkiler ve o etkinliğin verdiği haz da doğal olarak değişmektedir. Pasif etkinliklerin alışkanlıkları ve öngörülerini bireylerin değişmektedir. Çünkü bireyler seyirci olarak katılım gösterdiği faaliyetlere karşı sempati besleyerek ilerleyen süreçlerde bu aktivitelere pasif katılımdan aktif katılıma yönelmektedir. Bu durum aslında pasif katılımların aktif faaliyetlere yönelmesi için de bir araç olarak görülmektedir (Yazıcı, 1998). Pasif aktivitelere örnek vermek gerekirse televizyon izlemek, sinemaya ve tiyatroya gitmek, spor faaliyetlerini izlemek, vb. verilebilmektedir (Karaküçük, 1997). Boş zaman aktivitelerinde cinsiyet de aktif ya da pasif katılıma yönlendiren bir durum olmaktadır. Kız çocukları erkek çocuklarına göre daha pasif olarak katılmaktadır etkinliklere çünkü kız çocuklarına daha korumacı yaklaşılmaktadır. Bu durumda erkek çocukları daha fazla sosyal, sportif ve aktif faaliyetlere yönelmektedir. Günümüzde sokaklarda oyun oynama her ne kadar azalmış olsa da genelde oyun oynayanların yani aktif katılım gösterenlerin erkek çocukları olduğu görülmektedir. Bu durum kız çocuklarını daha çok pasif aktivitelere yönlendirmektedir. Çocukluk çağında yapılan aktiviteler bireylerin ileriki yaşamında katılacağı aktiviteleri de etkilemektedir. Çünkü çocukken pasif olarak katılım gösterilen aktivitelere büyüyünce de aynı şekilde devam edilmektedir yani alışkanlıklar kolay kolay değiştirilmemektedir. Bunların sonucunda aktif katılım ile pasif katılım kıyaslandığında aktif katılım daha sempatik gelerek daha çok seçilmektedir. Şehirlerde yaşayan insanların istedikleri mekanlarda istedikleri zamanlarda ulaşabilecekleri, sorumluluklardan uzak ve şehir stresinden arınmak adına yaptıkları kısa süreli aktivitelerdir. Bireylerin kendilerini geliştirmek için kurslar, stres atarak eğlenmek için alanlar ve faaliyetler, bisiklete binmek, park-bahçelerde yürümek, sinema ve tiyatroya gitmek kentsel rekreasyonun içine girmektedir. Kırsal rekreasyonun kentsel rekreasyondan farkı şehirden uzaklaşarak kırsal mekanlarda doğa ile iç içe olarak yapılan aktivitelerdir. Doğaya zarar vermeden uzun veya kısa süreli olarak kamp kurmak, yürüyüş yapmak, avcılık ve fotoğrafçılık gibi aktivitelerde kırsal rekreasyona örnek verilebilmektedir (Sevil, 2012).

1.1.2. Açık Alan Rekreasyonu

Bu rekreasyon türü bir çatı altında olmadan açık havalarda doğal bir şekilde yapılan etkinliklerdir. Açık alan rekreasyonu sayesinde bireyler doğal alanlardan faydalanarak sorumlulukların ortaya çıkardığı aksaklıkları gidermeye yardımcı olmaktadır. Bireyler bu rekreasyon etkinlikleri ile beraber yeni heyecan ve maceralar keşfederek aynı zamanda ilgileri ile yeteneklerinin farkına varmaları sağlanmaktadır. Açık alan rekreasyonları aslında kırsal rekreasyon ile iç içedir diyebiliriz. Çünkü bireyler şehir yaşamından uzaklaşarak şehrin stresi, gürültüsü ve monoton yaşam ile sorumluluklardan kaçmak istemektedirler. Böylelikle bireyler hem bedensel hem de ruhsal olarak rahatlarırken yeni aktiviteler ile yeni bir hayata da adım atmaktadırlar (Yağcı, 2015). Aktif veya pasif olarak katılabilen açık alan rekreasyon etkinlikleri sanat, sağlık ve spor aktivitelerini de kapsayan geniş bir olgudur. Bireyler açık alanda yapılan aktiviteler ile daha çok kendini tanıma fırsatı bulur böylelikle yeteneklerinin farkına vararak değişik aktivitelere katılabilir. Bu aktiviteleri doğa yürüyüşü, açık hava tiyatrosu, konserler, kamplar ve deniz etkinlikleri olarak örneklendirilmektedir (Hacıoğlu, vd., 2009).

1.1. Rekreasyon Etkinliklerine Toplumun Bakışı

Bireylerin rekreasyon etkinliklerine kendi belirledikleri durumlarda, gönüllü olarak ferdi ya da toplu, aktif veya pasif, erkek ya da kadın, genç veya yaşlı, açık ya da kapalı, kentsel veya kırsal mekanlarda kendini yenileme, geliştirme, eğlenme ve dinlenmek adına talep edilmektedir. Bu ihtiyaçlar bireylerin hayatlarında yaşadıkları eksik hissetme durumuna göre şekillenmektedir. Bireylerin kültürel, ekonomik ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimi ve iletişimi, kendi benliğiyle dünyayı anlama ve algılama açısından oldukça önemlidir. Çevresindeki kişilerden etkilenerek düşünce ve davranışları değişkenlik gösterebilmekte, ve rekreasyon etkinlikleri ihtiyacı bireyler için sübjektif tutumları şekillenebilmektedir (Gülнар ve Güven, 2023). Çünkü bu etkinlikler bazılarının bedensel olarak enerjisini atmak ve sağlıklı olmak için yapılırken bazıları için ise ruhsal açıdan dinlenmek, yenilenmek ve güç toplamak adına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü düzenli yapılan egzersizler ve fiziksel aktiviteler, kişilerin bağışıklık sisteminin yaşlanmasını geciktirebilmekte veya sınırlayabilmektedir (Dokuzoğlu vd., 2022).

Kısaca rekreasyon etkinliklerine duyulan ihtiyaçlar bireysel sebeplerdir fakat doğal olarak toplumsal sağlığı etkilediği için de hem bireysel hem toplumsal ihtiyaçlara ve isteklere dayanmaktadır (Kalkan, 2012). Spor ve rekreasyonel faaliyetler, duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli

bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılmaz vd., 2022).

Rekreatif aktiviteler her yaşta ki bireyin istediği ortamlarda, kadın erkek fark etmeksizin planlanarak gönüllü bir şekilde eğlenmek, dinlenmek, çevre ile iletişime geçmek, kendini geliştirmek, ilgi ve yeteneklerini keşfetme amacı ile yaptığı ve yapacağı aktivitelerdir. Rekreasyon bireyler için sağlığını düzeltme, yaşam kalitesini artırma, kendine yeni bilgiler katma, olaylara veya durumlara farklı bakış açıları kazandırma ve boş vakitlerini en faydalı şekilde harcayarak toplum tarafından yanlış sayılan durumlardan uzaklaşmasını sağlayarak suç oranını azaltmak da dahil bir çok ihtiyacın temelini oluşturmaktadır. Çünkü rekreasyon aslında amaç değil araçtır (Okuyucu, 2006). Rekreasyona birçok alandan ihtiyaç vardır. Çünkü rekreasyonun bireylere faydaları bulunmaktadır. İnsanların fizyolojik, ruhsal, sosyal, iş yaşamlarındaki ve ilişkilerinde ki sorunları çözmek için ihtiyaç olmaktadır. Rekreasyon aktiviteleri bireye kendini geliştirmek, eğlendirerek stres azaltmak, kendine veya çevreye faydalı faaliyetlerde bulunmak ve yapılan eylemlerle hormonsal olarak mutluluk artırıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Bu durum hem bireyleri kötü alışkanlıklardan uzaklaştırırken, sosyalliği artırır ve yeni alanlar keşfedilmesini sağlarken hem de toplumun refah seviyesini artırarak huzurlu ve sağlıklı bir toplum oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kiper, 2009). Aynı zamanda spor ve rekreasyon etkinlikleri bireyde bir takım duygu, tutum ve davranışları da etkilemektedir (Şahin vd. 2020).

1.1. Kişisel ve Sosyal Sorumluluk

Sorumluluk kelimesinin birçok kaynakta benzer tanımları ve anlamları vardır. Davranış, değer ve kişilik özelliklerini aksetmek gibi belli anlamı ve özellikleri vardır (Filiz ve Demirhan, 2017). Sorumluluk bireylerin toplum ile bir bütün olmasını sağlamak, topluma ve diğer bireylerle uyum içinde olması, bireyin üstüne düşen görevleri yapması, bireyin hayatında yaşadığı olumlu veya olumsuz durumların ya da olayların sonuçlarını olgunlukla kabullenmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca sorumluluk diğer bireylere ve onların haklarına saygı duyulması, bireyin yaşarken yapmış olduğu durum ve hareketlerden oluşacak olan sonuçları üstlenmesi manasına gelmektedir. Farklı bir açıklamayla sorumluluğa bakarsak hayatın sunduğu seçenekler arasından seçimler yapmak ve bu seçtiğimiz seçimlerin sonuçlarını ve tesirlerini kendi bünyemizde kabul ederek yola devam etmek anlamına da gelmektedir (Özen, 2013).

Sorumluluk başka bir tanımla ahlakımızla alakalı olduğunu söylemektedir. Bireyin ahlakının etken bir durumda olarak çalışmasıdır. Bireyin ahlakı pasif

olmadıkça birey hem kendine hem de etrafındaki insanlara karşı itina ve alaka gösterirken, bireyin üstünde olan görevlerini zamanında yapmasına, toplumun işleyişine ayak uydurmasına, dertlerini hafifletmeye yardımcı olur ve yaşanması daha rahat bir dünya için emek verilmesine de sorumluluk denilmektedir (Lickona, 1991).

1.2. Kişisel Sorumluluk Nedir?

Kişisel sorumluluk, sorumluluk kavramının daha özele daha bireye dönük halidir. Yani insanın kendi fiziksel ve ruhsal haline yönelen bir sorumluluk anlayışıdır. Çünkü bireyi tam anlamıyla anlatacak olursak hem fiziksel sağlığına hem de ruhsal sağlığına sorumluluğu vardır (Hamilton ve Fenzel, 1988). Kişisel sorumluluk insanların kendilerini ve kişiliklerini olduğundan daha güçlü göstermek için başka bireylere ihtiyaç duymadan sadece kendisi için yapılanlardır. Kişiler arası ilişkilerde saygıyı zirveye olarak muhabbeti ele almayı önemseyen, bireyin kendi seçimlerinden kendisinin üstlenmesi ve sonuçları ne olursa olsun bunların vebalini üstüne alarak kendi hayatının yönünü vermekte kişisel sorumluluk olgusudur. Ayrıca kişisel sorumluluk bireyin bedensel ve ruhsal olarak kendini iyi hissetmesini ve bu hisler için gerekenleri üstlenmesini gerektirmektedir. Bireylerin yaşamları boyunca hem kendine hem de beraber yaşadığı insanlara hatta geleceğe dahi birçok sorumlukları mevcuttur. Bireyin doğru akli dengeyi koruması, geleceğe değerli belgeler bırakarak diğer insanlarla olan bağları sağlıklı şekilde sürdürmektir (Özen, 2011). Kişisel sorumluluk, yaşamın bize getirdiği ya da yüklediği nihai hedefleri tespit etmek ve bu hedeflere ulaşarak bu hedeflerin görevlerini üstüne alarak benimsemektir. Sorumluluk bilinci fazla olan bireyler üstüne aldıkları işleri ve görevleri en iyi şekilde ya da bir şekilde sonunu getirmek için çabalar ve başarırlar. Bu insanlar hararet ile üstüne düşen görevleri yerine getirmek için her türlü çözüm yolu ararlar ve kendileri olması bile diğer insanlar yardımı ile bu görevleri yerine getirerek kişisel sorumluluğu tam anlamıyla benimsemektedirler (Nelson ve Low, 2004).

1.3. Sosyal Sorumluluk Nedir?

Sosyal sorumluluk, bireylerin çevresi ile birlikte ve beraberce durumları daha güçlü hale getirerek iletişim halinde olmayı, hem kendi hem de diğer bireylerin kişisel hak ve özgürlüklerine saygı duyup değer vererek belirli ortak amaçlar belirlenerek çalışma ortamları ya da diğer insanlar için fırsat olanakları sunmaktadır (Lavay, vd., 2006). Sosyal sorumluluk, adaletten şaşmadan, herkes için eşit ve herkese aynı doğrultuda yaklaşarak hareket etmektir. Sorumluluğun özüne bakarsak bu durum adaletli olmaktan geçmektedir. Ahlaki değeri yüksek olan adalet duygusu, kimseyi belli kalıplara koymadan

kabul ederek aynı şekilde de doğruyu ve olmasını gerekeni göstererek yardım etmektir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1970). Yönetimler, bireylerin hayatlarının içinde bulunarak girişim gösterdiklerinde yapılacak aktiviteler, işler ve görevler açısından halka karşı belirli vazifeleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. Ortaya çıkan bu yönetimler o yere gelirken bu sorumlulukları ve görevleri en kaliteli ve güzel bir şekilde yerine getirmek gayesi ile bu yola baş koyarak çıkmaktadırlar (Dawar ve Klein, 2004). Bu sebeplerden dolayı yönetimler kendi içlerinde serbest olsalar da onları seçen halka, devletin strateji ve siyasetine göre plan ve program yaparak etkinliklerini hayata geçirmek zorundadırlar. Çünkü yapılan araştırmalar gösteriyor ki toplum içerisinde çıkan bu yönetimler doğal olarak temsil ettiği halkın ahlaki ve etik kıstaslarına göre saygı duyarak hareket etmek yükümlülüğündedirler. Bu onların en önemli görevleri ve sosyal sorumluluklarıdır. Aslında genel olarak bakıldığında bu yönetimler halk ile sosyal hayatlarda aynı hedefi esas alarak ilerlemektedir. Yönetimlerde çalışanlar ya da üst düzey sorumlular bu durumlara büyük önem göstererek onları oraya getiren halkın ve diğer vatandaşlarında kısaca toplumun huzur ve refahını geliştirici ve büyütecek kavramlar olarak görülmektedir (Kotler ve Lee, 2006). Sosyal sorumlulukların içeriğine baktığımızda sorumlulukları üstlenen yerlerin kurdukları istikrar ve bu istikrarı bozmadan daha da geliştirip büyütme amacı ile yapılan tüm çabalar ve etkinliklerdir. Genel bakıldığında yönetimlerin olmalarının amaçlarının içerisinde bu sosyal sorumluluk önemli bir yere ve konuma sahiptir. Palazzi ve Starcher (2001), Batı Avrupa, Japonya ve Kuzey Amerika da ki yönetimlerin yönetme siyasetleri oluşturulurken sadece üst düzey konumdaki bireylerin düşünce ve istekleri değil o yönetimlerinden yararlanan, çalışan, diğer halktan bireylerin ve çevrenin talepleri de göz önünde bulundurularak bir strateji belirlemektedirler. Çünkü bu yönetimler bu siyasetle ve strateji ile gelişip büyüyerek daha uzun süre ayakta kalmaktadır (Karna, vd., 2001). İşletmelerin sosyal sorumluluğu, 20 karsız sosyal 10 sorumluluk tüm paydaşlarının gereksinimlerinin veya beklentilerinin karşılanması olarak tanımlanmaktadır. İş görenler, paydaşların arzuladıkları durumun görüntüsünü oluştururken; aynı zamanda müşteri, tedarikçi, yerel halkın bir parçası olduğu için, yönetime önemli konularda ışık tutmaktadırlar. Dolayısıyla, kıdemli yönetim, organizasyonun değerlerini tehdit eden önemli konularla mücadelede iç çevrelerini dikkatle gözlemesi gerekir (Bansal ve Kandola, 2003). İşletmelerin sosyal sorumluluk duygusunun artmasında kamu çıkar grupları da güçlü bir rol oynar. Yatırımcılar ve yasa koyucular tarafından sosyal sorumluluğa ilişkin işletme faaliyetlerine önem verildiği görülmektedir. Bunun en temel sebebi olarak da, kamu talebi gösterilmektedir (Rondinelli ve Berry, 2000). Bu tanımlar ve ortaya çıkış

sebepleri temel alınarak, sosyal sorumluluğun son yıllarda yeniden gündeme gelerek önemli bir konu haline gelmesine neden olan gelişmeler şu şekilde belirtilebilir (Warhurst ve Mitchell, 2000).

- Globalleşme, liberalleşme ve dünya çapında artan doğrudan yatırımlar,
- Sosyal baskılar,
- Çeşitli alanlarda yapılan düzenlemeler,
- Finansal araçlar,
- Tedarik zinciri baskısı,
- Diğer işletmelerden kaynaklanan baskılar,
- İşçi ve paydaşlardan gelen içsel baskılar,
- İklim değişikliği gibi çevresel değişimlerin doğal dinamikleri.

Günümüzde, işletmelerin felsefesinde büyük bir değişiklik meydana gelmiştir. İşletmeler, tüketicilerle olan ilişkilerinden çok ticari olsun veya olmasın içinde bulunduğu toplumla olan ilişkileri zerinde daha fazla durmaktadır. Bunun altında yatan en önemli faktör de, işletmelerin artık bilançoları, karları gibi mali sermayeleri ile değil sosyal sorumlulukları ile değerlendirilir hale gelmiş olmasıdır. Örneğin yanıltıcı reklam, çevreye duyarsızlık, çalışanına haksızlık bir anda kuruluşun, kamuoyundaki değerini düşürebilmektedir. Bunun sonucunda, işletme kamu kesiminden kredi almakta sorunla karşılaşabilmekte, hisse senetlerinin borsadaki değeri düşebilmekte, ayrıca kalifiye insan gücü için istenilen bir işyeri olmaktan çıkma tehlikesi ortaya çıkabilmekte ve negatif anlamda işletme medyanın hedefi haline gelebilmektedir (Berkman, 1999). Bu sebeplerden ötürü, artık kuruluşlar herhangi bir dış denetime, örneğin devlet müdahalesine gerek kalmadan, bu konuya kendileri eğilmektedir. İşletmelerin pazarlama açısından sosyal sorumluluktan elde edecekleri ekonomik faydalar, tüketicilerin pozitif ürün ve marka değerlendirmesi, marka tercihi ve marka tavsiyesiyle ilişkilendirilmektedir. Konaklama İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yaklaşımı: Teorik açıdan yapılan değişik değerlendirmelere rağmen, işletmelerin sosyal sorumluluğu ürün sembolleri gibi ekonomik veya rasyonel düşünceler tüketici tarafından alışkanlık haline gelmiş davranışları zerinde rol oynamaktadır. Sonuç olarak, sosyal sorumluluk tüketicinin yeni bir ürün değerlendirirken dikkate aldığı bir gösterge olmaktadır (Kotler ve Lee, 2006).

3.3.1. Sosyal Sorumluluk Türleri

İşletmeler eğitim, sağlık, kültür, çalışanların sosyal haklarının iyileştirilmesi birçok alanda gerçekleştirebilmektedirler. Bu sosyal faaliyetlerden sorumluluk hepsini faaliyetleri aynı anda gerçekleştirmek gerek maliyet gerekse işletmeye getireceği diğer yükler açısından zor olacağı için işletmeler genellikle bu faaliyetlerden bir ya da birkaçını seçerek, seçilen sosyal sorumluluk türleri üzerinde yoğunlaşmayı tercih etmektedirler. İşletmelerin yoğunlaşacaklarının hangi seçimi sosyal ise sorumluluk faaliyetleri çeşitli faktörlerin etkisi üzerinde altında şekillenmektedir. Bu faktörleri; doğal çevre faktörleri, siyasal faktörler, eğitim faktörleri gibi işletme dışı faktörler ve üretim, pazarlama, insan kaynakları, finansal imkanlar gibi işletme içi faktörler olarak sıralamak mümkündür (Lantos, 2001). İşletmeler hem işletme dışı faktörleri, hem de işletme içi faktörleri göz önünde bulundurarak sosyal sorumluluk türlerinden hangileri durumundadırlar. Üzerinde yoğunlaşacaklarının tercihini yapmak Sosyal sorumluluk türleri, literatürde farklı başlıklar altında toplanmaktadır. En yaygın olarak görülen sınıflandırma; işletme içi sosyal sorumluluk türleri ve işletme dışı sosyal sorumluluk türleri olarak bu faaliyetlerin ayrılmasıdır. Bu tip bir ayırmada; çalışanlar, hissedarlar, yöneticiler gibi işletme içindeki bileşenlere yönelik sosyal sorumluluklar işletme içi sosyal sorumluluk olarak değerlendirilirken; rakipler, müşteriler, çevre, toplum gibi işletme çevresine ilişkin bileşenlere yönelik faaliyetler işletme dışı sosyal sorumluluk türleri olarak adlandırılmaktadır (Aktan ve Bör, 2007).

İşletme içi veya işletme dışı sosyal sorumluluk türleri şeklinde bir ayırma gidilmeden işletmelerin hangi alanlarda sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunabileceklerine yönelik bir sınıflandırma yapıldığında ise aşağıdaki türler ortaya çıkmaktadır. Toplumsal Çevreye Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Şehirlerin planlaması ve yenileştirilmesi, yoksulluk ve refah, işsizlik, insan haklarına saygı, suç oranlarının düşürülmesi gibi konular bu türde sosyal sorumluluk faaliyetlerinin ilgi alanına girmektedir. Tüketiciye Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Ürün ve hizmetler hakkında doğru bilgi vermek, ürün ve hizmetlerle ilgili tüketici şikayet ve eleştirilerine açık olmak, sosyal pazarlama anlayışının gereklerindedir. Bu tür bir davranış, hem ahlaka uygun hem de sosyal açıdan sorumlu bir davranıştır (Özgener, 2004). Bu tür faaliyetler tüketicilere yönelik sosyal sorumluluk faaliyetlerine örnek verilebilir. Çevreye Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Doğal kaynakların sürdürülebilirlik çerçevesinde kullanılması, faaliyetlerin doğal dengeyi tahrip etmeyecek şekilde sürdürülmesi, çevre kirliliği gibi ortaya çıkabilecek sorunlara karşı önlem alınması, ulusal ve uluslararası çevre standartlarına örnekendirilebilir uyulması gibi faaliyetlerle. Sağlığa Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Çalışanlar, tüketiciler ve toplum sağlığına yönelik projeler geliştirilerek bu alanda sosyal sorumluluk

faaliyetleri gerçekleştirilebilmektedir. Ekonomik Gelişime Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Fakir bölgelerde faaliyet gösteren işletmeler, bu bölgelerde ekonomik gelişime katkıda bulunarak, marka imajlarını geliştirebilirler, pazar paylarını arttırabilirler, yeni tüketici kitlesi yaratabilirler, sonuç olarak sağlıklı bir ekonomik ortamın oluşumuna katkıda bulunurlar. İşletmelerin ekonomik gelişime yönelik sosyal sorumluluklarından biri de, çevresine istihdam olanağı sağlamasıdır. Eğitime Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Eğitime yönelik sorumluluklar konusunda hemen hemen her örgütün ciddi kaygıları bulunmaktadır. Çünkü işletme kalifiye iş gören ve yönetici sıkıntısı ile karşı karşıya kaldığında gelişime ayak uyduramayacaktır. Bu nedenle işletme kurum içine dönük eğitim faaliyetlerine gereken hassasiyeti göstermeli, eğitim kurumlarına gerekli maddi ve manevi destek vermeli, aynı zamanda toplumsal bilincin gelişimine katkıda bulunan eğitim faaliyetlerinde bulunmalıdır. Sportif ve Kültürel Faaliyetlere Yönelik Sosyal Sorumluluklar: Genellikle sponsorluklar şeklinde gerçekleştirilen bu tür sosyal sorumluluk faaliyetlerinde işletmeler, buldukları coğrafyada gerçekleştirilen festival, konser, şenlik, spor organizasyonları gibi etkinliklere ya doğrudan katılım göstermekte ya da sponsorluk yapmaktadırlar. Çalışanlara Karşı Sosyal Sorumluluklar: İşletmelerin sorumluluk alanları içerisinde en hassas alanlardan biri de çalışanlarına karşı taşıdığı sorumluluklardır. Çalışan haklarına saygı gösterme, adil ücret ödeme, çalışanlara özgür konuşma hakkı verme, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin yerine getirilmesi, çalışanların işletme kararlarına katılmalarının sağlanması gibi faaliyetleri çalışanlara karşı sosyal sorumluluk faaliyetleri olarak sıralamak mümkündür. Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde bu tür sosyal sorumlulukların önemli bir kısmı işletmelerin karşısına ayrıca yasal zorunluluk olarak da çıkmaktadır (Şimşek, 1999). Tedarikçi ve Rakip İşletmelere Karşı Sosyal Sorumluluklar: İşletme üretim sürecinde mal ve hizmet sağlayanların yanı sıra, mal ve hizmet satın alan işletmelerle de doğrudan ilişki içerisinde. Bu Konaklama İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yaklaşımı: işletmelerin yanı sıra rakip firmalara karşı da faaliyetler sırasında sorumlu davranışlarda bulunulması gerekmektedir. Etik kurallar olarak tanımlanabilecek rekabet kuralları ve tedarikçilere karşı sorumlulukların yerine getirilmesini bu başlık altında örnek vermek mümkündür (Aktan ve Bör, 2007). İşletmelerin vergilerini zamanında ödemesi devlete yönelik sosyal sorumlulukların başında gelmektedir. Bununla birlikte, devlet işletmelerden istihdama katkıda bulunmasını, gerektiği durumlarda harp araçlarının üretiminin gerçekleştirmesini, ithalat ve ihracatta ekonomi politikalarına uymasını ve elde edilen gelirin bir bölümünün vergi olarak düzenli aralıklarla ödemesini ister. İşletme de devletten iyi bir çalışma ortamı sağlamasını ve teşvik edilmeyi bekler (Dalyan, 2007).

Sonuç

Rekreasyon faaliyetlerinin yerel yönetimlerinde içerisinde hem bireye hem de sosyal olarak topluma belirli sorumlulukları mevcuttur. Bu sorumluluklar bireylerin kişisel gelişimini artırırken doğal olarak toplumun gelişimini artırırken refah ve huzurunu da artırmaktadır. Rekreasyon faaliyetleri bireylerin iş yaşamında oluşan stres ve gerginliklerden uzaklaştırmak ve hafifletmek adına yapılan aktivitelerdendir. Bunun için bireye düşen sorumluluklar haricinde topluma ve devlete düşen sorumluluklarda vardır. Bu sorumlulukları yüklenen kamu kuruluşları içerisinde halka arz eden ve faaliyetler oluşturan yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler rekreasyon faaliyetlerini tüm halka eşit ve ulaşılabilirliği kolay bir yoldan sunması önemli olduğu kadar gerekli olan bir olgudur. Bireylerin özel işlerinde ve toplumsal olan işlerde yapması gereken önemli sorumluluklar ve görevler mevcuttur. Bu sorumluluklar hem toplumun hem de bireylerin yaşam şartlarını kolaylaştırarak bireylerin doğal olarak da toplumun gelişmesine büyük katkı sunmaktadır. Sonuç olarak toplayacak olursak bireyler için rekreasyon faaliyetleri yaşamlarında büyük önem taşımaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile boş ve serbest zamanın artması bireylerin kendilerini gerçekleştirmek, ilgileri ile yeteneklerini geliştirmek ve kişiler arası ilişkilerini ilerletmek için yapılması zorunlu hale gelen aktivitelerdir. Bu aktivitelerin yapılması için yerel yönetimlerin de sorumlulukları mevcuttur. Bu sorumluluklar rekreasyon faaliyetlerinin yapılacağı alanları, mekanları, hizmet kalitesini ve etkinlikler kapsamında ki malzemeleri düzenleyerek karşılamaktır. Bireylerin kendilerine, topluma sorumlulukları olduğu kadar yerel yönetimlerinde bireylere sorumlulukları olmaktadır ve karşılıklı arz talep dengesi kurularak ihtiyaçlar en iyi ve en kısa sürede karşılanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktan, C. Can, ve Deniz Bör (2007) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler Ve Sosyal Sorumluluk, Edt: Coşkun Can Aktan, İgiad Yayınları, S.11-36, İstanbul.
- Bakır M. (1990). Rekreasyon ve Turizm İlişkisinin Turizm Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Bansal Pratima, Kandola S., (2003) “Corporate Social Responsibility: Why Good People Behave Badly In Organizations.
- Berkman Ümit, “Sosyal Sorumluluk, İş Ahlakı Gelişimi Ve Yakın Geleceği”, [Http://Www.Kho.Edu.Tr](http://Www.Kho.Edu.Tr). 12.12.2008.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 784-790.
- Dalyan, Figen (2007) “Sosyal Sorumluluğun Temelleri”, Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler Ve Sosyal Sorumluluk, Edt: Coşkun Can Aktan, İgiad Yayınları, S. 45-61, İstanbul.
- Dawar, Niraj, Jill Klein (2004) “Corporate Social Responsibility And Consumers’ Attributions And Brand Evaluations In A Product–Harm Crisis” *Research Marketing*, S. 203-217.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Muhasebenin Temel Kavramları Ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, S.10
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 644-653.
- Filiz, B. ve Demirhan, G. (2017). Antrenörlük Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarılması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi*. 15 (1), 1-10.
- Gülнар, Ü., ve Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World *Proceedings Book*, İZMİR.
- Gülнар Ü. (2021). Name Of Modern Management: Total Quality, *Selcuk University Journal Of Social And Technical Researches* Volume: 19, P. 62-74.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. Ve Dinç, Y. (2009). Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi. AAnkara: Detay Yayıncılık
- Hamilton, S.F. Fenzel, L.M. (1988). The Impact Of Volunteer Experience On Adolescent Social Development: Evidence Of Program Effects. *Sage Journals Of Adolescent Research*, 3(1),65-80.
- Hazar, A. (2003), Rekreasyon ve Animasyon, 2 Baskı Detay Yayınları, Ankara.

- Henden, B. (2006). "Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri Ve Önemi". *Journal Of Human Sciences*,
- Kalkan, Ayşe. (2012), "Açık Alan Rekreasyonu, Doğa Sporları Yapan Bireylerin Bu Sporları Yapma Nedenleri: Antalya Örneği" Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Karna Jari, Hansen E., Juslin H., (2001) "Social Responsibility İn Environmental Marketing Planning", *European Journal Of Marketing*, Vol:37, N.5/6, S. 848-871.
- Kesim Ü. (2006). Fiziksel Aktivite, Sağlıklı Yaşam ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Sonuç Raporu. Eskişehir, 28 Nisan, 2006.
- Kiper, T. (2009), Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, "Öğrencilerin Rekreasyonel Eğilimlerinin Belirlenmesi" *JOTAF/ Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 191-201.
- Kotler, Philip, Nancy Lee (2006) Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Mediacat Kitapları, İstanbul.
- Lantos, Geoffrey P., (2001) "The Boundaries Of Strategic Corporate Social Responsibility", *Journal Of Consumer Marketing*, Vol.18, No.7.S.595-632.
- Lieber, S.R, Fesenmaier D.R, (1983), "Recreation Planning and Management" E&F. N. Spon Ltd. London, 1. Baskı, 2, 4, 9.
- Nelson, D. B. & Low, G.R. (2004). *Personal Responsibility*. Oakwood Solutions, Lic.
- Okuyucu C., Ramazanoğlu F (2006), Dünyadaki Değişimin Boş Zaman Faaliyetlerine Etkileri, 9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Muğla, s. 74-75.
- Özen, Y. (2011). Öğrenmede Kişisel Sorumluluğu Araştırmaya Yönelik Bir Öğrenme Ve Değerlendirme Yaklaşımı: Portfolyo Değerlendirme. *Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt.2 Sayı4 109/132.
- Özen, Y. (2013). Sorumluluk Duygusu Ve Davranışı Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliliği Ve Geçerliliği. *Gümüşhane Üniversitesi. Spor Bilimleri Elektronik Dergisi*, Sayı:7.
- Özgener, Şevki, (2004) İş Ahlakının Temelleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Palazzi, M., Starcher. G. (2001), "Corporate Social Responsibility And Business Success", Available At: [Www.Ebbf.Org/Crs wrd.Htm](http://www.Ebbf.Org/Crs wrd.Htm).
- Rondinelli Dennis. A., Berry M. A., (2000) "Environmental Citizenship İn Multinational Corporations: Social Responsibility And Sustainable Development", *European Management Journal*, 18 (1).S. 7084.
- Sevil, Tuba (2012). *Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi*, Açıköğretim Fakültesi Yayını Eskişehir).

- Şahin, H. M., Yılgin, A. ve Şahin, F. (2020). Yüzme Aktivitesi Sonrası Çocuklarda Sosyal Fobi Durumunun Araştırılması. *Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 791-798.
- Şen, H.F., Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Şimşek Birgl (1999). “Yöneticilerin Çalışanlara Karşı Etik Sorumlulukları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 1 (3) S.69-86.
- Tekin A. (2003). Bir Rekreasyonel Etkinlik olan Doğa Yürüyüşünün Tekstil İşgörenlerinin Uyum Düzeylerine Etkisi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Danışman: Prof. Dr. M. A. ZİYAGİL.
- Yağcı, P. (2015). Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı Lisans Düzeyinde Rekreasyon Bölümü Müfredatlarının İncelenmesi Ve Örnek Müfredat Çalışması, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir
- Yazıcı, M., (1998). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yılgin, A., Alpullu, A., & Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.

Dezavantajlı Bireylerde Rekreyasyon

Ashabil Akdere¹

Çahatay Çavdar²

Özet

Rekreyasyonun alt kavramı olan terapötik rekreyasyon bireylerin yaşam kalitelerini arttırabilmek adına düzenlenen tedavi seçeneklerini kapsayan bir kavramdır. Terapötik rekreyasyon hastalık, engel ya da özel desteğe ihtiyaç duyan bireylerin normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltabilmek ve sağlıklarını tekrar kazanmalarına yardım etmek amacıyla kullanılan etkinlikler bütünüdür. Terapötik rekreyasyonun sadece sağlık alanında sınırlı kalmaması ve tüm hizmet sektörleri içerisinde kendine yer bulabilmesi önemlidir. Eğitsel ve tıbbi tanılama sonrası engelli bireyler hâline gelen kişilerin ilgi ve ihtiyaç değerlendirmesi sonrası rekreyasyon aktivitelerinin birçok kurumda varlığını göstermesi serbest zaman etkinliklerinin de bireylerin de yaşam kalitesini arttıracaktır.

1.GİRİŞ

İnsanoğlu sürekli gelişip değişen yaşam koşullarına ayak uydurmaya çalışmaktadır. Yoğun iş yaşamı, eğitim yaşamı, hayat şartları insanlarda yorgunluk, bıkkınlık, can sıkıntısı gibi çeşitli fiziksel, duyuşsal ve psikolojik sorunlar yaratmaktadır. İnsanlar bir noktadan sonra kısa bir süre olsa dahi bunlardan bir kaçış yolu ararlar. Yeni yerler görme, yeni insanlar tanıma, yeni tatlar deneme gibi kısacası moral, motive kaynağı olan her şey insanları olumsuz durumlardan az, çok uzaklaştırmaktadır. Turizm sonsuz bir aktivitedir. Kişi her yere seyahat edebilir ve her şeyi görebilir. Bu nedenle turizm deneyiminin basit açıklamalarını yapmak zordur (Ritchie ve Hudson, 2009). Algı, deneyimin merkezinde yer alır ve beklentiler, etkileşimler, hikâyeler ve anılardan etkilenir. Bir zamanlar kısıtlı olan seyahat deneyimi

1 Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Rekreyasyon Yönetimi, kahramankentli46@hotmail.com, Orcid:0000-0001-6857-2599

2 Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ccavdar@gmail.com, Orcid:0000-0003-2338-4644

(farklı kültürleri tanımak, farklı bölgeleri keşfetmek vb.) aynı zamanda beklentilerin farklılaşmasını da beraberinde getirir (Uriely, 2005). Turistlerin deneyimleri algılama biçimindeki bu değişim, turizm sektöründeki standart deneyimlerin yerini, deneyimlerin ezberlenmesi ve yeniden yapılandırılması olarak bilinen unutulmaz seyahat deneyimlerine bırakmıştır. Bireylerin kültürel, ekonomik ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimi ve iletişimi, kendi benliğiyle dünyayı anlama ve algılama açısından oldukça önemlidir. İnsanoğlu kusursuz yaratılmış bir varlıktır. Çevresindeki kişilerden etkilenecek düşünce ve davranışları değişkenlik gösterebilmekte, tutumları şekillenebilmektedir (Gülнар ve Güven, 2023). Günümüzde teknolojinin ilerlemesi, çalışma saatlerinin kısalması, koldan robota geçiş ve daha zorlayıcı hareketsiz yaşam biçimleri insanların boş zamanlarında daha seçici olmalarını sağlamıştır. Aslında iş hayatının getirdiği ağır zihinsel yorgunluktan kurtulmak ve sağlıklarını korumak için insanlar daha çok yapılarına ve yeteneklerine uygun rekreasyonel faaliyetlere yönelmektedirler. “Rekreasyon” kelimesi, yenilenmek, tazelenmek veya yorgunluğu gidermek anlamına gelen Latince “recreatio” kelimesinden gelir. Günümüzde eğlence terimi, insanların boş zamanlarında özgürce yaptıkları tüm aktiviteleri ifade etmektedir (Kaba, 2009). Ancak günümüzde rekreasyon bir eğlence ihtiyacı karşılama amacı göstermektedir. Bu ihtiyaç, insanların yaptığı en güç faaliyetlerden sonra ortaya çıktığı için en hafif işleri yapanların da kendilerini yenilemeleri gerektiği açıktır. Eğlence kavramının yaşamın her döneminde ve bütün yaş grubunda kullanıldığı görülmektedir. Çünkü sadece profesyoneller değil, çocuklar, gençler, öğrenciler, üniversite öğrencileri, yaşlılar ve engelliler de eğlence ve boş zaman aktivitelerine ihtiyaç duyar. Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyumu düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir. Gelecek planlaması bireylerin korkularını ortaya çıkarmaktadır (Kılıçman ve diğ., 2022). Fırsat eşitliği olgusundan nasibini alan özel gereksinimli bireylerin eğitim ve öğretim dışında kalan zamanlarını atıl bir şekilde geçirmesinden ziyade literatürde son zamanlarda kendine oldukça yer bulmuş olan rekreasyon kavramının önerdiği şekilde daha kaliteli geçirmeleri gerektiği hususunda çözüm önerilerini görmek ve engellerine bağlı olarak seçilen aktiviteleri deneyimlemek açısından önemlidir. Dezavantajlı bireylerin noksanlıkları sebebiyle normal bireylerle aralarındaki işlev farkının azaltılması konusunda rekreasyon aktiviteleri bu farkı önemli derecede azaltmaktadır. Rekreasyonun bir alt tanımı olan terapötik rekreasyon sayılıtlarının engelli kişiler üzerinde uygulanması sonucunda gelişecek olan fiziksel, psikolojik ve toplumsal faydaların yaşam kalitesini artırıcı işlevi konusunda farkındalık kazanılması açısından da oldukça önem arz etmektedir. Engel ve rekreasyon kavramlarının çeşitli

alt boyutlarına dair literatür taranarak özellikle dezavantajlı bireylere dair bulgular okuyucuya sunulmuştur.

1.1 Engel ve Engellilik

Doğuştan veya sonradan bireyin vücut ve zihin bütünlüğü ile ilgili eksikliği tanımlamak adına özürlü, engelli, sakat, özel gereksinimi olan birey gibi terimlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu bozulmayı açıklamak adına literatüre geçen bu kavramların tanımlarının detaylı bir şekilde incelenmesi büyük önem taşır. Birden fazla tanıma sahip olan bu kavramlarının içeriğine baktığımızda karşımıza genel olarak bir iskelet çıkmaktadır.

1.1.1. Tanımlar

Özürlü olma hâli doğuştan gelişen ya da sonradan olan herhangi bir kaza, hastalık sebebiyle bireyin ruhsal, bedensel, zihinsel, sosyal işlevlerinde tamamen yok oluş ya da kısmi oranda azalışa neden olan yokluk hâlidir. Bireyin günlük hayatta kendisinden beklenen rollerinde engel durumuna bağlı olarak uyum sağlama ve ihtiyaçlarını giderme konusunda güçlük olarak da tanımlanmaktadır. Bu engel durumuna bağlı olarak bu kişilere “sakat, engelli, özürlü” denilmektedir. Bu kişilerin kendilerinden beklenen toplumsal rolleri kazanabilmeleri ve karşılayabilmeleri adına destek hizmetlerine ihtiyaç duyarlar (ÖİB, 2007). Sağlık literatürü konusunda önemli bir kaynak olan Dünya Sağlık Örgütü, engelli olma durumunu hastalığın sonuçlarına dayandırmıştır. Daha sonra bu durumu genişleterek sağlıklı olma yönüne de vurgu yapan Dünya Sağlık Örgütü üç kategori adı altında tanımlamıştır. Bu kategorilere bakıldığında, yetersizlik; fiziksel yapı ve işlevlerindeki anormal durumu tanımlarken, özürlülük ise yapılması gereken eylemleri yerine getirirken yaşanan noksanlığı ve kısıtlılık durumunu tanımlar. Engellilik tanımı ise yetersizlik ve özür sebebiyle ile bireyin bulunduğu cinsiyet rolleri ve toplumsal rollerine bağlı olarak beklenen görevleri yerine getirememesi hâli olarak tanımlanır (Doll, 2007). Başka bir tanımda ise engellilik; bireyin sosyal hayatında ve kişisel hayatında yapması gereken eylemleri doğuştan ya da sonradan gelişmesi sebebiyle yapamayacak durumda olma olarak tanımlamıştır. Bu noksanlık durumunu engel olarak tanımlamak mümkündür (Öztürk, 2011: 19). Dezavantajlı bireylerde spor faaliyetleri, duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılgin vd., 2022). Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, öğrencilere yönelik rekreasyon hareketi ve programlar

öğrencilerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması üniversite öğrencileri için faydalı olacaktır (Çöpür, 2020).

Noksanlık, psikolojik ve bedensel yapı işlevlerindeki dengesizliği ifade ederken; maluliyet ise, kişinin noksanlık ve derecesine bağlı olarak kişide meydana gelen engel sebebiyle bireyin toplumsal ve günlük rutinlerini ve normal faaliyetlerini yapabilmesini engelleyen ve dezavantaj yaratan bir durumdur (Aydın, 2005:10). İlk zamanlarda sakat, özürlü, bozuk gibi farklı şekillerde adlandırılan engelli kavramı daha sonra özel gereksinimli bireyler şeklinde tanımlanmıştır. Yetersizlikten olumsuz etkilenen bu bireyler için Türkiye’de ise 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu’nda ‘engelli’ kelimesi, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ‘özel eğitime ihtiyacı olan birey’ ve ‘yetersizliği olan birey’ şeklinde güncellenmiştir (Erdoğan, 2022). Tek bir sebeple açıklamakta zorlanılan engelli olma durumu bireyin fiziksel, toplumsal, zihinsel yeteneklerinin tamamen ya da kısmi kaybına bağlı olarak gelişmektedir. Bu kayıp durumunun yarattığı farkın azaltılması konusunda; korunma, rehabilitasyon, bakım, danışma ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Okan, 2006).

1.1.2 Engel Nedenleri

Birçok farklı sebebin engel yaratabileceği gibi; tek bir sebebin de birden fazla engel yaratabileceği durumu göz ardı edilmemektedir (Öztürk, 2011). Dünya Sağlık Örgütü tanımından da hareketle engellilik, literatürde bir sağlık sorunu olarak değerlendirilmektedir (Hekim ve Tokgöz, 2016). Bireyi dezavantajlı birey konumuna getiren engellilik hali, tanımlarından da hareketle doğuştan veya sonradan gelişen kaza ya da hastalık sonrası gelişebilir. Bireyi doğuştan engelli kılan; doğum öncesi, anı ve sonrası sebepleri engelli olma hâlini anlamak konusunda önemli bir yer tutar. Doğum sonrası gelişen sebepler arasında genelde doğal afetler, kazalar, hastalıklar bireyi engelli birey durumuna getirmektedir (Cevizkaya, İlsay, ve Avcıkurt, 2014).

1.1.3. Doğum Öncesi Engel Nedenler

Doğum öncesi nedenleri irdelediğimizde gebelik süreci boyunca annenin ateşli hastalıklar geçirmesi, alkol, sigara gibi bağımlılık ürünleri tüketimi, hamileliğini fark etmediği için kullanılan ilaçlar, radyasyona maruz kalışı, yetersiz ve dengesiz beslenme, kazalar ve travmalar yaşaması, kontrollerini aksatması ve buna bağlı gelişen vitamin eksikliği, genetik sorunlar, kromozom anomalileri, kan uyuşmazlığı annenin yaşı, doğum öyküsü, şeker, kalp ve hipertansiyon bulunması gibi sorunlar yer almaktadır (Özer, 2005: 12). Doğum öncesi sebeplere baktığımızda engele sebep olan sebepler arasında yer alan dengeli ve yeterli beslenme durumunun bu sebepler arasında en

kontrol edilebilir oluşu göze çarpmaktadır. Hamilelik süresince beslenme şeklinin önemi bilinirken; gebelik öncesi beslenme alışkanlıklarının da gebeliğe yansması konusunda birçok yayın vardır. Diyet, gelişmiş ülkelerde gebelik öncesi uygulandığı takdirde genellikle yeterli görünen bir eylemdir. Diyet sonrası gerçekleşen gebelik durumunda; diyetle devamlılık durumunda takviye edilen ek besinler fetal büyümede herhangi bir değişiklik yaratmaz. Zayıf ve riskli gebeliklerde kadınların elbette daha iyi beslenmesi ve yüksek kalorili besinler tüketmesi fetüsün sağlığı ve doğal şekilde büyümesi için yeterli görülmektedir (Neyzi ve Ertuğrul, 1989).

1.1.4. Doğum Anı Engel Nedenleri

Doğum anında oluşan nedenlere baktığımızda ise; doğum anı ve doğumdan hemen sonra gerçekleşen kritik zaman aralığını kapsar. Bu esnada gelişen sorunlar “doğum anı nedenlerini” oluşturmaktadır. Erken ya da geç doğum, bebeğin doğum kilosunun sınır altı oluşu, vakum yöntemiyle çekilmesi, yere düşmesi bebeğin oksijensiz kalması, kordon dolanması, doğum öncesi nedenlere bağlı olarak gelişen kalıtsal sıkıntılar, doğumun bir sağlık kurumunda gerçekleşmemesi ya da tecrübesiz hekimler eşliğinde yapılan doğuma bağlı gelişecek travmalar, komplikasyonla vb. gibi nedenler olarak sıralamak mümkündür (Cavkaytar ve Diken, 2007; Yaşar, 2010). Genel bir değerlendirmeye ihtiyaç duyacak olursak; bu tür olumsuzluklardan kaçınmak için alanında uzman kişilerin gebelik öncesinden başlayıp doğum süreciyle sonlanan bu sürecin her aşamasında olmak durumundadır.

1.1.5. Doğum Sonrası Engel Nedenler

Doğum sonrası bebeğin karşılaşılabileceği olumsuz nedenlere bakıldığında; bebeğin doğum sonrası geçirdiği rahatsızlıklar önemli yer tutar. Diyare, boğmaca, kızamık, menenjit, çocuk felci, sarılık, difteri, kalp rahatsızlıkları bu rahatsızlıklar içerisinde sayılabilir. Ateşli hastalıklar bu rahatsızlıklar içerisinde engel yaratma hususunda en çok dikkat edilmesi gereken rahatsızlıklardan birisidir (Kaya, 2016). İlk çocukluk ve bebeklik döneminde hatalı ilaç kullanımı ve aşılar, kundaklanma, bebeğin ihtiyaç duyduğu sessizliğin sağlanamayışı gibi sebeplerde engel yaratması açısından doğum sonrası nedenle arasında sayılabilir (Göbel, 2016).

1.2. Engel Türleri

Engel ve türlerini sınıflandırırken net çizgilere göre ayırmak önemlidir. Tedavi ve destek hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi açısından bu sınıflamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sınıflandırma ile birlikte engel durumlarına göre eğitim verilmeli tekrarlanan bu eğitimlerle başarılı bir

performans sergilenir ve bilgi, beceri ve yetkinlikler artar. Eğitilmesi ve topluma kazandırılması gereken engelli bireyler için iş verenlerin kurumlarla çeşitli iş birlikleri yaparak gereken tedbirleri almaları ve imkanları sağlamaları gerekmektedir. İşletmelerin başarıya ulaşabilmeleri için eğitim ve geliştirme önemli iki kavramdır. Bu kavramlar işletmeler için ulaşılması gereken hedef değil, stratejik amaçları gerçekleştirebilmek için kullandıkları araçlardır (Gülner, 2022). Bazı engel türleri tedavi edilmediği takdirde ruhsal ve fiziksel sıkıntılara sebep olmaktadır. Bu ruhsal ve fiziksel sıkıntıları en aza indirmek için bir türün içerisinde değerlendirilmesi ve yapılanması önemlidir. Engeli türlerine ayırırken engele sebep olan nedenlerden ziyade engelin ortaya çıktığı organın işlev kaybı ve çalışma gücündeki noksanlık ve yetersizlik dikkate alınır (Çakmak, 2006). Engellilik türleri genel olarak; işitme, görme, zihinsel ve fiziksel olarak sınıflandırılmaktadır (Kalaycı ve Kırhoğlu, 2015).

2002 yılında T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan araştırmada ise bu sınıflandırılma genişletilmiştir. Şu şekilde sıralanmıştır:

- Zihinsel Engelliler
- İşitme Engelliler
- Dil ve Konuşma Engelliler
- Görme Engelliler
- Ortopedik (Bedensel) Engelliler (Kaya, 2016).

1.2.1 Zihinsel Engelliler

Zihinsel engellilik durumu uluslararası literatürde “intellectual disabilities” şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Bireyin zihinsel işlevlerindeki anomali şeklinde tanımlanan zihinsel engel durumu; zihinsel fonksiyonlarının normalin dışındaki yetersizliği sebebiyle davranışlarındaki yetersiz durumdur Doğum öncesi kalıtsal sebeplerle açıklanan ya da doğum anı ve sonrasındaki kritik zaman aralığında meydana gelen çeşitli nedenlere bağlı olarak gelişen zihinsel fonksiyonlarda sürekli ve istikrarlı bir gerileme, duraklama ve çökme seyri gösteren ve davranışlar ile kendini belli eden yetersizlik, işlev kaybı ve gerilik olarak tanımlanmaktadır (Scheepers, 2005).

Zihinsel engel, engel grupları arasında en sık karşılaşılan gruptan birisidir. Bu çokluk durumuna rağmen yine de toplumun dezavantajlı bireyler olan engelli bireyler hakkında bilgilerin yeterli olmadığı görülmektedir. Zihinsel engele sahip bireylerin, çocukların hiçbir şey yapamayacağına dair yanlış bir inanış vardır (İlhan, 2008). Zihinsel engelliler yetersizlik

durumlarına bağılı olarak toplumda başka tanımlamalarla adlandırılır. Yaşamak için başkalarına ihtiyacı duyan bireyler olarak tanımlanan zihinsel engellilerin hiçbir beceriye sahip olmadığı inancı yanlıştır (Tortop ve diğ. 2014). Zihinsel engellilerin birçok alanda faaliyetleri normal bireylere göre kısıtlı da olsa motor aktiviteleri diğere engelli gruplara oranla oldukça iyidir (Akay, 2008). Bu engel grubuna sahip bireyleri tanımlarken klinik gözlem ve test verilerine ihtiyaç duyulur (Aruk, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı engelli bireyleri yetersizliklerinden ziyade eğitim gereksinimlerine göre sınıflandırma yapar. Hafif düzeyde zihinsel engelli birey: Zihinsel fonksiyonlarında hafif düzeyde işlev kaybı yaşanan ve bu sebeple destek ve özel eğitim hizmetinden de sınırlı şekilde faydalanan bireyler bu grupta yer alır. Orta düzeyde zihinsel engelli birey: Temel akademik becerileri kazanmak, günlük rutinlerini devam ettirmek konusundaki beceriler konusunda destek ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler bu grupta yer alır. Ağır düzeyde zihinsel engelli birey: Yoğun bir şekilde özel eğitim hizmeti alması gereken kişiler bu engelli grubu içerisinde değerlendirilir. Zihinsel fonksiyon kaybı en yüksek düzeyde olan ağır düzeyde zihinsel engelli gruptur (MEB, 2008).

1.2.2. İşitme Engelliler

İnsan düşünen, düşündüğünü ifade etme ve aktarma beceresine sahip bir canlıdır. Bu iletişim toplumsal hayatın mihenk taşıdır. Toplumsal hayatın temelini oluşturan bu iletişim ve devamlılık hususunda işitme ve işitme duyusunun işlevindeki normallik çok önemli bir mekanizmadır (Mert, 2005). Engel oluşumunda etkin rol alan nedenler işitme engeli içinde geçerlidir. Literatürde birçok tanımı olan işitme engelinin tanımlarına göz atmanın faydası engel türünü anlamada ve bu engel türüne yönelik çalışmamaların kalitesini arttırmada önemli rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalara bakıldığında her on işitme engelli bireyin dokuzunun engel sebebi doğum öncesi nedenlere dayanmaktadır (Erdoğan, 2022). İşitme duyusunun iletişimdeki önemi göz önünde bulundurulduğunda işitme kaybı olan bireyin erken teşhisi bu noktada büyük önem taşımaktadır (Akay, 2011).

Eğitimde işitme kaybına sahip bireyler normal bireylerden farklı materyallere sahiptir. Bireyin işitme kaybı derecesine bağılı olarak sunulan materyallerin dil gelişimine olumlu etkisi olduğunu söylemek mümkündür. İşitme kaybının yarattığı eksikliğe bakılacak olursa; işitme engelli bireyler okuma- yazma konusunda problem yaşamaktadır (Makaraoğlu, 2012). Diğere engel türlerinde olduğu gibi işitme engellilerinde yaşadığı engel derecesi bireyin birçok alanına etki etmektedir. İşitme engeli dış dünya ile kurulan iletişim bağının sağlıklı bir şekilde sürmesini engeller. İşitme duyusu kaybına sahip durumda bu engelin oluş yerine göre kategorilendirilmesi

aşağıdaki şekilde yapılmaktadır: İletim Tipi İşitme Kaybı: Bu tür işitme kayıplarında sesin algılanmasında bir sorun olmamasına karşın iletiminde problemler vardır. Hastane ortamındaki müdahalenin işe yaradığı bir kayıp türüdür. Psikolojik İşitme Kaybı: Genellikle birden karşılaşılan; bireyin işitme duyusunda herhangi bir işlev kaybı olmaksızın duymanın gerçekleşmeme halidir. Duyusal-Sinirsel Tip İşitme Kaybı: Kulağın iç bölümündeki sinirlerin zararı ile ortaya çıkan ve genelde genlerden gelen bir işitme kaybıdır. Sağlık müdahalesinin işe yaramadığı bu işitme türünde işitme cihazları ve özel eğitim daha etkili sonuçlar verir. Karma Tip İşitme Kaybı: Duyusal ve iletimsel duyma kaybının birlikte oluşmasıdır (MEB, 2016; WHO, 2021).

1.3. Dil ve Konuşma Engeli Olanlar

Dil ve konuşma engelinde; konuşmanın ritminde, vurgulamada, seslerin çıkarılışında, akışında bozukluk meydana gelir. 1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun 20.maddesi uyarınca hazırlanan Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile başlatılmış, 1997'de çıkarılan 573 sayılı 'Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname' ve buna dayalı olarak 2000 yılında yürürlüğe giren 'Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği' ile yapılan tanımlamada "Konuşma örgüsünün düzeni, ritmi, tizliği, vurguları, ses birimlerinin çıkarılışında artikülasyonunda sorun bulunanlar" konuşma özürlü olarak sayılmışlardır (Öge, 2004). İletişim engelinde de olduğu gibi dil ve konuşma engelinde de iletişim engeli yaşanmaktadır. Birey engel ve engel derecesine bağlı olarak kendini ifade etmekte sıkıntı yaşar ve buna bağlı olarak ihtiyaçlarını gidermek konusunda zorluklar yaşayabilir (Mülayim, 2009).

1.4. Görme Engelliler

Gelişim sürecindeki tüm alanları kapsayan görme duyusu birincil duyu olarak sınıflandırılmaktadır. İşitme duyusunun işlevini yerine getirme konusundaki başarısı denge ve konuşmaya durumlarına büyük bir etki sağlarken; görme duyusu da temel motor özelliklere büyük etki sağlar. Görme duyusundaki noksanlık motorik özelliklere de olumsuz etki eder (Vuran, 2013). Görme engeli bazen tek gözde bazen de her iki gözde bulunabilir. Sağlıklı bir görme eylemi baş sağa ve sola hareket ettirilmeden ve gözler oynatılmadan 180 derecedir. Görme engelliler kendi arasında çok az görebilen görme engelliler ve hiç görmeyen görme engelliler olarak ayrılmaktadır. Kısmen gören görme engelliler; görme gücü oldukça az olan görenlerdir. Hiç görmeyen görme engelliler ise; hiçbir şekilde görme kabiliyeti olmayan bireylerdir. Görme engeline sahip bireyler hayatlarını

devam ettirmek konusundaki birçok ihtiyacını kendilerine yardım eden kişiler sayesinde sağladılar. Çünkü görme engelli bireylerin, yaralanma, kazaya sebep olma, düşme gibi riskleri vardır. Ulaşım alanlarının ve yolların görme engelli bireylerin varlığı hesaba katılarak planlanması önemlidir (Arslantekin, 2015).

1.5. Fiziksel Engelliler

Özel eğitime muhtaç çocuklar yönetmenliğinde ortopedik engel tanımı ilk defa 1962 yılında yapılmıştır. Kemiklerin şekil ve yapısında problem bulunan ve bu engele bağlı oluşan kas gücündeki eksilik olarak tanımlamaktadır (Özer, 2013). Bireyin engel nedenlerine bağlı olarak oluşan ve bireyin hayatına etki eden fiziksel durumdur. Bedensel engelli kişiler kendi içinde “tekerli sandalyeye bağlı” ve “yürüeyebilen engelliler” şeklinde sınıflandırılmaktadır. “Yürüeyebilen engelliler” grubunda yardıma ihtiyaç duymadan yürüeyebilenler veya bastonla ya da koltuk değneğiyle yürüeyebilenler yer almaktadır. “Tekerlekli sandalyeye bağlı engelliler” grubu ise; sandalyeye bağımlı olanlar, vücudunun üst kısmını kullanabilenler ve vücudunun hiçbir bölümünü kullanamayan engelliler şeklinde gruplandırılmıştır. Bu sınıflandırılmayı genişletmeye ihtiyaç duyulan ortopedik engel türleri daha kapsamlı bir sınıflama ihtiyaç duymuştur. Bedensel engelliliğin sınıflandırılması, merkezi sinir sisteminin zedelenmesi sonucu oluşan bedensel engellilik ve kas-iskelet sisteminin zarar görmesi sonucu oluşan bedensel engellilik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Karakuş, 2021).

Kas iskelet sistemine bağlı gelişen bedensel engeller:

- Kol Bacak Eksikliği
- Eklem İltihabı
- Eklem Romatizması
- Kalça Çıkıklığı
- Kas Hastalığı

Merkezi sinir sistemine bağlı gelişen bedensel engeller:

- Serebral Palsy
- Omurilik Zedelenmesi
- Spina Bifida
- Multiple Skleroz
- Çocuk Felci (Erdoğan, 2022).

1.6. Terapötik Rekreasyon

Terapötik rekreasyon kavramı bu çalışma kapsamında literatür taramasına en çok ihtiyaç duyduğumuz kavramlardan birisidir. Tarama kapsamında terapötik rekreasyon kavram tanımlaması hakkında kapsamlı bilgiler mevcuttur. Beden, biliş ve hisler sürekli bir etkileşim hâindedir ve bunlardan herhangi birinde gelişen bir bozukluk diğer alaları da etkilemektedir (Dustin, 2000). Bireyler türlü sebeplerle farklı engel türlerine sahip olabilmektedir. Engel durumunun kişilerin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki olumsuzluğu giderebilmek ve farkı azaltabilmek adına serbest zaman aktivitelerine katılımı elzemdir. Serbest zaman, bireysel ya da toplumsal etkileşimleri içeren rekreasyon etkinlikleri dâhil olmak üzere zamansal dilimleri oluşturan bir kavramdır (Çevik vd., 2021). Rekreasyonun alt kavramı olan terapötik rekreasyon ise bireylerin yaşam kalitelerini arttırabilmek adına düzenlenen tedavi seçeneklerini kapsayan bir kavramdır. Terapötik rekreasyon hastalık, engel ya da özel desteğe ihtiyaç duyan bireylerin normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltabilmek ve sağlıklarını tekrar kazanmalarına yardım etmek amacıyla kullanılan etkinlikler bütünüdür. Aynı zamanda Ulusal Terapötik Rekreasyon Topluluğu tarafından terapötik rekreasyon; engelli, hasta ve ileri yaş grubu insanların yaşam kalitelerini arttırmak, eğlenmek, sağlık fonksiyon yeteneklerini arttırmak ve daha bağımsız yaşamalarını sağlamak amacıyla bireylere yardımcı tedavi, eğitim ve eğlence-oyun programlarının kullanılması olarak tanımlanmıştır (Kardas, 2018). Terapötik rekreasyon uygulanırken; alanda uzman kişiler aracılığıyla zihinsel, fiziksel, duygusal fonksiyonlarında işlev kaybı yaşayan bireylere tıbben onaylanmış etkinlikler uygulanır. Literatür taraması yapıldığında terapötik rekreasyon tanımına ek bir kavram olan sağlık rekreasyonu kavramı karşımıza çıkmıştır. Sağlık rekreasyonu kavramının anlaşılması bu çalışma kapsamında önem arz etmektedir. Sağlık rekreasyonu, bireyin sağlığını durumunu korumak, daha kötüye gitmesini engellemek ve tedavi etmek için yapılan boş zaman değerlendirme aktiviteleridir. Sağlık açısından rekreasyon temel olarak iki kısımda değerlendirilmektedir. Sağlığı koruyabilmek amacıyla girişilen sağlık rekreasyonu ilk olarak fiziki veya zihinsel engeli bulunmayan bireylere yönelik uygulanan sağlık hizmetleri şeklinde uygulanırken, bir diğeri ise fiziki veya zihinsel engeli bulunan dezavantajlı bireylere yönelik uygulanan rekreatif faaliyetlerdir (Tütüncü 2012). Ayrıca düzenli egzersiz; yetişkinlerde, çocuklarda ve gençlerde hem fiziksel hem de zihinsel sağlık için önemli faydalar göstermektedir (Dokuzoğlu vd., 2022). Fiziksel aktivite amaçlı egzersizin bireyde koruyucu sağlık aracı olması nedeniyle kişisel gelişimi sürdürmesi ve olası iç ve dış etkenler karşısında bireyin direncini arttırdığı hareketler bütünü olarak da görülmektedir (Yılığın, 2022).

Tanımların içeriğine baktığımızda görüldüğü üzere sağlık rekreasyonunu ve terapötik rekreasyon literatürde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Terapötik rekreasyonunun genel amacı birbirinden farklı dezavantajları bulunan engelli bireylerin moralleri arttırılarak yaşam tarzına olan uyumu kolaylaştırarak tedavi sürecine katkıda bulunmaktır. Bireylerin engellerine bağlı olarak ortaya çıkan sorunları aza indirmek, normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltmak ve bireyin engelli olma halini kabul ederek barışık bir hayat sürmesini sağlamak terapötik rekreasyon aktivitelerinin en önemli amaçlarıdır. Kendilerini daha iyi hisseden ve değerli olduklarına dair inancı artan hasta ve engelli bireylerin rekreasyon aktivitelerine katılımları artmaktadır. Artan katılım terapötik rekreasyonun amacına ulaşmasını kolaylaştırmaktadır (Demirci 2013).

Sonuç

Bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliğidir (Şen ve Aktaş, 2022) bu bağlamda dezavantajlı bireyler olarak adlandırılan engelli bireyler için yapılan literatür çalışmalarına bakıldığında son dönemde fırsat eşitliği kapsamında eğitimsel, sanatsal, çevre düzenlemeleri ve sağlık alanlarında iyileşme göze çarpmaktadır. Tüm bu iyileşme alanlarına rekreasyon aktiviteleri penceresinden bakıldığında terapötik rekreasyonun engelli bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyolojik etkisi yadsınamaz. Spor ve rekreasyon aktiviteleri ile geliştirilebilecek davranışlar iletişim becerileri, davranışsal duygusal iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven ve diğ., 2022). Boş zamanlarını değerlendirmek konusunda sınırlı bir alana kısılan engelli bireyler için rekreasyon aktiviteleri yaşam kalitelerini iyileştirmenin yanı sıra vücut ve ruh bütünlüğünü de korumaktadır. Bu anlamda literatüre baktığımızda ve derlenen çalışma ekseninde rekreasyon aktivitelerinin engelli bireylere olan etkisi anlamlı ve olumlu bir etki olarak karşımıza çıkar. Turizmde de işleyen bir kavram olarak karşımıza çıkan rekreasyon her yaş grubunu etkisine alan çok kapsamlı bir kavramdır. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk, engelli ve normal bireylerin karşıtlığını en aza indiren rekreasyon aktivitelerinin okulöncesi çağdan başlayarak engelli bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilir. Terapötik rekreasyonun sadece sağlık alanında sınırlı kalmaması ve tüm hizmet sektörleri içerisinde kendine yer bulabilmesi önemlidir. Eğitsel ve tıbbi tanılama sonrası engelli bireyler hâline gelen kişilerin ilgi ve ihtiyaç değerlendirmesi sonrası rekreasyon aktivitelerinin birçok kurumda varlığını göstermesi serbest zaman etkinliklerinin de bireylerin de yaşam kalitesini arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- Akay, V. (2008). İşitme Engellilerde Beden Eğitimi Spor ve Rekreasyon Aktivitelerinin Eğitim Bütünlüğü Açısından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (Denizli İli Örneği). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aruk İ, 2008. Bilişim Teknolojilerinin Zihinsel Engellilerin E-egitiminde Kullanılması ve Örnek Bir Uygulama Geliştirilmesi. Trakya Üniversitesi, Edirne. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, M., Engellilerde Spor Ders Notları, Kocaeli Üniversitesi Gazanfer Bilge Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğretim Görevlisi, Kocaeli, 2005
- Cavkaytar, A. ve İ. Diken (2005). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cevizkaya, G., İlsay, S. ve Avcıkurt, C. (2014). Turizm Alan Yazınında Engelliler İle İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili 2000-2013. Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, (2), 101-108.
- Çakmak, N. M. (2006). Türk Kamu Hukuku Açısından Engellilerin Hukuki Statüsü, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 784-790.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, Akademisyen Kitabevi, karaman
- Demirci, Ç. (2013). Hasta Memnuniyetinin Arttırılmasında Farklılaştırma Politikaları: Terapötik Rekreasyon. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, Aydın, 195-205.
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 644-653.
- Göbel, Ö. (2016). Önleyici Terapötik Rekreasyon Uygulaması; İşitme Engellilere Yönelik Çalışma. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gülнар, Ö. G. Ü. (2022). Engelli İnsan Kaynakları Yönetimi. Aktüel Perspektiflerle İnsan Kaynakları Yönetimi, 43.
- Güven F, Yılgın A, Şahin H.M. (2022). Examination of disadvantaged children's communication skills with sports branches, Turkish Journal of Kinesiology, 8,4, 122-131
- Gülнар, Ü., Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World Proceedings Book, İZMİR.

- Hekim, M. (2014). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 714-719.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeyine Etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(1), 315-324.
- Kalaycı, H. ve Kırloğlu, İ., 2015, Zihinsel engellilere yönelik durumun ve hizmetlerin uzman görüşleri perspektifinde değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, KarKonya
- Kaya, E. (2016). Engelli Bireylerin Rekreatif Faaliyetlere İlişkin Tutumları ve Sportif Rekreasyon Alanlarının Engellilere Uygunluk Düzeylerinin İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Do-yumu Üzerindeki Etkileri İlker, Anatolia Social Research Journal 1 (1).
- Makaraoğlu, B. (2012). İşitme Engelli Yetişkinlerin Türkçe Biçim Bilimi Farkın-dalığı. Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi, 1(3), 53-63.
- MEB. (2008). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi zihinsel engelli bireyler destek eğitim programı. Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Mert, M. (2005). İşitme Engelli Güreşçilerin Fiziksel Fizyolojik Özelliklerinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisan Tezi,
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/modul_ ler/zi-hinselengelliler.pdf. (Erişim tarihi: 11.05.2023).
- Okan, K., Okan, N. (2006). Evimizdeki Engelli Çocuk. Ankara.
- Öge, Ö. (2004). İlköğretim 1. Basamak Dönemi Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozukluklarının Öğretmenlerden Bilgi Alma Yoluyla Belirlenmesi: (Eski-şehir İli Örneği). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Yayımlanmamış Yük-sek Lisans Tezi.
- Özer, D. S. (2013). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Aka-demik Yayıncılık.
- Öztürk, M. (2011). Türkiye’de Engelli Gerçeği. İstanbul: MÜSİAD Cep Kitapları.
- Şen, H.F., Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bö-lüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.

- Tortop, H. S., Kandemir, B., Kaya, Ö. E., Demir, F. (2014). Öğretmen adaylarının zihin engelli birey kavramına yönelik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 307-322.
- World Health Organization (2021). Engelli. <http://www.who.int/en/> (Erişim tarihi: 09.05. 2023).
- Yılgin, A. (2022). Rekreatif Yürüme Fiziksel Aktivitesinin Yaşam Becerisini Geliştirmeye Etkisinin İncelenmesi: Randomize Yarı Deneysel Çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 66-84.
- Yılgin, A., Alpullu, A., & Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.

Toplumsal Amaçlı Yapılan Rekreasyon Aktiviteleri

Emine Demir¹

Özet

Günümüze bakıldığında değişiklik meydana gelen spor ve rekreasyon faaliyetlerinin içinde en çok tercih edileni kış sporları olmaktadır. İnsanlar kentleşmenin artması ile kalabalık, gürültülü, stresli ve kirli şehir ortamlarından uzaklaşmak istemektedirler çünkü teknolojinin gelişmesiyle boş zamanlar git gide artmaktadır. İnsanlar sadece yazın değil rekreasyon yapılacak her fırsatta değerlendirmek istemektedirler. İnsanlar için bu önemli fiziksel hareketlerin yararları ve bunlar için çıkan ihtiyaçları karşılanabilmesi için devlet bu konuda önemli değişim ve gelişimler gerçekleştirmektedir. Bunlar üzerine politikalar, rekreasyonel sporlar ve aktiviteler bu fiziksel yararları sağlamaya ve ihtiyaçları gidermeye yöneliktir. Normal her bireyin hayat akışında meydana gelen olumsuz, hoş olmayan durumlar vardır. Bunlar insanları hem psikolojik hem de bedeneni kötü olarak etkilemektedir. Bu durumdan biraz uzaklaşmak, iyileşmek, güç toplayarak eskisinden daha pozitif ve kaliteli bir hayata dönmek için yapılan aktivitelerdir.

1.GİRİŞ

Geçmişten günümüze doğru boş zamanın artarak rekreasyon aktivitelerine verilen önemin artmasıyla da sadece belli etkinlikler değil kışın yapılan sporlarda da önemli gelişmeler olmuştur. Bununla beraber hem kış sporları için yapılan tesislerde hem de yerli ve yabancı turistlerde artış meydana gelmektedir (Hudson, 2003). Ülkemiz konumu itibari ile büyük bir kısmı dağlarla çevrilidir. Bu da bize diğer turizmler kadar kış turizminin yani sonuç olarak kış sporlarının önemli bir şekilde yapıldığını göstermektedir. Yaşadığımız zaman diliminde teknolojinin gelişmesi hem kültür-bilgi düzeyi artmış hem de bireylerin boş zamanları artarak rekreatif faaliyetlere

1 Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Rekreasyon Yönetimi, sserin@gmail.com,
Orcid: 0000-0003-221-9743

yönelmişlerdir. İnternetin hayatımızda önemli yer edinmesiyle insanlar arası etkileşim gittikçe artmaktadır. Tatil anlayışı veya sporlar belli başlı yapılanlar değil de ilgi alanlarına göre değişik ve yeni tecrübeler yaşamak için yılın her ayı her mevsimi tatil ve spor yapılır mantığı oturmuştur. Bu mantıkla insanlar yeni yerler görmek, meşhur olmuş yemekleri tatmak, hobilerine göre aktivitelere katılmak ve ilgi duydukları sportif faaliyetlere yönelerek tatil ve spor anlayışı genişlemiştir. Spor, modern toplumların en yaygın ve etkili sosyal kurumlarından biridir. Spor, birbirine bağlı sektörleri etkileme gücünü kullanarak, büyük ölçekli bir endüstri haline dönüşmüştür (Çevik ve Ünal, 2018).

Günümüze bakıldığında değişiklik meydana gelen spor ve rekreasyon faaliyetlerinin içinde en çok tercih edileni kış sporları olmaktadır. İnsanlar kentleşmenin artması ile kalabalık, gürültülü, stresli ve kirli şehir ortamlarından uzaklaşmak istemektedirler çünkü teknolojinin gelişmesiyle boş zamanlar git gide artmaktadır ve sonuç olarak insanlar sadece yazın değil rekreasyon yapılacak her fırsatta değerlendirmek istemektedirler. Bu yüzden kış aylarında kısa molalar vermek için kış sporları en çok seçilen rekreasyon etkinlikleridir. Hem alışılmışın dışında ama hem de yaşam şartlarında kullandığımız durumlardır. Kış sporlarına ilginin artışı kış turizmini canlandırdığı gibi bireylerin kaliteli ve güzel boş vakit geçirmelerini sağlamaktadır (Dalkılıç, 2017). Ayrıca spor faaliyetleri kişilerin duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılgin vd., 2022).

Rekreasyon etkinlikleri ve kış sporları yapılacak olan tesislere ilgiyi artırırken, istihdam alanları oluşturarak devletin hem ekonomisine katkı sağlar hem de refah ve huzurunu artırır. Fakat bu durumun oluşabilmesi için tesislerin, etkinliklerin yapılacağı alanların ve tesislerde çalışan kadronun belli bir kalitede olup iyi hizmet vermesi hem rekreasyon faaliyetlerine hem de kış sporlarına olan ilgiyi artırır. Bireylerin artan bu ilgisi tatmin edici ve amaca hizmet edici şekilde sonuçlandırıldığında iş hayatlarına verdikleri mola bittiginde ruhsal ve fiziksel olarak kendilerini zinde hissederek performans ve sosyal ilişkilerinde artış görülebilir. Bu yüzden rekreasyon etkinliklerini ve sportif faaliyetleri daha da canlandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir

1.1. Toplumda Rekreasyonel Yaşam

Rekreasyon, serbest zaman ve boş zaman kavramları geçmişe dönüp baktığımızda sanayinin gelişmeye başladığı daha sonra sanayi inkılabının ardından teknolojinin gelişmeye başlaması ile birlikte iş yaşamında ki

değişiklerden dolayı hayatımıza girmiştir. Rekreasyonun hayatımıza girmesiyle beraber gerek özel hayatımızda gerek ise iş hayatımızda belli tanımlar ve kuramlar oluşturulmaya başlanmıştır (Sevim ve Özer, 2013). Rekreasyon yenilenme, yeniden doğma ya da kendini baştan yenileme anlamları taşıyan Latince *recreatio* kelimesinden sözlüğümüze girmiştir. Türkçe olarak anlamına baktığımızda toplum tarafından da sık sık kullanılan, serbest kalan zamanlarımızın birey için faydalı bir şekilde kullanmasıdır. Bireylerin gerek ferdi gerek ise toplu olarak serbest zamanlarını gönüllü ve istekli olarak yaptıkları eğlendiren, dinlendiren, yenileyen ve psikolojik, sosyolojik açıdan destekleyen faaliyetler bütünüdür (Yetim, 2014). Rekreasyon hem birey için hem de yaşadığı toplum için değerli bir olgudur. Çünkü rekreasyon insanoğlunun ilk olduğu zamandan beri, gönlünce istediklerini yapmak, ortaya yeni bir şeyler koymak, bulunduğu yerin ve tabiatın değerini bilmek gibi amaçları olmuştur. İnsanlık tarihini incelediğimiz de insanlar her zaman eğlenmek için boş zaman bulmuşlardır fakat bu boş zamanları eğlenerek veya dinlenerek geçirmek sadece soyluların hakkı olarak görülmüştür. Fakat giderek sanayinin gelişmesi, teknoloji kullanımının artması ve insan haklarının gelişmesiyle beraber tüm insanların az ya da çok boş vakitleri yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. 1960 yıllarına kadar boş zaman bireyin isteğine bağlı olarak görülürken şimdiki zamanlarda ise birey için sosyal, psikolojik ve kendini gerçekleştirme adına bir şeyler yaparak yaşadığı deneyimler ile kendini iyi hissetmek olarak niteleyebilmekteyiz (Jensen ve Guthrie, 2006). Serbest zaman ise bireysel ya da toplumsal etkileşimleri içeren rekreasyon etkinlikleri dâhil olmak üzere zamansal dilimleri oluşturan bir kavramdır (Çevik vd., 2021).

Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyumu düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir. Gelecek planlaması bireylerin korkularını ortaya çıkarmaktadır (Kılıçman ve diğ., 2022). Bireyleri ve dünyada ki toplumları ilgilendiren ve insanların günlük hayatlarında fizyolojik ihtiyaçlarının dışında kalan hayatlarını planlama kaygıları, iş hayatı dışında kalan serbest ve boş zamanlarını değerlendirme istekleri insanları rekreasyona ister istemez yönlendirmiştir. Aynı zamanda sanayinin gelişmesiyle toplu bir şekilde üretim-tüketim yoluna yönelen toplumlarda insan iş gücünün yerini makineler ve robotlar alarak ortaya kendini geliştirmek ve yetiştirmek için daha çok boş zaman çıkmaktadır (Ağduman, 2014). Rekreasyonu daha da derinleştirirsek her ne kadar teknoloji ilerleyip serbest zaman artsa da küreselleşen ve vaktin çok önemli olduğu dünya da bireylerin bu hızlı hayat akışına biraz ara vermek, zamanının kalitesini artırıp hoş saatler geçirmek, şehirden uzaklaşıp yeni yerler keşfetmek ya da kendilerini bir adım öteye taşıyacak yeni

aktivitelere katılıp bireysel-grupsal şekilde, iç-dış mekanlarda yaptıkları etkinlikler bütünüdür (Hacıoğlu, vd., 2009). Rekreasyon, bireylerin özgürce kendilerini hem fiziksel hem de ruhsal olarak tazelemek, kendinin yetenekleri ve ilgilerinin farkına varmak aynı zamanda eğlenebilecekleri, dinlenebilecekleri farklı güzel alanlar oluşturmaktadır. Sosyalleşmek için de sosyal olarak bu amaca hizmet eden kurumlar olduğu da görülmektedir. Rekreasyon gelişimiyle itibari ile spor ve el sanatları gibi başta gelen bazı etkinliklere bağlı olmaktadır. Bu etkinlikler planlı ve plansız olarak süre gelmektedir. Çünkü eğitim içerisinde, boş zamanlar da veya serbest zamanlarda da yapılmaktadır rekreasyon. Bunun için kurulmuş kuruluşlar, sosyal kurumlar ve organizasyonlar talep edilmektedir. Dünya da ve ülkemizde bu talepleri karşılayacak hizmetler sunulmaktadır (Cushman ve Laidler, 1990). Ortaya gelen bu açıklama tanımlamalara bakarak boş zaman kavramının ve rekreasyonun genel olarak ve geçerli bir tanımını yapmak kolay ve olası görülmemektedir. Fakat bütün olarak bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarını, güvenlik ve barınma ihtiyaçlarını da karşıladıktan sonra bunların dışında kalacak zamanlarını gönüllerince, kendi isteklerine, ilgilerine ve yeteneklerine göre ayırarak değerlendirdikleri zaman dilimleri olarak niteleyebilmekteyiz (Karaküçük, 2014).

1.2. Sıradanlık Dışına Çıkmak

İnsanların günlük olarak yaptıkları işlerde ruhsal açıdan kötü olarak etkilenmektedir ve bu kötü durumları ortadan kaldırmak kendini daha hissetmek için rekreasyon etkinliklerine başvurulmaktadır (Çoruh, 2013). Rekreasyon birden fazla etkinlikleri de kapsayarak kişinin her açıdan değişimini ve gelişimini sağlayan aktif ya da pasif, bireysel ya da grupla bazen ise uzman bir kişinin yönlendirilmesi ve etkileşimiyle yapılmakta olan aktivitelerdir. Bu aktivitelerin bireye sağladıkları yararları dışında hem yaşadığı topluma hem de etkileşimde bulunduğu diğer insanlara da birden fazla yararları olmaktadır (Taşkıran, 2018).

Bireyler rekreasyonel olarak yaptığı etkinliklerle beraber bulunduğu ortamın zorluklarını aşacak güç bulma, hayata ve kendine dair olumsuz düşüncelerden kurtulma, kendini kültürel açıdan geliştirme, kendini bireysel olarak gerçekleştirme olarak bakmaktadırlar. Ayrıca iş hayatının sunduğu monotonluktan kurtularak bireyin fiziksel ve zihinsel olarak hayata bakış açısını değiştirmek gibi ya da kendinin farkına vararak yetenek ve ilgilerini keşif ederek hayata farklı şekillerde bakmayı öğretmek gibi faydaları bulunmaktadır (Erturan ve Şahin, 2003).

1.2.1. Fiziksel Sağlık

Sağlıklı bir hayatın ve serbest vakitlerde yapılan aktivitelerin en önemli etkini fiziksel olarak yetenek (denge, hız, koordinasyon, vb.) ve sağlıkla (vücut bütünlüğü, esneklik, vb.) ilgili fiziksel yararlar ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel olarak yapılan hareketler hayatımızın kalitesi için önemli bir etkidir. Hatta bu olay çocukların oyun oynarken ki yaptıkları hareketler bile fiziksel hareketleri ile bütünleşerek oyunlarını çıkarmaktadır. Büyüklükte ise belli fiziksel hareketler koşmak, yürümek, yüzmek ve atlamak gibi fiziksel fiiller hayat için önemlidir. İnsanlar için bu önemli fiziksel hareketlerin yararları ve bunlar için çıkan ihtiyaçları karşılanabilmesi için devlet bu konuda önemli değişim ve gelişimler gerçekleştirmektedir. Bunlar üzerine politikalar, rekreasyonel sporlar ve aktiviteler bu fiziksel yararları sağlamaya ve ihtiyaçları gidermeye yöneliktir (Gürbüz, 2006). İnsanların yaşamlarında hareketli olmaları fiziksel olarak sağlıklı olmak için ve vücutlarının normal kendi akışında devam etmesi için fiziksel hareketlilik çok önemlidir. Bizim ülkemiz ve diğer ülkelerde de sağlıklı bir toplum olabilmek adına gelişen teknolojinin sunduğu rahatlıklardan dolayı hareketli bir yaşam önemlidir ve teşvik edilmelidir. Spor ve rekreasyon aktiviteleri ile geliştirilebilecek davranışlar iletişim becerileri, davranışsal duygusal iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven ve diğ., 2022). Bunun sonucunda rekreasyonel etkinliklere fiziksel yararlar için önem vermek hem bireysel hem de toplumsal olarak önemlidir. Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, öğrencilere yönelik rekreasyon hareketi ve programlar öğrencilerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması üniversite öğrencileri için faydalı olacaktır (Çöpiür, 2020). Teknolojik gelişmelerin artışı ile birçok alanda makine ve robot kullanımının artması beraberinde insanların günlük hareketlerin de azalmalar meydana gelmiştir. Bunun sonucunda birçok hastalık da oluşmaktadır. Bu hastalıklardan ve hareketsiz yaşamdan kurtulmak için fiziksel etkinliklere ve rekreasyona ağırlık verilmelidir. Rekreasyonel aktivite olan spor bunun için hem kapalı hem de açık alanlarda gerçekleşen en güzel fiziksel yararlardır. İnsanların vücut yapısı gereği doğumuyla beraber gelişip büyüebilmesi için sürekli bir fiziksel aktiviteye ihtiyaç duyar. Bu yüzden sürekli fiziksel aktivite yapabilmek için rekreasyonel etkinliklere ihtiyaç vardır. Çünkü rekreasyonel aktiviteler fiziksel sağlığı korurken hem psikolojik hem de bundan kaynaklanan sosyolojik sorunları önlemede etkili olmaktadır (Kılıç, 2009).

1.2.2. Psikolojik Yeterlilik

Rekreasyonel aktivitelerin insanlarında hayatların fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak yararları vardır. İnsanlar psikolojik olarak mutlu, iyi oldukça çevresine ve topluma da yararları bulunmaktadır. Rekreasyon aktivitelerine katıldıkça insan psikolojik olarak iyi hisseder, suça eğilimi azalır, kendi ilgilerinin ve yeteneklerinin farkına varır, yaratıcılığı gelişir ve hem sosyal ortamda hem de iş ortamında entelektüelliği artar (Broadhurst, 2001). Kişilere rekreasyon aktivitesinin psikolojik yararlarından biride olumlu duygular geliştirerek, güç ve inançlarını en üst seviyeye çıkararak hayatlarından mutlu olmalarını sağlamaktadır. Rekreasyon aslında kişinin kendini keşfederek, kendini tanımaya yardımcı olur bunun sonucunda kişi kendini tanıyıp bildikçe yaşam kalitesi artar psikolojik olarak da daha iyi hissetmesine sebep olur (Frisch, 2006).

Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisinde de olduğu üzere fiziksel ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. İnsan öncelikle fizyolojik ihtiyaçları karşılamalı ki ardından psikolojik ihtiyaçlar karşılanabilsin. Bireyin kendine has talepleri ve bu talepleri giderecek belli başlı durumları söz konusudur. Bu durumlar insanı güdülemektedir. Bu güdüleri de insan rekreasyon gibi eylemlerde bulunarak ortadan kaldırmak istemektedir. Bu rekreasyonel aktiviteleri yapmak insanları tatmin eder buda insanlarda psikolojik rahatlama neden olur (Sarol, 2013). Rekreasyonel etkinlikler spor başlığı altında yapıldığında vücutsal olarak bazı hormonlar devreye girerek psikolojik olarak da yarar sağlamaktadır. Etkinlikleri belli bir süre yapmayı sürdürmek endorfin hormonunu salgılatır vücuda ve hormonun salgılanmaya devam etmesinin ardından serotonin hormonu yani mutluluk hormonu salgılanmaya başlar. Ardından bu hormonun salgılanması ile vücuttaki adrenalin artarak kalp hızlı ve güçlü şekilde atar. Bunların sonucunda vücuttaki stres ve endişe durumu azalır. Kısaca rekreasyon etkinlikleri vücuttaki hormonları etkileyerek psikolojik bir rahatlama oluşturur (Landers, 1997).

Rekreasyon etkinlikleri insanların hayat kalitelerini artırarak, kişilerin yeni bir çehre kazanmasını sağlayarak bireysel olarak mutlu olmasını ve haz almasını sağlar. Bunların toplamı bireyde özgüven geliştirerek kendine değer vermeye başlar ve bireysel gelişimini artırmak, hayallerini büyütmek ve hedeflerine ulaşmak adına kendini gerçekleştirmek ve geliştirmek için daha çok vakit harcar. Harcanan vakitler bireyin psikolojik olarak rahatlmasına ve hayattan tat almasına vesile olarak topluma daha yararlı birey olur. Bu da toplumun daha çabuk ve daha iyi bir şekilde gelişmesini destekler. Çünkü birey harcadığı vakitleri rekreasyonel amaçlı kurulmuş alanlarda ve tesislerde gerçekleştirecektir. Rekreasyonel amaçlı açılan alanlar hem bireylerin hem

de toplumun psikolojik ve fiziksel sağlığını artıracaktır. Yapılan deneyler ve araştırmalarda psikolojimizin ve fiziksel sağlığımızın iyi olması için hareketli bir hayatın olması gerektiğini söyler. Tüm bunlardan yola çıkarak rekreasyon aktiviteleri psikolojik olarak içten dışa, baştan ayağa kadar sağlıklı olmak için önemli bir olgudur (Schwarzenegger, vd., 2005). Aynı zamanda düzenli egzersiz, her yaşta ki bireylerin bağışıklık tepkisini güçlendirmektedir ve fiziksel olarak aktif bir yaşam tarzının oluşmasına sebebiyet vermektedir (Dokuzoğlu vd., 2022).

1.2.3. Sosyal Sağlık

Bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliğidir (şen ve Aktaş, 2022). İnsanooğlu sosyal olan varlıklardır dolayısıyla insanlar birbiri ile olan ilişkilerde ihtiyaçlar hiyerarşisinin alt basamağı olan fizyolojik ihtiyaçları değil, aynı sürede diğer basamaklardaki sevgi, ait olma, yalıtılmışlık ve yakınlık gibi bireyselden sosyale dönen ihtiyaçları da giderebilmelidir. O yüzden sosyalleşmek önemlidir ve rekreasyonel etkinlikler sosyalleşmek için güzel fırsatların oluşacağı ortamları oluşurmaktadır. Çünkü rekreasyon etkinlikleri insanın hayatında geçici değişikler meydana getirebileceği gibi kalıcı değişiklikler de getirir. Bu değişiklikler bireyi etkilediği gibi öncelikle yakın çevresi olan ailesini, dostlarını, arkadaşlarını, iş çevresini ve ardından bunların sonucunda toplumu etkileyerek toplumun gelişmesine katkı sağlamaktadır (Kaba, 2009). Spor ve rekreasyon etkinlikleri bireyde bir takım duygu, tutum ve davranışları etkilemektedir (şahin vd. 2020). Toplumsal yararlardan yola çıkarak rekreasyonun önemi büyüktür özellikle spor ile ilgili rekreasyon. Çünkü sportif rekreasyon hem bireysel gerçekteştirilebileceği gibi toplu bir şekilde de gerçekteştirilir. Teknolojinin gelişmesi haberleşmeyi artırırsa da aslında yüz yüze veya iletişim halinde olmayı geri plana atmıştır. Bunu aşabilmek ve sosyalleşebilmek için bizim rekreasyona daha çok ihtiyacımız vardır. şehirleşmenin artması, ekonomik gelirlerin düzelmesi geniş ve kalabalık aile yapısını çekirdek kendi halinde yaşayan aile yapısına dönüştürmektedir. Apartmanlarda toplu olarak yalnızlığı yaşar hale getirmektedir. Bunların aşıp insanların birbiri ile tekrar konuşma halinde olabilmesi için sosyalleşeceği alanlara ve durumlara yani rekreasyon alanlarına ihtiyaç vardır. Çünkü birey kendini rekreasyona verdikçe sosyalleşecek ve sosyalleşme artıkça toplumsal huzur, refah seviyesi de dolaylı bir şekilde artacaktır (Ekinci, 2017). Rekreasyona katılım birey için fayda oluştururken aynı zamanda dolaylı olarak topluma da katkı sağlar. Birey rekreatif aktivitelerle kendini geliştirdikçe toplumda gelişir. Bireyin rekreasyona katılımı yanlış ortamlara girmekten, yanlış ilişkiler kurmaktan

ve hatta suç işlemekten bile korumaktadır. Çünkü rekreasyon bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklı gelişimine katkı sağlar ve bireyin kişilik gelişimi olumlu şekilde etkilenir. Rekreasyon etkinliklerine katılan her yaştan insan hatta özellikle çocuklar ve gençler kişisel gelişimlerine uygun ortamlarda aktif olmalarından dolayı suç işleme oranları azalır. Hatta bu aktivitelerde süreklilik sağlayan ve başarılı olan gençler o yaş aralığının verdiği hormonal durumlara daha düzgün ve toplum kurallarına uygun şekilde hareket ederler. Çünkü bireyler boş kaldıkları zaman dilimlerinde toplumun onaylamadığı, çevresine ve kendine zarar verecek yollara sürüklenebilir. Bu yüzden rekreasyon aktiviteleri bireylerin ve toplumların hayatlarında önemli bir olgudur (Gulam, 2016).

Rekreasyonun geniş alanlara sahip etkinlik türleri mevcuttur. Bunlardan bir tanesi de parklardır. Parklar çocukların kişisel gelişimleri ve öğrenme becerilerini geliştirerek okul başarılarına da katkı sağlar. Planlı ve programlı olarak yapılan ve eğitim sistemini de içine alarak rekreasyon etkinlikleri çocukların okullar da işledikleri derslere katkı sağlamakta ve olumlu şekilde etki etmektedir. Rekreasyon aktiviteleri sadece okul başarısında katkı sağlamakla kalmamaktadır. Enerjilerini atarak sınıf ortamında çıkacak sorunları aza indirir. Sonuç olarak baktığımızda parklarda yapılan rekreasyon aktiviteleri dahi hayatımızda önemli bir yere sahiptir. Çünkü rekreasyon aktiviteleri insanların, çocukların ve gençlerin kendilerini geliştirerek toplumun huzur ve refahını artırır (Schwarzenegger, vd., 2005).

1.3. Rekreasyon Etkinliklerinin Sınıflandırılması

Rekreasyon etkinliklerinin tasnif edilmesi; rekreasyonun fonksiyonlarına veya rekreasyon ölçütlerine göre şekil almaktadır (Kartal, 2015). Her birey farklı olduğu gibi bireyin talepleri, beklentileri ve gayeleri de farklıdır bu yüzden her bireyin rekreasyon fonksiyon ve ölçütleri de farklılık oluşturur (Bedir, 2016). Sonuç olarak rekreasyon kavramı bir çok unsurdan ve detaydan oluşmaktadır bu da rekreasyonun kavramının sınıflandırılmasını zorlaşmaktadır (Ekinci, 2017). Bireylerin amaçları, istekleri ve hedefleri kendileri gibi farklılık gösterir. Rekreasyon etkinlikleri de bu durumlar çevresinde gerçekleşir ve bunların sonucun da bu durumlara hizmet eden rekreasyon etkinlikleri genişleyerek şekillenmiştir. Rekreasyon etkinlikleri sınıflandırılırken bireyin amaç, istek ve hedeflerinin dışında rekreasyonun da kendine göre sınıflandırılması mevcuttur. Bu durum amaçlarına göre, özel işlevlerine göre ve çeşitli kriterlerine göre diye üçe ayrılmıştır (Karaküçük, 2014).

1.3.1. Amaçlarına Göre Rekreasyon

Amaçlarına göre rekreasyon 6 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

- Turizm amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri.
- Dinlenme amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri.
- Toplumsal amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri.
- Kültürel amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri.
- Sportif amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri.
- Sanatsal amaçlı yapılan rekreasyon aktivitesi (Karaküçük, 1999).

Turizm amaçlı yapılan rekreasyon aktivitesi: Bireylerin yaşadıkları yerden, yoğun iş temposundan uzaklaşmak, dinlenmek ve farklı yerler görmek adına hem ruhen hem de bedensel bir şekilde başka bir ortama gitme amacıyla yapılan aktivitelerdir. Dinlenme amaçlı yapılan rekreasyon aktivitesi: bireyin özel hayatında, iş hayatında veya toplum hayatında yaşadığı sorumluluklarından bir süre de olsa kurtulmak için ya da hayatında ki sürekli monoton durumlardan kaçarak hem psikolojik hem de bedenen kendini iyi olma durumuna getirip stres ve baskıdan kurtulmak için yapılan aktivitelerdir (Taşkıran, 2018). Toplumsal amaçlı yapılan rekreasyon aktivitesi: Teknolojinin ve şehirleşmenin getirdiği bireyselliği ortadan kaldırmak adına diğer bireylerle ilişki kurma, arkadaş edinme, sosyalleşme ve grup etkinliği yapmak için katıldığı konser, festival, tiyatro ve sportif rekreatif aktivitelerdir. Kültürel amaçlı yapılan rekreasyon aktiviteleri: Eski çağlardan günümüze ulaşan tarihsel amaçlı bırakılan bir çok eserler mevcuttur. Tarihsel açıdan önemli olduğu kadar genel kültür adına veya kültürel olarak kendini geliştirmek için bu eserleri görmek, öğrenmek adına o dönemi daha yakından öğrenmek ve o dönem ile ilgili daha fazla bilgilenmek için yapılan gezileri de bu aktivite içerisine alınmaktadır. Sportif amaçlı yapılan aktiviteler: Bireylerin her şeyi makine ve robotların yaptığı günümüz dünyasında gerek psikolojik gerek ise fiziksel sağlığını korumak için hem fiilen faaliyet göstererek hem de fiilen faaliyet göstermeden bir seyirci, yönetici konumun da katıldığı futbol, basketbol, voleybol, hentbol, tenis, vb. oyunları oynamak. Bulunduğu konumun avantajlarını kullanarak doğa yürüyüşü, sahilde yürüyüş, yüzme, dağa tırmanma ya da kamp kurma gibi rekreatif faaliyetleri gerçekleştirmek için yapılan aktivitelerdir. Sanatsal amaçlı yapılan rekreasyon aktivitesi: Bu aktivite 7' den 70' e herkesin katılımının olabileceği bir etkinlik türüdür. Bireylerin kendilerini geliştirmek, yeteneklerini keşfetmek, ilgi alanlarına vakit ayırmak için ve bilgi seviyesini artırıp kendini gerçekleştirme adına yapılan bir rekreasyon aktivitesidir. Aynı zamanda bu aktiviteler el emeği

olacak seramik, ahşap boyama, dikiş-nakış, oymacılık ve çömlekçilik örnek verilirken fiilen katılmadan izleyici olarak sergi, bale, opera türü sanatsal olarak yapılan aktivitelerdir (Demirdağ, 2019).

1.3.2. Aktivitelerin Yapılma Özellikleri

Açık alan rekreasyonu: Doğal, havadar ve açık alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerdir. İnsanlar bu aktiviteler sayesinde hem tabii alanların imkanlarından yararlanarak psikolojik ve fiziksel olarak yenilenme yaşayıp bireyin hayatını düzenlemeye yardımcı olur. İnsanların bu etkinlikleri yapmasının sebebi monoton hayatından sıkıcılığundan uzaklaşmak için macera hevesi, tabiat ile iç içe olarak şehir hayatından uzaklaşarak yeni heves ve heyecanlar yaşamaktır. Ayrıca bu etkinliklerle yeni ilgi alanları bularak entelektüel bir hayatın isteği de mevcuttur (Yağcı, 2015). Açık alanlarda yapılan rekreasyon aktiviteleri spordan sanata geniş bir etkinlik yelpazesinin içinde olan hem aktif hem de pasif olarak katılımları gerektiren aktiviteleri çevrelemektedir. Bu etkinlikleri rafting, kayak, doğa yürüyüşü, sergiler, festivaller, konserler, kampçılık, izcilik ve avcılık olarak bazılarını örnek verebiliriz. İnsanlar bu aktivitelerle katılarak yeteneklerinin farkına varır, ilgilerini keşfeder, bireysel olarak kendini mutlu edecek ortamları belirler, sosyalliği artar, benlik saygısı artar, kendini geliştirme ve gerçekleştirme yolunda ilerleyerek rekreasyonun faydalarını fark eder (Hacıoğlu, vd., 2009). Kapalı alan rekreasyonu: Bu rekreasyon türü açık alan rekreasyon türünün aksine tabii ortamların dışında devlet tarafından desteklenen veya özel olarak yapılan işletmelere ek olarak ev veya başka kapalı ortamlarda düzenlenen bir aktivite cinsidir. Bunlara örnek verecek olursak spor salonları, kongre merkezleri, sinema salonları, tiyatrolar, müzeler, sosyal kulüpler ve özel ya da halk eğitim merkezlerinde verilen kurslardır

1.3.3. Etkinliklerde Bulunma

Aktif (etken) rekreasyon: Kişisel veya toplu olarak yapılan ve özel işletmeler, kurslar, ortamlar ya da özel donanımlar gerektiren bir şekilde yapılan etkinliklerdir. Etken bir şekilde yapılmakta olan rekreatif faaliyetler bireyin diğer insanlarla sosyalleşmesini sağlar. Bu aktiviteler sportif ve entelektüel olarak yapılan kayak, tenis, golf gibi bireysel olan ya da basketbol, voleybol, futbol gibi takımla birlikte olanlardır. Etken rekreasyonun hem ülkeye hem de bireysel olarak kişiye katkıları mevcuttur. İnsanlar bu etkinliklere katılarak psikolojik olarak rahatlama sağlarken bedensel sağlığının korunmasını sağlar. Birey sağlıklı ve mutlu oldukça diğer insanlarla iletişimi de iyi olur buda toplumsal huzuru artırır. Ayrıca bu etkinliklerin yapılacağı alanlar ülkenin ekonomisine de katkı sağlayarak ülke gelişimine, refah ve

huzuruna katkı sağlar. Aktif rekreasyon da aktivitelerin yapılması için belli başlı mekanlara ihtiyaç vardır. Bu mekanlarının yapımı hem yapılacağı yerin gelişmesini, orada yaşayan bireylerin bilinçlenmesini sağlar hem de yöresel ekonominin gelişip büyümesini, o şehrin reklamı yapılarak ilgi çekmesini ve turizm faaliyetlerinin artmasını da sağlamaktadır. Pasif (edilgen) rekreasyon: aktif rekreasyon gibi özel tasarım ortamlar olmasına gerek olmayan pasif rekreasyon topluluklarla piknik yapma, yüzme, balık tutma, at binme, fotoğraf çekme, tarihi alan gezisi yapma ve yürüyüş gibi etkinliklerden oluşur. Pasif ve aktif rekreasyonun ortak yönleri vardır. Bunlar ülke ekonomisini geliştirip katkı sağlama, bireylerin ruhsal olarak iyi hal durumunda olmasını sağlayacak faydaları mevcuttur (Güzel, vd., 2021).

1.3.4. Katılım Durumu

Bireysel Rekreasyon: İnsanların açık veya kapalı ortamlarda kişisel olarak yani ferdi bir şekilde yaptıkları etkinlikleri kapsamaktadır. Kendi yetenek ve ilgilerine göre kitap okuma, film-dizi izlemek, spor yapmak, dans etmek, vb. gibi etkinlikleri örnek vererek çoğaltılabilir (Hazar, 2003). Grup Rekreasyonu: Bu rekreasyon türü de aslında bireysel rekreasyon türünün birden fazla kişiyle yapılmasıdır. Yani insanların iş saatleri ve sorumlulukları dışında kalan vakitlerde dostlarla ya da bu etkinlikleri profesyonel yapanlarla açık ya da kapalı ortam fark etmeksizin yapılmasıdır. Farklı sportif aktivitelere aktif ve pasif olarak katılmak, gezilere, takım oyunlarına, konserlere katılım sağlamak amaçlı örnek verilebilir. Grup rekreasyonu bireylere kendini geliştirme imkanı verirken aynı zaman da özgüven sağlar bu özgüven katılacağı ortamlarda kendini ön plana çıkararak sosyal bir çevre edinerek toplumun aktif bir parçası olmasını sağlarken aynı zaman da o grup ile birlikte aynı düşünce, duygu durumunda olması bireyin bir yere ait olmanın güvenini kazandırmak gibi faydalar sağlamaktadır (Sevil, vd., 2012; Gül, 2014). Bireyin rekreatif aktivite eğilimleri ile kendini yeniden değerlendirmesi, sahip olduğu becerilerin farkına varması ve diğerleriyle kendisini kıyaslama yaparken başkalarında görülen farklı becerileri de deneyimleme fırsatı yakalamasıdır (Yılgin, 2022).

1.3.6. Yerel Sınıflamaya Göre Rekreasyon

Ulusal ve Uluslararası Rekreasyon: Her insanın kendine özgü özellikleri, ilgileri ve seçimleri olduğu gibi her ülkenin de kendine özgü rekreasyon aktiviteleri mevcuttur. Yurt içinde yaşayan vatandaşların, devlette veya özel sektörde çalışan insanların katıldıkları ve yaptıkları aktivitelere ulusal ve uluslararası rekreasyonu göstermektedir. Her ülkenin kendine özgü yaşayış tarzlarına, dinlerine ve hatta dillerine göre dahi bu rekreasyon aktivitesi

değişkenlik gösterebilir. Aslında buradan insanların yaşadıkları yerler ve kültürü rekreasyon aktivitelerini etkilediği görülmektedir (Ulutaş, 2019).

Kentsel Rekreasyon: Kentlerde bulunan insanların açık veya kapalı ortamlarda ve istedikleri vakitlerde erişebilecekleri, günlük işlerin yorgunluğundan ve şehrin yoğunluğundan uzaklaşabilecekleri kısa süreli etkinliklerdir. Eğlence amaçlı mekanlarda yapılan sportif aktivitelerde de alınan hizmetin kalitesi önemlidir. Kalite kavramı müşterilerin beklentilerinin olumlu yönde aşılması gibi sürekli olarak standartları yükselen bir değere dönüşmüştür (Gülnar, 2021). Bu değerler kapsamında rekreasyonel aktiviteler spor salonlarında ki kondisyon aletlerini kullanma, bisiklete binmek ve yürüyüş yapmak parklar, bahçeler, sinema ve tiyatrolara gitmek gibi etkinlikler örnek verilebilir. **Kırsal Rekreasyon:** Şehirlerden uzak tabiatıyla insanları çeken güzel ve huzurlu ortamlarda yapılan rekreasyon türüdür. Kırsal alanlar doğayla iç içe olmasından kaynaklı doğal güzellikleri bozulmamış ve kirletilmemiş yerlerdir. Etkinlikler kapsamında bu doğallığa zarar verilmeden ama tanınmasına da vesile olarak yürüyüş, kamp, sporlar yaparak rekreatif farkındalık oluşturulabilir. Kırsal rekreasyon insanların şehrin gürültülü, stresli ve yorucu havasından kaçmak için uzun ve kısa süreli yapılabilen hem o kırsal mekanı tanımak hem de tanıtmak için önemli rekreasyon alanlarıdır (Sevil, 2012).

1.3.7. Katılımcıların Yaş Grupları Açısından Rekreasyon Çeşitleri

Her birey farklı özelliklere sahip olduğu gibi her bireyin farklı yaşlarda ilgi alanları ve özellikleri farklıdır. Çünkü bireylerin yaş aralığı değiştikçe sorumlulukları, çevresi, arkadaşları, ilgileri, merakları ve ihtiyaçları da değişmektedir ki doğal olarak her yaşın getirdiği rekreasyon aktivitesi de yaşlara göre değişmektedir. Bundan dolayı gelişim dönemlerine ayırdığımız insanları çocuk rekreasyonu, genç rekreasyonu, yetişkin rekreasyonu ve üçüncü yaş rekreasyonu diye sınıflandırılmaktadır (Hazar, 2003).

Sonuç

Rekreasyon aktiviteleri ve sportif faaliyetler bireyler için hayati önem taşımaktadır. Teknolojinin ilerleyerek boş zamanın artması ile birlikte insanlar yeni ilgi alanları keşfederek şehrin kalabalık, stresli ve yorucu hayatından uzaklaşmak istemektedirler. Çünkü günlük ihtiyaçlar ve iş hayatımız rutinleşerek bizi monoton bir yaşama sevk etmektedir. Bunun içinde bireyler farklı zamanlarda ve alanlarda farklı etkinlikler arayışına girmektedirler. Bireyler sosyal medya aracılığıyla daha eğlenceli, heyecanlı, zevkli ve kaliteli ilgi alanlarını keşfederek sıradanlığın dışına çıkmak istemektedirler. Hem bu sebeple hem de insanlar iş hayatının stresinden az da olsa kaçabilmek adına

sadece yaz aylarında değil kış aylarında da tatile çıkmaktadırlar. Bu bizi son zamanlar da artan kış sporları aktivitelerine yönlendirmektedir. Ülkemizin coğrafi konumu itibarı ile dağlık, engebeli ve eğimli alanlar kış sporlarının yapılacağı en güzel mekanlardır. Artan ilgi ve talepler üzerine bu alanlarda hem kış sporları hem de rekreasyonel etkinlikler için kaliteli ve nezih tesisler gün geçtikçe artmaktadır. Bu artış doğal olarak etkinlikleri ve hizmetleri çeşitlendirirken de maddi durumuna göre her bireyin bu rekreasyon aktivitelerine katılımını kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak toparlamak gerekirse hayatın sorumluluklarından, şehrin sıkıntı ve stresinden bunalan her insanın kafa dağıtmaya, ortamdan uzaklaşıp yenilenmeye ihtiyacı vardır. Rekreasyon etkinlikleri ve sportif aktiviteler bunlar için en önemli alanlardır. Çünkü bireyler bu aktivitelere katıldıklarında hem bedensel sağlıklarını korurken hem de psikolojik olarak sağlamlaşmaktadır. Bundan dolayı aile ilişkilerinde, sosyal ve iş ilişkilerinde daha pozitif, yapıcı ve sağlıklı iletişim kurarak hem kendilerinin hem de yaşadıkları toplumun huzur ve refah seviyesini artırarak dünya barışına da katkı sağlarlar. Özetlemek gerekirse rekreasyon ve spor aktiviteleri birey, toplum ve dünya için büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Ağduman, F. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Motivasyon Ve Tatminlerinin İncelenmesi (Master's Thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Bedir F. (2016). Boş Zaman (Rekreasyonel) Aktivitelerinin Stresin Üstesinden Gelebilmeye Rolünün İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,
- Broadhurst R. (2001). Managing Environments For Leisure And Recreation, Gbr, RoutledgePublishing, London.
- Cushman, Grant And Laidler ,Allan (1990). Recreation, Leisure And Social Policy, Occasional Paper, New Zealand.
- Çevik, A., & Ünal, H. (2018). Semiological analysis of sports related advertisements featured on Tv or Online. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS*, 4(1), 26-38.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 784-790.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, Akademisyen Kitabevi, karaman.
- Çoruh Y. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri Ve Rekreasyonel
- Dalkılıç, G. (2017). Otel İşletmelerinde Rekreasyon Ve Boş Zaman Değerlendirmeleri: Yönetimsel Bir Yaklaşım. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Otel Yöneticiliği Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Demirdağ Ş.A.(2019). Otel İşletmelerinde Rekrasyonel Liderliğin İş Etiğine Etkisi.
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 644-653.
- Ekinci N. (2017). Üniversite Katılımcılarının Rekreasyonel Etkinlikler Hakkındaki Farkındalıklarının Araştırılması. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi Kartal,
- Erturan, E.E., Şahin, M.Y. (2003). “Üniversitelerdeki Doğa Sporları Örgütlerinde Üyelerin Katılım Nedenleri ve Beklentilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma, Güdak Örneği”, I. Gençlik Boş Zaman Ve Doğa Sporları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, (Editör: Tekin Çolakoğlu, E. Esra Erturan), 174- 186, Ankara, 2003).
- Frisch M, 2006. Quality Of Life Therapy: Applying A Life Satisfaction Approach To Positive Psychology And Cognitive Therapy, Hoboken, Nj: John Wileyand Sons.

- Gulam A. (2016). "Recreation- Need and İmportance İn Modern Society" International Journal Of Physiology, Nutrition and Physical Education, 1(2), S. 157-160.
- Gurbuz B. (2006). Kentsel Yaşam Sürecinde Rekreatyone Katılım Sorunları. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Gülner Ü. (2021). Name Of Modern Management: Total Quality, Selcuk University Journal Of Social And Technical Researches Volume: 19, P. 62-74.
- Güven F, Yılmaz A, Şahin H.M. (2022). Examination of disadvantaged children's communication skills with sports branches, Turkish Journal of Kinesiology, 8,4, 122-131.
- Güzel, E., Güven, Ö. Ü. F., Danışman, Y., Aktaş, Ö. Ü. S. Rekreatyon Liderlik Türlerinin Gaziantep Halkının Rekreatyon Aktivitelerine Katılımları Üzerine Etkisi.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. Ve Dinç, Y. (2009). Boş Zaman Ve Rekreatyon Yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hazar, A. (2003). Rekreatyon Ve Animasyon. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hudson, S. (2003). Winter Sport Tourism. In S. Hudson (Editor), Sport And Adventure Tourism (Pp. 89-124). New York: The Haworth Hospitality.
- Jensen R.Clayne, Guthrie P. Steven (2006). Outdoor Recreation İn America, Humankinetics, America.
- Kaba İc. (2009). Türkiye'deki Üniversitelerde Kampüs Rekreatyonu'nun Mevcut Durumu Ve Kampüs Rekreatyon Modellemesi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Karaküçük S. (2014). Rekreatyon Boş Zaman Değerlendirme, Gazi Kitabevi Yayını, (Geliştirilmiş 7. Baskı) Ankara.
- Kılıç, M. "Rekreatyonun Yararları", [Http://Sosyologum.Com/Esder Makale34-1-60-Rekreatyonun_Yararları](http://Sosyologum.Com/Esder_Makale34-1-60-Rekreatyonun_Yararları), (Et: 21.01.19), 2009, S. 1.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doymu Üzerindeki Etkileri İlker, Anatolia Social Research Journal 1 (1).
- Koşan, A. (2013). Kış Sporları Turizmi – Kayak Turistlerinin Kış Turizm Merkezlerini Algı Ve Değerlendirmelerine Ait Bir Araştırma (Palandöken'De Bir Uygulama). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (2): 293-324.
- Landers, DM. (1997). The İnfluence Of Exercise On Mental Health. President's Council On Physical Fitness And Sports Research Digest, 2(12).
- Sarol H. (2013). Uyarlanmış Rekreatyone Fiziksel Aktivitenin Otizmli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

- Schwarzenegger A., Chrisman M., Colemanruth. (2005). *The Health And Social Benefits Of Recreation: An Element Of The California Outdoor Recreation Planning Program*, California State Parks, California California: Printed In Sacramento
- Sevil, T. (2012). Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi, Açık öğretim Fakültesi Yayını Eskişehir. Ünite 1, 3, 5)
- Şahin, H. M., Yılğın, A. ve Şahin, E. (2020). Yüzme Aktivitesi Sonrası Çocuklarda Sosyal Fobi Durumunun Araştırılması. *Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 791-798.
- Şen, H.F, Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Taşkıran, B. (2018). Rekreasyon Eğitimi Alan Bireylerin Liderlik Becerileri İle Otorite Tercihlerinin İncelenmesi. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Batman.
- Tütüncü, Ö. (2008). Rekreasyon Yönetimi'ne Yönelik Üniversite Düzeyinde Bir Müfredat Geliştirme Önerisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19 (1), 93-103.
- Ulutaş AE. (2019). Serbest Zaman Ve Rekreasyonun Mutluluk İle İlişkisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yağcı, P. (2015). Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı Lisans Düzeyinde Rekreasyon Bölümü Müfredatlarının İncelenmesi Ve Örnek Müfredat Çalışması, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir
- Yetim, G. (2014). Boş Zaman İlgileniminin Boş Zaman Tatmini Ve Sadakati Üzerine Etkisi: Eskişehir'deki Fitnes Merkezleri Üzerine Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılğın, A. (2022). *Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar*. Efe Akademi Yayınları.
- Yılğın, A., Alpullu, A., & Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.

Günümüz Yüzylında Rekreyasyon ve Sporun Faydaları

Hüseyin Fatih Şen¹

Samet Aktaş²

Özet

Bu çalışma günümüz yüzylında rekreyasyon ve sporun faydalarını ortaya koyarak gelecekte yaşamımızda spora katılım ve rekreyasyon aktivitelerinin artırılmasının önemini vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Fiziksel aktivite ve sporun nüfusun refahına potansiyel ve incelikli katkısına ilişkin bir anlayış geliştirmeye devam edilmesi belirtilmektedir. Araştırmalar, rekreasyonel fiziksel aktivitenin, diğer fiziksel aktivite ve spor alanlarının ötesinde refah için ek bir faydası olabileceğini göstermektedir ayrıca diğer rekreasyonel fiziksel aktivite biçimleri ile karşılaştırıldığında benzersiz faydalara sahip olabileceğini göstermektedir. Spor, sağlık üzerindeki etkileri açısından iki ucu keskin bir kılıçtır. Olumlu etkiler, öncelikle çoğu sporun ana parçası olan fiziksel aktivite ile elde edilir. Spora katılım ve egzersizin, depresif belirtiler ve kaygı veya stresle ilişkili hastalıkları hafifletmede ve fiziksel gelişimde önemli olumlu etkileri vardır ayrıca sportif faaliyetlerin fiziksel aktivite yapan kişiyi psikolojik olarak moral ve motivasyon açısından yükselttiği, ruhsal rahatsızlıklardan uzaklaştırarak psikolojik iyilik hali sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Sonuç olarak, eğer kişisel kapasiteler, sosyal durum ve biyolojik ve psikolojik olgunlaşma dikkate alınırsa spor yer ve zaman sınırı olmadan her zaman faydalıdır.

1. GİRİŞ

Yeni yüzyılla birlikte modern teknoloji, artan tatil süresi, esnek çalışma programları ve erken emeklilik sayesinde birçok insan, tarihimizin herhangi bir döneminde olduğundan daha fazla dinlenme ve boş zaman

1 Doktor Öğretim Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, Doğanhisar Meslek Yüksekokulu, huseyinfatihsen1983@gmail.com, Orcid: 00000003-0279-0520

2 Dr. Öğretim Üyesi, Batman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, samet.aktas@batman.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6857-2599

geçirmeye başlayabilmektedir. Bugün insanlar boş zamanlarını paten kayma, snowboard ve büyükbabalarımızın hayal bile edemeyeceği yelken vb, gibi eğlence aktiviteleri yaparak geçiriyorlar. Boş zamanlarımızda neler yapmaktan hoşlanırsınız? Ev işi mi? Kütüphanede araştırma mı? Evdeki sehpayı boyamak mı? Market alışverişi mi? Boş zamanımızı nasıl geçirmek istediğimizi düşündüğümüzde genellikle aklımıza “dinlenme” adı verilen aktiviteler yapmak gelir. Yürüyüş, golf, tenis ve kampaçılık, insanların boş zamanlarında yapmaktan hoşlandıkları eğlence etkinlikleridir.

Çoğu insanın kafasında, rekreasyon ve boş zamanın kullanımını eşanlamlıdır. Bununla birlikte, rekreatif olmayan birçok boş zaman kullanımının da var olduğunu kabul etmek önemlidir. İnsan doğası gereği dinlenmeye meyilli bir tabiata sahiptir. Dinlenme dendiğinde birçok kişinin aklına hiçbir aktivitede bulunmadan oturmak ya da yatmak gelse de aslında insanın doğası ve vücut yapısı bu şekilde bir dinlenmeye odaklı değil de temelinde hareketlilik olan bir dinlenme şekline meyillidir. Oysa ki dinlenmek zevk aldığı şeyleri yapmak olarak da tanımlanabilir. Her bireyin doğası farklıdır bazıları sınırsız eğlenmekten hoşlanırken bazıları çalışmaktan hoşlanır. Bu süreçte, çalışmak bireylerin doyuma ulaşmasına yol açmaktadır. İş doyumu, tatminin bir göstergesi olarak kabul görmektedir (Gülнар, 2015). Çalışmak ve hareketlilik insanın doğasında vardır. Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyum düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir (Kılıçman ve diğ., 2022). Çalışmaktan yeterli doyumu elde eden bireylerin eğlenmeye yönelmeleri boş zaman aktivitelerine katılmaları da doğaları gereğidir. İşte tam bu noktada Türkçeye eğlencin diye karşılık bulan rekreasyon faaliyeti devreye giriyor. Çünkü insanlar keyif vermeyen dinlenmelerde de sıkılabilir hatta yorulabilir de. Hal böyle olunca dinlenmenin de keyif verenini tercih eder, sonucunda da eğlenmiş ve gerçek anlamda dinlenmiş olur. Eğlencin anlamına gelen rekreasyon söz konusu olunca insan aklına ilkin boş zaman gelir ve tam da bu noktada zaman kavramının üzerinde durmak gerekir (Karaküçük, 2016).

1.1. Zaman

Günümüzde çok fazla önem atfedilen zaman nedir? Bakıldığında birçok araştırmacının zaman ile ilgili birbirinden farklı tanımlamalar yaptığını görülmektedir. Zaman hayattır, diye tanımlamış Baltaş ve zamanı boşa geçirmek hayatı boşa geçirmektir diye de eklemiştir (Baltaş, Baltaş, 1987). Zaman, kişiden kişiye farklı bakış açılarına göre anlam kazanan göreceli bir kavramdır (Çevik vd., 2021). Alaylıoğlu ve Oğuzhan ise zamanı olayların birbirini izlemesine bakarak zihinde yaratılan ve yine olayların içinde sürüp gideceği düşünülen, başı sonu belli olmayan soyut kavram olarak

tanımlamışlardır (Alaylıoğlu & Oğuzhan, 1968). Aslında zaman dediğimiz şey, dünyanın hem kendi eksenini etrafında dönüşüyle oluşan gece ve gündüz ile yine dünyanın aynı zamanda güneşin etrafındaki dönüşünü yaparken kendi etrafındaki dönüşünü üç yüz altmış beş kere tekrar etmesiyle oluşan yıl diye tanımladığımız kavramlardan ibarettir. Gerçekte geçmişten geleceğe doğru olayların ardı ardına gelmesi ve anıların birikmesi ve arzu ve isteklerin sürekli sabit bir harekete sahip saate bağlı kalarak gerçekleşmesi şeklinde biliniyor olsa da insanlar arasında psikolojik olarak farklı algılanabiliyor. Örneğin sınavda olan bir öğrenci için çok çabuk geçen dakikalar dışarıda bekleyen anne babalar için aynı dakikalar bir türlü geçmek bilmez (Karaküçük, 2016).

Zamanı yönetmek de en az zaman kadar önemli bir husustur. Her şeyden önce zaman yönetiminin ciddi anlamda bir eğitim işi olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Bu daha okulöncesinden başlayarak bir insanın eğitim hayatı boyunca devam eder ve bu süreç içinde şekillenir. Bir yandan anne babaların bu konudaki rolü de son derece önemlidir. Zamanı iyi yönetebilmek insana birçok yönden fayda sağlayabilir. İyi planlanmış bir zaman yönetimi; insanı, çalışma hayatı başta olmak üzere sosyal aktiviteler, eğlenme ve dinlenmeye kadar hem fizyolojik hem de psikolojik yönden son derece rahatlatır. (Karaküçük, 2016). Zamanı iyi yönetmek ve kullanmak için öncelikle bireyin kendisini iyi tanıması önemlidir. En başta hedef ve amaçlarını iyi belirlemiş olmalı, neyi ne yapacağını iyi bilmelidir. Ayrıntılarda zaman kaybetmeyip bir işi en kısa zamanda nasıl yapacağına odaklanmalıdır.

Zaman, kullanım bakımından iki bölüme ayrılır.

a. Çalışma, yani iş zamanı

Zamanın bu dilimi, mesai dediğimiz kısım ile beraber işe hazırlık ve planlama için kullanılan bölümdür. Bununla beraber mesai saatleri dışında mesleki çalışmalar için kullanılan zaman dilimi de bu bölüme dâhil edilir.

b. Çalışma, yani iş zamanı dışında kalan serbest zaman

Bu zaman diliminin içinde yemek, uyku ve insanın varoluşsal amacına hizmet etmek için kendini geliştirmek için kullandığı zaman dilimidir. Bu zaman dilimi içinde bütün bunlardan ayrı olarak bulunan bir bölüm daha var ki işte buna boş zaman denilir. İşte bu boş zamanı değerlendirmek ve anlamlı kılmak için yapılan etkinliklere rekreasyon faaliyetleri diyoruz. (Karaküçük, 2016).

1.1.1. Boş Zaman

Rekreasyon ile ilgili yapılacak her çalışmanın en başında düşünülmesi gereken husus hiç kuşkusuz boş zaman hususudur. Bunun temel sebebi ise rekreasyon faaliyetinde bulunacak insanların kendine boş zaman ayırabilen

insanlar olduğu gerçeğidir. Çünkü rekreasyon dediğimiz faaliyet boş zamanı verimli kullanma faaliyetidir. İnsanların geçimini sağlamak için veya herhangi bir değer ürettikleri çalışma zamanlarının dışında kalan ve kendi fizyolojik ve psikolojik rahatlamaları için kullanabilecekleri zaman dilimi boş zaman olarak tanımlanır. Boş zaman denilince birçok kişinin aklına ilkin boşa geçen zaman gelse de aslında öyle değildir. Boş zaman kavramıyla kast edilen, hayatın rutin işleyişi dışında bireyin hayatını anlamlandırması ve bu hayattan keyif alarak yaşayabilmesi için kendine ayırdığı zaman dilimidir (Karaküçük, 2016). Spor faaliyetleri duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılğın vd., 2022).

1.2. Rekreasyon Alanları

Rekreasyon faaliyetleri organizasyonları toplumda yer alan bütün insan kesimlerinin katılmasına imkan verebilecek, kişilerin bu faaliyetler kolaylıkla dahil olabileceği ve kendini tanıyarak deneyimler elde edebileceği yerler oluşturulması gerekmektedir (Süpürgeci, 2019). Bir alanın rekreasyon alanı olarak tespit edilebilmesi için bazı kriterleri peyzaj mimarı, şehir planlama uzmanlarının düşünceleri göz önüne alınmaktadır. Bu bağlamda rekreasyon alanlarının rekreasyon etkinliklerinde kullanılabilmesinin uygunluğu anlamında bazı öncelik kriterleri bulunmaktadır. Bu kriterler; bitki mevcudiyeti, etkinliklerde ulaşım, arazi yapısının eğimi, su imkânı, drenaj, yağış miktarı, sıcaklık, erozyon ve yükseklik durumu olarak sıralanabilir (Gökçer ve Bilgili, 2014).

Şehirler günümüzde hangi amaçla kurulmuş olursa olsun genel olarak büyük çoğunluğu toplumda yaşayan insanların dinlenme, yaşama, eğlenme ve çalışma faaliyetlerini gerçekleştirebilmelerine olanak sağlayan kısımlar ve alanlar yer almaktadır. Bahse konu bu yerler fonksiyonlarına göre yaşam alanları, alış-veriş ve iş yerleri, sanayi alanları, ulaşım yerleri, sosyal kompleksler, rekreasyon alanları ve tabii alanlar olarak sınıflandırılabilir (Gül ve Küçük, 2001).

1.3. Rekreasyon Etkinlikleri

Rekreasyon faaliyetleri pasif veya aktif, grupsal veya bireysel, genç-yaşlı, erkek-kadın, açık ya da kapalı yerlerde belirli olmayan zaman dilimlerinde gerçekleştirilebilecek faaliyetler olması nedeniyle bireylerin, eğlenme, dinlenme ve yenilenmelerini sağlayan geniş bir kapsam alanına sahip her kesin daima ve her alanda faydalanabileceği faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, rekreasyonel faaliyetlere katılarak gerçekleştiren bireyler kendilerini tanımlayabilme, yaratıcı güçlerini açığa çıkarma ve yenileme,

girişimciliğini artırma, beden ve ruh sağlığını muhafaza etme imkânı bulmaktadır. Bu nedenlerden dolayı topluma serbest/boş zamanlarını verimli bir şekilde harcamalarını sağlayacak faaliyetler sunmak ülkemiz açısından zorunlu bir gereksinim olarak görülmektedir (Ağılönü ve Mengütay, 2009). Bireyin rekreatif aktivite eğilimleri ile kendini yeniden değerlendirmesi, sahip olduğu becerilerin farkına varması ve diğerleriyle kendisini kıyaslama yaparken başkalarında görülen farklı becerileri de deneyimleme fırsatı yakalamasıdır (Yılgin, 2022).

Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında, dikkate alınan prensip, bireyin rekreasyon etkinliklerine dahil olmasına neden olan amaçlar, talepler ve hazlar olması gerektiği ifade dilmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında deneyim sahibinin nitelikleri, amacı, yeri gibi hususların önemli rolü bulunmaktadır. İfade edilen bu sınıflandırmada dikkatten kaçırılmaması gereken husus, gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin fazlaca sınıflandırmaya sahip olacağını ifade etmektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse, golf ve kayak vb. faaliyetler açık alan rekreasyon etkinliği olduğu gibi aynı zamanda sportif rekreasyon grubuna da girmektedir. Bunun sebebi rekreasyonun çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumdan dolayı kesin olarak rekreasyon etkinliklerini bir sınıflandırmasını yapmak zor görünmektedir (Öztürk, 2018).

1.4. Spor Nedir

Spor, kişinin fizyolojik ve psikolojik ruh halini iyileştiren, toplum içindeki hareketlerini düzenleyen, zihinsel ve motor olarak belli bir düzeye ulaşan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir gerçekliktir. Diğer bir ifadeyle spor, insanın fikir, ruh ve beden olarak gelişmesini, içinde denge ve sosyalleşmesini sağlayan bir gerçekliktir (Yetim, 2015). Bireylerin sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmeleri için gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanması, öğrencilere yönelik rekreasyon hareketi ve programlar öğrencilerin sosyo ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak planlanması üniversite öğrencileri için faydalı olacaktır (Çöpür, 2020). Antrenörler ve spor psikologları gibi sporla ilgilenen kişi ve kuruluşlar, sporda sürekli başarı elde etmek isterler ve bunu bireylerin yeteneklerini sergilediği spor müsabakaları ile gösterirler. Sporun dünya çapında bir tanıtım ve reklam aracı haline geldiği günden bu yana rekabet duygusu da aynı oranda artmıştır. Dünya ülkeleri kendilerini temsil eden sporcuların başarısı için büyük bütçeler ve devlet politikaları uygulamaktadır (Çam, 1990). Spor, modern toplumların en yaygın ve etkili sosyal kurumlarından biridir. Spor, birbirine bağlı sektörleri etkileme gücünü kullanarak, büyük ölçekli bir endüstri haline dönüşmüştür (Çevik ve Ünal, 2018).

Spor, günümüz modern toplumuna geçen toplumlardan bir değişim biçimi olması, dış görünüşün güzelliklerini yakalaması, üst sınıf insanlara görsel şovlar sunması, savaşa hazırlanması ve psikolojik savaşın bir unsuru olmak için hep var olmaya çalışmıştır. Bu değişen durumların ardından spor geçen yüzyıldan itibaren devam etmiş ve ekonomik bir yöne doğru evrilerek günümüze kadar gelmiştir. Bilim adamları üst düzey sporcular geliştirmenin veya sosyal hayata uyum sağlamanın yanı sıra, bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek, kaygı ve içsel sorunları ortadan kaldırmak için bazı çözümler üretmeye başlamışlardır (Koruç, 2001). İnsanlığın varoluşundan bu yana kültürlerin kaynaşmasına ve geleneklerin yaşatılmasına aracı olan spor, önceleri her şeyden korunmak, savaşa hazırlık ve avlanmak amacıyla yapılmış, daha sonra ise bireysel olarak yapılmıştır. Spor geçmişten günümüze ilerlerken; bireysel sporlar ve takım sporları olarak ön plana çıkmış, yarışmalar ve organizasyonlar şeklinde insanların kazanma isteklerini gösterebildikleri bir yarış olarak görülmüştür (İnal, 2003). Spor çok uzun bir geçmişe sahip bir kavramdır. İlk insandan bu yana bireyler ve toplumlar, hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli temel ihtiyaçların yanında gerçekleştirilen faaliyetler olarak tam olarak kabul edilmese de başlangıç olarak kabul edilebilir. Toplum kültürünün bir parçasıdır. İnsanlar sporu normal hayatlarının bir parçası olarak yapabildiği gibi müsabaka amaçlı da yapabilmektedir (Karcı, 2021).

Spor ve rekreasyon aktiviteleri ile geliştirilebilecek davranışlar iletişim becerileri, davranışsal duygusal iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven ve diğ., 2022). Günlük hayatımızda çok sık karşılaştığımız kavramlardan biri olan bireylerin hem beden hem de ruh sağlığını korumalarına yarar sağlayan, hemen her alanda yapılabilen, farklı insanları bir araya getirerek dayanışmayı, birlikteliği ve dünya barışını olumlu yönde destekleyen etkinlikler etkinlik olarak değerlendirilebilir (Kılıç, 2006). Spor, geçmişten günümüze ilk yaşayan insandan beri süregelen bir kavramdır. Bireylerin yaşam mücadelesi, barınma, beslenme, vahşi hayvanlardan korunma ve doğa ile mücadele gibi temel gereksinimlerine bir yanıt olarak ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Çeşitli branşlarda kullanılan spor aletleri bize bunu söylemektedir (Karcı, 2021). Sporun ortaya çıkmasından sonra Türkler çeşitli dini ve resmi törenlerde spor faaliyetlerine yer vermişler, psikolojik ve sosyolojik olarak aktif olmanın yanı sıra spor faaliyetleri ile büyük savaşa hazırlanmışlardır (Karcı, 2021). Spor, tüm insanların birlikte tüketerek yararlanabildiği, farklı ortamlarda yetişen bireylerin bir araya gelebildiği, tüm insanlığı tek bir noktada birleştirebilen toplumsal bir olgudur (Yavaş, 2005). Hayatımızın bir parçası olan spor, toplumsal varoluşumuz içerisinde meydana gelen hareketleri anlamlandırmaya çalışan, onu daha eğlenceli ve hareketli kılmak için eşi benzeri görülmemiş imkanlar

ve olanaklar sunan, toplumsal oluşumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir olgudur. Sporun bu yönü çeşitli araştırma konularını ortaya koymaktadır (Temel, 2019).

Toplumlar da sporun varlığı, bünyesinde bulundurduğu çeşitli branşlarla etkileşim alanını giderek artıran, güçlü ekonomisi, sporcuları, araç ve gereçleri, bu alanda uzmanlaşmış eğitmenler ve çalışanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Temel, 2019). Spor toplumsal dinamizmi yükselten önemli bir değerdir, bunun sebebi ise her geçen gün daha çok insana, daha çok topluma ve her yaştan insana hitap etmesi ve bunu giderek artırmasıdır. Spor prestij gibi önemli kazanımlar elde etme potansiyeli sunmakta ve etkisi toplumları yas ya da sevinç duygularına sürükleyecek boyutlara ulaşmıştır (Yavaş, 2005). Bu hareketlilik içerisinde geniş kitlelere hitap eden spor olgusu, büyük etkinlik oluşumlarını da beraberinde getirmiştir. Bu etkinlik faaliyetleri dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Ancak farklı rekabet ortamlarının ortaya çıkması spor faaliyetlerine katılımı olumsuz etkilemektedir. Nitekim spor etkinliklerinin başarısı, katılımcıları spor etkinliklerine yönlendirmekle doğru orantılıdır (Çevik vd., 2018). Bireylerin hayatında her zaman var olan ve olmaya devam edecek olan, geniş kitlelere ve her yaş grubuna hitap eden, içinde yaşadığı toplumun gelenek, görenek, yaşam biçimlerine uyum sağlayan ve buna göre şekillenen faaliyetleri içerir. İnsanları fiziksel ve zihinsel olarak olumlu yönde etkileyen kültürleridir. İnsanlar var oldukları ilk zamanlarda hayatlarını devam ettirebilmek için avcılık, toplayıcılık, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak ve tehlikelerden korunmak için çeşitli bedensel faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu fiziksel aktiviteler o zamanlar spor aktivitesi olarak değerlendirilmese de günümüz sporunun temelleri olarak kabul edilmektedir (Temel, 2019). Spor kavramı daha sonra gelişmemiş ilkel toplulukların dini törenlerinde yer alan tanrılar adına düzenlenen yarışmalarda ve oyunlarda karşımıza çıkmıştır. Daha sonra gelişmiş toplumlarda boş zaman etkinliği olarak hayatın içinde yer alan spor, günümüzde olduğu gibi sosyal hayatın bir parçası haline gelmiştir (Yavaş, 2005). Spor, fiziksel ve zihinsel gelişimin yanı sıra arzu, eğlence, ekonomi gibi farklı amaçlarla yapılsa da bireyleri, çeşitli kültürleri, toplumları ve uluslararası iletişimi düzenleyen temel unsurlardan biri olarak çok güçlü bir kitle eğitim aracı olarak kullanılabilir. Reklam, rekabet, propaganda, meslek, siyaset, bilim gibi kabul edilen bir olgudur (Adıgüzel, 2020). Yavaş'a göre spor kavramı, farklı ırklardan, farklı dinlerden ve farklı sosyal çevrelerden insanların bir araya getirilerek takım halinde veya bireysel olarak yapılabilen, fiziksel ve psikolojik dayanıklılık, güç ve mücadele gerektiren faaliyetler olarak tanımlanabilir (Yavaş, 2005). Spor, örneğin Akdeniz oyunları, kış olimpiyatları gibi iki takım arasındaki yarışmalar veya

bireysel mücadeleler gibi eğlence amaçlı önceden belirlenmiş etkinliklerdir. Yenilen ve yenilenlerin kazanma ve kaybetme durumları etrafında şekillenen, bu mücadelelerin rekabeti içinde yer alan ve ödül alma ile sonuçlanan yarışmalar bütünüdür. Genel olarak spor, hem fiziksel hem de zihinsel gelişim sağlayan fiziksel aktiviteler olduğu gibi boş zaman, eğlence, oyun, mücadele duygusu, kazanma ve kaybetme gibi pek çok oluşumu içinde barındıran geniş bir kavramdır. Ancak geniş alanlara hitap edebilen bir olgu olduğu için ekonomi, siyaset, reklam, tanıtım ve sosyal aktivite gibi farklı alanlarda da kullanılabilir (Temel, 2019).

1.4.1. Sporun Tanımı

İngiliz aristokrat edebiyatında anlam olarak spor, günlük yaşamda boş zamanlarda fiziksel ve zihinsel gelişimi desteklemenin yanı sıra eğlence sağlayan etkinliklerdir. Latince 'Disportare' veya 'deportare' kelimelerinden gelen anlamı, hareket eden, alıp götürülen olarak bilinir. 19. yüzyıldan itibaren ise basitleştirilerek 'spor' olarak adlandırılmıştır (Adıgüzel, 2020). Bütün bunlar göz önüne alındığında, geçmişte orta çağda Latince etkisindeki tüm dillerde hemen hemen aynı anlamlara gelen, bireylerin boş zamanlarında dinlenmek, eğlenmek, güzel vakit geçirmek için yapılan etkinlikleri ifade etmek için kullanılmıştır. Çağların fiziksel aktivitelerini anlatmak için kullanılır. Genel olarak spor, hem fiziksel hem de zihinsel gelişim sağlayan fiziksel aktiviteler olduğu gibi boş zaman, eğlence, oyun, mücadele duygusu, kazanma ve kaybetme gibi pek çok oluşumu içinde barındıran geniş bir kavramdır, ancak geniş alanlara hitap edebilen bir olgu olduğu için ekonomi, siyaset, reklam, tanıtım ve sosyal aktivite gibi farklı alanlarda da kullanılabilir (Temel, 2019).

1.4.2. Sporun Faydaları ve Önemi

Spor var olduğu günden bu yana hayatımızı olumlu yönde etkileyen bir oluşum olmuştur. Zihinsel, fiziksel ve sosyal alanlarda sağladığı olumlu etkilerin yanı sıra ekonomik faydaları da küçümsenemeyecek kadar fazladır. Nitekim büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan ülkelerin spordan sağladığı ekonomik fayda da küçümsenemez. Spor için bireysel ve toplumsal fayda çok önemlidir yapılmış çalışmalar, hangi yaş grubuna ait olursa olsun egzersiz yapan bireylerin ölüm riskinin önemli ölçüde azaldığını göstermiştir. Spora başlamanın belirli bir yaşı yoktur. Bireyler hangi yaşta başlarsa başlasınlar geç sayılmazlar ve spor bağışıklık sistemini güçlendirir ve vücudun hastalıklara karşı direncini artırır. Her yaş grubundan insan sporu hayatına dahil ettiğinde yaşam kalitesinin arttığı gözlemlenmiştir. Spor aktiviteleri fiziksel duyuyu, örneğin kas ve eklem gelişimini, eklemlerin hareketlerini

ve eklemlerin vücut tarafından düzenli bakımını etkiler. Vücuttaki tüm bu olumlu gelişmeler, kişinin kendisinde meydana gelen değişiklikleri fark ederek fiziksel olarak zinde hissetmesini sağlar, psikolojik olarak tatmin duygusu verir ve zihinsel olarak iyi olma hali ortaya çıkar. Korku, depresyon, uyku sorunları, stres ve gerginlik gibi bireyi olumsuz etkileyen duygu ve düşünceleri olumlu yönde etkileyip azalttığı, özgüveni önemli ölçüde artırdığı bilinmektedir (Kılıç, 2006).

Spor etkinlikleri asosyal olmaktan uzak, daha girişken, kurallara saygılı, toplumun yaşam biçimine razı, yeni arkadaşlar edinmede ileri düzeyde bireylere olanak sağlamaktadır (Karcı, 2021). Spor, sağlıklı bir nesil yetiştirmek ve geliştirmek için temel eğitim araçlarından biridir. Spor, bireylerin bedensel ve zihinsel gelişimlerinin yanı sıra fiziksel ve ruhsal sağlıklarının korunması için de uygun bir materyaldir. Bunların yanı sıra spor, kişilerin güçlü, hızlı, dayanıklılığı yüksek, orantılı ve fit bir vücuda sahip olmalarına olanak sağlayarak görünüm ve fonksiyonel faydalar sağlamaktadır. Kişinin hızlı ve doğru karar verebilme, karşılaştığı durumları analiz edebilme ve daha yaratıcı düşünebilme yeteneğinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Gezer, 2014). En az fiziksel yorgunluk hissetme, fazla kilo alımını kontrol altında tutma, duygu ve düşünceleri kontrol etme, mutlu bir hayat yaşama ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlama gibi fiziksel ve zihinsel becerileri sağlar. Kurallara uygun hareket etme, sorumlu olma, yardımsever olma ve sosyal dayanışma gibi sosyal becerilerimizi olumlu etkiler (Karcı, 2021). Günümüz toplumunda gençlerin, yetişkinlerin ve çocukların kısacası bireylerin sporu yaşamlarına benimsetme aşamasında insanları spordan uzaklaştıracak tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Toplumun en küçük yapı taşı olan aileler, sporun ne kadar önemli olduğunu anlamalı ve çocuklarını yetenek ve becerileri doğrultusunda spor yapmaya teşvik etmelidir. Sportif faaliyetler, bireyin çocukluk, ergenlik, gençlik, yetişkinlik döneminden itibaren ve hatta yaşamı boyunca birden fazla alanda, zihinsel, fiziksel, sosyal ve toplumsal kesimlerde gelişimine fayda sağlamaktadır (Karavelioğlu, 2012).

Spor aktivitelerine katılmak, bireyin sadece fiziksel ve zihinsel gelişimini sağlamaz. Ayrıca bireyde sorumluluk alma anlayışı daha düzenli olma eğilimi ve birlikte hareket etme yeteneğinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlar. Kişinin toplumda yer edinmesine yardımcı olur. Hayattan tat almasına buna bağlı olarak yaşam doyumunu elde etmesine yardımcı olmaktadır. Yaşam doyumunu bireyin istek ve ihtiyaçlarının sağlanması ve bu doğrultuda hayattan zevk alması anlamına gelmektedir (Gülнар ve Güven, 2023). Sosyalleşme açısından hem kişisel hem de toplumsal olarak olumlu etkileri vardır (Karcı, 2021). Karcı'nın 2021 yılındaki araştırmasında bahsedilen Kinderwelt'e

(2012) göre, spor faaliyetleri ile uğraşan her yaş grubundan birey hem uzun hem de kısa vadede farklı derecelerde etkilenebilmektedir (Karcı, 2021).

Sportif etkinliklerin avantajları;

- Hareket edenler daha iyi hisseder: Vücudumuz fiziksel olarak hareket etmeye göre tasarlanmıştır ve spor yapmak vücudumuzun bu özelliğini geliştirmek için olumlu faydalar sağlar.
- Hareket ederek daha güçlü ve daha iyi bir ruh haline sahip olurlar: Yoğun egzersiz yapan bireyler vücutlarında mutluluk hormonları ve ruh hallerini bir üst seviyeye çıkaracak bazı kimyasallar salgırlar. Bireyler kendilerini daha dengeli bir ruh hali ve zinde hissederler. Tek başına veya grup halinde yapılabileceği için çok eğlencelidir. Stresi azaltmada çok faydalıdır.
- Besinlerin sindirimini ve yağ yakımını hızlandırır: Egzersiz ve spor aktiviteleri insan vücudundaki metabolizmayı hızlandırır. Uzun bir süre sonra bile yakılan kalori miktarı normalden fazladır. Obeziteyi önlemede çok yardımcı olur ve kilo kontrolü sağlamada oldukça etkilidir.
- Düzenli sportif faaliyetlerin kas gelişimi üzerinde olumlu etkisi vardır: Vücudumuzdaki kas kütlesi, yağ kütlesinden daha fazla enerji harcar. Bu nedenle spor faaliyetleri ile uğraşan kişiler normal bireylere göre daha fazla kalori harcarlar.
- Açlık hissini bastırır: Düzenli spor yapan bireyler daha az acıkırlar, bu sayede kilolarını daha kolay kontrol edebilirler.
- Spor aktiviteleri ile uğraşan bireyler daha az hastalanırlar: Düzenli olarak spor aktiviteleri ile vücudu meşgul eden bireylerin bağışıklık sistemleri ileri düzeyde gelişme gösterir.
- Spor aktiviteleri zihinsel dinginlik sağlar: Fiziksel efor sırasında beyne giden kan akışı hızlanır. Buna göre, zihinsel düşünme daha basit ve daha hızlı hale gelir.
- Spor yapan bireyler daha iyi uyku düzenine sahip olur: Spor yapan bireyler stresi azaltmada olumlu etkisi olduğu için daha rahat uykuya dalarlar.
- Sindirim sistemini düzenler: Normal bireyler sindirim sistemi ile ilgili sorunlar yaşarken, spor yapan bireyler sindirim sistemi ile ilgili daha az sorun yaşarlar (Karcı, 2021).

1.4.3. Spor ve Rekreasyonun Fiziksel Faydaları

Sporun, geçmişten günümüze kadar olan süreçte insan vücudu üzerinde birçok olumlu faydaları bulunmaktadır. Sağlıklı bir yaşam yaratmanın en temel unsurlarından biridir. Temelinde fiziksel olarak daha fit olmayı, daha güçlü, daha dayanıklı bir vücuda sahip olmayı amaçlar. İnsan vücudu hareketsiz kaldıkça vücuttaki sistemler yavaşlayarak fonksiyonlarını yitirmeye başlar ve temel becerilerinde çeşitli aksamalar yaşar (Gökdağ, 2018). Fiziksel aktivite amaçlı egzersizin bireyde koruyucu sağlık aracı olması nedeniyle kişisel gelişimi sürdürmesi ve olası iç ve dış etkenler karşısında bireyin direncini arttırdığı hareketler bütünüdür (Yılgin, 2022). Ancak spor vücudumuzda hayati önem taşıyan ve vücudun işleyişinde görev alan sistemlerin gelişimini destekler. Farklı sayı ve zamanlarda gerçekleştirilen birçok fiziksel aktivitenin etkilerinin insan vücudunda fiziksel değişikliklere neden olduğu kanıtlanmıştır. Birçok araştırmaya göre fiziksel egzersizlerin insan vücudundaki kas sistemine büyük faydalarının olduğu görülmüş ve buna bakıldığında normal bir yaşam sürdüren bir bireyin, sporu yaşamının bir parçası haline getiren bireyden daha fazla kas ve eklem rahatsızlığı çektiği görülmüştür. Günümüzde benimsenen yaşam tarzı insanları hareketsiz bir yaşam sürmeye itmektir. İnsan vücudu hareketsiz kaldığı için vücuttaki sistemlerin zayıflamasına ve bir süre sonra fiziksel olarak çökmesine neden olur. Ayrıca yanlış ve hızlı yemek yeme alışkanlıkları da olumsuz fiziksel koşullar oluşturmaktadır. Bunu önlemenin temel yolu her yaşta bireyin kendi yaş gruplarına uygun fiziksel spor aktivitelerini yaşamlarına dahil etmesi ve düzenli bir spor yaşamını benimsemesidir (Gökdağ, 2018). Aynı zamanda düzenli egzersiz, her yaşta ki bireylerin bağışıklık tepkisini güçlendirmektedir ve fiziksel olarak aktif bir yaşam tarzının oluşmasına sebebiyet vermektedir (Dokuzoğlu vd., 2022).

Sporu düzenli olarak hayatının bir köşesine yerleştiren bireylerin, spor faaliyetlerine katılmayanlara göre fiziksel dayanıklılık ve gelişim düzeylerinin daha yüksek olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Düzenli yapılan egzersizler obezite oranını büyük oranda azaltarak insanların kilolarını kontrol etmelerine yardımcı olur. Katılım için herhangi bir yaş sınırlamasının olmaması, sporun insan sağlığı için temel yapı taşı olmasını sağlar. Sporun bireylerin fiziksel gelişimi üzerindeki olumlu etkisi oldukça fazladır. Egzersiz sırasında hızlanan kalp atış hızı ile kandaki oksijen beyne daha fazla taşınır. Bu sayede kişinin algılama, odaklanma ve tepki verme süreleri iyileşir. Yine spor, bireylerin bağışıklık sistemlerini güçlendirmekte ve onları birçok hastalığa karşı korumaktadır (Gökdağ, 2018).

1.4.4. Spor ve Rekreasyonun Psikolojik Faydaları

Hareketsiz bir yaşam tarzı sadece fiziksel olarak olumsuz etkilere neden olmakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik olarak da kişileri olumsuz etkiler. Spor aktivitelerine katılmak ve düzenli hale getirmek, insan vücuduna fiziksel olarak fayda sağlarken, psikolojik ve ruhsal rahatsızlıkların önlenmesinde de önemli rol oynar. Mental iyi oluş, genel olarak bireylerin yaşadıkları çevrede karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmaları ve depresif kaygı uyandıran durumları en aza indirerek kendilerine saygı duymaları olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca doğumdan ölüme kadar bireyin gelişimi için psikolojik ve ruhsal sağlığın ne kadar önemli olduğu ve uzun vadede gözlem altında tutulması gerektiği vurgulanmıştır (Temel, 2019).

Sportif faaliyetler ve rekreatif amaçla yapılan çalışmalar fiziksel aktivite yapan kişiyi psikolojik olarak moral ve motivasyon açısından yükselttiği, ruhsal rahatsızlıklardan uzaklaştırarak psikolojik iyilik hali sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalarda spor aktivitelerini düzenli olarak yaşamına dahil eden bireylerde, düzenli spor aktiviteleri yapmayan bireylere göre pek çok psikolojik sorunun çok düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Spor aktivitelerinin insanlar üzerinde tedavi edici etkisinin olması kabul edilebilir bir durumdur (Temel, 2019). Spor, düzenli olarak spor yapan bireylere fiziksel faydalar sağlarken, bireylerin kendilerini keşfetmelerine, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının ve sosyal iletişim becerilerinin gelişmesine ve dolayısıyla psikolojik gelişimlerinde yukarıya doğru olumlu bir gelişme göstermesine de neden olmaktadır. Mutluluk, haz, memnuniyet, hızlı karar verme, analiz etme, stres yönetimi geliştirme gibi kavramların olumlu yönde gelişmesini destekler (Diker, 2021).

Sonuç

Yapılan literatür taramasında, doğada yapılan fiziksel aktivite ve rekreasyon faaliyetlerinin fiziksel gelişim ve iyi olma ile ruh sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu iddiasını önemli ölçüde desteklemektedir. Spesifik olarak, araştırmalar, doğaya dayalı rekreasyonun refah, biliş, dayanıklılık ve zihinsel sağlık sonuçlarını olumlu yönde etkilemenin yanı sıra kaygı, depresyon ve stres düzeylerini düşürme konusunda güçlü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuçların belirgin belirteçleri arasında açık hava rekreasyonu, açık yeşil alanlara maruz kalma, doğada geçirilen sıklık ve zaman, doğayı görselleştirme yer almaktadır. Bu taramada, açık alanda yapılan rekreasyon faaliyetlerinin olumlu fiziksel ve ruh sağlığı sonuçları sağlama konusundaki güçlü potansiyelini gösterse de, mevcut psikolojik ve fiziksel iyi olma hedeflerine dayalı rekreasyonun daha yüksek dozlarının yaşamımızda daha fazla dahil edilmesini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel İ. H. (2020). “Spor Bilimleri Fakültesinde Eğitim Gören Öğrencilerin Spora Bakış Açıkları ve Spor Yapma Alışkanlıklarının İncelenmesi” . Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Ağılönü, A., Mengütay, S. (2009). Yerel yönetimlerde rekreasyon hizmetleri ve model belirleme. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(2), 160-176.
- Alaylıoğlu, R., Oğuzhan, E. (1968). Zaman. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İstanbul.
- Altay Süpürgeci, İ. (2019). Yetişkin kent halkının belediyelerin serbest zaman etkinliklerinin uygulanması ve rekreasyonun yaşam kalitesini arttırmadaki etkisine ilişkin görüşleri (Master’s thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Baltaş, A., & Baltaş, Z. (1987). Başarılı ve sağlıklı olmak için stres ve başarıma yolları. 5. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 241.
- Çam, S. (2022). Spora Yönelik Tutum ve Mutluluk İlişkisi (Sağlık Sektöründe Bir Araştırma). Spormetre The Journal of Physical Education and Sport Sciences, 20(1), 2022, 36-47.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 784-790.
- Çevik H., Şimşek Y. K., Mercanoğlu O. A., Bayram A. (2018). Spor Etkinliklerine Yönelim Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, Araştırma Makalesi, 10(2):149-163.
- Çevik, A., Ünal, H. (2018). Semiological analysis of sports related advertisements featured on Tv or Online. International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS, 4(1), 26-38.
- Çöpür H. (2020). Üniversite öğrencilerinde depresyon ve boş zamanın anlamı ilişkisinin incelenmesi, Akademisyen Kitabevi, karaman.
- Diker, S. (2021). “Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları ve Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarına Dair Görüşlerinin İncelenmesi (Balıkesir Üniversitesi Örneği)” . Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir.
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 644-653.
- Gezer, A. (2014). “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ve Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum, Serbest Zaman İlgilenim ve Rekreasyon Faaliyetlerine Yönelik Fayda Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelen-

- mesi (Bartın İli Örneği)” . Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Bartın.
- Gökdağ, M. (2018). “Okul Yöneticilerinin Spora Yönelik Tutumları ve Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarına Dair Görüşlerinin Araştırılması (Bartın İli Örneği)” . Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Gökkyer, E., ve Bilgili, B. (2014). Bartın İli örneğinde yeşil alanların ulaşılabilirliğinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Turkish Journal of Forestry*, 15(2), 140-147.
- Gülнар, Ü., ve Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World Proceedings Book, İzmir.
- Güven F, Yılgın A, Şahin H.M. (2022). Examination of disadvantaged children’s communication skills with sports branches, *Turkish Journal of Kinesiology*, 8,4, 122-131
- Gülнар Ü. (2015). Turizm İşletmelerinde Çalışanların İş Doyumu: Konya Rixos Otelinde Bir Uygulama I. Eurasia Internationaltourism Congress:Current Issues. Trends And Indicators Konya 28-30 May, 2015.
- İnal, A. N. (2003). Beden eğitimi ve spor bilimi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karaküçük, S. (2016). Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karavelioğlu B. M. (2012). “İşbirliğine Dayalı Öğretim Yöntemi ile Komut Yönteminin Futbola Özgü Beceri Öğrenimine Etkisinin Araştırılması” . Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Karcı, E. Y. (2021). “Aile içi iletişim ve aidiyet duygusu ile spora yönelik tutum ilişkisinin incelenmesi”. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Kılıç K. (2006). “Harcanabilir Gelirin Artmasının Sportif Rekreasyona Katılıma Olan Etkisinin Araştırılması (İstanbul Örneği)”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri İlker, *Anatolia Social Research Journal I* (1).
- Koruç, N. (2001). Geleneksel sporlarımızdan ciritin rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması.
- Öztürk, Y. (2018). Boş zaman, rekreasyon ve turizm kavramları arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı bir analizi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 31-42.

- Temel S. A. (2019). “Yöneticilik Kademesinde Görev Yapmakta Olan Çalışanların Düşünme Stilleri İle Spora Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” . Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Konya.
- Temel, A. S. (2019). Yöneticilik kademesinde görev yapmakta olan çalışanların düşünme stilleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir.(Tez No. 543839).
- Yavaş Ö. (2005). “Sporun Ekonomi içindeki Yeri ve Spor Pazarlama Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir Araştırma” . Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Edirne.
- Yetim, A. Ç. (2015). Kongre Etkinliklerinin Deneyimsel Değeri Üzerine Bir Araştırma. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 12(2).
- Yılğın, A. (2022). Rekreatif Yürüme Fiziksel Aktivitesinin Yaşam Becerisini Geliştirmeye Etkisinin İncelenmesi: Randomize Yarı Deneysel Çalışma. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 66-84.
- Yılğın, A. (2022). Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar. Efe Akademi Yayınları.
- Yılğın, A., Alpullu, A., ve Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. Eurasian Research in Sport Science, 7(2), 90-99.

Rekreasyonel Faaliyetler, Örgütsel Spontanlık ve Örgütsel Bağlılık

Ümmühan Gülnar ¹

Faruk Güven²

Özet

Rekreasyon faaliyetleri, kurumun rekreatif organizasyonel yapısını ve süreçlerini anlamayı, etkinliklerin düzenlenmesini ve yönetimini sağlamayı amaçlayan, rekreasyonel örgütsel alanlar, spor kulüpleri, spor federasyonları, spor tesisleri, spor etkinlikleri ve turnuvalar gibi çeşitli kuruluşlarla ilişkili ve katılımcıların memnuniyetini sağlamayı hedeflemektedir. Bu, etkinliklerin kalitesinin artırılması, tesislerin düzenli bakımı ve iyileştirilmesi, güvenlik önlemlerinin alınması, iletişim ve hizmet standartlarının yüksek tutulması gibi faktörlere odaklanmayı gerektirmekte, spor organizasyonlarının etkinliklerinin başarılı bir şekilde yürütülmesini, kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını ve katılımcıların memnuniyetini sağlamayı amaçlamaktadır. Örgütsel spontanlık, rekreasyonel etkinliklerde örgütsel düzenlemelerin biraz dışına çıkarak esneklik ve yaratıcılığın teşvik edildiği bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, katılımcıların daha fazla özgürlük ve katılım sağlayarak etkinliklerde daha spontane ve yenilikçi olmalarını amaçlamaktadır. Örgütsel spontanlık, geleneksel olarak planlanmış ve yapılandırılmış etkinliklerden farklı bir deneyim sunmakta ve bu kavramda, katılımcılara belirli kurallar ve kısıtlamalar yerine daha fazla özgürlük alanı tanımaktadır. Katılımcılar, kendi tercihlerine ve ilgi alanlarına göre etkinliklere katılmak veya kendi etkinliklerini oluşturmak konusunda daha fazla kontrol sahibi olabilmektedir. Örgütsel spontanlık, katılımcıların yaratıcılıklarını ve kişisel inisiyatiflerini kullanarak etkinliklere aktif olarak katılmalarını teşvik etmekle birlikte etkinliklerde yenilikçilik ve esneklik sağlayarak katılımcıların deneyimlerini zenginleştirebilmekte ve bir rekreasyonel etkinlikte, katılımcılar belirli bir süre veya alanda kendi spor oyunlarını organize edebilmekte, takımlar oluşturabilmektedir veya etkinliği istedikleri biçimde şekillendirebilmektedirler. Bu, katılımcıların daha büyük bir motivasyon ve bağlılık hissi yaşamasına ve etkinliklere daha fazla keyif katmasına yardımcı olurken kuruma olan bağlılıklarını da artırmaktadır. Aynı zamanda, katılımcıların sosyal etkileşimlerini artırabilir, takım çalışması

becerilerini geliştirebilir ve liderlik yeteneklerini ortaya çıkartabilmektedir. Sonuç olarak, rekreasyonel faaliyetlerin iş dışındaki zamanlarda çalışanların yaşam kalitesini artırması, motivasyonu yükseltmesi, iş tatminini artırması ve çalışan ilişkilerini güçlendirmesi, örgütsel bağlılık düzeyini olumlu etkilemektedir. Bu da çalışanların kurumlarına olan duygusal bağlılığını güçlendirmekte ve daha iyi bir iş performansına katkı sağlamaktadır.

1. GİRİŞ

Dünya genelinde artan hizmet imkanlarına bağlı olarak rekreasyonel faaliyetlere yönelmede doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Geline nokta da rekreasyonel faaliyetlere katılım düzeyi ile ilişkili rekreasyon endüstrisi sağladığı gelir ve yaratmaya çalıştığı istihdam olanakları ile ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamaktadır. Uygurluk ve gelişmişliğin bir nimeti olarak sayılan boş zaman, haftalık ve aylık çalışma saatlerinin azaltılması ve 17. yy da Fransa'da ticaret düşmanı olarak anılan "Tatil günleri" nin artırılması toplumsal normlarda ki farklılıklar ile boş zaman ve rekreasyon kavramının, toplumsal ve sosyal yaşam içinde önemi giderek artmaktadır. Bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliği olarak tanımlanabilir (Şen ve Aktaş, 2022). Boş zaman ve rekreasyon, insanların hayatını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel fizyolojik ihtiyaçlarının ötesinde kendi istek ve arzularıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Zaman, kişiden kişiye farklı bakış açılara göre anlam kazanan göreceli bir kavramdır (Çevik vd., 2021). Boş zaman ve rekreasyon kavramı ise bireylerin zamanlarını değerli ve dolu geçirmesi, kaliteli zaman geçirmesini olarak tanımlanmaktadır. Adam (1998)' e göre "boş zaman" keyif alınacak etkinlikte zaman geçirme olarak tanımlanmaktadır. Boş zaman temel yaşam için gerekli zorunluluklar değildir, statü, makam, unvan gerektirmez. Sanayi devrimiyle birlikte, makineleşmenin sayesinde çalışma süreleri azalmış boş zaman artmıştır. Bu gelişmeler sayesinde serbest zaman boş zaman kavramlarının önemi giderek artmıştır. Karaküçük (2001), boş zaman kavramı, insanların yapmak zorunda oldukları faaliyetler dışında arta kalan zamanda tamamen kendi zevkleri ve yönelimleri doğrultusunda aktiviteleri gerçekleştirmeleri, dinlenmeleri, hayattan tat alma eğilimde buldukları zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır. Boş zaman, kişinin özgür iradesiyle gerçekleştirdiği eylemleri yapmak için ayırdığı vakittir. Bu vakitte isterse ilgisi çeken becerilerini artırma yönünde kültürel bir faaliyete katılsın ya da gönüllü olarak yardım kuruluşlarına hizmet etsin, isterse tamamen dinlenmek adına pasif rekreatif faaliyetler yapsın bunların tamamı bireyin boş zamanında gerçekleştirdiği rekreasyonel faaliyetlere birer örnektir. Bireyin rekreatif aktivite eğilimleri ile kendini yeniden değerlendirmesi,

sahip olduğu becerilerin farkına varması ve diğerleriyle kendisini kıyaslama yaparken başkalarında görülen farklı becerileri de deneyimleme fırsatı yakalaması olarak tanımlanmaktadır (Yılğın, 2022).

Akgül ve Karaküçük (2016), tarafından yapılan çalışmada boş zaman kavramı süresel ve niteliksel olarak iki farklı boyutta ele alınmıştır. Niteliksel boyuttu doğrudan çalışma ile ilişkilendirerek, bireyin kişisel gelişimi için ayrılmış vakit olarak değerlendirirken süresel boyutu ise insani temel ihtiyaçların karşılanması dışında kalan zaman olarak ifade edilir. Kişilerin boş zamanlarında tatmin sağlayan aktivitelere katılmalarıyla ortaya çıkan kavrama rekreasyon denilmektedir. Bireylerin gelecekte beklenenleri olumlu yönde ne kadar yüksek olursa yaşam doyum düzeyinin de olumlu yönde gelişme göstermektedir. (Kılıçman ve diğ., 2022). Rekreasyon, bireyin ilgisini çeken faaliyetlere yönelmesi, herhangi bir ödül almayacağını bildiği halde bir aktiviteye katılması, boş zaman kavramı içerisinde, toplu veya bireysel olarak gerçekleşmesi rekreasyon kavramının özellikleri arasında yer almaktadır. Rekreasyondaki değişimler teknolojik yeniliklerle beraber sadece boş zamanda gerçekleştiren zevk veren etkinlikler olmasının yanı sıra verimliliği, tatmini ve bağlılığı artıran gibi özellikleri de ön plana çıkarmıştır. İş yerinde bağlılığın artması hem işletmeler hem de kamu kurumları için önem arz eden bir konudur. Bu nedenle devlet politikalarında gündeme alınmış, anayasada 3289 sayılı yasanın 26. maddesinde personel sayısı 500 ve üzeri olan işletme, kurum ve kuruluşlar için çalışanına hizmet vermek kaydıyla spor tesisi kurma zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca bu tesiste profesyonel kişilerde çalıştırma mecburiyeti bulunmaktadır. Psikolojik olarak insanların kendini rahat hissetmesi, stresli hayat şartlarıyla mücadele edebilmek için mental sağlığını koruması için kişinin mutlu olacağı faaliyetler yapması ve huzurlu ortamda bulunması gerekmektedir. Hem işyerinin gergin ortamından uzaklaşmak, hem de psikolojik dengenin korunması için iş yerinde rekreatif aktiviteler yapmak oldukça önemlidir.

Bir işletme, kurum ya da kuruluşlarda ki çalışanın ruhsal sağlığının korunmasına yönelik rekreasyonel faaliyetler, iş yeri rekreasyonu olarak tanımlanmaktadır (Mokaya vd., 2012). İş yerinde yapılan rekreasyonel faaliyetlerin hem işletmelere hem iş görenlere hem de ülkeye yararı bulunmaktadır. İşletmeler için, rekreasyonel faaliyetlere katılan personelin çalıştırılması özellikle hizmet sektöründe faaliyet veren işletmeler için sunulan hizmetin kalitesini artırmaktadır. Personel için, çalışanların grup çalışmalarını ve dayanışmalarını ve problem çözme kabiliyetlerini artırabilir, çalışma ortamında sosyal ortamın sağlanmasıyla birlikte örgütsel bağlılıkları artabilir, aynı zamanda iş tatmini düzeylerinde de artış görülmektedir. Ülke için ise, talebin artmasıyla beraber ekonomik üstünlük sağlanabilir. Rekreatif aktivite

yapan bireylerin sağlık problemleri yaşama olasılığı düşük olduğundan dolayı sağlık harcamaları düşebilir (Başarangil, 2017). Ayrıca düzenli yapılan egzersizler ve fiziksel aktiviteler, kişilerin bağışıklık sisteminin yaşlanmasını geciktirebilmekte veya sınırlayabilmektedir (Dokuzoğlu vd., 2022). İnsanlar okul dönemi bittikten sonra çalışma hayatına atılmakta ve bu çalışma, yaşamımızın büyük bir kısmını iş yerinde geçirmemize sebep olmaktadır. Bu sebeple iş yerinde huzurun olması hem bireyler için hem de işletme sahipleri için oldukça önem arz etmektedir. İş yerinde yaşanan olumsuz olaylar maalesef iş sonrası yaşamımızı da olumsuz etkilemektedir. Yoğun tempoda çalışan bireylerin hem iş stresinden kurtulmak hem de daha üretici ve verimli olmak için bazı etkinliklere katılması gerekmektedir. İş yerinde rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin örgüte olan bağlılıkları artmaktadır (Kesim, 2016). Kuruma bağlılıkları artan personelin müşterilere karşı tutumları da olumlu yönde değişmekte ve sosyal bağları kuvvetlenmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda iş yerinde rekreatif etkinliklere katılan bireylerin verimlilikleri artmakta ve devamsızlık oranları azalmakta, bu durum işletmelerde personel devir oranının azalması olarak tanımlanmaktadır (Mokkaya vd., 2012).

İş yerinde yapılan rekreasyonel faaliyetlere, eğlence temelli aktiviteler, kültür temelli aktiviteler ve fiziksel temelli aktiviteler başlıkları altında çeşitlendirilebilir. Zamana, mekana ve pek çok farklı özelliğe göre sınıflandırılan rekreasyonun işletmeler üzerinde de olumlu yararları bulunmaktadır. İşletmeler üretimi verimliliğini yükselterek, karlılıklarını artırmak için çalışanlarının örgütsel bağlılık düzeylerine odaklanmaları gerekmektedir. Çünkü çalışanların ruhsal durumları performanslarını, performansları da üretimi etkilemektedir. İşletme ve çalışanlar hayatın ayrılmaz parçası içinde yer almaktadır. Hem nitelik hem nicelik bakımından üstün olmak isteyen örgütlerde çalışanlarının daha verimli etkin çalışmasını sağlamak ve kaliteli ürün / hizmet vermek için örgütsel spontanlık kavramının uygulanması oldukça önem arz etmektedir.

Örgütsel spontanlık davranışında klasik felsefe açısından incelenerek üç çeşit sorumluluk tanımlanabilir. Bu sorumluluklar; sadakat (sadık olma), itaat (emre uyma) ve katılımdır. Graham (1991) tarafından geliştirilen bu sorumluluklar örgüt içerisinde spontanlık davranışlarına göre şekillenmiştir. Spontanlık davranışları içerisinde örgütsel sadakat; çalışan bütün bireylerin birlik ve beraberlik çerçevesinde uyum içinde çalışarak kuruma maksimum fayda sağlaması ve çalışanın kendini kurum kimliği ile tanımlayarak örgüte bağlılık duymasıdır. Örgütsel itaat ise örgütün koymuş olduğu kurallar bütününe, personel politikalarına ve yönetmelik/yönergede yer alan talimatlara eksiksiz uyma ve görevini zamanında yerine getirme olarak ifade edilmektedir. Örgütsel katılım, yönetimde aktif bir şekilde yer almak,

görevi olmadığı halde toplantılara katılarak, yaşanan olumsuz olaylarla ilgili yapıcı fikirler ortaya sunmak gibi ahlaksal olarak iyiye yönelme vasfına sahip personelin örgütsel durumlarla ilgilenmesidir.

Örgütsel bağlılık kavramının boyutları içerisinde yer alan örgütsel vatandaşlık davranışı ile örgütsel spontanlık arasındaki en önemli fark prososyal olmasıdır. Örgütsel vatandaşlık davranışında ödül sisteminde yer almayan eylemler olarak tanımlanırken, örneğin çalışma arkadaşına yardım etme veya olumsuz iş koşullarından şikayette bulunmama gibi davranışları içerirken, örgütsel spontanlıkta ödül sistemi içerisinde değerlendirilen eylemler olarak tanımlanmaktadır. İşletmenin karlılığını artırma noktasında öneriler istendiğinde ve en başarılı önerinin ödüllendirileceğinin belirtilmesi durumunda yazılı veya sözlü belirtilen fikir eylemi örgütsel spontanlığa örnek verilebilir (Podsakoff vd., 2000). Özellikle örgütsel vatandaşlık arttıkça örgütsel bağlılıkta artmaktadır. Bireylerin örgüte olan bağlılıkları arttıkça fedakarlık yapma, gönüllü olarak örgüt yararına işler yapmaya daha çok yönelim göstermektedirler. Bu yönelim genellikle örgütsel spontanlık, örgütsel vatandaşlık olarak tasvir edilir. Bu yönelimde olan çalışanlar oldukça zeki bireyler olduğu için örgüt için daha üretken, yaratıcı ve yenilikçi düşünceler üretirler. Morrison (1994) göre örgütsel bağlılık bireylerin işlerini daha geniş tanımlamalarına neden olmuştur. Klasik yaklaşımda örgütsel bağlılık ve örgütsel spontanlık iş gerekleri dışında çaba harcamaya gönüllü olan kişilerin davranışları olarak ifade edilir. İşletmenin ve kurumun var olabilmesi ve devamlılığını sağlaması, etkin ve verimli işleyişe sahip olabilmek için üç tip davranıştan söz edilmektedir. Bu davranışlar; kaliteli personelin temin edilmesi, güvenilir rol gücü ve yenilikçi spontan davranışlarıdır (Aslan, 2008).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Rekreatif Faaliyetler

Organizmayı dinlendiren, ruhsal ve bedensel yönden bireyi koruyan, kişisel gelişimi artıran, yaşam doyumunu ve hayat kalitesini artıran aktivitelerin tamamı rekreatif faaliyetler olarak adlandırılmaktadır. Rekreatif, temel ihtiyaçlar ve günlük işlerin dışında arta kalan zaman diliminde bireyin arzu ve istekleri doğrultusunda yapılan aktivitelerin tamamıdır. Fiziksel etkinlikle birlikte zaman değerlendirme yöntemi olarak ifade edilmektedir. Rekreatif faaliyetler kişilerin doğa ile iç içe olarak terapi gibi rehabilite olması sağlamaktadır. Bu faaliyetler kişileri rahatlatıcı, yatıştırıcı, boş zamanları etkin geçirmelerini sağlayan bedeni ve ruhu dinlendiren aktivitelerdir. Kişilerin içinde bulunduğu ortamın kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklarından

etkilenen, bireylerin demografik özelliklerine bağlı olarak değişen ve yapılıncaya sağlıklı neticeler veren aktivitelerdir. Bu aktiviteler yere, koşullara, mevsimlere, öğrenmeye bireysel veya toplu olarak yapılmaya göre çeşitlendirilebilir. Bireyler ruhsal ve beden sağlığını korumak amacıyla dünyanın her yerinde rekreatif aktivitelere katılmaktadırlar (Sevil vd., 2012). Özellikle gelişmiş ülkelerde fiziksel ve sosyal yararların farkına varılmasıyla rekreasyonel faaliyetlere ağırlık verilmiş ve bu kapsamda büyük reklam kampanyaları ile rekreasyona duyulan ihtiyacın potansiyeli artırılmıştır (Alexandris, 1997). Rekreasyonel eğilimlerin belirlenmesinde bireyin sosyo-ekonomik durumu önemli bir değişkendir. Kaliteli rekreasyonun gerçekleşmesi için bireylerin tutumlarını, tercihlerini ve seçimlerini etkileyen sebeplerin neler olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Rekreasyonel eğilimleri etkileyen temel faktörler arasında demografik özellikler ve zevkler yer almaktadır (Kouthouris, 2005). Yaşantımızın ayrılmaz bir parçası ve kendimizi yenileme aracı olan rekreatif aktiviteler günlük rutin yapmamız gereken işlerden sıyrılarak kendimize ayırdığımız zamanda zevk veren eylemler olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemler bireylerin boş zaman ve rekreasyon değerlendirmesine yönelik çok çeşitli hizmetler sunan hareketli bir sektörde meydana getirmesine neden olmuştur. Ülkemiz rekreasyon alanları bakımından oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir fakat doğal kaynaklarımızın ve kültürel değerlerimizin korunması bakımından eksiklikler vardır. Bu eksikliklerin giderilmesiyle birlikte tabii ve kültürel alanların kullanılmasında ölçütlerin belirlenmesi, rekreasyon potansiyeli olan bu alanlara ilgiyi toplayacaktır. Bu alanlara hem emeklilik dönemini yaşayan orta yaş üstü bireyler hem de çalışma hayatının yoğun temposundan sıkılmış genç bireyler gelebilmektedir. Tüm bu bireyler yaşamlarını etkin ve verimli şekilde geçirmeyi serbest zamanlarından yüksek düzeyde mutluluk elde etmeyi hedefleyen kişilerdir. Bu kişiler rekreasyonel faaliyetleri genellikle yaşam doyumu düzeylerini artırdığı ve yaşam kalitelerini iyileştiren aktiviteler olduğu için tercih etmektedirler. Kalabalık ortamlardan uzaklaşmak, bol oksijenli doğaya ile baş başa kalmak, iş yaşamının stresli ortamından uzaklaşıp rahatlık bulmak, kırsal rekreasyon alanlarına yönelmek bireylerin ihtiyaç duydukları en önemli aktive alanlarıdır. Bu alanlarda şehir yaşantısının karmaşasından uzak, boğucu çalışma saatlerinin yoğunluğundan kurtulmuş bireyler hem ruhsal olarak rahatlayacakları hem fiziki yorgunluklarını atacakları ve sosyalleşmek için imkan bulacakları ortamları aramaktadırlar. Bireyler bu ortamları bulduklarında doğaya zarar vermeden yaşam kalitelerini yükseltmek için boş zamanlarında kendi istekleriyle yaptıkları aktiviteleri barındıran multidisipliner bir çalışma ortamı yaratır (Tütüncü, 2012). Bu ortamlarda kişiler yeme içme uyuma gibi zorunlu yapılması gereken faaliyetlerden arta kalan zamanda kendilerini

mutlu hissedecek şekilde keyifli vakit geçirmek için yaptıkları faaliyettir (Gül, 2014).

Rekreasyonel faaliyetlerin gereksinimi toplumsal açıdan ve kişisel açıdan olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilir. Kişisel açıdan rekreasyonel faaliyet gereksinimi; insanları dinlendirmekte (modern toplumlarda bireyin kendini geliştirmesi olarakta ifade edilebilir), fiziksel (yapılan aktivitelerle organların düzenli çalışmasını sağlamakta) ve ruhsal sağlığa (düzenli çalışan organlar sayesinde stres faktörünün etkisi azalmaktadır) katkı sağlamakta, bireyleri özgürleştirmekte (içindeki gizli enerjiyi ortaya çıkararak, daha yaratıcı olabilmekte), eğitime yardımcı olmakta (düzenlenen geziler ve oynanan oyunlar sayesinde tecrübe kazanılmaktadır), toplumsal dışsallıkları ortadan kaldırarak, sosyalleşmeyi sağlamakta (grup olarak yapılan rekreasyonel faaliyetlerde dayanışma ortaya çıkmaktadır.), becerilerin gelişmesine katkı sağlayarak, duygusal zekayı geliştirmektedir.

Toplumsal açıdan ise çalışma becerisinin ve örgütsel bağlılığın artırılması ve iş verimliliğinin yükselmesi, ekonomik canlılık kazandırılması, toplumsal bütünleşmeye katkı sağlaması ve son olarak demokratik toplumun oluşmasına imkan sağlamasıdır. Bu gereksinimleri üç kategoride sunmak mümkündür. Bunlar fiziksel ihtiyaçlar, sosyal ihtiyaçlar ve psikolojik ihtiyaçlardır. Fiziksel olarak yapılan rekreasyonel faaliyetler yaşa bağlı olarak biyolojik gerilemeyi durdurmaya yardımcı olur, besinler ve gıdalardan alınan kiloları vermeye yardımcı olmaktadır. Stresi azaltarak kalp sağlığına olumlu yönde etki eder. Sosyal ihtiyaçlar, toplu olarak yapılan rekreasyonel faaliyetlerle bireyler sosyalleşir, uzun sürecek dostluklar edinebilir. Psikolojik ihtiyaçlarda ise farklı çevrelerde bulunarak yalnızlık duygusundan kurtulma, entelüktel yaşantıya katkı sağlama, yapılan faaliyetlerle bireye dışa dönük bir karakter kazandırma ve duygusal zekaya katkı sağlama olarak ifade edilebilir. Spor ve rekreasyon etkinlikleri bireyde bir takım duygu, tutum ve davranışları etkilemektedir (Şahin vd. 2020).

Rekreasyonel faaliyetlerin sınıflandırılmasında ise çok sayıda kategori göze çarpmaktadır. Bunlar; mekânsal olarak rekreasyon, açık alan rekreasyonu, kapalı alan rekreasyonu, aktif ve pasif rekreasyon, terapötik rekreasyon, yaşlara göre rekreasyon (çocuk rekreasyonu- genç rekreasyonu- yetişkin rekreasyonu- orta yaş rekreasyonu) katılımcı sayısına göre rekreasyon, hafta sonu rekreasyonu, ticari rekreasyon, sanatsal, kültürel rekreasyon olarak sıralanabilir. Bu rekreasyonel faaliyetlerin yapılabilmesi için gerekli en temel faktör zaman, yani boş zamanın olmasıdır. Sanayi devrimiyle birlikte makineleşmenin artması ve insanların çalışma koşullarının rahatlaması boş zaman sürelerinin artmasına sebep olmuştur. Artan boş zamanın kaliteli

değerlendirilmesi hem birey için hem ülke için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Boş zaman ve rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleşmesi ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetişmesine ve kendini gerçekleştiren kişilerin çoğalmasına katkıda bulunduğu literatürde sıklıkla ifade edilmektedir. (Balcı vd., 2002). Spor ya da rekreasyonel faaliyetler, duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılgin vd., 2022).

Zaman insanın en kıymetli hazinesidir. Bireylerin gerçekleştirmiş olduğu her başarıda ayırdıkları zaman anlayışının payı oldukça büyüktür. Hem kişiler hem örgütler için zaman çok değerli kavramdır. Zaman ile ilgili antik çağlardan beri birçok bilim insanı tarafından pek çok tanım yapılmıştır. Sözlükteki anlamıyla gerçekleşen iş için ayrılan süreye zaman denilmektedir. Zaman, kişilerin kendilerini durumun akışına bıraktıkları tasarrufu olmayan bir sermaye, geri dönüşü olmayan bir kaynaktır (Malkoç, 2011). İnsanlığın doğuşundan itibaren var olan bu kavramı yerine koymak imkansızdır. Yaşam doyumları yüksek olan bireyler zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmekte, amaçları doğrultusunda zamanı doğru yöneltmekle kaliteli zaman ortaya çıkmaktadır. Günlük rutin yapılması gereken işlerde zamanı doğru kullanan bireylerin olumlu etkiler yaşaması ile birlikte boş zamanı olacaktır. Boş zamanı oluşan bireylerin sosyal hayatı daha keyifli geçmektedir. Aileler ve eğitim kurumları zaman yönetimi konusunda çocukları eğitmeli, alınan bu eğitimle zaman kullanımı ve boş zaman oluşturma, oluşan boş zamanı değerlendirme noktasında daha bilgili olmaktadır (Karaküçük, 1999).

2.2. Örgütsel Spontanlık

Örgütsel bağlılığın bir alt boyutu olarak örgütsel spontanlık, kişilerin özgür iradesiyle görev tanımında olmamasına rağmen örgütün çıkarlarını maksimum düzeye çıkarmak için ayrıca çalışması, örgütün hedeflerine ulaşmayı destekleyen davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Çankır, 2017). Örgütsel spontanlık davranışının temellerini Katz 1964 yılındaki çalışmalarında atmış daha sonra Brief 1992 yılındaki çalışmalarında geliştirmiş ve Podsakoff ta 2000 yılındaki çalışmalarıyla katkı sağlamıştır. Örgütte çalışan kişilerin görev tanımları dışındaki işleri üstlenmesi, örgütün verimliliğini artırması için oldukça önem arz etmektedir.

Örgütsel spontanlık Katz ın çalışmasında örgütün var olabilmesi ve devamının sağlanması için gerekli üç tip davranıştan söz edilmiştir. İlki kalifiye personelin temin edilmesi ve devamlılığının sağlanması, ikincisi güvenilir rol performansı, son tip ise yenilikçi ve spontan davranışlardır. Katz

(1964) tarafından örgütsel spontanlık davranışının temeli oluşturulmuş, kurumun imajını yükselten, örgütte yardımlaşmayı artıran ve işletmenin çıkarlarını koruyan olumlu davranışlar bütünü olarak ifade edilmiştir. Brief'e göre örgütsel spontanlık davranışı beş bileşenden oluşmaktadır.

Bu bileşenler;

- Kurumu koruma,
- Kendini geliştirme,
- Meslektaşlarına yardımcı olma,
- Onarıcı tekliflerde bulunma,
- Etrafına iyilik yaymadır.

İş görenler için spontan olarak ortaya çıkabilecek durumlarda neler yapabilecekleri hususunda fırsatlar verilmeli ve bu davranışları için personel cesaretlendirilmelidir. Örgütsel vatandaşlık davranışı ile örgütsel spontanlık arasında az farklılık olması ve alt bileşenlerine bakıldığında da büyük benzerlikler olması sebebiyle alan yazında araştırmacılar iki kavramı eş anlamlı olarak almaktadırlar (Gürbüz, 2007). Benzer yönleri dikkate alındığında iki kavramında kurumun fonksiyonel işleyişine katkı sağladığı söylenmektedir (Geçgel, 2011). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile örgütsel spontanlık arasındaki en belirgin fark ödül sisteminin devrede olmasıdır. Örgütsel vatandaşlık davranışı ödül sistemi içerisinde dikkate alınmayan davranışları içerirken, örgütsel spontanlık ödül sisteminde karşılığı olacak aktif eylemleri kapsamaktadır. Örgütsel vatandaşlık davranışı hem aktif hem pasif (aktif davranışlar: başkalarına yardım etme, pasif davranışlar: iş ortamı ile ilgili rahatsız olduğu konularda şikayet etmeme) bütün davranışları içerirken örgütsel spontanlık sadece aktif davranışları içermektedir (İplik, 2015). Yani örgütsel vatandaşlık davranışı kurumun ödül / ceza sistemi dışında kalan davranışlarıdır. Örgütsel spontanlık ise karşılığında ödül alacaklarını bildikleri aktif davranışlardır. Örgütsel spontanlığın farklı alanlara yayılması ve son zamanlarda kabul görmesinin sebebi klasik performans ölçümleriyle doğrudan etkisi olmasa da uzun süreli örgütsel başarıyı etkilediği ve örgütsel bağlılığa olumlu katkısının olduğunun düşünülmesidir (Bachrach, 2002). Örgütün devamının sağlanması için sadece iş gerekleri tanımında bulunan işleri yerine getirmesiyle değil, örgütsel spontanlık ve örgütsel vatandaşlık davranışlarında yerine getirilmesiyle gerçekleşmektedir. Örgütsel spontanlık ile birlikte ekstra rol davranışları Katz'ın (1964) "yenilikçi ve spontan" davranışlarına dayanmaktadır.

Bu davranışlar şöyle sıralanabilir;

- Diğer iş görenlerle birlik, beraberlik ve uyum içinde çalışmak,
- Örgütün varlıklarını, temel kaynakları çoğaltarak korumak,
- Olumlu fikirler sunarak sorunu çözmek ve yapıcı olarak üretim sürecine katkı da bulunmak,
- Örgütte kendini kanıtlamak, işini iyi yapmak,
- Toplum içinde örgütü daha iyi konuma taşımak, herkesin çalışmak istediği bir iş yeri imajını sağlamak.

Sıralanan bu davranışları yaparken bunun bir karşılığının olmayacağını bilerek ve gönüllü olarak örgüte yardım etmek “yenilikçi ve spontan” olarak ifade edilmektedir. İnsan kaynakları yönetimi, ekonomi, yönetim ve liderlik gibi farklı disiplinlerden kabul gören örgütsel spontanlık kavramı bütün bir şekilde ele almayı güçleştirmekte ve empirik alt yapı hususunda ciddi sorunlara sebep olmaktadır (Podsakof vd., 2000).

Tablo 1. Örgütsel spontanlık ve örgütsel vatandaşlık davranışı, davranışsal boyutları (George and Brief 1995 s.312)

Davranışsal Boyutlar	Kavramlar	
	Örgütsel Vatandaşlık Davranışı	Örgütsel Spontanlık
1. Örgüt için fonksiyonel olan - fonksiyonel olmayan	Fonksiyonel davranışları içerir	Fonksiyonel davranışları içerir
2. Rol-ekstra rol	Rol ve ekstra rol davranışları içerir	Ekstra rol davranışları içerir
3. Örgütün ödül sistemince tanınması	Ödül sistemince tanınmaz	Ödül sistemince Tanınabilir
4. Aktif-pasif	Aktif ve pasif davranışları içerir	Aktif davranışları içerir

Biçimsel iş gereklerinin unsuru olmayan örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel spontanlık sosyal etkileşimin önemli parçaları arasında yer almaktadır çünkü örgütsel spontanlık ve örgütsel vatandaşlık davranışı gönüllü olarak ortaya çıkmaktadır. İş gören ile işveren arasında önemli bir paravan olan insan kaynakları yönetimi bu ilişkide belirleyicidir. İşverene güvenen sadakatle bağlı olan ve örgütün çıkarlarını düşünen iş gören daha çok örgütsel spontanlık ve örgütsel bağlılık gibi personel tutumları göstermeye çalışmaktadır. Bu tutumları sergileyen çalışanların sosyal

etkileşimi, güven, bağlılık ve sadakatle ortaya çıkmaktadır. Temel güdüleyici rolü üstelenen bu davranışlar bireyin sosyal ilişkide karşısındaki kişi ya da kurum hakkında oluşan inançlarının tutumudur. İş görenler hiyerarşik yönetimde üst amirinin hakkaniyetli davranış sergilediğini görünce örgüte karşı daha bağlı olmakta ve örgütsel spontan davranışını sergilemektedir. Karşılıklılık ilkesi gereğince çalışanlar, amirlerinin adaletli davranması sonucunda onlara karşılık vermek amacıyla örgütsel spontanlık ve örgütsel bağlılık göstermektedirler. Örgüt içerisindeki adaletli davranışların olduğunu algılayan çalışanlar ekstra rol davranışı (çalışanın örgüt içinde yapması gereken iş gerekleri dışında, örgüt yararına olumlu davranışlar sergilemesi ve bu davranışları gönüllülük içerisinde yapmasıdır) sergiler ve örgütsel bağlılık düzeyleri yüksektir. Ast - üst ilişkisi içerisinde uyumlu olarak çalışan bireyler işlerine tam odaklanarak daha fazla enerji sarf ederler ve bu sürede duygusal zekalarını daha çok kullanarak örgüte hizmet etmektedirler (Graham, 1991). Kavramsal ve motivasyon temelleri açısından farklılık gösteren rol ve ekstra rol davranışı oldukça önemlidir. Örgütsel spontanlık kavramını daha iyi anlamak için iş görenlerin bakış açısıyla ele alarak iş gerekleri ve iş tanımlarını incelemek faydalı olabilmektedir. Çalışanın işini ne derece hayatın merkezine koyarsa, iş sorumlulukları o denli genişler ve daha çok örgütsel spontanlık sergileyerek örgütsel bağlılıkları artar (Blakely, vd., 2005). Rol davranışları örgütsel spontanlık gibi örgütteki iş birliğini artıran genelde ödül sistemi ile çalışan örgütün imajını olumlu anlamda yükselten davranışlardır. Örgütsel spontanlık, örgütsel vatandaşlık davranışının beş boyutuyla yakından ilgilidir. Bu boyutlar; diğergamlık, vicdanlılık, nezaket, sivil erdem, centilmenliktir.

Örgütsel spontanlığın diğergamlık ile ilgili boyutunda işletme personelinin mesai arkadaşlarına yardım etmesiyle örgüt performansını artırmaya yönelik davranışlarıdır. Bu kişiler bu yardımları yaparken karşılık beklemeden yapmaktadır. Bu yardımlar dayanışmayı artırarak performansında artmasını sağlar. Hasta olan arkadaşlarının yerine çalışmak, onların işlerini üstlenmek bu yardımlara örnek verilebilir. Gürbüz (2007) tarafından yapılan çalışmaya göre kadınların diğergamlık boyutunda davranış sergilemesi erkeklere göre çok daha fazla olduğu görülmektedir.

Örgütsel spontanlığın vicdanlılık boyutunda, çalışanın iş gereklerini yerine getirmesi, iş sözleşmesine dayalı sorumlulukları arasındadır fakat bu iş gereklerini yerine getirirken gönüllülük esasına göre getirmesi, sadece çalışma arkadaşına yardım yapması değil genel olarak örgütün çıkarlarını korumak adına davranışta bulunması olduğu belirtilmiştir (İşbaşı, 2000, s.26).

Örgütsel spontanlığın nezaket boyutunda, çalışanların alınan kararlardan birbirlerini haberdar etmeleri ve olumlu davranış sergilemeleridir. Farklı

görüşlerde olan çalışanlara da saygı duymak, ayırtırmamak, dayanışma kararlarını ortak şekilde alarak koordinasyon işlevlerini kolaylaştırmaktır (Kaplan, 2011). Nezaket boyutuyla diğergamlık boyutu arasında benzerlik olsa da nezaketlik boyutu ortaya çıkması muhtemel sorunları bertaraf ederek proaktif davranış sergilenmesini öngörmektedir. Diğergamlık boyutunda ise sorun ortaya çıktıktan sonra durumu kurtarmak için sergilenen reaktif karakterli davranışları kapsamaktadır (Çelik, 2007).

Örgütsel spontanlığın sivil erdem boyutunda, en önemli kavram inisiyatif almaktır. Aynı zamanda katılmanın zorunlu olmadığı toplantılara gönüllü olarak katılmak, iş birliği içinde olmak, zaman ve enerjilerini örgüt için kullanmak sivil erdem boyutunda değerlendirilmektedir. Sivil erdem davranışı sergileyen (inisiyatif alan personel) çalışanların örgüt yöneticileri tarafından işlerine karışıldığını düşündükleri için bu tür davranışlara müsaade etmemektirler, dolayısıyla çalışanlar uygulama alanı bulamamaktadırlar.

Örgütsel spontanlığın centilmenlik boyutunda gönüllülük olarak da bilinen her türlü gerginliği tolere edebilen bireylerin bu örgütlerde sorunları çözmesi anlamına gelmektedir. Yeterince ilgi görmeyen bir örgütsel davranış türü olan örgütsel spontanlığın centilmenliği literatürde zorlamalara şikayet etmeden kabullenmede ki isteklilik olarak tanımlanmıştır (Sabahi, Dashti, 2016). Centilmen kişiler ise sadece rahatsız edici mevcut durumdan şikayet etmeyen değil, bu durumda da olumlu tutumunu koruyan, diğer kişiler kendisiyle aynı düşüncede olmasa bile onların düşüncelerine de saygı duyan ve kimseye kızmayan, kimseyi kırmayan, ortak çalışma gerektiren konularda orta yolu bulan, kendinden fedakarlık yapan kişilerdir (Güler, 2009).

2.3. Örgütsel Bağlılık

Bağlılık kavramı sadık olma, sadakatli davranma anlamına gelmektedir. Bir kuruma, kişiye veya önemli gördüğümüz örgüte, kuruma, işletmeye karşı yerine getirmek zorunda hissettiğimiz yükümlülükleri anlatan bir duygu durumunu olarak tanımlanmaktadır (Balay, 2014). Örgütsel bağlılık ise bireylerin kendi görev tanımları içerisindeki işleri yaptıktan sonra hala örgütün çıkarlarını korumak amacıyla fazla enerji sarf etmeleri olarak ifade edilmektedir (Çöl, 2004). Örgütün kar marjını yükseltmek ve hedeflerine ulaşmasında örgütsel bağlılık önemli yer tutmaktadır. Örgütler için oldukça önemli olan örgütsel bağlılık, beş nedene bağlanabilir. Bunlardan ilki personelin iş bırakması ya da devamsızlık yapmasıyla birlikte işin aksaması, ikincisi iş tatmini ve motivasyon, üçüncüsü sorumluluk bilinci ve katılım, dördüncü olarak ise demografik özellikler ve son olarak örgütsel bağlılık belirleyicilerinin neler olduğunun bilinmesiyle ilgilidir. Örgütsel

bağlılık kavramını sosyal psikologlar ve örgütsel davranışçılar farklı açılardan ele almalarından dolayı davranışsal ve tutumsal olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Sosyal psikologlar davranışsal bağlılık üzerinde yoğunlaşırken, örgütsel davranışçılar tutumsal bağlılığa odaklanmışlardır (Gül, 2014). Ülkemizde de yapılan araştırmalar örgütsel bağlılığı örgütsel adanmışlık olarak adlandırılmıştır. Özellikle eğitim kurumlarında görev yapan kişilerin bağlılıkları da Allen ve Meyer (1990) tarafından geliştirilen örgütsel bağlılık modelinde ki üç yaklaşımla incelenmektedir. Bu yaklaşımlar duygusal, devam ve normatif bağlılıktır. İşletme de çalışan işgörenler, yükseköğrenim kurumlarında görev yapan akademisyenler kurumlarında istedikleri için kalıyorlarsa bu durum duygusal bağlılıkla açıklanabilirken gereksinim duydukları için kurumda kalıyorlarsa devam bağlılığı ile açıklanabilir ve son olarak yükümlülük hissettikleri için o kurumda kalıyorlarsa normatif bağlılıkla açıklanmaktadır. Bu bağlılıklar her bir birey için farklı derecelerde algılanmaktadır. Yüksek düzeyde algılanan bu bağlılıklar iş yerinin örgüt iklimine göre etkinliği artırıcı bir unsurdur. Bireylerin örgüt içinde başarılı olmaları örgütsel bağlılık düzeyleriyle yakından ilgilidir. Nitelikli iş gücünün örgütte isteyerek kalması örgütün başarısı için önemli bir etkidir. Örgütsel sonuçlar bakımından önemli olan davranışlardan örgütsel bağlılığın örgüt içinde rolü büyüktür. Örgütsel bağlılığın yıllardır örgüt içinde ki etkinliğini ortaya koyabilmek için sayısız araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda örgütsel bağlılığın örgüt içinde pozitif etkinin yaratılması, bireyler arasında olumlu davranışlar sergilemesine sebep olması ayrıca örgütsel bağlılığı yüksek olana bireylerin örgüte karşı olumsuz tavır ve düşünceler içinde olmaması da oldukça önemlidir (Çıtak, 2010).

Örgütsel bağlılıkta iş tutum kavramı ve çalışmalarında iki değişken göze çarpmaktadır bunlar; işten ayrılma niyeti ve gerçek iş gücü devir oranıdır. Örgütsel bağlılık, örgütsel klinik psikolojide olduğu gibi pek çok yapıda kavramsallaştırılabilir ve ölçülebilir. Alan yazında kavramsallaştırmaların ve ölçümlerin çoğunluğu iş gücü devir oranı ile yapılmaktadır. Örgütsel bağlılığı yüksek olan bireylerin işe devamları gerçekleşirken, örgütsel bağlılıkları düşük olan çalışanların iş bırakma veya devamsızlık yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. İş görenlerin çalıştıkları kuruma karşı bağlılıkları arttığı sürece iş gücü devir oranı hızının düşük olması, yüksek motivasyonla çalışma gibi pek çok pozitif davranışın ortaya çıkmasıyla birlikte domino etkisi yaratarak toplumun refah düzeyinde de bir artış görüleceği beklenmektedir (İbicioğlu, 2000).

Örgütsel bağlılıkla ilişkili çalışmalar özellikle 1990'li yılların başlarında önem kazandı daha sonra örgütsel bağlılığın sadece tek boyutu olmadığı bu yapının öncüllerinin, bileşenlerinin olduğu ve neticelerinin boyutlara göre

değişiklik gösterdiği ortaya konulmuştur. Özellikler uluslararası literatür de fazlaca çalışma yapılmış yirmi den fazla tanıma rastlanmıştır. Bu konu ile ilgili oldukça fazla tanım ve araştırma yapılmasına rağmen konu hala belirsizliğini korumakta ve bu kavramın çok boyutlu geniş olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacılar arasında örgütsel bağlılık ile ilgili işveren ve iş gören arasında doğrudan ilişki anlamıyla bir uzlaşma bulunmamasına rağmen, bu ilişkinin oluşum süreçleri ve yapısı ile ilgili görüş farklılıkları olduğu bilinmektedir. Araştırmacıların konuları farklı bakış açılarından ele almaları birbirinden çeşitli tanımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Örgütsel bağlılık tanımlarının yanı sıra örgütsel spontanlık ve örgütsel davranış kavramında da görüş birliğine varılmış bir tanım bulunmaktadır. Araştırmacılara göre örgütsel bağlılık çalışanların, çalıştıkları kuruma karşı bağlılıkları ve gönüllü olarak hizmet etmeleri terk etme ihtimalini azaltan psikolojik bağ olarak tanımlanabilir (Allen ve Meyer, 1996). Çalışanların örgüt ile özdeşleşmesi sonucu elde edilen kimlik birliğinin gücü yani bireyin çalıştığı kuruma karşı hissettikleri olarak da tanımlanabilir. Bu tanımlardan yola çıkarak örgütsel bağlılık tek boyutlu bir kavram olarak ele alınmıştır. Örgütsel bağlılık denilince ilk akla gelen isimler Meyer ve Allen olmuş ve yaptıkları çalışmalarda öncelikle literatür taraması yaptıklarında bu kavramın hangi anlamada kullanıldığını araştırmış fakat uzmanların ortak bir görüşe varamadıklarını ifade etmişlerdir (Bakan, 2018). Örgütsel bağlılık ile ilgili ortak noktaların, işgörenlerin örgüte olan bağlılıkları, örgütün üstün başarısı için çabalamaları ve örgütün çıkarlarını ön planda tutmaları hususunda davranış göstermeleridir. Durumsal bir faktör olarak örgütsel bağlılık çalışanın, örgüte bağlılık gösterip göstermediğini ölçmede bazı göstergeler kullanılmaktadır. Bu göstergeler; örgütün hedefleri doğrultusunda ki değerlere inanma en önemli göstergelerden biridir. Değerlerin benimsenmesi, üyelerin örgütün hedef ve amaçlarını benimsedikleri ve kabul ettikleri doğrultuda bağlılık göstermeleri örgüte bağlılık duymalarının ön koşuludur. Örgüte olan bağlılıklarının göstergelerinden biri de örgütün hedeflenen amaçlara kısa sürede ulaşmasında üstün gayret sarf etmeleri, olması gerekenden fazla çaba göstermeleri, örgüte olan bağlılıklarını gösteren ayrı bir ölçüt olmakla birlikte bireyin örgüt için fedakarlıkta bulunması bireyin örgüt ile özdeşleştiği (Özdeşleşme; iş görenlerin memnuniyet duydukları işyerlerinde çalışma isteğidir), içselleştirdiği (iş görenler kendi amaçları ile örtüştüğü sürece örgütün hedeflerini, amaçlarını benimserler) ve örgüt iklimi içinde uyumlu olarak var olabildiğinin bir göstergesidir. Bu uyum örgütsel üyeliği devam ettirme ile ilişkili kuvvetli bir istek duyma ve örgütle ilgili güçlü bir memnuniyet derecesi içinde bulunması ile de açıklanabilir.

Örgütsel bağlılığı etkileyen konular arasında strateji ve vizyon, kontrol, mücadele gerektiren işler, çalışma kültürü, takım çalışması iş birliği, ortak kazanımlar, iletişim, yetiştirme ve geliştirme, teknoloji sayılabilir.

Örgütler için popüler konular arasında yer alan örgütsel bağlılık kuramları şöyle sıralanabilir;

- Klein, Molloy ve Brinsfield'in Bağlılık Kuramı,
- Meyer ve Herscovitch'in İş Yeri Bağlılığı Kuramı,
- Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Kuramı,
- O'Reilly ve Chatman Örgütsel Bağlılık Kuramı,
- Etzioni Örgütsel Bağlılık Kuramı,
- Kanter'in Örgütsel Bağlılık Kuramı,
- Penley ve Gould'un Örgütsel bağlılık Kuramı,

Bu kuramlar uzun yıllar boyunca uzmanların araştırmalarına konu olmuş farklı disiplinler tarafından araştırılmış ve sınıflandırma yapılmıştır. Bağlılık kavramı insan ilişkileri davranışlarını anlamlandırmak için hem bireylerin hem de örgütlerin bağlılığının anlaşılmasında kullanılan bir kavramdır.

Klein, Molloy ve Brinsfield'in Bağlılık Kuramında örgütsel bağlılık sürecine etki eden bireysel ve örgütsel amaçların, çevresel faktörler içinde varolmasına değinilmiş, çalışanların bireysel amaçları ile örgütsel bağlılıklarının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini ve gerçekleşti ise bunun ne derece gerçekleştiğini belirlemeye çalışmıştır. Klein ve Park (2015) örgütsel bağlılığın dört modelinin işleyiş sürecini şöyle sıralamıştır; Çevrenin bilişsel temeline dayanan dört yakınsal durum olan belirginlik, pozitif etki, güven ve algılanan kontroldür. Alan teorisinde, hedefler ile bağlılık doğru orantılıdır, hedefler ne kadar belirgin olursa bağlılık o kadar artar. İkinci faktör olan pozitif etki, kişiler olumsuz değerlendirilen örgütlere göre olumlu değerlendirilen örgütlere yönelmeyi tercih ederler, olumlu değerlendirilen örgütlerde kalarak kendilerini adarlar. Güven ve algı kontrolünde ise çevresel faktörlerle birlikte örgütsel ve toplumsal faktörler bağlılığı etkilemektedir. Rekreasyonel faaliyetler katılan bireylerinde algıları olumlu yönde şekillenmekte bağlılıkları artmaktadır.

Meyer ve Herscovitch'in İş Yeri Bağlılığı Kuramında bireyler eş merkezli çemberlerle ifade edilmektedir. Geniş ya da dar olarak tanımlanabilen iç daire örgütsel bağlılığın esası olan davranışı ifade etmektedir. Geniş olarak tanımlandığında örgütün başarısını, dar olarak ifade edildiğinde ise örgütün ögesini tanımlar. Odak davranış kavramı üçüncü taraflarca (yöneticiler ve

çalışanlar) kabul edilen bağlılık davranışıdır. Odak davranışa eşlik eden dış çember, davranış şekillerini temsil etmektedir.

Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Kuramında üç boyuttan söz edilmektedir. Bu boyutlar duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılıktır. Duygusal bağlılık bireylerin örgütün değerlerine bağlanması ve örgütü içselleştirmeleriyle oluşan bağlılıktır. Örgütte kalmak için içsel olarak güdülenen bireylerin, duygusal olarak saygı ve sevgi duyarak özdeşleşirler. Bu bağlılık türüne sahip kişiler örgüte karşı sadık olur ve istenilen görevi gönüllülük esasıyla yerine getirirler. Kendi çıkarlarını bir kenara bırakıp örgütün çıkarları için canla başla çalışırken bundan büyük haz duyar, verilen ek görevi pozitif bir tutumla karşılar örgüt için üstün çaba sarf ederler (Eren, 2015). Devam bağlılığın da kişilerin örgütte kalmaları için gerekli bir takım nedenleri vardır. Bu nedenlerden dolayı örgütte kalmayı tercih ederler. Örneğin bağlı buldukları örgütte elde ettikleri kazanç diğer örgütlerde çalıştıklarında elde edecekleri kazançtan daha karlı olması sebebiyle mevcut örgütlerinde devamlılığı sağlarlar. Çalışanların örgütte devam etmeyi tercih etmelerinin en önemli sebebi ekonomik ve sosyal boyuttur. Akademisyenler üniversitelere bağlıdır, öğretmenler okullarına bağlıdır burada birincil motivasyon kaynağı parasaldır, çünkü işlerini kaybetmeleri onları maddi anlamda sıkıntıya girmelerine sebep olacaktır. Örgütleri dışında farklı bir yerde iş bulma imkanı olmadığını düşündükleri için örgütte kalmaya devam eder ve ayrılmanın maddi kayıplara yol açacağını düşündükleri için örgütte kalırlar, bireyler bir mecburiyet sonucu orada bulunmaktadır (Köybaşı vd, 2017). Normatif bağlılıkta ise duygusal bağlılığa benzer durum söz konusudur. Çalışanlar örgütlerine sadık oldukları için örgütte kalarak hissedilen sadakat duygusuyla birlikte ahlaki hislere bağlıdır. Çalışan bireyler iş gereklerini yerine getirirken ahlaki bir sorumluluğu yerine getirdikleri için memnuniyet duyarak örgütlerine mecburi bir bağlılık hissi duyarlar. Örgütün amaç ve hedeflerini içsel bir şekilde benimsemekten uzak fakat ahlaki açıdan bu amaçlar doğrultusunda, etik kurallar çerçevesinde örgütsel değerlere uygun tavırlar sergiler ve iş gereklerini yerine getirirler. Normatif bağlılıkta çalışanlar örgütte kalmayı, örgüte olan bir minnet borcu olarak düşündükleri ve böyle hissettikleri için örgütteki varlıklarını sürdürmeye devam ederler yani minnet duygusundan kaynaklanan bir bağlılıktır (Eren, 2015).

O'Reilly ve Chatman Örgütsel Bağlılık Kuramında da Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Kuramında olduğu gibi üç boyuttan söz etmek mümkündür. Bunlar; Uyum Bağlılığı, Özdeşleşme Bağlılığı ve İçselleştirme Bağlılığıdır. Uyum bağlılığında çalışanların daha çok bir ödül karşılığında çalışmasına ilişkin bir bağlılıktır. Örgütün çıkarlarını korumak için değil de ödüle ulaşmak için çalıştıklarında uyum bağlılığı ortaya çıkmakta, ödüle

ulaşmak için örgütte kalmaya devam etmektedir. Bireylerin örgütte kalmaya devam etmelerinin nedeni bireysel maddi çıkarlarına ulaşmak için örgütü bir araç olarak gördüklerinden kaynaklanmaktadır (Güney, 2015). Özdeşleşme Bağlılığı, Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılığın duygusal boyutunda olduğu gibi meslektaşlarıyla iyi ilişkilerini sürdürmek pozitif iletişimlerini devam ettirebilmek için örgütte kalmaya devam etmelerinden kaynaklanan bağlılıktır. İş görenlerin örgütü kendi evleri gibi görmesi iş yerlerinde huzurlu hissetmelerinden dolayı oluşan bağlılıktır. İçselleştirme Bağlılığında ise çalışanın değerleri ile örgütün değerleri örtüşmeli, hedef ve amaçlar ortak olmalı aynı çıkar doğrultusunda çalışılmalıdır. Bunlar gerçekleştiği sürede bireyler örgütte kalma yönünde istekli davranırlar.

Etzioni Örgütsel Bağlılık Kuramında da, O'Reilly ve Chatman Örgütsel Bağlılık Kuramında ve Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Kuramında olduğu gibi üç boyuttan söz etmek mümkündür. Bunlar; yabancılaştırıcı, hesapçı ve ahlaki bağlılıktır. Bağlılık sınıflandırmasının ilk girişimlerini Etzioni atmıştır. Yabancılaştırma da örgüt içinde zor bir yönetim tarzı ile çalışmak zorunda kalan bireylerin ötekileştirilmesinden kaynaklanan bağlanmadır (Tutar, 2016). Hesapçı bağlanmada çalışan yaptığı hizmet karşılığında bir ödül beklentisi içine girmekte ve bir değiş/tokuş mantığı ile çalışma şeklindeki bağlanma tarzıdır (Gümüş ve Sezgin, 2012). Son bağlılık olan ahlaki bağlılıkta ise örgütün normlarının benimsenmesi, örgütle özdeşleşme ve örgütün kurallarını içselleştirerek bu görevleri yerine getirirken kendini örgütün bir parçası olarak gördüğü için değerli görerek yapmaktadır (Balay, 2014).

Kanter'in Örgütsel Bağlılık Kuramında örgüt tarafından dayatılan bir takım bağlılık türleri bulunmaktadır. Çalışanların farklı bakış açılarından kaynaklanan farklı bağlılık türleri şu şekilde sıralanmaktadır; devamlılığa yönelik bağlılık, kontrol bağlılığı ve kenetlenme bağlılığıdır. Devamlılığa yönelik bağlılıkta iş görenin örgütün varlığını devam ettirmesi için elinden gelen çabayı sarf etmesi anlamına gelmektedir. Çalışan o kadar çok çaba sarf eder ve haddinden fazla emek verir ki örgütten ayrılmaz hale gelir çünkü örgüt için yaptığı fedakarlığın karşılığını almak istemekte, sistemin devamı ve bunun için örgütte kalmaya devam etmektedir (Varoğlu, 1993). Kenetlenme bağlılığında iş görenler örgüte ve örgütteki sosyal ilişkilere bağlıdır. Bu örgütlerde çalışanlara yönelik oryantasyon eğitiminin verilmesi veya işe yeni başlayan üyenin diğer çalışanlara tanıtılması, özel günler ya da kuruluş kutlamaları gibi yöntemler kullanılarak çalışanların sosyalleşmesi ve kenetlenmesi sağlanmaktadır. Kenetlenme bağlılığında örgütte bulunan üyeler olumsuz durumlar karşısında bile demoralize olmadan işlerine devam edebilmekte ve olumsuz davranışlarla daha az karşılaşmaktadır. Son olarak

kontrol bağlılığında örgütün amaç ve hedeflerine yönelmiş, normlarına, kurallarına sıkı sıkıya bağlı davranış sergileyen çalışanın bağlılığıdır. Bu bağlılık türünde olumlu normatif yönelimler bulunmaktadır. Kanter'in Örgütsel Bağlılık Kuramında çalışanın örgütsel bağlılığını kuvvetlendirmek için bu üç boyutta aynı anda kullanılmaktadır. Aynı anda kullanılan bu yaklaşımlar örgütte etki yaratmak, hem de örgüt içi birlik beraberliği artırmak için kullanılmaktadır (Çetin, 2004).

Penley ve Gould'un Örgütsel Bağlılık Kuramının temellerini Etzioni'nin (1975) çalışmaları şekillendirmiş ve örgüt katılım modeli ile gelişmiş, iş görenlerin örgüte uyum sağlama şekilleri araştırılmıştır. Penley ve Gould'un Örgütsel Bağlılık Kuramında da (1988) Etzioni Örgütsel Bağlılık Kuramında, O'Reilly ve Chatman Örgütsel Bağlılık Kuramında ve Allen ve Meyer Örgütsel Bağlılık Kuramında olduğu gibi üç boyuttan söz etmek mümkündür. Bunlar; ahlaki bağlılık, çıkarıcı bağlılık ve yabancılaştırıcı bağlılıktır. Ahlaki bağlılık, örgüt içinde kişinin örgütün amaçlarına ulaşması için örgütün bütün normlarını benimseyip içselleştirmesi ile ilgili bağlılıktır. Birey örgüt için çabalamayı bir sorumluluk olarak görmekte ve duygusal olarak bağlanmaktadır (Bakan, 2018). Çıkarıcı bağlılık, örgüt için yapılan çalışmalar karşılığın ödül elde etmeyi, örgütü ödüllere ulaşmak için bir araç olarak görmektedir. Çıkarıcı bağlılıkta karşılıklı alışveriş gibi ya da değiş/tokuş gibi anlamlar çıkarılabilir. Son olarak yabancılaştırıcı bağlılık ise birey alternatif bir örgüt bulamadığı için devam etmek zorunda kaldığı örgütte her hangi bir söz hakkının olmadığını farkında olup ötekileştirildiğinin bilincinde olmasıdır bu olumsuz durumda bağın oluşmamasına sebep olmaktadır (Uygur, 2015).

Sonuç

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda, rekreasyonel faaliyetlere uzun süre katılan bireylerin, katıldıkları aktiviteler sonucunda ruh sağlıklarını koruyarak streslerini azaltarak, yaşam kaliteleri artırmak, manevi yönünü kuvvetlendirerek, sosyal etkileşim yoluyla kişisel ilişkileri geliştirerek, hayattan zevk alarak çalıştıkları kurumlara, bağlı buldukları örgütlere karşı örgütsel bağlılıkları artırmak ve örgütsel spontanlık kavramının vurgulanması kurumlar, işletmeler ve nitelikli sonuçlar almayı planlayan örgütler için son derece önemli hale gelmektedir. Teknolojik gelişmelerin yaşandığı, oluşan rekabet ortamında değişen yönetim anlayışı ile örgütsel spontanlık kavramı daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla örgüt liderlerinin örgütsel spontanlık davranışını oluşturmak ve geliştirmek bu davranış şeklini teşvik ederek, örgütün başarısı için kadronun tam ve verimli katılımı sağlayarak kurumun başarısını artırabilirler. Bu başarıyı sağlamak

örgütlere rekabet üstünlüğü sağlama noktasında görev tanımları dışındaki işleri de yapmalarıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda son yıllarda örgütsel spontanlık davranışının artırılması, rekabet üstünlüğünün artırılmasında önemli bir unsurdur. Bu bağlamda literatür taramasında yapılan çalışmalar kapsamında rekreasyonel faaliyetlere katılan çalışanların örgütsel spontanlık davranışı sergileyerek, örgütsel bağlılık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Daha önce yapılmış çalışmalarda olduğu gibi rekreasyonel faaliyetlere katılan bireyler yapılan aktiviteler sonucunda duygu durumlarının olumlu etkilendiği, kendilerini değerli hissettikleri, keyif aldıkları, sosyalleştikleri ve bütün bu durumların örgütsel spontanlık ve örgütsel bağlılıkları arasında olumlu ilişki olduğu belirlenmiştir. Clib (2016) tarafından yapılan çalışma da iş yerinde yapılan rekreatif aktivitelerin kişilerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulgulanmıştır. Yapılan araştırmalarda örgütsel bağlılığın gelişmesinde örgütsel vatandaşlık davranışının olumlu yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Işık (2019) tarafından turizm sektöründe yapılan araştırmada örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel spontanlık ile ilgili çalışmalara baktığımızda ilişki yönünden benzerlik göstermektedir. Çalışmalara baktığımızda, rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin örgütsel vatandaşlık davranışları artmakta ve dolayısıyla örgütsel bağlılıkları da artmaktadır. Literatürde örgütsel spontanlık düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların kısıtlı olmasından dolayı çalışmaya daha çok örgütsel bağlılık değişkeni üzerinde yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel spontanlık artıkça örgütsel bağlılık düzeyleri artmaktadır. Çalışmalarda katılımcıların rekreatif aktivitelerle katılmaları ile herhangi bir ceza veya ödül beklentisi içerisine girmeden sadece örgütün çıkarlarını korumak için gayret göstermeleriyle örgütsel spontanlığı ve örgütsel bağlılıkları artmaktadır. Örgütsel bağlılıkları artan çalışanların işi bırakma eyleminde bulunmadığı, devamsızlık yapmadığı ve performanslarını artırma noktasında çalışmalar yaptığı belirlenmiştir. Alan yazında Meyer ve Allen (1990) tarafından yapılan çalışmalarda duygusal bağlılığın, örgütsel vatandaşlık davranışı üzerinde olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Ulusal ya da uluslararası yazındaki çalışmalar ışığında rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin hem ruhsal hem de fiziki sağlığına olumlu etkisinin olduğu aynı zamanda sosyalleşme ve iş performansının artırılması gibi olumlu etkilerinin olduğu, işletmelerde veya bağlı buldukları örgütlere karşı örgütsel bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu bilinmektedir.

KAYNAKÇA

- Alexandris K, Carroll B. Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Results from a Study in Greece. *Leisure Studies* 1997; 16: 107-125.
- Allen, NJ ve Meyer, JP (1990). Örgütsel sosyalleşme taktikleri: Yeni gelenlerin taahhüdü ve rol yönelimi ile bağlantıların boylamsal bir analizi. *Yönetim Akademisi Dergisi* , 33 (4), 847-858.
- Allen, NJ ve Meyer, JP (1996). Örgüte duygusal, devamlılık ve normatif bağlılık: Yapı geçerliliğinin incelenmesi. *Mesleki davranış dergisi* , 49 (3), 252-276.
- Aslan, Ş. (2008). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile örgütsel bağlılık ve mesleğe bağlılık arasındaki ilişkilerin araştırılması. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 163-178.
- Bachrach, D. G. (2002). A Laboratory examination of the effects of organizational citizenship behavior and in-role performance on managerial perceptions, behavioral intentions, and evaluations. PhD., Indiana University, 160 pages.
- Bakan, İ. (2018). Örgütsel bağlılık, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Balay, R. (2014). Örgütsel bağlılık. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı V, Demirtaş M, Gürbüz P, İlhan A, Ersöz V. Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 2002; 123- 131, Antalya.
- Başarangel, İ. (2017). A Theoretical Study On Workplace Recreation: Suggestion on Its Applicability in Tourism Enterprises. 2nd World Conference on Technology, Innovation and Entrepreneurship, May 12- 14, 2017, Istanbul, Turkey.
- Blakely, GL, Andrews, MC ve Moorman, RH (2005). Örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkide eşitlik duyarlılığının düzenleyici etkisi. *İşletme ve Psikoloji Dergisi* , 20 , 259-273.
- Chib, S. (2016). Study On Organizational Commitment And Workplace Empowerment As Predictors Of Organization Citizenship Behaviour, *Schledge International Journal of Management & Development* ISSN 2394-3378 3(3): 63.
- Çankır B. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Editör: Kavi E. Çalışma Yaşamında Güncel Psikolojik Konular. 1.Baskı, Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Yalova, 2017; s:161-182.
- Çelik, V. (2012). Okul kültürü ve yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çetin, M.Ö. (2004). *Örgütsel Vatandaşlık Davranışı*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 784-790.

- Çıtak, Z. (2010). Motivasyon ve İş Tatmininin Örgütsel Vatandaşlık Davranışın Etkisi Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çöl, G. (2004). Örgütsel bağlılık kavramı ve benzer kavramlarla ilişkisi. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 6(2).
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 644-653.
- Eren, E. (2015). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım. Gazikitabevi, 131-137.
- Geçgel, S. (2011). *Duygusal zekanın örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi üzerine bir araştırma* (Master's thesis, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- George, J. M. (1995). Leader positive mood and group performance: The case of customer service. *Journal of Applied Social Psychology*, 25(9), 778-794.
- Graham, JW (1991). Örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine bir deneme. *Çalışan sorumlulukları ve hakları dergisi*, 4, 249-270.
- Gül, R. (2014). İtibar, müşteri memnuniyeti, güven ve sadakat arasındaki ilişki. *Kamu Yönetimi ve Yönetişim Dergisi*, 4 (3), 368-387.
- Güler, G.E. (2009). Otel İşletmelerinde Değer Yaratma ve Müşteri Değeri Algılaması Üzerine Bir Araştırma (Edirne'deki Oteller Örneği). *Anadolu: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 61-76.
- Gümüş, S. & Sezgin, B. (2012). Motivasyonun örgütsel bağlılığa ve performansa etkisi. İstanbul: Hiperlink.
- Güney, S. (2015). Örgütsel davranış. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gürbüz, S. (2007). Yöneticilerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarının İş Tatmini ve Algıladıkları Örgütsel Adalet İle İlişkisi, (Basılmamış/Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- İbicioğlu, H. (2000). Örgütsel Bağlılıkta Paradigmatik Uyumun Yeri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1).
- İplik FN. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı. 1. Baskı, Akademisyen Kitabevi Yayın Dağıtım ve Pazarlama A.Ş., Ankara, 2015, s:1-116.
- İşbaşı, Ö.J. (2000). *Çalışanların Yöneticilerine Duydukları Güvenin ve Örgütsel Adaletle İlişkin Algılamalarının Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Oluşumundaki Rolü: Bir Turizm Örgütünde Uygulama*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Kaplan, V. (2015). Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin iş yaşam kalitesi ile örgütsel değer algıları arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

- Karaküçük, S. (1999). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. (3.Bs) Ankara: Bağırhan Yayın Evi.
- Katz, D. (1964). Örgütsel davranışın motivasyonel temeli. *Davranış bilimi*, 9 (2), 131-146.
- Kesim, Ü. (2016). İşyeri rekreasyonu, Karaküçük, S.(Editör). *Rekreasyon Bilimi*. Birinci Baskı. Ankara.
- Klein, HJ ve Park, H. (2015). Örgütsel bağlılık. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: İkinci Baskı* (s. 334-340). Elsevier Inc.
- Kılıçman İ, Çınar R, Cöhce A.A, Çöpür H, Güzele, Özdemir B. (2022). Lise-lerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri İlker, *Anatolia Social Research Journal* 1 (1).
- Kouthouris C. Investigating Demographic and Attitude Characteristics of Recreational Skiers: An Application of Behavioral Segmentation. *The Sport Journal* 2005; 8(4); unpaginated
- Köybaşı, F, Uğurlu, CT ve Öncel, A. (2017). Öğretmenlerin örgütsel adalet algıları ile örgütsel sinizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Malkoç, M. (2011). Dil bilminde zamanın tanımı ve işlevi nedir. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Terature and History of Turkish or Türkic*, 6(3), 1075-1081.
- Mokaya, S.O., Gitari, J.W. (2012). Effects of Workplace Recreation on Employee Performance The Case of Kenya Utalii College, *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2 No. 3.
- Podsakoff, PM, MacKenzie, SB, Paine, JB ve Bachrach, DG (2000). Örgütsel vatandaşlık davranışları: Kuramsal ve ampirik literatürün eleştirel bir incelemesi ve gelecekteki araştırmalar için öneriler. *Yönetim Dergisi*, 26 (3), 513-563.
- Sabahi, A., & Dashti, N. (2016). The effect of emotional intelligence and job satisfaction on organizational citizenship behavior. *Management Science Letters*, 6(7), 475-480.
- Sevil T, Şimşek K.Y, Katırcı H, Çelik OV, Çeliksoy M.A. Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. 1. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 2012.
- Şahin, H. M., Yılmaz, A. ve Şahin, F. (2020). Yüzme Aktivitesi Sonrası Çocuklarda Sosyal Fobi Durumunun Araştırılması. *Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 791-798.
- Tutar, H. (2016). Örgütsel davranış. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tütüncü, Ö. (2012). Rekreasyon ve rekreasyon terapisinin yaşam kalitesindeki yeri. *Anadolu: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (2), 248-252.
- Uygur, A. (2015). Örgütsel bağlılık ve işe bağlılık. Ankara: Barış Kitap.
- Varoğlu, D. (1993). Kamu sektörü çalışanlarının işlerine ve kuruluşlarına karşı tutumları, bağlılıkları ve değerleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Yılgin, A. (2022). *Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar*. Efe Akademi Yayınları.
- Yılgin, A., Alpullu, A., & Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.
- Şen, H.F, Aktaş, S. (2022). *Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açıdan Spor ve Rekreasyon*, Gazi Kitabevi. Ankara.

Zihinsel ve Bedensel Aktiviteler

Harun Çöpür¹

Faruk Güven²

Özet

Günümüzde şirleşmeye ve yoğun iş temposuna bağlı olarak bireyler uzun mesai saatleri sebebiyle kendi ihtiyaçlarını gidermek konusunda bir zaman aralığı yaratamamaktadır. Bu sebeple çalışan bireyler için mesai saati dışında kalan zaman aralığını kaliteli bir şekilde değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. rekreasyon aktiviteleriyle bütünleşmiş sportif aktivitelere katılımın fiziksel etkilerinin iyileştirici rolü dışında bireyi sosyalleştiren bir tarafı olduğunu söylemek de mümkündür. Toplumsal iletişim bozukluğu olarak adlandırılan otizmin tanı kriterleri olarak sayılan göz temasından kaçma, iletişim kurmak konusunda çekimser davranma, tekrarlayan motor davranışların da en aza indirilmesi konusunda terapötik rekreasyon etkinliklerine katılım önemlidir. Araştırmalar sporun herhangi bir dalı üzerinde profesyonelleşen engelli katılımcıların; sorumluluk duygusunun geliştiğini, özgüven düzeyinin geliştiğini, sosyal aidiyet kazanarak kendilerine has bir kimlik edinerek iletişim becerilerini arttırarak yakın ilişkiler kurduğunu göstermektedir.

1.GİRİŞ

Rekreasyon kelimesi kelime anlamı olarak “yenilenme, yeniden yapılanma” anlamına gelmektedir. Bu anlamıyla rekreasyon, çalışma faaliyetleri ile tükenen bedensel ve zihinsel kaynakların yeniden yaratılması amacını taşır (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2017). Bazı kaynaklara göre Rekreasyon tanımlaması 4 temel kavrama dayanmaktadır. Bunlar; zaman, seçim, gönüllü katılım ve fayda unsurlarıdır. Rekreatif etkinliklerin özellikle serbest zaman diliminde yapılması gerekmektedir, yapılacak olan etkinliğin seçimi tamamen

1 Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Yüksekokulu, Orcid Id 0000-0003-3526-6223

2 Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Rekreasyon Yönetimi, Karaman, Türkiye 0000-000-6186-8784

faaliyeti yapacak olan kişinin seçimi ile belirlenmelidir, belirlenen etkinliğe katılım tamamen gönüllülük esaslı olmalı ve katılımcıyı bir yönden mutlaka geliştirmelidir (Tekin, 2009). İnsanoğlu günlük yoğun çalışma temposu, alışlagelmiş hayat tarzı ve çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen, bedeni ve ruh sağlığını tekrar elde etmek istemektedir. Bunun yanında; zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan, bağımsız ve kendisine ait boş zamanda isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinlikler olarak da tanımlanmaktadır. Rekreasyon, bireyin kendisine en uygun ve yapmaktan keyif duyduğu bir etkinliğe katılması ile sıradan gelişen modern hayattan ve hayat mücadelesinin sıkıcı ortamından uzaklaşarak kendini bulması ve toplumun diğer üyeleri ile kaynaşarak keyif içinde sosyal bir kişilik kazanmasıdır. Boş zamanların değerlendirilmesi çocuk, genç, yetişkin, emekli, işçi gibi çok geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Bu nedenle sanayileşmiş ülkeler, konuya gereken önemi vererek programlar, hizmetler ve olanaklar sağlamaktadırlar. Çalışma saatlerinin giderek azaldığı, sanayileşen, kentleşen, hızla değişen ülkemiz için de bir sorun haline gelmektedir. Bireyler boş zamanlarında; uzaklaşma, dinlenme, hava değişimi, gezi, sağlık, birlikte olma, heyecan hissetme, farklı deneyimler yaşama gibi pek çok amaçla, ev ortamında ya da ev dışında veya kırsal alanlarda belirli faaliyetlere katılmaktadırlar. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır. İnsanın, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek korumak veya devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denmektedir. Bölümde son zamanlarda literatürde sıkça kendine yer bulabilmiş rekreasyon kavramının anlaşılabilirliği arttırabilmek adına rekreasyon kavram tanımına yer verirken; bu kavramın içeriğini dolduran zaman kavramını da genişleterek serbest, boş zaman tanımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Rekreasyonun sınıflandırılması, tanımı, türleri ve temel özelliklerinden bahsedilmektedir.

1.1. Global Dünyada Sosyal Yaşam

Günümüzde şehirleşmeye ve yoğun iş temposuna bağlı olarak bireyler uzun mesai saatleri sebebiyle kendi ihtiyaçlarını gidermek konusunda bir zaman aralığı yaratamamaktadır. Bu sebeple çalışan bireyler için mesai saati dışında kalan zaman aralığını kaliteli bir şekilde değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. Bu ihtiyaca bağlı olarak serbest zaman konusu dünyanın birçok

ülkesinde bu zaman aralığının özgürce değerlendirebilmesi konusunda önemli bir konu haline gelmiştir. Bu zaman aralığını değerlendirme konusunda elbette türlü olasılıklar bulunmaktadır. Bireyin düşüncelerinin yol açtığı duygu durumlarını, bu duyguların davranış olarak yansımalarını içermektedir. Bireysel özellik olarak süreklilik gösteren öz güven bireyin iyi oluş hali psikolojik duygu durumu ile yakından ilgilidir. Öz güven eksikliği olan kişiler sosyal alanlarda rahat konuşamama, kendini istediği gibi ifade edememe, toplum içerisinde varlığını gösterememe, alay edileceğini düşünme, küçük düşürüleceğini, düşünmektedir. Bu düşünce içerisinde olan bireyler fiziksel olarak eksik olduklarını güzel veya yakışıklı olmadıklarını, akıcı şekilde konuşamadıklarını, kültür açısından eksik olduklarını bahane ederek, zayıf olduklarını ifade ederler. Kadınların erkeklere oranla estetik görünüm kaygısı içerisinde olduğu bilinmektedir (Gülнар ve Güven, 2023). Bu kaygılardan arınıp serbest zamanların olumlu yönde kullanılması bireyin fiziksel ve ruhsal bütünlüğü açısından oldukça önem arz etmektedir (Metin 2013). Rekreasyon faaliyetleri kar amacı taşıyamaması sebebiyle boş zaman içerisinde değerlendirilir. Etkinliklerin itici gücü olan gönüllülük esası rekreasyon faaliyetlerin etkinliğini artırır. Rekreasyon faaliyetlerine katılan katılımcıların; mutlu olması, enerjik olması gerekmektedir. Faaliyetlerin amacı kişisel ve toplumsal faydayı gütmektir. Etkinliklerin yapım ve eylem aşamasında toplumsal değerler dikkate alınmalıdır. Rekreasyon faaliyetlerinin fizyolojik ihtiyaçları (beslenme- barınma) karşılama durumu olmamalıdır

1.1.2. Rekreasyon Teorileri

Tanımında dahi henüz bir uzlaşmaya varılamayan rekreasyon kavramını anlayabilmek adına uzmanlar yüzlerce teori geliştirmiştir. Bunları net bir kategoriye koymak ve buna bağlı olarak sınıflandırmak güçtür. Bunların çoğu memnun edici, etkinliğe bağlı, sosyal değerlere sahip, ihtiyaç servisi vb. gibi birçok temel sayılıtlar içerir. Genel olarak teoriler rekreasyon sonuçları ve yararları üzerine eğilir. Genel iskeletine baktığımızda bazı temel yaklaşımlar göze çarpmaktadır (Açıkdilli, 2019).

1.1.2. İhtiyaç – Hizmet İlişkisi Olarak Rekreasyon

Biyolojik ihtiyaçla sosyal ihtiyacın karşılandığı tanımıyla hareket eden bu teoriye göre rekreasyon faaliyetleri bireyin zarar gören alanını tamir etmek ve sonrasında tekrar oluşmasını önlemek amacıyla yapılmaktadır. Rekreasyonun hem bireye hem de topluma hizmet eden bir araç olarak gören bu teoride rekreasyon kendi tanımından da hareketle bireyin içsel dürtü ve isteklerini ifade ettiği bir alandır. Bu alanda, bir bütünlük içinde olmak ve ekonomik koşullara sahip olmak, rekreasyon alanında eğitimlerini

önemsemeli ve tamamlanmalıdır. İş doyumu, tatminin bir göstergesi olarak kabul görmektedir (Gülнар, 2015). Rekreasyon temel anlamda bireyin gerekliliklerini yerine getirdiği zamanın dışında kalan boş zaman aktivitelerini kapsar. Birçok kuramcı rekreasyonu kişisel ya da toplumsal bir amaç uğruna yine bireysel ya da toplu halde yapılan serbest zaman aktivitesi olarak tanımlar (Göbel, 2016).

1.1.3. Birey ve Topluluk Değeri Olarak Rekreasyon

Birey ve topluluk değeri olarak rekreasyon teorisi; rekreasyon faaliyetlerini birden fazla değişken ile açıklar. Rekreasyon özelliklerinin bireysel ihtiyaçları, eğlenme arzusunu, toplumsal ve bireysel amaçlılığı, esnek ve yaratıcılığı, evrenselliği kapsamaktadır. Bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığına katkıda bulunduğu konusunda ortak görüşe varılan rekreatif aktiviteler; pozitif benlik algısı, olumlu haz hissi, doğru ve haklı rekabet sosyalleşme ve buna bağlı edinilen sosyal kimlik konusunda işlevsel duygu ve davranışlar edinimi kolaylaştırır

1.2. Yenilenme olarak Rekreasyon

Rekreasyon alanında çalışan birçok kuramcı rekreasyon aktivitelerin önemi ve sonucu üzerinde eğilmiştir. Yenilenme olarak rekreasyon teorisini benimseyen alan çalışanları ise rekreasyon deneyiminin kendisini mercek altına almıştır. Oyun ve rekreasyon kavramlarının bu alandaki eş anlamlılığını kabul etseler de “yenilenme” kavramı üzerine odaklanılmıştır. Yenilenme olarak rekreasyon teorisi konusunda çalışan Shivers, homeostazinin tanımını merkeze alarak; psikolojik homeostaz adında bir tanım geliştirdi. Bu tanım; psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve mental iyi oluşu kapsamaktadır. Denge içerisinde çalışması gerektiği savunulan beden ve zihin birliği birleşme ve uyumu da beraberinde getirmektedir (Hazar, 2003). Serbest zamanda gerçekleştirilen etkinlikler, stres, fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması gibi kişinin olumsuzluklarla baş etmesine de yardımcı olmaktadır (Çevik vd., 2021). Ayrıca bireyin rekreatif aktivite eğilimleri ile kendini yeniden değerlendirmesi, sahip olduğu becerilerin farkına varması ve diğerleriyle kendisini kıyaslama yaparken başkalarında görülen farklı becerileri de deneyimleme fırsatı yakalamasıdır (Yılğın, 2022).

1.2.1. Rekreasyon İhtiyacı ve Bireysel Sağlığa Etkisi

Rekreasyon ihtiyacı kavramına bakmadan önce, ihtiyaç kavramının tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç bir şeyi özleme durumu olarak tanımlanmaktadır (Torkildsen, 2005). İhtiyaç tanımından hareketle rekreasyon ihtiyacını da bireyin serbest zamanlarını özgürce kullanmaya

duyduğu özlem olarak tanımlamak mümkündür. Rekreasyon ihtiyacı, rekreasyon faaliyetlerinin toplumsal ve kişisel olarak sağladığı faydalarından ileri gelmektedir. Toplumsal yönden faydalarına bakacak olursak; demokratik bir toplum yaratma işlevi, dayanışma ve bütünleşmeye yönelik sağladığı olanak rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri olarak sayılabilir. Kişisel yönden ise, ruhsal ve fiziksel bütünlüğü sağlaması, kişisel tatmin, yaratıcılık, beceri gelişimi, tekrar mesai zaman aralığına geri dönüşe olumlu etkisi ve bireye iyi gelmesi sayılabilir (Bireylerin rekreasyon aktivitelerine katılımını zaman zaman kişisel zaman zaman da toplumsal unsurlar belirlemektedir. Rekreasyon ihtiyacının temeline inildiğinde fiziksel ve ruhsal ihtiyaçların özgürce karşılanmasına bağlı gelişen tatmin yatmaktadır. Rekreasyon faaliyetleri toplumsal unsurları arasında sayılan bütünleşme ve dayanışma sayesinde gruplar arasındaki çatışmanın azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Rekreatif aktiviteler bireyler arasındaki eğitim, sosyal ve ekonomik farklılıkları ortadan kaldırır yahut önemsizleştirir. Rekreasyon ihtiyacının karşılanmasına bağlı olarak peydah olan yararlarını açıklarken ihtiyaç duyulan başlıklar:

- Fiziksel Yararları
- Psikolojik yararları
- Toplumsal Yararları başlıklarıdır (Koçyiğit ve Yıldız, 2014).

1.2.2. Rekreasyonun İyileştirme Tarafı

Bireyin en önemli gereksinimlerden birisi harekettir. Bireylerin yaşamlarındaki serbest zamanın, bedensel olarak ve sosyal olarak yaşamlarının daha kaliteli bir hayata dönüştürülmesi bir rekreasyon etkinliğidir (Şen ve Aktaş, 2022). Rekreatif faaliyetler aracılığıyla gerçekleştirilen fiziksel aktivitenin psikolojik ve fizyolojik bütünlüğü koruduğuna, iyileştirdiğine dair birçok araştırma yapılmaktadır (Çoruh, 2013). Spor ve rekreasyonel faaliyetler, duygu ve davranışların yanında sosyalleşmede önemli bir yeri olan sabır, kurallara uyuma, birlikte hareket etme güven ve iletişim gibi fiziksel, zihinsel ve sosyal beceri kazandırmaktadır (Yılgin vd., 2022). Bireyin bir rutine dönüştürdüğü fiziksel aktiviteler ise dolaşım, kalp, tansiyon, kolesterol, kas ve eklem rahatsızlıkları, obezite gibi önemli rahatsızlıkları tedavi etmek hususunda oldukça önemli yöntemlerdendir. Düzenli bir şekilde yapılan fiziksel aktivitelerin bireyin hem fiziksel hem de ruh sağlığını koruduğuna dair bilimsel araştırmalar literatürde oldukça yer kaplamaktadır (Zorba, 2012). Düzenli egzersiz, her yaşta ki bireylerin bağışıklık tepkisini güçlendirmektedir ve fiziksel olarak aktif bir yaşam tarzının oluşmasına sebebiyet vermektedir (Dokuzoğlu vd., 2022). Büyük kasları aktive eden

koşu, bisiklet sürme, yüzme gibi birçok rekreasyon faaliyetler bireyin fiziksel uygunluk seviyesinde anlamlı bir değişiklik yaratır. Hareketsiz bir hayata sahip, kendisini tembel, uyuşuk olarak tanımlayan bireyler için fiziksel aktiviteler oldukça ilgi çekicidir (Curtis, 1979). Ruh sağlığı çalışanları rekreasyonu bir tedavi yöntemi olarak kullanmanın faydalı olduğu görüşünü taşırlar. Çünkü rekreasyon sadece fiziksel hastalıklardan ziyade psikolojik hastalıkları iyileştirmek konusunda da işe yarar bir yöntemdir. Ruh sağlığı çalışanlar rekreasyon faaliyetlerinin duygusal ve bilişsel hastalıkları önlediğine inanır. Orta düzey depresyonda spor yapmanın önemine vurgu yapan psikologlar, açık alan aktivitelerine katılımının sosyal, ruhsal, fiziksel sağlığı olumlu yönde etkilediğini savunurlar. Bütün bu kazanımların dışında rekreatif faaliyetler bireyin kendine olan güvenini, özsaygısını ve özyeterlilik algısını güçlendirir (Mansuroğlu, 2002). Serbest zamanı değerlendirmenin bireylere sağlayacağı psikolojik faydalar şu şekilde sıralanabilir:

- Ruhsal gerginliği giderir, psikolojik iyileşme sağlar.
- Kişide bir tatmin yaratır, bireye moral verir ve onu mutlu eder.
- Boş zamanlarını kaliteli bir şekilde değerlendirdiği için kendine güveni artar.
- İnsan karakterinin gelişimini hızlandırır.
- Yaratıcı gücünü ve yeteneklerini iyileştirir.
- Entelektüel hayatı geliştirir.
- Özsaygı, özyeterlilik inancını geliştirir.
- Kişisel çalışma başarısını pekiştirerek işe yönelik tutumunu iyileştirir.
- Sosyalleşme ortamı sunarak yalnızlığa ket vurur

1.3. Toplumsal Faydaları

Rekreatif aktiviteler tek başına yapıldığı gibi birden fazla kişi ile de yapılır. Bireyin seçtiği aktiviteye bağlı olarak sosyal yönden gelişimini hızlandırır ve sosyal aidiyet hissi yaratır. Birey ortak ilgi alanlarına sahip kişiler ile tanışarak yeni arkadaş edinerek yalnızlığını giderir (Çoruh, 2013). Spor ve rekreasyon etkinlikleri bireyde bir takım duygu, tutum ve davranışları etkilemektedir (Şahin vd. 2020). Rekreasyon aktiviteleri toplumsal olarak bütünleşme, dayanışma ve uyum sağlar. Boş zaman aktiviteleri aracılığıyla zamanını iyi değerlendirdiğini düşünen birey kendini daha mutlu, zengin ve iyileşmiş hisseder. İnsanlar doğası gereği, düşünen ve düşündüğünü iletişim yolu ile ifade eden canlılardır. İnsanın doğasındaki bu sosyal yaradılış rekreatif aktiviteler ile açığa çıkmaktadır. Spor ve rekreasyon aktiviteleri ile

geliştirilebilecek davranışlar iletişim becerileri, davranışsal duygusal iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven ve diğ., 2022). Fizyolojik ihtiyaçları karşılanan bireyin hem toplumsal hem de ruhsal ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçları gidermek konusunda rekreatif faaliyetler bireye bir saha açar ve paylaşma, samimiyet, kabulleniş ve yakın ilişkiler kurma imkanı tanır. Ortak ilgi alanlarına sahip bireyler, bilinçli ve özgürce yapmış oldukları aktivite tercihleri sayesinde ortak bir zeminde buluşabilir, zorlanmadan yakın ilişkiler kurma yolculuğunun tadını çıkarabilirler (Kılbaş, 1994). Rekreasyon ekonomik olarak sağlık giderlerini azaltır, iş kapasitesini ve doyumunu artırır, sosyal ilişkileri artırarak suç ve şiddet eğilimlerini azaltır, olumlu sosyal benlik yaratmayı kolaylaştırarak ilişkileri güçlendirir, bu güçlenme madde ve bağımlılık oranını azaltır, şiddet kontrolünü sağlar, olumsuz gruplaşması önler, eğitim- öğretim gören bireylerin disiplin oranlarını azaltarak okul başarılarını arttırabilir

1.4. Dezavantajlı Bireylerde Rekreasyon

Terapötik rekreasyon kavramı bu çalışma kapsamında literatür taramasına en çok ihtiyaç duyduğumuz kavramlardan birisidir. Tarama kapsamında terapötik rekreasyon kavram tanımlaması hakkında kapsamlı bilgiler mevcuttur. Beden, biliş ve hisler sürekli bir etkileşim hâindedir ve bunlardan herhangi birinde gelişen bir bozukluk diğer alaları da etkilemektedir (Dustin, 2000). Bireyler türlü sebeplerle farklı engel türlerine sahip olabilmektedir. Engel durumunun kişilerin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki olumsuzluğu giderebilmek ve farkı azaltabilmek adına serbest zaman aktivitelerine katılımı elzemdir. Rekreasyonun alt kavramı olan terapötik rekreasyon bireylerin yaşam kalitelerini arttırabilmek adına düzenlenen tedavi seçeneklerini kapsayan bir kavramdır. Terapötik rekreasyon hastalık, engel ya da özel desteğe ihtiyaç duyan bireylerin normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltabilmek ve sağlıklarını tekrar kazanmalarına yardım etmek amacıyla kullanılan etkinlikler bütünüdür (Sylvester ve ark 2001). Aynı zamanda National Therapeutic Recreation Society (Ulusal Terapötik Rekreasyon Topluluğu) tarafından terapötik rekreasyon; engelli, hasta ve ileri yaş grubu insanların yaşam kalitelerini arttırmak, eğlenmek, sağlık fonksiyon yeteneklerini arttırmak ve daha bağımsız yaşamalarını sağlamak amacıyla bireylere yardımcı tedavi, eğitim ve eğlence-oyun programlarının kullanılması olarak tanımlanmıştır (Kardas, 2018). Terapötik rekreasyon uygulanırken; alanda uzman kişiler aracılığıyla zihinsel, fiziksel, duygusal fonksiyonlarında işlev kaybı yaşayan bireylere tıbben onaylanmış etkinlikler uygulanır (Dustin, 2000). Literatür taraması yapıldığında terapötik rekreasyon

tanımına ek bir kavram olan sağlık rekreasyonu kavramı karşımıza çıkmıştır. Sağlık rekreasyonu kavramının anlaşılması bu çalışma kapsamında önem arz etmektedir. Sağlık rekreasyonu, bireyin sağlığını durumunu korumak, daha kötüye gitmesini engellemek ve tedavi etmek için yapılan boş zaman değerlendirme aktiviteleridir. Sağlık açısından rekreasyon temel olarak iki kısımda değerlendirilmektedir. Sağlığı koruyabilmek amacıyla girilen sağlık rekreasyonu ilk olarak fiziki veya zihinsel engeli bulunmayan bireylere yönelik uygulanan sağlık hizmetleri şeklinde uygulanırken, bir diğeri ise fiziki veya zihinsel engeli bulunan dezavantajlı bireylere yönelik uygulanan rekreatif faaliyetlerdir (Tütüncü 2012). Tanımların içeriğine baktığımızda görüldüğü üzere sağlık rekreasyonunu ve terapötik rekreasyon literatürde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Güleryüz, 2023). Terapötik rekreasyonunun genel amacı birbirinden farklı dezavantajları bulunan engelli bireylerin moralleri arttırılarak yaşam tarzına olan uyumu kolaylaştırarak tedavi sürecine katkıda bulunmaktır. Bireylerin engellerine bağlı olarak ortaya çıkan sorunları aza indirmek, normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltmak ve bireyin engelli olma halini kabul ederek barışık bir hayat sürmesini sağlamak terapötik rekreasyon aktivitelerinin en önemli amaçlarıdır (Güleryüz, 2023). Kendilerini daha iyi hisseden ve değerli olduklarına dair inancı artan hasta ve engelli bireylerin rekreasyon aktivitelerine katılımları artmaktadır. Artan katılım terapötik rekreasyonun amacına ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Terapötik rekreasyon katılımının genel kazanımlarına baktığımızda ilaçla tedavi masraflarını da azalttığı bilinmektedir. Terapötik rekreasyon aktivitelerine katılımının bu denli önemli olduğu görüşüne zıt olarak Türkiye’de özellikle hastane ortamında terapötik rekreasyon aktivitelerine verilen önemin yetersiz oluşu bilinmektedir (Demirci 2013). Genel olarak bakıldığında zaman terapötik rekreasyon sadece sağlık alanında verilen bir hizmetten ziyade bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal bütünlüğünü sağlamak ve iyileştirmek konusunda da etkin bir role sahiptir. Bireylerin normal bireyler ile aralarındaki farkı azaltan terapötik rekreasyon bireyin sürdürdüğü yaşamına bağımsız ve işlevsel olarak yönetmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda, terapötik rekreasyon bireyin yaşamına işlevsel bir amaç ve anlam katmaktadır (Dustin, 2000). Fiziksel aktivite amaçlı rekreatif etkinlikler, bireyde koruyucu sağlık aracı olması nedeniyle kişisel gelişimi sürdürmesi ve olası iç ve dış etkenler karşısında bireyin direncini arttırmaktadır (Yılgin, 2022).

Sonuç

Rekreasyon aktiviteleriyle bütünleşmiş sportif aktivitelere katılımın fiziksel etkilerinin iyileştirici rolü dışında bireyi sosyalleştiren bir tarafı olduğunu söylemek de mümkündür. Toplumsal iletişim bozukluğu olarak adlandırılan

otizmin tanı kriterleri olarak sayılan göz temasından kaçma, iletişim kurmak konusunda çekimser davranma, tekrarlayan motor davranışların da en aza indirilmesi konusunda terapötik rekreasyon etkinliklerine katılım önemlidir. Terapötik rekreasyon etkinliklerine katılan hafif zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü olan bir birey üzerinde yapılan araştırmalarda da sportif etkinliklere katılımın psikolojik ve sosyal gelişim üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Engelli bireylerin uzun yıllar boyunca ilgilendiği spor dallarında önemli dereceler aldığı bilinmektedir. Araştırmalar sporun herhangi bir dalı üzerinde profesyonelleşen engelli katılımcıların; sorumluluk duygusunun geliştiğini, özgüven düzeyinin geliştiğini, sosyal aidiyet kazanarak kendilerine has bir kimlik edinerek iletişim becerilerini arttırarak yakın ilişkiler kurduğunu göstermektedir. Ülkemizde gerek devlet eliyle gerek yerel yönetimler gerek de farklı STK'lar aracılığıyla dezavantajlı bireylere yönelik pek çok çalışma yapılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Açıkdilli, R. (2019). Türkiye’de ve Avrupa Ülkelerinde Rekreasyon Eğitiminin Karşılaştırılması. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atalay, A., Karadağ, A. (2011). Otizmlili Hastaların Rehabilitasyon Sürecinde Spor Terapilerinin Önemi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 3(özel sayı), 227-232.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E., Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 784-790.
- Demirci, Ç. (2013). Hasta Memnuniyetinin Arttırılmasında Farklılaştırma Politikaları: Terapötik Rekreasyon. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, Aydın, 195-205.
- Dokuzoğlu, G., Çevik, A., Özmaden, M., Yıldız, Y., Tezcan, E. (2022). Gençlere yönelik egzersiz bağımlılığı ölçeği (gyeb): bir ölçek uyarlama çalışması. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 644-653.
- Göbel, Ö. (2016). Önleyici Terapötik Rekreasyon Uygulaması; İşitme Engellilere Yönelik Çalışma. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güleryüz, S. (2023). 14-17 Yaş Fiziksel Engellilerin Terapötik Rekreasyon Aktivitelerine Katılım Engellerinin İncelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gülner, Ü., ve Güven, F. (2023). Squat Egzersizini Yapan Kadınlarda Yaşam Doyumunun Öz Güven Üzerine Etkisi. Presented at the 8th International Congress On Humanities And Social Sciences In A Changing World Proceedings Book, İZMİR.
- Gülner Ü. (2015). Turizm İşletmelerinde Çalışanların İş Doyumu: Konya Rixos Otelinde Bir Uygulama I. Eurasia Internationaltourism Congress:Current Issues. Trends And Indicators Konya 28-30 May, 2015.
- Güven F, Yılgin A, Şahin H.M. (2022). Examination of disadvantaged children’s communication skills with sports branches, Turkish Journal of Kinesiology, 8,4, 122-131
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). Boş Zaman & Rekreasyon Yönetimi: Örnek Animasyon Uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hazar, A. (2003). Rekreasyon ve Animasyon: Rekreasyon ve Animasyon Teorisi, Animasyon Hizmetlerinin Yönetimi, Geleneksel Kültür Canlandırması, Uygulamalı Animasyon Etkinlikleri. Ankara: Detay Yayınları.
- Kardas, N. T. (2018). The Analysis of Correlation between Depression Symptoms and Their Attitudes towards Addictive Substances of High School Students Who 58 Participate in Regular Exercise and Students Who Do

- Not Participate in Regular Exercise. *Journal of Educational Issues*, 4(2), 36-51.
- Kılbaş, Ş. (1994). Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme. Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.
- Metin, T.C., Kesici M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları, *Journal of Yaşar University*, 30(8), 5021-5048.
- Şahin, H. M., Yılğın, A. ve Şahin, E. (2020). Yüzme Aktivitesi Sonrası Çocuklarda Sosyal Fobi Durumunun Araştırılması. *Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 791-798.
- Şen, H.F., Aktaş, S. (2022). Toplumsal Boyutları ile Spor ve Rekreasyon: Bölüm Adı: Kavramsal Açından Spor ve Rekreasyon, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Tezcan, M. (1977). Serbest Zaman Sosyolojisi. Ankara: Doğan Matbaası
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and Recreation Management* (5. Baskı). London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Tütüncü, Ö. (2012). Rekreasyon ve Rekreasyon Terapisinin Yaşam Kalitesindeki Rolü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 248-252.
- Yılğın, A. (2022). Rekreatif Yürüme Fiziksel Aktivitesinin Yaşam Becerisini Geliştirmeye Etkisinin İncelenmesi: Randomize Yarı Deneysel Çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 66-84.
- Yılğın, A. (2022). Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar. *Efe Akademi Yayınları*.
- Yılğın, A., Alpulu, A., Demirci, C. (2022). Dezavantajlı Çocukların Spor Eğitim Projesi İle Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(2), 90-99.
- Zorba, E. (2012). Herkes İçin Spor Yaşam Boyu Spor. *Neyir Yayınları*, 30. Ankara.

Toplum ve Rekreasyon

Society and Recreation

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Faruk GÜVEN

Öğr. Gör. Ümmühan GÜLNAR

 ÖZGÜR
YAYINLARI

ISBN 978-975-447-656-9

9 789754 476569